

A
MECSEK EGYESÜLET
évkönyve

a 2023-as
egyesületi évről

Szerkesztő:

BARONEK JENŐ

Régi évfolyam: 81. szám
Új évfolyam: 27. szám

Kiadja a Mecsek Egyesület
Felelős kiadó: dr. Varga Tamás

ISSN 14183-137

Borítófotó: Baronek Jenő

Tördelés, nyomdai munkák: Kontraszt Plusz Kft.

Pécs, 2024

A Mecsek Egyesület évenként megjelenő kiadványa, amely tartalmaz írásokat, élménybeszámolókat, riportokat, tudósításokat, az éves munka rendszerezett összegzését, az egyesület tisztikarának és tagjainak névsorát.

A könyvből a tagság és szimpatizánsai képet kapnak az egyesület életéről. Ez a könyv nem egy irodalmi mű, hanem gyűjtemény, a természetszerető emberek tollából származó – igazi természetbarát szakmai igényességgel papírra vetett – alkotásokat tartalmazza, tudományos, leíró és olvasmányos formában.

Az évkönyvet a Mecsek Egyesület tagjai a tagdíjuk ellenében ingyenesen kapják.

Fontosabb tudnivalók az egyesületről

Mecsek Egyesület – közhasznú társadalmi szervezet

Székhely: 7623 Pécs, Rét u. 8. (Mecsekerdő Zrt. irodaháza)

Weblap: www.mecsekegyesulet.hu

Az irodában állandó ügyelet nincs, előzetes egyeztetés szükséges.

Tel.: +36 72 508 200

E-mail: mecsekegyesulet@gmail.com

Ügyfélfogadás: munkanapokon 9:00-13:00-ig.

Éves tagdíj 3000 Ft/fő/év, 18 év alatt 1500 Ft/fő/év

Számlavezető bank: Takarékbank Zrt.

Számlaszám: 50100112-12002690

Külföldi utalás esetén:

Bank: Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.

1122 Budapest, Pethényi köz 10.

IBAN szám: HU 66 50100112 1200 2690 0000 0000

SWIFT-CODE: TAKBHUHB

Támogassa egyesületünket adója 1%-ával!

Adószámunk: 18301942-1-02

A tagtársak ötleteit, észrevételeit, kéréseit, javaslatait e-mailben vagy postán az iroda címére juttassák el.

Az elnökségi ülések és más rendezvények nyilvánosak, azokat bárki látogathatja. Az időpontokról az egyesület honlapjáról, illetve a meghívókból tájékozódhatnak.

A Mecsek Egyesület évkönyvei elérhetők a Csorba Győző Könyvtár elektronikus archívumában az alábbi címeken:

1893-1945 közti kiadások: <https://corvina.tudaskozpont-pecs.hu/WebPac/CorvinaWeb?action=onelong&showtype=longlong&recnum=112184&pos=2>

1998-tól napjainkig: <https://corvina.tudaskozpont-pecs.hu/WebPac/CorvinaWeb?action=onelong&showtype=longlong&recnum=82715&pos=3>

*A közhasznú szervezetként működő
Mecsek Egyesület köszönetet mond mindazoknak
a szervezeteknek, cégeknek, magánszemélyeknek,
akik a Mecsek természeti és kulturális értékeinek megóvását
és szebbítését szolgáló céljaink megvalósításában segítségünkre voltak.*

A 2022-es évben kiemelkedően támogatták céljainkat:

**Mecsekerdő Zrt.
Pannon Biomassza Kft.**

Tartalomjegyzék

<i>Benczes Gábor</i>	
A Horvát Adolf Olivér emléktű jelzőkő helyének kiválasztása és felállítása.....	7
<i>Ripszám István</i>	
110 éves a hazai turistaegyesületek első szövetsége	16
<i>Kunos Gábor</i>	
A Magyar Turista Szövetség	20
<i>Baronek Jenő</i>	
A Szigriszt-kereszt teljes felújítása.....	23
<i>Ripszám István</i>	
Megújult az Emil-pihenő.....	24
<i>Baronek Jenő</i>	
Új erdei bútorok a Melegmányi vízesésnél	27
<i>Kunos Gábor</i>	
Turista útjelzések	28
<i>Schaller Károly</i>	
Bányászemlékmű avatása István-aknán	29
<i>Baronek Jenő</i>	
Változás a Misina-tetőn	34
<i>Kunos Gábor</i>	
Monspart Sarolta	36
<i>Kunos Gábor</i>	
Rockenbauer Pál	39
<i>Kunos Gábor</i>	
Emlékezés Rockenbauer Pálra.....	41
<i>Baronek Jenő</i>	
Hollófészek-kilátó (Zselic)	43
<i>Földesiné Kövi Ildikó</i>	
Mecseki mesék	44
<i>Fényképes beszámoló</i>	
Büszkék vagyunk rád... ..	49
<i>Őri Zsuzsanna</i>	
Emléklap	50
<i>Őri Zsuzsanna</i>	
Komlói Természetjárók.....	52

<i>Baronek Jenő, Kutas László</i> Öregek az erdőben	55
<i>Pappné Halász Andrea</i> 12 hónap a Mecsekben	60
<i>Dr. Schmelczér-Pohánka Éva</i> Elcserélt nevek. A Roboz József-pihenő története (1935–2023).....	79
<i>Sey Gábor Lajos fotói</i> Mecsek Egyesület Közgyűlése.....	90
<i>Komlós Attila</i> A Mecsek kapu	95
<i>Sey Gábor Lajos</i> Bányászhimnusz, bányász védőszentek	99
<i>Wéber Adrienn</i> 50 éves a pécsi tévétorony	112
<i>Dr. Bártai István, dr. Bártainé dr. Kerényi Monika</i> Hosszúheténytől Szászvárra.....	138
<i>Kraft János</i> Pécsi Mecsek kövei és vizei.....	155
<i>Sey Gábor Lajos</i> Perczelek – Perczel-sírok Bonyhádon.....	174
<i>Dr. Montskó Péter</i> Krka Nemzeti Park.....	183
<i>Baumann József</i> 2023. Munka Osztály beszámolója.....	191
<i>Sey Gábor Lajos</i> Baranyai várbejárás II.	199
<i>Baronek Jenő</i> Rövid mesék.....	211
<i>Tózsér-Márkus Emília</i> Titkári jelentés a Mecsek Egyesület 2023. évéről	226
A Mecsek Egyesület tisztikara és tagsága	231

A Horvát Adolf Olivér emlékút jelzőkő helyének kiválasztása és felállítása

Benczes Gábor fotói

Határozott fellépés
Kutas Laci részéről

Nagymamával az unokák.
Anett és Adrián.

Részletek a Rövid mesékben.

Ügyiratomban:
Térkép/Természetvédelmi_engedélykérdelm_leméllék_kihelyezéshez
Ügyintéző Nallak
Ügyintéző Csokkai
Hivatkozási számok:
Melléklet:

Baranya Vármegyei Kormányhivatal
Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Hulladékgazdálkodási Főosztály
Természetvédelmi Osztály

Tisztelt Cím!

A Mecsek Egyesület a természetvédelmi kezeléshez és ismeretterjesztéshez kapcsolódó tevékenységeinek körében emlékkő kihelyezését tervezi. Az emlékkő Dr. Horvát Adolf Olivér ciszterci szerzetes, Széchenyi-díjas botanikus, a Mecsek főtörzsjának kutatójának állít emléket, valamint méltó módon ad jelést arról, hogy a Mátia alatti parkolójaival egészen a Lapszig határáig sárga sáv turistáit a Mecsek jeles kutatójának nevével viseli.

A közel hété méter magas természetes kő ozuloptól közvetlenül a turistáit mentén található, meglévő szilakibúvós tetejére tervezzük állítani (FOV: 84193/585616). A terület gépkocsival/hebarautóval egyébe beavatkozás nélkül megközelíthető, kavicszórással stabilizált. Az emlékkő állítása földmunkát, vagy növényirtást nem igényel.

Horvát Adolf Olivér neve mellett az „emlékkő” felirat vést formájában jelenik meg a kívüln. Más tábla, vagy egyéb tereptárgy kihelyezését nem tervezzük. Jelen kérelmünk mellett az érintett terület vagyongazdálkodói is beszerezniük a szükséges hozzájárulást.

Kérem, hogy a tervezett emlékkő állításához hozzájárulni szíveskedjenek.

Segítő közreműködésüket, megtisztelő figyelmüket köszönöm!

Pécs, 2023. 07. 17.
Üdvözléssel,

Dr. Varga Tamás
ügyvezető elnök

 Kárcsor Gránit Kft.
7623 Pécs
Zsuzsán utca 9
Adószám: 13244035-2-02_HU13244035

Bank neve: MHB
Bankcímlemezszám:
50860111-1943579-00000000

SZÁMLA
Sorszám: KCSR-2023-74

VEVŐ:
Mecsek Egyesület
7623 Pécs
RÉF UTCA 9
Adószám: 1830942-1-02

Fizetési mód: **Árutétel**
Tervezés dátuma: **2023.08.31.**
Kibocsátás dátuma: **2023.08.31.**
Tervezési határidő: **2023.09.15.**

Megnevezés	Menny.	Egyégsár	Nettó ár	Áfa	Áfakérek	Bruttó ár
emlékkő készítéshez és felállításra	1 db	542 000	542 000	27%	146 340	688 340
Összesen:			542 000		146 340	688 340

Összesen:
688 340 Ft
A számla juttatása és helyéig terjed az elvételről.

SZÁMLÁZZ.HU
E-FAKÉPESZÁMLA KÖZVETLEN
KÖZVETLEN ELVÉTEL

0268 1/1

A hazai turistaegyesületek első szövetsége, a Magyar Turista Szövetség megalapításának 110. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi megemlékezésre 2023. november 30-án, a budapesti Várkert Bazárhoz tartozó Bárkert Bistróban került sor. A hazai turistaegyesületek és szakosztályok nonprofit érdekképviseleti szervezete, a Magyar Természetjáró Szövetség (MTSZ) által megrendezett jubileumi ünnepség keretében az Agrárminisztérium és a Magyar Természetjáró Szövetség együttműködési megállapodást írt alá, melynek értelmében az állami erdőgazdaságok vállalják, hogy a területükön vezető, szabványosan jelzett turistautak létesítése, megszüntetése vagy módosítása előtt mindig egyeztetnek a szakmai szervezettel.

Az eseményen az MTSZ partnerei, támogatói és szponzorai mellett részt vett **Zambó Péter**, az Agrárminisztérium erdőkért és földügyekért felelős államtitkára, **Schmidt Gábor**, a Honvédelmi Minisztérium sportigazgatási és fejlesztési ügyekért felelős helyettes államtitkára, valamint az állami erdőgazdaságok és a nemzeti park igazgatóságok vezetői és képviselői is.

Beszédében **Garancsi István**, az MTSZ elnöke rámutatott, hogy a Magyar Turista Szövetség 110 évvel ezelőtti alapszabályában megfogalmazott célok többsége ma is érvényes.

A turistaegyesületek már akkor szerettek volna védettséget kiharcolni a jelzett turistautaknak, és a most aláírt megállapodás ebbe az irányba mutat.

Magyarországon mintegy 17 ezer kilométernyi szabványosan jelzett turistaút van, és ezeknek mintegy 42 százaléka állami erdőterületre esik. A Garancsi István, az Agrárminisztérium részéről pedig Zambó Péter által aláírt megállapodás biztosítja, hogy ezeken a területeken mostantól érvényesülni fog a Magyarországon az 1930-as évek óta használatos turistajelzés-rendszer egységes, könnyen átlátható logikája, ami nagyban megkönnyíti és biztonságosabbá teszi a tájékozódást a túrázók számára.

Garancsi István, az MTSZ elnöke és Zambó Péter, az Agrárminisztérium erdőkért és földügyekért felelős államtitkára aláírja a megállapodást

Az állami erdőgazdaságok vállalják továbbá, hogy a közjóléti terveiket is véleményeztetik az MTSZ-szel, valamint a bejárhatóságot akadályozó rendkívüli eseményekről (például a turistautakra dőlt fákról) és az általuk tervezett vagy a tudomásukra jutott erdőlátogatási korlátozásokról, lezárásokról tájékoztatják a szövetséget.

Beszédében **Zambó Péter** elmondta, hogy az Országos Erdészeti Egyesület a Magyar Turista Szövetséggel együttműködve már az 1935-ös erdőtörvény előkészítése során indítványozta nemcsak azt, hogy a törvényben és annak címében is juttassák kifejezésre a természet védelmének fontosságát, hanem már akkor felmerült az önálló turistatörvény létrehozásának gondolata is.

Hozzátette, hogy az erdőgazdaságok és az agrártárca azóta is elkötelezettek a természetjárás támogatása iránt, de a 21. században új kihívások előtt áll az erdei turizmus: már nem az erdőben lévő infrastruktúra

kialakítása a fő feladat, hanem a változó környezeti viszonyok közepette sokkal inkább az erdőterület megőrzése, fenntartása, hiszen erdő nélkül nincs igazi természetjárás. A koronavírus-járvány miatti lezárások idején, két évvel ezelőtt jelentősen megnőtt, és azóta is magas szinten maradt az erdők becsült látogatottsága, amely évente 40-50 millió látogatási alkalommal számolva az ország legfontosabb belföldi turisztikai attrakciói közé tartozik. Az Agrárminisztérium épp ezért már dolgozik a Közös Agrárpolitika új pályázatainak kiírásán, melyek keretében a magántulajdonú erdőkben is lehetőség lesz a kisebb turisztikai fejlesztések támogatására.

A fizikai és mentális egészséghez is nagyban hozzájáruló túrázás, és nem utolsósorban a kéktúrázás lassacskán Magyarország nemzeti sportjává válik. Ehhez az alapokat még a 19–20. század fordulóján tették le: 1873-ban, azaz épp 150 éve alakult meg az első hazai turistaegyesület, a kezdetben főként a Magas-Tátrára összpontosító Magyarországi Kárpát Egyesület – később Magyarországi Kárpát Egyesület –, amely az első szövetség alapításában jelentős szerepet vállalt, és amelynek jelenlegi elnöke, **Wehner Géza** maga is részt vett az ünnepi megemlékezésen.

Az első évtizedek alatt megszaporodó turistaegyesületek, szakosztályok többszöri próbálkozás és hosszas szakmai viták után végül 1913. november 30-án, a Sándor utcai régi képviselőház, a mai Bródy Sándor utcai Olasz Kultúrintézet nagytermében alakították meg a Magyar Turista Szövetséget.

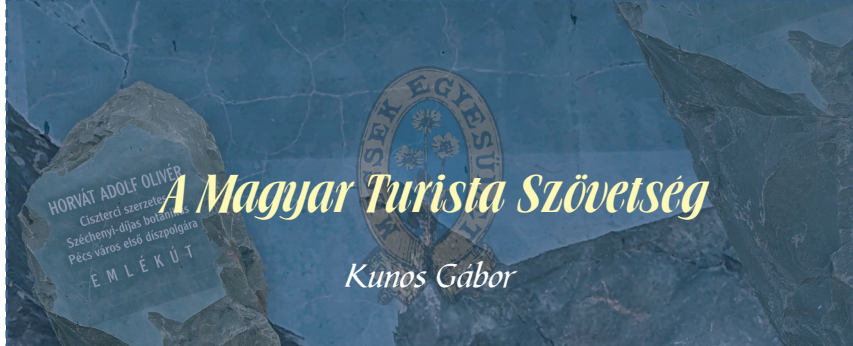
*A szövetség alapításában részt vevő egyesületek képviselői
balról: TTE, MKE, ME*

Az alapításban részt vevő turistaegyesületek közül három szervezet (Magyarországi Kárpát Egyesület, Mecsek Egyesület, Természetbarátok Turista Egyesülete) egészen a mai napig működik, melyeknek képviselői jelen voltak az ünnepi megemlékezésen.

A szervezet hatékonyan képviselte a turistatársadalom érdekeit, 1945-ben azonban jogutód nélkül megszüntették. A következő évtizedekben többször is új ernyő alá tömörítették a turistaegyesületeket többek között Magyar Természetbarát Szövetség néven, majd ezek közül az utolsót 2012-ben Magyar Természetjáró Szövetségre nevezték át.

Az MTSZ jelenleg is a 110 évvel ezelőtt létrehozott Magyar Turista Szövetség által lefektetett hagyományok szellemében, az akkori feladatokat folytatva igyekszik képviselni a túrázók egyre népesebb közösségének érdekeit.

A Magyar Turista Szövetség

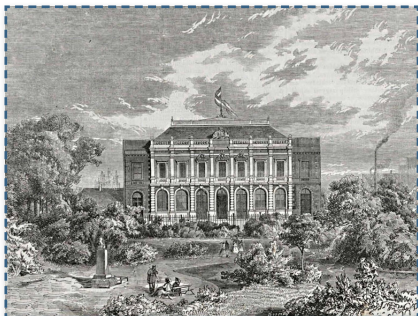
Kunos Gábor

110 éve, 1913. november 30-án hosszú évek sportdiplomáciai tevékenységének eredményeként Budapesten megalakult a Magyar Turista Szövetség.

A szövetségi gondolat megtestesülésének jegyében az Ezredéves Kiállítás keretében szervezték meg az első Országos Turista Kongresszust, ami a szervezettségben fennálló viszonyok miatt kudarcba fulladt. Az eltelt évek során attól elte-

kintve, hogy 1912-ben dr. Thirring Gusztáv MTE-elnök egy Országos Turista Szövetség létesítése tárgyában magánúton kapcsolatba lépett a nagy egyesületek vezetőivel, semmi nem történt a cél érdekében. Közben a nagy egyesületekből való kiválás és önálló szervezetként alakultak új egyesületek is. Köztük volt a Budapesti Egyetemi Turista Egyesület fiatal nemzedéke, akik között ismét felvetődött a gondolat egy érdekeiket védő szövetség megalakítására. 1913 augusztusában a Turistaság és Alpinizmus szerkesztői (dr. Vigyázó János, dr. Komarnicki Gyula és dr. Serényi Jenő ügyvédek) felhívással fordultak az összes akkor létező turistaegyesület vezetőihez, majd a pozitív válaszok megérkezése után, figyelembe véve az egyesületek önállóságának védelme iránti igényt, elkészítették a megalakítandó szövetség alapszabály-tervezetét. Az egyeztetésre szétküldött tervezet néhány sarkalatos pontjával kapcsolatban valóságos sajtóháború zajlott a két konkurens lap, a Turisták Lapja és a Turistaság és Alpinizmus hasábjain.

Végül megalakult az Országos Turista Nagygyűlés előkészítő bizottsága, amely leghamarabb november 28–30. közötti napokra tudta csak egybehívni az összejövetelt a Sándor utcai régi képviselőház (a mai Bródy Sándor utcai Olasz Kultúrintézet) nagytermébe. 45 hazai turistaegyesület és osztály, valamint más célú sportegyesület turista osztálya 11 662 turista képviselőjében 122 küldött jelent meg a jeles eseményen, az erdélyiek távol maradtak.

November 29-én este ünnepélyes szónoklatokkal kezdődött a nagygyűlés, majd Tas József „A cserkész-országmozgalom és a turistaság viszonya” című előadása után a küldöttek ismerkedési esten vettek részt a Dréher-pincében.

November 30-án délelőtt 10 órakor dr. Vita Emil, az előkészítő bizottság elnöke nyitotta meg az összejövetelt. Beszámolója után Thirring Gusztáv tartott előadást a modern turista kalauzok szerkesztéséről. Őt Votisky Zoltán BETE-elnök követte, aki ismertette a Magas-Tátrában szervezett önkéntes mentés ügyét. Miután az előkészítő bizottság befejezte munkáját, a nagygyűlés átalakult közgyűléssé. Az alapszabályok tárgyalásánál több pontban is komoly vita alakult ki, de a közgyűlést délután 4 órától a Dréher-féle különteremben folytatva végül minden paragrafusban megállapodtak, és este 7 órakor kimondták a Magyar Turista Szövetség megalakulását. Ezt követően titkos szavazással megválasztották a szervezet vezetőségét.

Az elnök gróf Teleki Sándor (MKE), az ügyvezető elnök dr. Thirring Gusztáv (MTE) lett. Társelnököknek Balogh Károly (ME), Fischer Miklós (MKE), Hatvan Ferenc (DTE), dr. Jankovics Marcell (MTE), gróf Lázár István (EKE), Röser János (MTTE) és Schill József (Aradi TE) kaptak bizalmat. Mellettük alelnököknek dr. Demjén Gézát (MTTE), Dénes Ferencet (MKE), valamint Kiss Józsefet (ME) választották, a főtitkár Votisky Zoltán (BETE), a titkár pedig dr. Csepcsányi Tibor lett. Valamennyien tevékenyen működő egyesületek vezetőségi tagjai voltak.

A Magyar Turista Szövetség megalapításában részt vevő egyesületek az alábbiak voltak.

Magyarországi Kárpát Egyesület (MKE) – központ és 10 önálló osztály (Igló, 3000 tag)

Magyar Turista Egyesület (MTE) – központ és 6 önálló osztály (Budapest, 2416 tag)

Mecsek Egyesület (ME, Pécs, 1400 tag)

Magyar Tanítók Turista Egyesülete (MTTE, Budapest, 800 tag)

Természetbarátok Turista Egyesülete (TTE) – központ és 8 önálló osztály (Budapest, 800 tag)

Aradi Turista Egyesület (Arad, 600 tag)

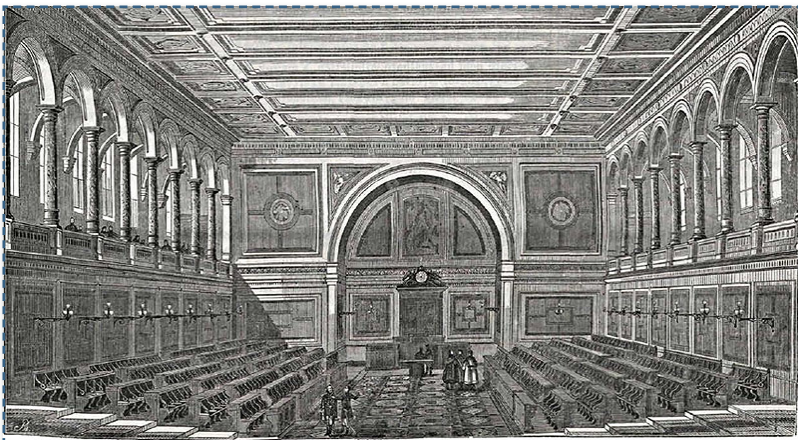

Dunántúli Turista Egyesület (DTE, Sopron, 520 tag)
Budapesti Turista Egyesület (BTE, Budapest, 200 tag)
Nyugat-magyarországi Turista Egyesület (Pozsony, 150 tag)
Budapesti Egyetemi Turista Egyesület (BETE, Budapest, 100 tag)
Gyopár Turista Egyesület (Budapest, 100 tag)
Magánalkalmazottak Turista Egyesülete (Budapest, 70 tag)
Anonymus Turista Egyesület (Budapest, 60 tag)
Alba Sí Klub (Budapest, 52 tag)
Budapesti (Budai) Torna Egylet Turista Osztálya (BBTE, Budapest, 200 tag)
Fővárosi Sport Kör Turista Osztálya (Budapest, 180 tag)
Sportkedvelők Köre Turista Osztálya (Budapest, 80 tag)
Selmecbányai Főiskolai Atlétikai Klub Turista Szakosztálya (70 tag)
Munkás Testedzők Egyesülete Turista Szakosztálya (Budapest, 60 tag)
Rigler Sport Klub Turista Osztálya (Budapest, 30 tag)
Magyar Általános Hitelbank Sport Egyesülete Turista Osztálya (Budapest, 20 tag)

Kapcsolódó

2013-ban az egyéb visszatekintéseim mellett a Magyar Turista Szövetség létrejöttének 100 éves évfordulója alkalmából is jelentek meg írásaim a Turista Magazin havi lapszámaiban, amelyek egy éven át vezették fel a szervezet megalakulásának történelmi előzményeit.

Ezekon kívül a 100 éves ünnepségen sokan kézbe kapták a centenáriumra kiadott összefoglalómat. A Magyar Turista Szövetség megalakulásának és működésének rövid története egy külön bejegyzésben lesz olvasható azok számára, akik akkor nem voltak ott, vagy már nincs meg nekik.

Az egykori Mandulás Camping területén található egy kőből épült emlékmű, az „Emil-pihenő”. Az emlékművet dr. Bokor Emil (1865–1918), kórházi főorvos, a Mecsek Egyesület választmányi tagjának emlékére állították, melyet 1919 nyarán avattak fel.

Eredetileg a Kiss József úton, a Mandulás közelében, az erdő szélén helyezték el a Károlyi Emil tervei alapján terméskőből épített és faragott kőpadot. Egy siklói márványból készült emléktáblát a pad közepén, a magas, gúla alakú hátéptímenyen helyezték el a következő felirattal:

A TERMÉSZET IGAZ BARÁTJA, A LELKES TURISTA

DR. BOKOR EMIL

KÓRHÁZI FŐORVOS

EMLÉKÉNEK MEGŐRÖKÍTÉSÉRE,

JÓ BARÁTAI ÉS TISZTELŐI ADAKOZÁSÁBÓL

EMELTETTE A MECSEK EGYESÜLET

A Pécsi Napló 1919 májusában így írt a készülő pihenőről: „A szép pad díszére fog válni a Mecseknek és hosszú időre meg fogja örökíteni annak emléket, kire nemcsak barátai és a város egész társadalma, de a szegény sorsú betegek is szeretettel gondolnak.”

Az avatóbeszédet Igaz Béla, az Egyesület alelnöke tartotta. Bokor Emil életét és munkásságát Kiss József titkár méltatta. Az avatóünnepélyen a Természetbarát Turista Egyesület Pécsi Csoportja is képviseltette magát. A később megsérült siklói márványból készített táblát 1929-ben fekete márványra cserélték ki.

Régi pécsi útikalauzok szerint a Mandulás Camping 1967-ben nyitotta meg kapuját a látogatók előtt. A pihenő ekkor került annak kerítése mögé, így látogatása nem volt egyszerű.

A kempinget kezdetben a Pécs város Idegenforgalmi Hivatala üzemeltette, majd az 1990-es évek elejétől a Mecsek Tours Kft. tulajdona volt. A sok éven keresztül jól működő kemping a 90-es évek végére veszteségesé vált. A 2005-ben bezárt kemping területe kihasználatlanul, bekerítve és zárva volt. 2013-ban a még meglévő faházakat lebontották, és a kerítés elbontásával újra lehetőség nyílt az Emil-pihenőt meglátogatni.

A pihenő 1967 és 2013 között a kemping kerítésén belül volt. Ebben az időszakban eredeti funkcióját betölteni nem tudta, de az ülőpad faanyagának állagában az időjárás, az emléktáblában a vandalizmus okozott romlást. A fekete márványtáblát durván összekarcolták, és megütötték, aminek következtében összetört és behorpadt. Javítását helyben nem lehetett megoldani, mert ragasztása is fellazult. A problémák összessége a tábla cseréjét eredményezte. Az új táblát a Kácsor-Gránit Kft. gyártotta le gránitból, az eredetivel egyező felirat homokfúvással készült. A régi táblát a szakemberek összeragasztották és a Mecsek Egyesület Bakan-csos Éléménytárában kerül elhelyezésre. Az ülőpad fenyőfából készült lécezését időtállóbb tölgyfára cseréltük. Az asztalosmunkákat Hauck Nándornak, a Pécsvárad Erdészet munkatársának köszönhetjük. Reméljük, hogy a felújított Emil-pihenő a következő évtizedekben eredeti céljának megfelelően szolgálja majd a funkciójában is átalakulóban lévő egykori kemping területére látogató kirándulókat.

Hauck Nándi az asztalos

*Dr. Varga Tamás, a Mecsek Egyesület ügyvezető elnöke,
Baronek Jenő, a Mecsek Egyesület Örökös Tiszteletbeli Elnöke,
Péterffy Attila Pécs Megyei Jogú Város polgármestere,
Meixner Barna, a BIOKOM Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója*

*Dr. Varga Tamás, Meixner Barna és
Lovescher István erdőgazdálkodási
vezető, BIOKOM Nonprofit Kft.*

Kácsi Gránit Kft.
7628 Pécs
Zsuzsánka u. 9
Adószám: 13264035-2-02, HU13264035

Bank neve: MHI
Bankszámlaszám:
10000111-10430310-00000000

SZÁMLA

Sorszám: KCSR-2023-119

VEVŐ:

Mecsek Egyesület
7623 Pécs
RÉV UTCA 8.
Adószám: 18327942-1-02

Fizetési mód: **Áruttalás**
Térbehely dátuma: **2023.11.27.**
Kibocsátás dátuma: **2023.11.27.**
Fizetési határidő: **2023.12.05.**

Megnevezés	Menny.	Egyedgár	Nettó ár	Áfa	Áfai-rék	Bruttó ár
emléktábla készítése mecsek pályán	1 db	237 000	237 000	27%	63 990	300 990
Összesen:			237 000		63 990	300 990

Összesen:
300 990 Ft

A számla kibocsátásának joghatósága a Magyarországon van.

Új erdei bútorok kerültek kihelyezésre a Melegmányi vízeséshez. A faanyagot a MECSEKRDŐ ZRT. biztosította. Az asztalosmunkákat és a bútorok összeállítását a BIOKOM Nonprofit Kft. Erdőgazdálkodási részlege végezte el. A helyszínre történő kiszállításra és az asztalok, padok felállítására 2023. augusztus 28-án, hétfőn került sor.

A Jószerencsét vadászház felől érték el a helyszínt.

Az elkészített bútorok helyszínre történő kiszállításában Ambrus Sándor kerületvezető erdész segédkezett terepjárójával.

A tűzrakó hely újjáépítése még várat magára.

A fényképeket Lovescher István (BIOKOM N. Kft. erdészeti részlegvezető) bocsátotta rendelkezésemre.

1929. december 2-án fogadta el a Magyar Turista Szövetség tanácsa az útjelzések egységesítésére kiküldött bizottság tervezetét.

1928 nyarán dr. Strömpl Gábor (1885–1945) térképész az Állami Térképészeti Intézet 1:50.000 turista térképeinek részére gyűjtött adatokat. Bejárta a Börzsöny, majd ősszel a

Pilis, a Kőszegi-hegység és a Bükk útjait. Munkájához más hozzáértők is szolgáltatottak adatokat. A következő évben a „Turistaság és Alpinizmus” folyóirat 1929. évi 6. számában megjelent írásában összefoglalta az útjelzések egységesítésével kapcsolatos javaslatait. Ennek alapján a Magyar Turista Szövetség az 1929 októberi tanácsülésén döntött az ezt kidolgozó munkabizottság létrehozásáról, tagjainak két kiváló útjelzőt, Horn K. Lajost, a szövetség társelnökét és Lakner Károlyt, valamint dr. Strömpl Gábort kérték fel. A szövetség tanácsa a december 2-i ülésén a bizottság tervét kisebb módosításokkal elfogadta, és vonatkozó szabályzatát 1930. január 1-jei hatállyal életbe léptette. Ezzel egyidejűleg a tanács a határozatában úgy döntött, hogy az ország turistaút jelzéseinek az előírt szabályok szerinti átfestését 5-10 esztendőn belül el kell végezni.

Az útjelzések festésével kapcsolatban Lakner Károly írt tájékoztató füzetet, ami a vezetőképzést is segítette.

Ezt követően dr. Strömpl Gábor részéről még további javaslatok is születtek, de azokról majd annak idején lesz szó az újabb visszatekintésekben.

Kapcsolódó

Az úgynevezett „Strömpl-rendszer” az alapja még ma is a turista jelzések felfestésének.

A magam részéről ebben az évben is több szervezet által az MTSZ pályázatokban vállalt jelzészfelújítási munkában vettem részt, így az útjelző vezető minősítésem folyamatos.

Kép: Turisták Lapja

A Mecsek Egyesület Bányász Munkaosztálya azzal a céllal, hogy emlékeztesse utódainkat az egykori István-akna Bányauzemre, emléktáblákat avatott fel 2023. április 22-én István-aknán.

Csethe András avatóbeszédet tart

Bányauzem) volt felelős műszaki vezetőjét, üzemvezetőjét, később a Mecseki Szénbányák volt vezérigazgatóját, hogy tartsa meg az avatóbeszédét.

Az avatóünnepségen megjelenteket, köztük Pécs város polgármesterét, Péterffy Attilát, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület elnökét, dr. Hatala Pált Schaller Károly bányamérnök, a Bányász Munkaosztály vezetője köszöntötte.

Ezt követően Schaller Károly felkérte Csethe András aranyokleveles bányamérnököt, az egykori István-akna (Pécsi

Az avatóbeszéd a következőképpen szólt:

„Tisztelt Hölgyeim, Uraim!

A mai napon azért jöttünk István-aknára, hogy a több mint száz éve építeni kezdett és 98 éve felszentelt – egykor világszínvonalú – bányauzem, hazánk egyik legjelentősebb szénbányászati létesítményének méltó emléket állítsunk.

A széntermelést immár három évtizeddel ezelőtt befejező Szt. István-akna több volt, mint egy a sok magyar szénbánya közül. Ezt bányászattörténeti és szakmai tények igazolják. Az aknatorony és a többi üzemi épület kora legszebb bányalétesítményei voltak, a bányauzemi építészet technikai és esztétikai csúcs színvonalát jelentették. Ez volt az első magyar vasbeton aknatorony, Ward-Leonard torony elrendezésű Koepe tárcsás iker szállítógéppel.

Az épületek ipari műemlékként maradtak fenn, de csak remélni tudjuk, hogy jelenlegi állapotuk nem romlik tovább.

A szabolcsbányái István-akna működése során felhasználta az elődök tapasztalatait, azt, amit őseink külszíni szénásásától a mélyművelésű bányászat befejezéséig vérük-verejtékük árán tanultak meg. Kiismerték az összes bányaveszélyt, az ellenük való védekezés lehetőségeit, és azt, hogy a nehéz geológiai körülmények között hogyan termelhetik ki az ország fejlődését sokáig egyedül biztosító energiahordozót, a szenet.

A bányai üzem legfontosabb adatait gránitba vésettük, hogy a jövő nemzedékek is tisztelgessenek az elődök egyedülálló teljesítményeit látva. Hajtsunk fejet azok előtt, akik ezt a bányai üzemet megtervezték és megépítették.

Az Első Duna-Gőzhajózási Társaság (DGT) az 1910-es évek első felétől a tulajdonában levő és bérelt bányaterületein nagyszabású koncentrációs és korszerűsítési programot hajtott végre. Ennek keretében nagy kapacitású bányai üzemeket és Pécsújhegyen központosított szénelőkészítő és kiszolgáló üzemet létesített.

Jaroslav Jicinsky cseh-morva bányamérnök, a DGT alkalmazottja volt az, aki az 1913-ban megkezdett rekonstrukciót kigondolta és véghezvitte. Az impozáns aknatornyot a bécsi Josef Schöngut tervezte és a budapesti Eduard Ast & Co. vállalat építette.

Az emléktábla előtt állva gondoljunk azokra is, akik ezt a fokozottan veszélyes bányát működtették, és az idők folyamán fejlett ipari civilizációt és termelési, valamint humán kultúrát teremtettek Pécsen és környékén.

Gondoljunk arra a több tízezer bányászra, akik az évtizedek során naponta beléptek az üzem kapuján és a műszak végén fáradtan hazatértek.

Emlékezzünk e bányai üzem vezetőire, bányamérnökökre, bányamesterekre, aknászokra, művezetőkre, felvigyázókra.

És nem utolsósorban rójuk le megrendülten kegyeletünket a munka során hősi halált halt bányásztársaink előtt.

István-aknán a legáltalánosabban a fával biztosított, kézi jövesztésű frontfejtések üzemeltek. Ezt később a fémtám-fémsüveggel biztosított fejtések váltották fel. Az 1980-as években a fejtési technológiák fejlesztése az ún. LIASZ-program egyik kiemelt feladata volt. A pajzsbiztosítással, maróhengeres jövesztéssel végrehajtott kísérletek biztató eredményeket produkáltak az élőmunka megkönnyítésére és a termelékenység növelésére, de a folytatást a szénbányászatot érintő koncepcióváltás megakadályozta.

Az üzem mindennapos életéből két különleges eseményt emelnék ki:

1. A pécsi szénbányászat legnagyobb (robbantás után késve jelentkező) gázkitörése, mely nem járt halálos áldozattal, 1957. november 4-én a bánya V. szintjén következett be. A robbantás után a dolgozók a vajúgás beácsolásához

készülődtek. A csapatvezető vájár a vájóvegen tapasztalt jelenségek alapján közeli gázkitörésre következtetett, ezért a munkahelyet elhagyták és riasztották a többi dolgozót.

A bekövetkező gázkitörés nagyságát a következő adatok mutatják: 273 000 m³ metán szabadult fel, 1070 m³ szén áramlott a nyitott bányatérsegekbe, 27 m hosszban feltöltve a főkeresztvágatot és az aknarakodót, valamint 32 m hosszban a körülbelül 6 m átmérőjű aknát.

2. A másik esemény: 1988. augusztus 23-án történt az előző politikai rendszer 1956 utáni egyetlen munkássztrájkja. Az éjszakai műszak bányászai úgy döntöttek, hogy nem veszik fel a munkát. A sztrájk átterjedt a vállalat összes üzemére. A kiváltó ok a bérek és a hűségjutalom bányászok által kifogásolt mértéke volt. Másnap reggelre az esemény híre elérte a legfelsőbb állami és pártvezetést. Valószínűleg az eskalálódás lehetősége miatt már 24-én délután sikerült a szénbányászati kormánybiztosnak a helyszínen megállapodnia a bányászokkal, a hűségjutalom mértékét mintegy 50%-kal megemelték.

A mecseki bányászok ezt a csatát megnyerték, de a háborút néhány évvel később elvesztették. A 18. század végén indult mecseki szénbányászatot a rendszerváltás után a többi bányavállalattal együtt felszámolták.

Az alkotók az emléktáblákon igyekeztek az üzemmel történeteket megörökíteni. Olvasásuk közben azonban saját emlékeink, történeteink is felelednek sokunkban. Ne feledjük ezeket!

Befejezésül:

Köszönet a Mecsek Egyesület Bányász Munkaosztályának, mely a Pécsi Bányászattörténeti Alapítvány munkáját folytatta a ma átadásra kerülő emléktáblák elkészítésével.

Köszönet azoknak, akik ezt lehetővé tették, a megvalósításhoz hozzájárultak és a művet létrehozták. Az emlékfal nem állhatna előttünk a Pécsi Önkormányzat vezetője – Péterffy Attila polgármester úr segítségével.

Külön köszönjük a telektulajdonos, Petrovics Gábor úr hozzájárulását.

Szabadjon megköszönnöm néhai Szirtes Béla bányamérnöknek az emlékmű koncepcionális és tartalmi megtervezését, Sallay Árpád és Schaller Károly bányamérnököknek a kivitelezés megszervezését, a megvalósításban való aktív közreműködésüket.

Köszönjük Kollár Levente építészmérnöknek a tervek elkészítését és a kivitelezés művezetését, valamint a DI-PE-TA Kft.-nek és Kassai József kőfaragó mesternek a gondos kivitelezést és a kiváló együttműködést.”

Emléktáblák
leleplezése

A vasasi Bányászszív Dalcsapat
énekel

Az avatóbeszédet követően Péterffy Attila polgármester és Csethe András leleplezte az emlékművet.

Az ünnepség befejező részeként Vörös János Nikolausz Tamás: Mecseki szén című versét szavalta el, majd a vasasi Bányászszív Dalcsapat jelenlévő tagjai (Bocz József és Vörös János) a Mecseki Bányász dala, Szerencse fel című dalokat, majd az ünnepség zárásaként a Bányászhimnuszot énekeltek el.

Emlékmű

Az ünnepség résztvevői

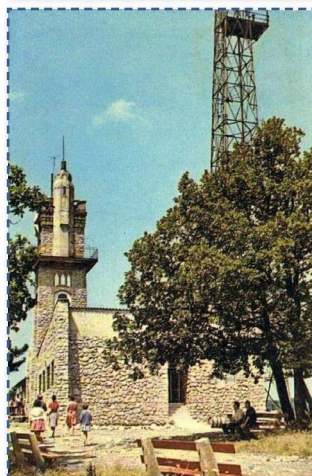

Befejeződött a pécsi tv-torony környezetének felújítása

Befejeződött (2023. december 15-én) a pécsi tv-torony környezetének megújítása.

Az 1,2 milliárd forintos forrásból természetbarátokat, sportolni vágyókat és családokat szolgáló beruházás valósult meg egy régi, romos épület felújításával.

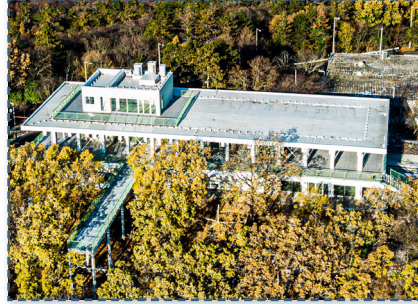
A Mecseki Misina csúcán a Misina-tetőn, zajló beruházás során újjáépítették a toronnyal szomszédos egykori, romosan álló étterem épületét, megváltoztatták a funkcióját, rendezték környezetét.

Az étterem helyén állt az 1908-ban felavart, a Mecsek Egyesület által megépített kilátó – Károlyi Emil tervei alapján –, amelyet később Kiss Józsefről neveztek el. A kilátót 1967-ben lebontották, a kilátó bejárata feletti Zsolnay feliratot és az egyesület címerét, valamint Kiss József reliefsjét az új TV torony kilátószintjének falán helyezték el.

A Kiss József-kilátó mögött volt Pécs első tv-tornya (vastorony)

Négyszintes, többfunkciós központot hoztak létre. Az alagsorban öltöző, mosdó, zuhanyzó, csomag- és értékmegőrző, a földszinten infópont, büfé, túra- és sportbolt, bérelhető klubterem kapott helyet. A kilátóként is funkcionáló emeleti szinten „lombkoronastéggel” és „skybarral” kiegészülő teraszt alakítottak ki.

Megújultak az épület közelében a zöldterületek is, továbbá játszótér, szabadtéri fitnesspark, míg a kerékpárral érkezők számára szervizpont, mosó- és tárolóhely létesült. A szolgáltatásokat 2024 elejétől lehet igénybe venni.

Kutas László felvételei

1944. november 17-én született Budapesten Monspart Sarolta, a Nemzet Sportolója címmel kitüntetett tájfutó világbajnok, tizennégy-szeres magyar bajnok, sífutásban hatszoros magyar bajnok.

Emlékezzünk arra a kiváló sportlónőre, aki- nek aktív pályafutását kullancs okozta betegség (enkefalitisz) szakította meg. Ezt követően nőket buzdított arra, hogy egészségesen éljenek, és ennek egyik lehetséges módja a futás.

1963-ban érettségizett a budapesti Szilágyi Erzsébet Gimnáziumban. 1960-ban a Budapesti Pedagógus színeiben kezdett komolyan futni, 1969-ben igazolt át a Budapesti Spartacushoz. 1964 és 1977 között sorozatban 14 magyar egyéni bajnoki címet nyert tájfutásban. Ezenfelül 9 váltó és 11 csapatbaj- noki címet szerzett így összességében a 34-szeres tájfutó magyar bajnok. Telente sem pihent, sífutásban a Vasas SC versenyzőjeként begyűjtött hat magyar bajnoki címet. A nagy sikert az 1970-es évek hozták meg számára, 1972-ben első nem skandinávként győzött a Csehszlovákiában rendezett tájfutó világbajnokságon. 1976-ban első nem skandinávként megnyerte a Svédországban rendezett ötnapos tájfutó versenyt, az O-Ringent. 1978-ban Atlantában a maratoni futás nem hivatalos világbajnokságán ezüst-érmes lett. Ugyanebben az évben kullancsencephalitis betegítette meg, amelybe majdnem belehalt. Hat nap kóma, hatheti intenzív ápolás után fel-épült, de részben béna maradt a jobb lába, ennek ellenére haláláig aktív sport-életet élt és az élsport helyett a sportdip- lomáciai karrierjébe fektette energiáit.

„Nem ez a döntő. Sokan elmondják, mennyit imádkoztak értem 1978-ban, amikor egy hétig mentem a halál felé. Két erdészbácsi meghalt mellettem az intenzív kórteremben. Valószínűleg az én élsportoló szervezetem sokkal jobban tudott regenerálódni. Nem élek vissza a betegséggemmel, de élek vele. Elmondom, hogy tessék, itt vagyok, sánta vagyok, mégis tartom magam. És ha a szkeptikusok még azt is látják, hogy a nagy fenekű Mariska néni gyalogol velem, akkor ők is könnyebben elindulnak.”

(Monspart Sarolta)

1975. május 18-án avatta fel Monspart Sarolta Baronek Jenővel a mecseki erdei tornapályát, melyet halála után róla nevezünk el.

majd Zsivótzky Gyula halálával a tizenkét hely egyike megüresedett. 2010-ben Prima Primissima díjban részesült.

2020. április 21-én hivatalosan is tagja lett a Nemzet Sportolói Társaságnak, miután Székely Éva halálát követően a testület tagjai őt javasolták maguk mellé tizenkettedik tagnak, de a megtisztelő címet csak alig egy évig viselhette haláláig. 2016 óta küzdött rákos megbetegedéssel.

Könyvei

- Miltényi Márta–Monspart Sarolta: A futás csodálatos világa (1990)
 - Horváth Nikoletta–Monspart Sarolta: Így csináljuk mi! (1998)
 - Fekete Krisztina–Fébó Éva–Monspart Sarolta: A testedzésben gazdag életmód világnapjai (2002)
 - Fekete Krisztina–Kishegyi Júlia–Monspart Sarolta: A szív konyhájának receptkönyve (2004)
- Az „50 év futás, 1960–2010 – Monspart Saroltának írtuk” című kötetet Korik Vera, Hegedüs Ágnes és Hegedüs András szerkesztette, ami 2010-ben jelent meg.

Díjak, elismerések

- Kétszer kapta meg a Magyar Népköztársaság Sport Érdemérem arany fokozatát
- Kiváló Sportoló
 - Érdemes Sportoló
 - Fair Play-díjas
 - Az év magyar tájfutója (1971–1977)
 - Mesteredző (1989)
 - Köztársasági elnök érdemérem (2003)
 - A Nemzeti Sportszövetség Életműdíja (2006)
 - Príma díj (2010)
 - MOB Nők sportjáért különdíj (2012)
 - MOB Fair Play-díj, szabadidősport kategória (2014)
 - A Magyar Érdemrend tisztikeresztje (2018)
 - Hegyvidék díszpolgára (2019)
 - A Nemzet Sportolója (2020)

Sajnos hetvenhat éves korában, 2021. április 24-én eltávozott közülünk, május 3-án kísérték utolsó útjára a budapesti Farkasréti temetőben.

A Fővárosi Közgyűlés döntése szerint 2021. szeptember 1-től a margitszigeti futókör Monspart Sarolta nevét viseli.

Férje, Feledy Péter televíziós szerkesztő és műsorvezető volt. Fiuk, Feledy Botond, 1981-ben született, és édesapjához hasonlóan jogi diplomát szerzett.

(In: https://hu.wikipedia.org/wiki/Monspart_Sarolta)

Képek: Család.hu, Hegyvidéki Önkormányzat, Turista (1964 október)
#MonspartSarolta #born #Komarnicki

1 1933. január 14-én született Budapesten Rockenbauer Pál természetjáró, világotutazó, televíziós szerkesztő, a magyar televíziós természetfilmzés egyik megteremtője.

Nevét legtöbbször országjáró képtúra-filmjeiről, a tévében többször is vetített tizennégy epizódos „Másfélmillió lépés Magyarországon”, illetve a tizenkét epizódos „...és még egymillió lépés” című országismertető filmsorozatairól ismerik. Rockenbauer Pál a kőbányai I. László Gimnáziumban érettségizett, majd az Eötvös Loránd Tudományegyetem biológia-kémia szakán tanult tovább és szerzett tanári oklevelet, de végül sohasem tanított. Fiatalon szervező titkára lett a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatnak (TIT), majd a Magyar Televízióhoz került. Széles körű műveltségét a kezdetektől, az MTV 1956-os indulásától a köz érdekében kamatoztatta, többek között az ifjúsági osztály rovatvezetőjeként. Földrajzi témájú ismeretterjesztő dokumentumfilmeket rendezett. Alapító tagja és főmunkatársa volt az MTV Natura szerkesztőségének, melyet 1978. április 1-jén hoztak létre, hazánkban az első természetfilmes televíziós műhelyként.

1970-ben elvégzett egy alpinista tanfolyamot is.

Filmezett a Mediterráneum országaiban, Észak- és Dél-Amerikában, Kubában, Óceániában, Hawaiiin (Mauna Kea) és az Antarktison, Afrikában a Kilimandzsárón, Ázsiában India és Nepál hegyei között, továbbá a Pamírban, a Kommunizmus-csúcs mászása közben. A Magas-Tátrában fölkapaszkodott a Krivánra, a Tengerszem- és a Fehér-tavi-csúcsra, télen az Osztervára, az Alpokban pedig megmászta a Monte Qualido sziklafalát. Útjairól könyveket és cikkeket írt, film- és diavetítéses előadásokat tartott. Szenvedélyes táj- és természetfotós volt, aki túrái, utazásai

alkalmával a filmezés mellett mindig fényképezett is. Nevéhez fűződik több nevezetes földrajzi ismeretterjesztő filmsorozat, köztük „A napsugár nyomában”, amely 13 epizódjával számos nemzetközi természetfilm-műhely és alkotó elismerését kivívta.

Rockenbauer Pál sajnos 1987. november 26-án öngyilkos lett a Naszály oldalában, a Katalin-pusztá feletti erdőben. Okát többen találgatják, de ne is firtassuk, még a közvetlen munkatársai sem tapasztaltak erre mutató jeleket.

Roli még csak ötvennégy éves volt, és még mennyi gyönyörű természetfilmet készíthetett volna...

Végakarataként megfelelően az általa annyira szeretett zengővárkonyi szelídgesztenyésben temették el. Sírja és halálának helyszíne azóta sokak zarándokhelye lett.

Hazánk számos pontján található vele kapcsolatban létesített emlékhelyek és kopjafák. Nevét viseli a Dél-Dunántúli Kéktúra, amelynek bejárásáról az „...és még egymillió lépés” című filmsorozata készült. Ezenkívül az ő nevét viseli Valkonya turistaháza is. A Katalin-pusztai kopjafát annak idején Bence Éva, a Budapesti Túravezetők Klubjának (régebben az is Rockenbauer Pál nevét viselte) akkori vezetője kezdeményezésére állították.

A Bródy Sándor utca 26. számú ház falán, amelyben 1960 és 1980 között lakott, a Natura Szerkesztőség 2003-ban emléktáblát helyezett el a tiszteletére születése 70. évfordulóján. Ennek felső részén az országjáró sorozat közismertté vált címdalának első sora olvasható: „Indulj el egy úton, én is egy másikon...”

1997-ben, halálának 10. évfordulóján Sáfrány József portréfilmet készített róla „Roki” címmel, amelyben egykori kollégái, barátai, és rokonai beszélgetnek róla.

2019-ben a „Másfélmillió lépés Magyarországon” film negyvenedik évfordulójára Gyenes Károly „Ércnél maradandóbb” címmel egy dokumentumfilmet készített.

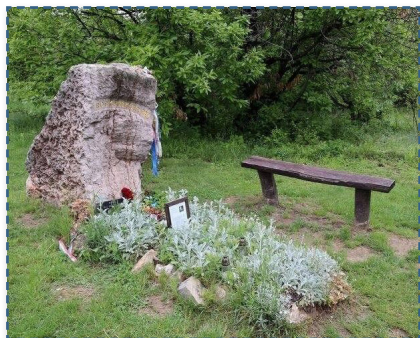
Rockenbauer Pál nevével a magyarok ötezer méter feletti sikereinek adatbázisában is találkozhatunk. A Kilimandzsáróra a Magyar Televízió forgatócsoportjának tagjai az „Afrikai örömeink” című tv-sorozat készítése során az első ismert magyarokként értek fel 1976-ban az Uhuru (5895 m) csúcsára. Rockenbauer Pál a Gilman's Pointig (5681 m) jutott. 1982-ben a „Világ tetején” is forgatott, ennek során készült a „Kecskemétől a Pamírig” című dokumentumfilmje. A csúcsra az operatőre, Nádorfi Lajos is feljutott a nehéz kamerájával.

Narminchat éve, 1987. november 26-án vetett véget az életének Rockenbauer Pál Szendehely-Katalinpuszta felett, a Naszály oldalában. „Sohasem tudtam megérteni azokat, akiknek csak az a szép, ami messze van, és érdektelennek, unalmasnak tartják azt, ami itthon van; bár rendszerint éppen ezek azok, akik nem is tudják, mi van itthon.”

Rockenbauer Pál kilencven éve, 1933. január 14-én született Budapesten. A magyar televíziós természetfilmmezés megteremtőjét a legtöbben vélhetőleg a kultikusnak számító két országjáró filmjéről, a tévében többször is vetített „Másfélmillió lépés Magyarországon” (1981), valamint az „... és még egymillió lépés” (1989) ismerik. Pedig ezeken kívül még számos természetfilmet és természetfilm-sorozatot forgatott itthon és hazánkon kívül is.

A Katalinpuszta felett lévő kopjafa és a Zengővárkony feletti szelídgesztenyésben található sírja, ahová végakarata szerint eltemették, zarándokhelyekké váltak az őt és a munkásságát szeretők körében. Emellett hazánk területén több helyen található még további Rockenbauer- emlékek.

A neves filmrendező ötvennégy éves korában hagyott itt bennünket.

Munkásságáról a Wikipédia szócikkében is lehet olvasni:

https://hu.wikipedia.org/wiki/Rockenbauer_P%C3%A1l

Sírját most is mintegy százan felkeresték. Köztük voltak régi munkatársai, Gyenes Károly, Sáfrány József, Szabados Tamás és Faludi Sándor is. Képek: dr. Pászti Gyula felvétele a Zengővárkony környékén történt forgatáskor, prusi-blog (a tábla felújítása előtt), geocaching, Sáfrány József

Meghalt Rockenbauer Pál (írta: Radványi Ervin).
Cikk Rockenbauer Pál halála (1987. november 26.) kapcsán.

Forrás:

© Magyar Nemzet - A © Hazafias Népfront lapja.

1987. december 3. L. évfolyam 285. szám. Kiadja: © Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat, Budapest.

Meghalt Rockenbauer Pál

(MTI) Rockenbauer Pál, a Magyar Televízió programfőszerkesztője — életének 54. évében — tragikus hirtelenséggel elhunyt. Búcsúztatásáról később intézkednek, közli a Magyar Televízió gyászhiře.

*

Különös ismertetőjele... őszülő szakála? Melegfényű, szürkés-kék szeme? Fanyar humora? A Déli-sarkot is megjárt, kockás flanelinge?

Egy ritka megkülönböztető jegyében bizonyos vagyok: mindenki szerette. Mert Roki nem könyökkel vívta harcát, nem öltött soha álorcát, fényévnnyire esett tőle minden erőszakosság és számító ügyeskedés.

Ha elért valamit, ha a természet gyönyörűségére rácsodálkozó filmjei ott vannak a televízió maradandó értékei között, ha írói-rendezői munkája egyéni arculatot bizonyít, ennek egyszerű magyarázata van: tehetség volt.

Rockenbauer Pált sajátos „státusz” illette meg a Szabadság téri házban, a tévé nyüzsgő épületében: természetkutató, természetrajongó polihisztor. A földgolyó volt a munkaterülete, és hűségese társa a filmfelvevőgép.

A felfedezőkével rokon szenvedély fűtötte: Kecskeméttől a

Pamirig című filmjében hat és fél ezer méter magasságból fűrkészte a világot, de a tengervíz mélyére ugyanolyan kíváncsisággal követte a honi bűvárokat. Ha úgy akarta, a Kilimandzsáró is érintőközelbe került, és megbízható adatok szerint ő a második magyar állampolgár, aki a Déli-sark jégpáncéljára tette a lábát.

Bejárta a földet a napsugár nyomában, mégis akkor lett igazán felfedező, amikor itthon eredt útnak, s megtett másfél millió lépést Magyarországon.

Istenáldotta ösztöne volt hozzá, hogy föllelje ebben a tenyérnyi hazában a rejtőző szépséget.

Múlt idő. Mindezt múlt időben.

Hány meg hány celtit írtunk egymásnak, futtában asztalra vetett papírdarabokat: a rádióból kerestek, pénzéd van!, egy barna női hang keresett, a vágószobából üzentek.

De hogy most nekrológot írok rólad...

És mi lesz a legújabb munkáddal, Pali? Az újabb egymillió lépéssel kincskereső utadon? ... A filmmel, amelyiken már csak az utolsó simításokat kéne, kellett volna elvégezni? ...

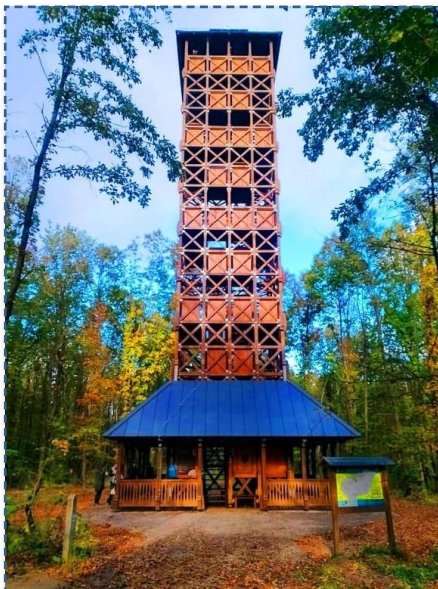
Rockenbauer Pál ez idén volt 54 éves.

Radványi Ervin

AZselici-dombság legmagasabb pontja Baranya északi részén található, ez a Hollófészek-magaslat, mely 358,5 méterrel a Balti-tenger szintje felett fekszik. Itt épült meg a 27,67 méter magas, kilencszintes kilátó, ahol 119 lépcsőfokot megmászva érünk fel a csúcsra.

Az építmény szerkezete tölgyfa, állékonyságát acélszerelvények biztosítják. A kilátó 4464 elemből áll, 62 köbméter fa és 7,2 tonna acél felhasználásával készült.

Földesiné Kövi Ildikó, a Duna–Dráva Nemzeti Park „Mecseki történeteink” témában meghirdetett mese- és novellairó pályázatán I. helyezést ért el. Örömmel osztjuk meg tagtársunk két meséjét. *(Halász Andrea)*

Leánykőkörcsin

Holt volt, hol nem volt, volt egyszer egy kis falu, Kőkörcsin, mely a Mecsek lábánál, a Bertalan-szikla tövében terült el. Lakói szegény emberek voltak, akik birkák, tehének legeltetésével, az erdő gyümölcseinek gyűjtögetésével és földműveléssel foglalkoztak.

A jó idő beálltával a falu legényei egész nap kint a mezőn vagy az erdők alatt legeltették birkáikat, teheneiket.

Ősz vége felé aztán észrevették, hogy el-eltűnedezik a nyájból egy-egy birka, a gulyából egy-egy tehén. Arra gondoltak, hogy farkasok lopkodják az állatokat. A kutyák éjszakánként mérgesebben ugattak a falu

házai között. A legények nem tudták mire vélni a dolgot, végül elhatározták, hogy meglesik, mi történik éjszaka. Többen vállalták, hogy elrejtőznek este az akolban és az istállóban. Éjtájtájban, mikor minden elcsendesedett, a birkákhoz két árnyék surrant be és éppen két birkának akarták összekötni a lábát, mikor a sötét sarkokból előjöttek a kökőrcsini legények. Amikor a rablók észrevették őket, futásnak eredtek. Az egyiket még az erdő előtt sikerült utolérniük. A másik bemenekült a sűrűbe.

Visszahozták a foglyot Kökőrcsinbe, elkezdték faggatni, hogy kicsoda, meg hogy honnan jött? A zsvány nagy félelmében elárulta, hogy ő egy rablóbandának a tagja, akik itt, a mecseki erdőben rejtőznek. Elelmük nincs, ezért rabolják ki a környező falvakat. A kökőrcsini legények aztán tovább vallatták a megszeppent rablót. Ennek pedig félelmében még jobban megeredt a nyelve, és elmondta, hogy vezetőjük anyja, a vén boszorkány varázsgömbjével találja meg a legszebb állatokat, a leggazdagabb falvakat. Gonoszságáról messzi földön ismert. Fia, a bandavezér is kegyetlenségéről híres, aki most azt tervezi, hogy nemcsak a birkákat, teheneket, hanem a szép kökőrcsini lányokat is elrabolja.

Na, erre lett csak felháborodás a legények között. Elhatározták, hogy kifüstölik a Mecsek erdeiből a zsványokat. Még az éjjel vasvillákkal, kapákkal, ásókkal felfegyverkezve indultak a rablók keresésére. A lányok sírtak, hogy ne menjenek, mert még bajuk esik. De a legények hajthatatlanok voltak.

A kökőrcsini lányok sem bírtak otthon maradni. Mivel az éjszakák hidegek voltak, birkabőr bundát húztak, fejükre pedig kékeslila kalapot tettek. Kimentek a Bertalan-szikla tetejére és ott várták a legényeket.

Azok pedig az éj leple alatt nesztelenül indultak a rablók keresésére. Nem is olyan messze a falutól – a Kis-rét szép tisztásán – látták meg a máglyát, mely körül ott ültek a zsványok. A bortól, melyet sűrűn kortyolgattak, már eléggé részegek voltak, de a kökőrcsini legények nem mertek rajtuk ütni, mert mindegyik derekán ott lógott a fegyver, melyet biztos használtak is volna, ha fenyegetve érzik magukat. Egy idő után azonban a boszorka, aki addig félrehúzódva üveggömbjét bámulta, megunta kiabálásukat, és rájuk parancsolt, hogy fekjüdjenek le. A zsványok morogtak ugyan, de nem mertek ellenkezni a vénasszonnyal.

Amikor minden elcsendesedett, a legények halkán körbevették a tábort. Az egyik kökőrcsini legény, azonban egy óvatlan pillanatban rálépett egy száraz ágra, mely reccsenése belehasított a csendes éjszakába. A rablók vezére nyomban talpon termett, de mire a többiek felocsúdtak, a kökőrcsini legények, amerre érték, ütötték, vágták őket. A rablók vezére – a banya fia – pisztolyával vette célba az egyik kökőrcsini legényt, de háta mögül egy másik falubeli fiú úgy vágta fejbe, hogy az menten holtan esett össze.

A boszorkány ezt látva szörnyű rikácsolással felpattant a seprűjére, és a magasba emelkedve Kökőrcsin felé szállt. A Bertalan-sziklán álló lányok felé vette az útját, és, mint a varjú, mikor ősszel károg, olyan hangon szórta átkait a lányok felé:

*Átkozottak legyetek ti kökőrcsini leányok,
A falu legényeit többé ne lássátok.
Lábatok itt rögtön gyökerezzen földbe,
És e hegy virágként tartson itt mindörökre.*

Abban a pillanatban minden leány virággá változott. A legények hiába jöttek vissza győzelmüket ünnepeelve, a leányokat nem menthették meg a banya átkától. A Bertalan-szikla azóta minden tavasszal megtelik leánykőkőrcsinekkel, melyek szárának szőrei a birkabőr bundára, kékeslila szirmai pedig a lányok kalapjára emlékeztetnek.

A hóvirág

A kis katicabogár már messziről észrevette az erdő talaját borító fehér szőnyeget. Azt hitte, hogy a hó még ezen a részen biztos megmaradt. Közelebb érve vette észre a tavasz első hírnökeit, a hóvirágokat. Egyenes szárral, lándzsa alakú levéllel még harciasnak is tűnhetnek, de lehajtott fejjel szomorú királylányokhoz hasonlítanak inkább.

- Hát, ti min búslakodtok hóvirágok? – kérdezte katica.
- Nem búsulunk, csak vékonyka nyakunk nem bírja fenn tartani a fejünket.
- De hát mi történt veletek? – érdeklődött együttérzőn a katicabogár.
- Azt mesélte a nagymamánk, hogy nem volt ez mindig így. Réges-régen, mikor még a fák nem nőttek ilyen sűrűn, a nap jobban sütötte arcunkat, fölfelé néztünk mi is, mint a többi virág. Bizony a madarak, bogarak sokszor megálltak és nézték, amint erős szárral, lándzsás levéllel és fehér szirmaikkal büszkén ágaskodtunk a melengető napsugarak felé. Volt közöttünk, aki eleinte szerényen nézte a világot, de minél többször álltak meg a közelében, mondogatták, hogy milyen kecses, bájos, annál biztosabb volt benne, hogy ő a legszebb, a legokosabb és a legerősebb. Már észre sem vette, hogy alatta a talajon milyen szorgosan futkároznak a hangyák, mászkálnak a százlábúak, bodobácsok, pókok, nünükék. Egyszer aztán egy pici nünükelárva kezdett felfelé mászni a szárán. A hóvirág azt érezte, hogy valami csiklandozza a derekát, aztán a kis bogár a szirmai közé mászott, egészen a virág porzójához, ahol a virágporát tartotta a hóvirág. Ez már nem tetszett neki. Azt hitte, hogy valaki megakarja dézsmálni a virágport.
- Mit akarsz tőlem? Menj innen, de rögtön! Összepiszkolod a szirmaimat a koszos lábaddal! – kiabált mérgesen a kis nünükére.
- Nem akarok én tőled semmit – válaszolta szerényen a nünüke. – Csak egy vadméhre várok, aki tőled virágport szed. Én pedig észrevétlenül felugrok a potrohára és így eljutok az otthonába. Ott aztán finom mézzel tömhetem meg a bendőmet egész addig, amíg igazi, felnőtt nünüke nem lesz belőlem.

– Na, azt már nem! – kiabált magánkívül a hóvirág. – Menj innen, menj innen! – És hogy még erőteljesebben adjon hangot a szavának, rázni kezdte a fejét egyre erősebben és gyorsabban, közben a lándzsás leveleivel hadonászott. Szirmai úgy csapódtak egymáshoz, hogy virágra felrepült a levegőbe, nyaka pedig már alig bírta megtartani az erősen mozgó fejcskét. Észre sem vette, mikor a kis nünükélárva leesett róla.

– Nahát, nem gondoltam volna, hogy egy ilyen szép, kedvesnek látszó virág ilyen irigy tud lenni – szólt csalódottan a bogárka. – Azt hiszem, inkább keresek egy másik virágot, hátha az majd befogad.

De a dühös hóvirág csak rázta, rázta virágfejét nem is figyelt a kis nünükére.

Aztán csak egy recsenést lehetett hallani, a szíromfejecske, amelyik az előbb még a nap felé nézett, a következő pillanatban a föld felé lógott. Először nem is értette mi történt, majd később döbbsen rá tette következményére. Hosszú idő elteltével aztán lassan megszokta lehajtott fejét. Az őt körülvevő növények és arra kószáló bogárkák sajnálkozva nézték az egykor oly büszke hóvirágot. Lassan megbékélt sorsával, sokkal aláztosabb, szerényebb lett, mint azelőtt.

– Hát ez történt, így mesélte a nagyink, és azóta minden hóvirág lefelé hajtja fejét – fejezte be meséjét a hóvirág. – De nem baj, mert a talaj is sok látnivalót tartogat. Ott is mozgalmas az élet. A napsugarak pedig tavasszal még ide is elérnek, melengetik arcunkat.

– Te is, mint a többi kora tavaszi virág, jobban szereted a kopasz erdőt? – kérdezte érdeklődve a katica.

– Igen sok más társammal együtt ilyenkor láthatjuk a napot, az ő melege hívogat ki minket a földből. Később, az árnyékot adó fák alatt már csak az újabb, hosszú álomra készülünk. Átalusszuk a nyarat, az őszt és a telet – felelte a hóvirág.

– Akkor érezd jól magad ebben a szép, napsütéses időben. Talán még találkozunk – intett a katica, és szárnyait kibontva a levegőbe emelkedett, hogy új ismerősöket szerezzen.

Dobogókón a XXXV. Természetjárók Napján vehettük át az emléklapoktat egyesületünk 25 évének elismeréseként a 110 éves Magyar Természetjáró Szövetség vezetőségétől.

A Hétdomb Természetbarát Egyesület és elődei:

73 éves a szervezett természetjárás Komlón! 25 éves a Hétdomb Természetbarát Egyesület! A születésnap nemcsak ünneplésre készítet, hanem egy kis összegzésre és nosztalgikus visszatekintésre is. Turistaelődeink 1949-ben tették meg az első lépéseket. 1950-ben már szervezeten járták szűkebb és tágabb hazánk csodálatos tájait. Megalakult a Komlói Szakszervezet Természetbarátok Szakosztálya, 1960-ban a Május 1. Művelődési Ház Természetjáró Csoportja, majd 1963-ban a Komlói Bányász Természetjáró Szakosztálya. Az akkori művelődési központ, aztán a KBSK támogatásával működő szakosztályba egyre több kirándulni vágyó, természetet szerető idősebb és fiatalabb ember jelentkezett. 1998-ban létrejött a Hétdomb Természetbarát Egyesület. Tagjaként igyekszünk az elődeinktől kapott örökséget és szellemet megőrizni, tovább vinni, majdan mi is átadni utódaink számára.

„A természet hatalmas, az ember parányi. Ezért aztán az ember léte attól függ, milyen kapcsolatot tud teremteni a természettel.” (Szent-Györgyi Albert)

A túrázást mondhatjuk sportnak is, hiszen a teljesítménytúrák, a tájékozódási túraversenyek vagy egy-egy hosszabb táv, illetve magasság igazi kihívást és teljesítményt igényel. Mégis úgy gondolom, nem hiába választottuk a természetbarát nevet. Valljuk: ha a természet barátai akarunk lenni, akkor meg kell ismerni, és szeretni is kell. Amit pedig szeretünk annak megóvása és védelme is fontos! Ezért aki azt mondja, hogy „csak” a testet-lelket üdítő túrázás a feladatunk, szerintem téved. A magunk eszközével nekünk is tennünk kell azért, hogy természeti kincseinkben évek múlva is gyönyörködhessünk.

Ennek érdekében – a rendszeres túrák, versenyek, táborok, előadások... mellett – a turistautak karbantartását, források és pihenőhelyek felújítását, rendben tartását... mi is kötelességünknek tartottuk, és lehetőségeink szerint tartjuk ma is. Ezen hitünk alapján túraútjainkon összeszedjük a mások által eldobált szemetet, tisztítjuk, felújítjuk a forrásokat... Már több évtizede a közel 100 tagunk – az egészséges testmozgáson kívül – egymás társaságában megtalálja a barátság, az összetartozás sokat jelentő érzését, valamint a természet nyújtotta esztétikai élményeket. Bár vannak fiataljaink, a többség nyugdíjas, akiknek koruknál, egészségi állapotuknál és anyagi helyzetüknél fogva ez a lehetőség adja meg azt a rendszeres testmozgást, lelki feltöltődést és főként tartást, amellyel a ledolgozott évtizedek után, emberhez méltó élettel továbbra is hasznos tagjai lehetnek városunknak, hazánknak.

*Őri Zsuzsanna
a Hétdomb Természetbarát Egyesület elnöke
(Alapító- és vezetőségi tag, 17. éve elnök)*

A születésnap nemcsak ünneplésre készlet, hanem egy kis összegzésre és nosztalgikus visszatekintésre is. Elődeink 1950-ben tették meg az első lépéseket, hogy szervezeten járják szűkebb és tágabb hazánk csodálatos tájait. Megalakult a Komlói Szakszervezet Természetbarátok Szakosztálya, 1960-ban a Május 1. Művelődési Ház Természetjáró Csoportja, majd 1963-ban a Komlói Bányász Természetjáró Szakosztálya. Az akkori művelődési központ, aztán a KBSK támogatásával működő szakosztályokba egyre több kirándulni vágyó, természet szerető idősebb és fiatalabb tag jelentkezett. Túrztak határainkon túl is, az NDK-ban, Ausztriában, Romániában, Szlovákiában, a Magas-Tátrában és a Szlovák paradicsomban... Néhány név, akik egykor népszerűsítették ezt az egészséges, testet-lelket építő sportot: Radó Pál, Földes Lipót, Kelemen Sándor, Selényi László, dr. Varga Ferenc, Horzsa Sándor, Perleczi József, Tóth József, Strasser Péter... Az egykori vezetőt, Radó Pált Lafferton Henrik követte. Több évtizedes vezetői munkáját Eperjesi Ernő folytatta 15 évig, majd közel 10 évig Király László vitte a stafétabotot, akitől jómagam vettem át, és 17. éve igyekszem elődeimhez méltóan helytállni az elnökségi tagokkal és immár 97 fős tagságunkkal együttműködve... Hosszú lenne felsorolni a sok-sok találkozót, táborot, túrát, versenyeket, rendezvényeket. Csak néhányat említenék: Elődeink az Országos Kéktúra egyes szakaszait is bejárták. 1986-ban nagy élményt jelentett számukra a Dél-dunántúli Kéktúra egy része Rockenbauer Pállal és csapatával. Ahogy nekünk is 2012-ben, hogy a Dél-dunántúli Kéktúra Vándorlás egy szakaszának és zárásának résztvevői, de feladatainak (úttisztítás, jelzésfestés, fogadás) is részesei lehettünk. Több jelenlegi tagunk is végigjárta a Nagy Kék-kör teljes szakaszát. Mi „hétdombosok” is eljutottunk határainkon túlra, de főként hazánk számos természeti, történelmi és építészeti értékeit ismerhettük meg 1998-tól, az egyesület

megalakulásától. Évente a 2-3 túra- és csapatépítő táborunk is ezt a célt szolgálják. Népszerűek voltak a Rácz János szervezte „Rácz-táborok” és a Király László vezette falu- és városnéző túrák, melyeket Feketéné Móró Erzsébet kedvelt országjáró és fürdősz túrái követték. Egyesületünk 2001-ben rendezett diákoknak egy „Természetjárást népszerűsítő és ismeretbővítő tábort”, felkérésre a nyári napköziseknek túrán és találkozón bővítettük természetismeretüket, ahogy az őszi szünetben velünk túrázó diákoknak is. 2013-ban felkérésre Sikondán, a Sakk-táborban részt vevő ifjaknak vezettünk túrát, és rendeztünk svéd pályás tájékoztató játékot. Már közel 10 évig segítünk a kistérségben élő diákoknak hagyományosan meghirdetett „Mecseki Barangolások” verseny megrendezését. A természetjárás népszerűsítését szolgálták a diákoknak meghirdetett rajzpályázatok és kiállítások, ahogy a 2011-től három évig havi rendszerességgel vezetett „Kirándul a család” és ma is élő „Túra az egészségünkért” barangolásaink is. 2013-tól új színfolt volt, hogy együttműködési megállapodást kötöttünk a Nagy László Gimnáziummal, így „Önkéntes munkát végző fiatalok” is segítettek sok éven át céljaink megvalósítását. 2009-től társalapítóként évente átadjuk a „Horváth Zoltán Emlékdíj a »Csírázó« Komlói Tehetségekért” elismerést és anyagi támogatást annak a pályázó, ballagó diáknak, akit a szakmai zsűri a legjobbnak ítél. 2010-ben városunk is bemutathatta sportéletét a Margit-szigeti „Sportvarázson”, melynek mi, turisták is aktív részesei voltunk. Tevékenységünk és céljaink szélesebb körben való megismertetése érdekében svéd pályás tájékoztató játékkal, természetismereti TOTÓ-val, infós sátorral... várjuk az érdeklődőket az évente rendezett Civilek Találkozásán, Sportnapon, Autómentő Napon és egyéb városi rendezvényen. Így például 2013-ban a Civilek VI. Találkozásán „Csemegék a természetből” szlogenünkhöz híven ízletes harapnivalókkal, itókákkal és természetismeret adó információkkal, játékokkal vártuk sátrunkba az érdeklődőket, de 2014-ben is hasonlóan népszerűsítettük a természetjárást, a környezetvédelmet, és egyesületünk lehetőségeit. 2014-ben a Komlói Egészségfejlesztő Irodával szerveztünk egy jól sikerült „Gyalogló Napot”, és aktív részesei voltunk az Egészségnap rendezvényének is. Kezdetől tagjai vagyunk a Civil Vezetők Fórumának. 2015-től házigazdái vagyunk – a Vörösfenyő kulcsosháznál – az általuk szorgalmazott és mindig remek hangulatú Civilek Baráti Találkozásnak. 2003-tól 2020-ig szerveztük az országosan meghirdetett Baranya–Tolna Teljesítménytúrát, 2008-tól a „Jó szerencsét!” Bányász Emléktúrát, és 2009-től 2020-ig társszervezői voltunk a „Mecseki Láthatatlanok” nyomában Történelmi Emléktúrának. Létrehoztuk a „Jó szerencsét!” Bányász Emlékösvényt,

dolgoztunk a Mecseki Emlékút kialakításán, és minden évben túrákkal, találkozókkal, emlékezésekkel, koszorúzáson való részvételünkkel fejezzük ki tiszteletünket egykori bányászainknak. Bányász hagyományok őrzésében való aktivitásunkat jelzi az is, hogy Mecsekpölöske Önkormányzatának megkeresésére és kérésére, a kulcsosházunknál lévő egyik csillénket eladományoztuk Bányászati emlékhely kialakítására. Tagjaink között népszerűek a más egyesületek által rendezett teljesítménytúrák is, néhányban segítünk is. Fokozatosan alakultak ki hagyományos túráink, rendezvényeink: így az újévköszöntő pezsgős-; farsangi hurka-; húsvéti locsolótúra; a majális; emléktúráink – Horzsa Sándor, Lafferton Henrik, Eperjesi Ernő, Király László, Rockenbauer Pál a „Már végtelenben túrázók”, a Szent Borbála tiszteletére; vagy említhetem a „Találkozás a Zsongor-kőnél”; a Mikulás-túra; közös szilvesztereink; álarcos farsangi és nőnapj báljaink; a Régi Turisták Találkozója; a záró karácsonyi ünnepségünk.

Ezúton is köszönjük a mindenkori város vezetőinek, intézményeinek, bányász és egyéb civilszervezeteknek, városunkon kívüli turisztaszervezeteknek a segítségét és támogatását.

Öregek az erdőben

2023. július 18.

Túravezető: **Baronek Jenő**

A fényképeket **Kutas László** készítette

HORVÁT ADOLF OLIVÉR
Ciszterci szerzetes
Széchenyi-díjas botanikus
Pécs város első díszpolgára
EMLÉKŰT

Horvát Adolf Olivér-emléktábla

Baronek Jenő, Kováts Kolos, Róna Géza, Losonci Lala, Papp Feri

Kutas Laci, Kováts Kolos, Róna Géza, Losonci Lala, Papp Feri

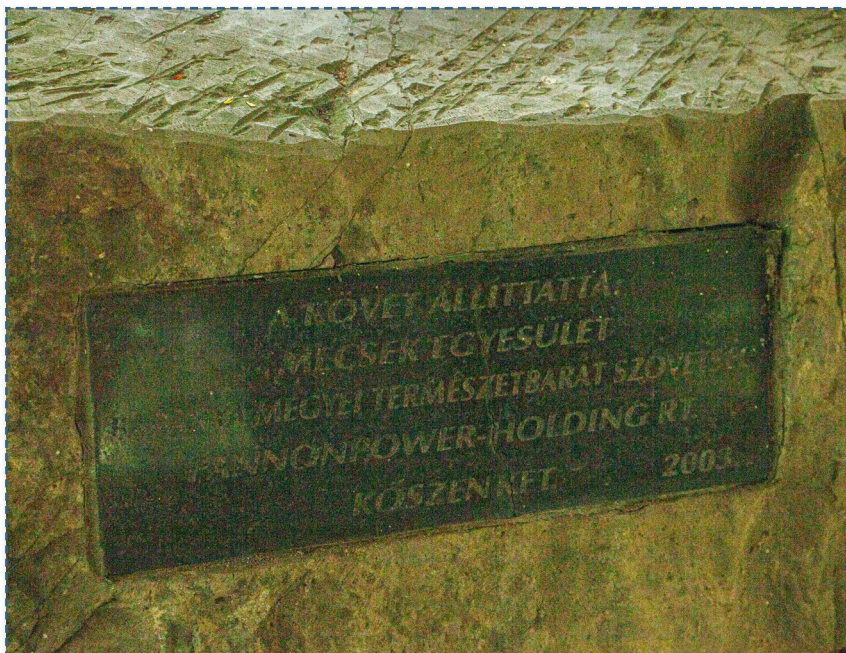

Cédulaház

Cinke-tanya emlékkő

A Mecsek Egyesület „12 hónap a Mecsekben” és „Ötórai beszélgetések” programjai remek lehetőséget kínáltak a Mecseket szeretők és megismerni vágyók számára a 2023-as esztendőben is. A túravezetők és előadók beszámolóit alapján idézzük fel a 2023. év főbb eseményeit. Összeállította: Pappné Halász Andrea

XII. DESZTINÁCIÓS TÚRA „TÉLI TÚRA A VÍZNYELŐK BIRODALMÁBAN”

- 2023. január 14.
- **Túravezető: Baumann József**
- Útvonal: Orfú – Abaligeti elágazás – Vásáros út – Vásáros úti pihenő – Bodó-hegy – Abaliget – Orfú, Medvehagyma ház
- Táv: 12 km, szintemelkedés: 270 m.

„Idén az Orfűi elágazástól indult a XII. Desztinációs túra.

A túra szervezője, Baumann József tartott ismertetőt az útvonalról és a látnivalókról, majd az orfűi polgármester asszony, Füziné Kajdy Zita, és a túravezető, Atika köszöntötte a résztvevőket. A túra szervezője sajnos egészségi állapota miatt nem tarthatott velünk a túrán. A bejárások rávilágítottak arra, hogy az előzetesen kijánlott útvonalon változtassunk. Az erdészeti munkák és nagyobb esőzések után sajnos egyes helyeken járhatatlanná válik az út...

Az autóbusz-megállótól a Gubacsos turistaház felé vettük az irány, ahol a szépen felújított épületet kívülről megszemléltük. Hamarosan még egy rövid megálló a kutyasírnál, majd továbbra is a sárga sáv jelzéseket követtük, és az út mentén néztük a hatalmas víznyelőket. A Mecsekben talán ezek a legnagyobbak. Közben a sárga sáv mellé a kék sáv és a kék négyzet jelzésű út is csatlakozott hozzánk. A kék sávhoz érve mi is megemlékeztünk Rockenbauer Pálról...

Az Abaligeti-tónál tartottunk egy kicsit hosszabb evős-ivós szünetet. A várható csúszkálós, oldalazós szakaszt kikerülve a vízműtelep után mentünk rá a kék kereszt jelzésű turistaútra. Majd a gyér autós forgalomban nehézség nélkül keltünk át az orfűi oldalra. Itt pár méter után ketten elváltak tőlünk, ők a Balázs-hegyi kilátó érintésével visszatértek az elágazóban hagyott autójukhoz.

A tó felé a Zipernowsky-forrást is megnéztük, de sajnos már régóta nem ad vizet... A Pécsi-tó partján sokan sétáltak, futottak a szép napos, inkább márciusra hasonlító időben. A Medvehagymaházban az orfűiek

meleg teával, zsíros hagymás és sárgarépakrémés kenyérral vártak bennünket! Köszönet érte! Menet közben a felmerülő kérdésekre is sikerült válaszolni a túrázással, jelzésekkel, ezek festésével, valamint a látnivalókkal kapcsolatban... Sikeresen megfejtettük a túra névadójának, a desztináció szónak a jelentését is...

A végére került, de nem utolsósorban, a túra útvonalán két nagy szatyor szemét lett összeszedve! Dicséret érte az aktív túrázóknak!"

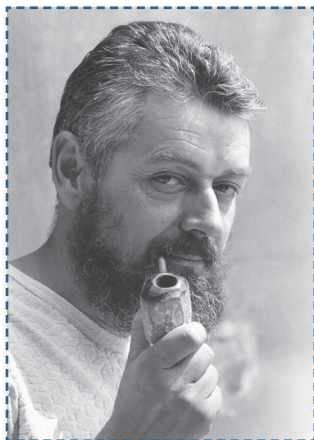
Ötórai beszélgetések – 90 éve született Rockenbauer Pál

- 2023. január 25.
- Előadó: Őri Zsuzsanna

Az „Ötórai beszélgetésen” vetített képek mellé mit is mondhattam volna..., mint a turistaelődeimtől hallottakat, az emléktúrákon már általam is átélt élményeket, no és természetesen a róla írt hiteles forrásokból idézhettem.

Annak idején a komlói turisták is személyesen találkozhattak vele és a stáb tagjaival a Mecsek Kéktúra útvonalának néhány szakaszán, együtt gyalogolhattak velük forgatásuk közben...

Közel 28 éve túrázom rendszeresen, így minden évben a Rockenbauer Pál-emléktúráink célpontjánál, a zengővárkonyi szelídgesztenyésben..., no és amikor a stáb tagjai – örömünkre elfogadva meghívásunkat – egy hosszú hétvégére vendégeim voltak Komlón az „Örökségünk Diskurzus” sorozatunkon és a Vörösfenyő kulcsosházban... hallhattam egykori kollégáitól, barátaitól... újabb és újabb, addig még nem ismert történeteket.

Rockenbauer Pál 1933. január 14-én született Budapesten.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karának földrajz–biológia–kémia szakáról érkezett a televíziózás világába. Életének első és egyetlen munkahelye a Magyar Televízió lett. Az első pillanattól ő szerkesztette a természettudományos műsorokat. Kitűnő érzékkel

választotta ki jól beszélő szereplőit és hatásos illusztrációit. A meghívott szakemberek sorra tapasztalhatták, hogy Rockenbauer Pál személyében olyan partnerre találtak, aki komoly tudással, szakmai háttérrel rendelkezett. Kelemen Endre meglátása szerint Rockenbauer Pál egyik titka kreativitásában volt, hiszen nemcsak szerkesztő, hanem műsorvezető, riporter, rendező és író is volt.

Rockenbauer Pál

1965-ben „Levante vizén” címmel Rockenbauer Pál rendezte az első magyar expedíciós filmsorozatot.

1968-ban Szabados Tamás kollégájával – aki szinte minden Rockenbauer Pál rendezte film operatőre volt – eljutott az Antarktiszra. Útifilmet forgattak, de az úton szerzett élményeit meg is írta. A könyv címe: Csipetnyi Antarktisz.

A pihenést soha nem ismerte, szinte megállíthatatlanul készítette, rendezte az egyre újabb filmeket. Az 1970-es évek elején dr. Balogh János akadémikus szerkesztette 13 részes „A napsugár nyomában” című ökológiai-természetvédelmi filmsorozat rendezőjeként ismét bejárta a fél világot. Forgattak Ausztráliában, Új-Guineában, a Korall-szigeteken, a Hawaii-szigeteken, Dél-Amerikában, az Antarktison (tehát ismét eljutott oda!) és az Amazonas-medencében is.

1974-ben került sugárzásra a televízióban Magyarország kisvasútjairól szóló filmsorozata.

„Jöjj és nézd a Kilimandzsárót” címmel 1976-ban készített egy útifilmet, amelyben az expedíció tagjaként meg is mászta Afrika egyik legmagasabb hegyét.

Az Afrika-expedíció után kezdődött Rockenbauer Pál életének az a korszaka, amiért szinte minden kéktúrázó a szívébe zárta ezt a világcsavargó televízióst. ...Úgy döntöttek, hogy a Kéktúra majd 1100 kilométernyi hosszúságú ösvényét turistaként kell egyhuzamban végigjárni és végigforgatni! A cél az volt, hogy a 14 részes Másfélmillió lépés Magyarországon című sorozattal bemutassák ősi mesterségekben és néprajzi értékekben gazdag falvak hétköznapijait és ezen útvonalon fekvő Magyarország természeti és kulturális kincseit. Rockenbauer Pál és Sáfrány József a forgatás előtt már végigjárták a teljes útvonalat és összehangolták a helytörténeti és geológiai anyagokkal szakértők bevonásával. Ezek után már csak a csapatmunka és a forgatás következhetett.

A Másfélmillió lépés Magyarországon film forgatócsoportja

A hosszúra nyúlt, kemény munkát hozó előkészületek után, a tízfőnyi csapat nekivághatott a Nagy-Milic Füzér felé meredeken lejtő oldalának, hogy hosszú vándorlás után 1979. október 14-én megérkezzen a Kéktúra nyugati végpontjára.

A Másfélmillió lépés... film stábja

Egészen pontosan 1 499 032 lépés volt összesen a túra, egy éven keresztül. Hivatalosan a keréktoló 1124 kilométert, 274 métert és 2 centimétert dokumentált, ami 75 centiméteres lépéshosszt jelentett.

S ha úgy tűnhet, hogy csupán csak végig kellett gyalogolni a túrát (bár ez önmagában is értékes teljesítmény!), bizony a 76 nap kemény munkával telt el, hogy végül a néző azt kapja,

amit ma a filmkockákon lát. Rockenbauer Pál egész csapatra kisugárzó egyéniségének varázsa töltötte meg a filmet, hiszen az ő világlátását, szellemiségét hordozza és tükrözi minden egyes képkocka. 1996-ban méltó elismerésként a film és a teljes stáb is Magyar Örökség Díjat kapott. 7 évvel az Országos Kéktúrát bemutató „Másfélmillió lépés Magyarországon” után, 1986-ban ismét útra kelt a filmes stábbal és Velemből, a kéktúra akkori nyugati végpontjáról elindultak dél felé, hogy a maguk választotta úton előbb a Dél-dunántúli Kéktúra nyugati végpontját: Kaposvárt, majd onnan ezen az úton végigmenve Szekszárdot érjék el „Még egymillió lépés...” megtétele után. Egy új, hosszú távú vándorutat akart létrehozni az országos és a dunántúli kéktúra vonalának összekötésével.

Az útvonalról készült filmet, utolsó nagy alkotását már csak halála után mutatták be. A sorozat egyik legmegkapóbb része az a Baranya megyei szakasz, mely a zengővárkonyi öreg szelídgesztenyést mutatja be. Rockenbauer Pál 1987. november 26-án halt meg. Hamvai kívánsága szerint a Mecsek hegység lábánál, a fent említett zengővárkonyi több száz éves szelídgesztenyésben nyugszanak. Emlékét a természetjárók őrzik, miközben az 541 km-es emlékutat, a Rockenbauer Pál Dél-dunántúli Kéktúra ösvényeit járják.

Rockenbauer Pál
emléktáblája

Emlékezés Szabados Tamással a zengővárkonyi
szelídgesztenyésben

Komlói turisták – kivételesen nyáron – emlékeznek Rockenbauer Pálra

XXXIX. CSOKONAY SÁNDOR EMLÉKTÚRA

- 2023. március 18.
- **Túravezető:** Ujfalusi Máté (Dél-Zselic TK)
- **Útvonal:** Éger-völgy, Teca mama vendéglő – Éger-völgyi források – Blokkház – Szuadó-völgy – Laci-forrás – Cinke tanya emlékkő – Éger-völgy – Teca mama vendéglő
- **Táv:** 12 km, szintemelkedés: 390 m.

Éger-völgy, Teca mama vendéglője előtt gyülekeztünk. Az indulás pillanatában kiderült, hogy mindenki a túrára jött az ott gyülekezők közül, így 21-en kezdtünk neki a gyaloglásnak. Elsőként lementünk a parkolóhoz, hátha valaki ott vár ránk. Majd követve a tavak feletti utat, megindultunk szép lassan felfelé. Megismertük a Delelő-kutat, a Fecskeforrást, Éger-forrást. Igazán szép napos idő volt végig, igazi tavaszi. Sokfelé pompázott a májvirág, néhol még hóvirág is látszott. A piros sávra való váltásunkkor észrevettük, hogy egy kidőlt fa elzárta a patak útját és új mederbe terelte azt. Párhuzamosan meneteltünk a völgyben húzódó turistaúttal (ott mentünk délután vissza). Egy nagyobb turistacsoporttal egyszerre értünk a Farkas-forráshoz. Mint mindegyik forrásnál, itt is mondtam róla pár szót, és egy kicsit Csokonay Sándorról. Itt már érdemes volt levenni a kabátot, mert emelkedő következett. A Négy Barát-forráshoz érve megszemléljük a környezetében kidőlt természetes bükkfákat és a kifolyócső alól szivárgó forrást. Ide már nem jött le mindenki (kitérő volt). Felérve a tetőre jött a Fenyves-forrás és a Blokkház. A Fenyves-forrás környezetében egy darab erdei fenyőt számoltam. Bizonyára régebben sokkal több volt. A Blokkháznál egy rögtönzött játék is kezdetét vette. Történt ugyanis, hogy Hirth István bár szeretett volna jönni a túrára, de nem volt most rá alkalma. Így bejárta e szakaszt előre, és

Foto: Ujfalusi Máté

Az általában száraz Fenyves-forrásból is jött szépen most víz

Foto: Ujfalusi Máté

Indulás előtti csoportkép a Teca mamánál

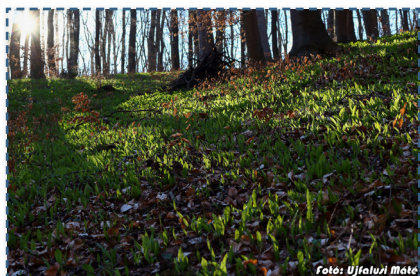

Foto: Ujfalusi Máté

Éledő természet, medvehagyma
(*Allium ursinum*)

Foto: Ujfalusi Máté

Cinke-tanya helyén álló
emlékkő

elrejtett pár ajándékot néhány nevezetes pontnál. Hogyan is kapja valaki azt az ajándékot? Kvízzel! Ötöltük ki Müller Jánossal. Elnézést kérek, hogy nem fogom tudni felsorolni a nyertesek nevét, de a lényeg az, hogy megkapták a meglepetést, ami egy zacskóba csomagolt természetképet jelentett. Később a Szuadó-forrásnál, Mihály remete-forrásnál és a Cinke-tanyánál is ekképpen jártunk el. A Blokkháznál kétszer is kettévált a csapat. Elsőnek páran lecsatlakoztak, mert más úton mentek haza. Másodikként pedig volt egy csapat, aki János vezetésével a Tixi-forrás felé vette az irányt (volt köztünk egy Mecsek forrásai turistamozgalmat teljesítő személy is!), a többiek pedig velem a Szuadó irányába. Mihály remete-forrásnál találkoztunk és folytattuk együtt utunkat. Lent a Szuadó-völgyben még tavaszibb lett az idő. Virágzó húsos somok, levelet bontó bodzák, rügyfakadás pillanatában lévő gyertyánok vetítették előre, hogy talán idén sem marad el a tavasz. Volt itt pár patakátkelés. Remélem, más is imád patakokon átkelni rajtam kívül. Bagoly-forrás, Laci-forrás, majd uccu neki, fel a Cinke-tanyához. Közben medvehagyma mindenütt. Szépen kinőttek, de még zsengek. Ilyenkor a legzamatosabbak, és a korai időpont miatt ilyenkor lehet a legnehezebben összetéveszteni a gyöngyvirággal (mert az még nem igazán bújt elő). A Cinke-tanyánál ülve falatozás közben igen megfogó látvány volt az a terepjáró, ami a tetején ládányi medvehagymákkal ment el. Cinke-tanyánál immáron képekkel illusztrálva is láthattuk a „négy barátot”. Innen már csak lefelé kellett ereszkednünk. Sok-sok májvirág és csillagvirág várt minket az út mellett. Leérve az Éger-völgybe feltettem a kérdést, hogy ki szeretne kitérőt tenni a Gégen-kúthoz. 3-an jelentkeztek. Ennélfogva gyorsan ki is térünk... Utolértük a csapatot a tavaknál, csak mint kiderült, a csapatból mindenkinek más és más elképzelése volt a befejezést illetően, így 5-ünk kivételével a többiektől csupán ezúton tudok elköszönni. Remélem, mindenki több pozitív, mint egyéb élménnyel gazdagodott!

Tetőről tetőre a Keleti-Mecsekben

- 2023. március 26.
- **Túravezető: Őri Zsuzsanna**
- **Útvonal:** Zobákpusztá – Püspökszentlászló – Hárs-tető – Miske-tető – Cigány-hegy – Dögkút-tető – Dobogó, kopjafa – Vörösfenyő kh. – Máré csárda
- **Táv:** 16 km, szintemelkedés: 380 m

Kellemes tavaszi időben heten indultunk Hosszúhetényből a szépnek ígérkező túránkra. Nem csalódtunk, mert a természet már túl volt a telet követő ébredésén, és sok csodával ajándékozott meg bennünket. Püspökszentlászló csendes harmóniájával, a rétek üde zöldjével, a nyiladozó tavaszi virágokkal, a Miske-tetőről és a Cigány-hegyi kilátóból eléink táruló gyönyörű panorámájával, az erdő levelet bontó fának friss illatával..., no és a madarak csivitelésével.

A kis csapat Püspökszentlászlóra ért

Háttérben a harangláb

*Haladunk a Diós-kút felé,
de még visszapillantunk a kastélyra
és a Szent László-templomra*

*Miske-tetői panoráma.
A távolban
Kisújbánya.*

Hétdombosok a Cigány-hegyi kilátón

Dobogón, a kopjafánál

Vörösfenyő kulcsosház

Ötórai beszélgetések – 2023-as év Év élőlényei

- 2023. március 29.
- **Előadó: Scheitler Adrienn** erdőpedagógus – a Mókus Suli Erdészeti Erdei Iskola vezetője

A márciusi Ötórai beszélgetések alkalmával a 2023-as év Év élőlényeiről hallhattak előadást a résztvevők.

Az „Év élőlényei” közül legrégebb óta a madarakkal ismerkedhetünk. A programot a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) 1979-ben indította el azzal a céllal, hogy a társadalommal megismertesse azokat a madárfajokat, amelyek védelmében a lakosság vagy annak egyes csoportjai (például gazdálkodók, vadászok, pedagógusok) különösen fontos szerepet kaphatnak.

Őket követték a fák. Az országos Erdészeti Egyesület 1996 óta választja meg minden évben az „Év fafaját”. A mozgalom célja az adott őshonos

fajjal kapcsolatos figyelemfelhívás és ismeretterjesztés mind az erdész szakemberek, mind a nagyközönség számára. Közel egy évtizedig csak ezen a két élőlénycsoport tagjairól tudhattunk meg többet, de 2006-tól egyre több élőlénycsoportot „fogadott örökbe” egy-egy szakmai szervezet, és mára már minden évben megválasztásra kerül az év gombája, az év hala, az év vadvirága, az év rovára, az év kétéltűje vagy hullóje, az év gyógynövénye, az év emlőse, és idéntől az év lepkéje.

Március végén róluk – a barkós cinegéről, a vénic szilről, a disznófülgombáról, a lápipócról, a borzas lenről, a közönséges temetőbogárról, az alpesi góteről, a vadgesztenyéről, a vakondokról és a fecskefarkú pillangóról – meséltem az érdeklődőknek.

A 2023-as Év élőlényei előadás

Az év emlőse - a vakond

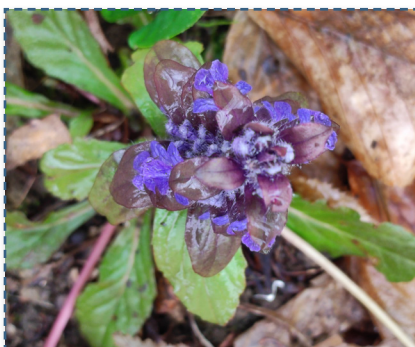
Az év madara - a barkós cinege

Tavaszi a Nyugat-Mecsek fái között

- 2023. április 15.
- **Túravezető: Óri Zsuzsanna**
- **Útvonal:** Árpád-tető – Tripammer-fa – Letics – Fehér-kúti kulcsosház – Rábay-fa – Hármass-forrás – Tölgyes út – Andor-forrás – Tripammer-fa – Árpád-tető
- **Táv:** 11 km. **Szintemelkedés:** 250 m.

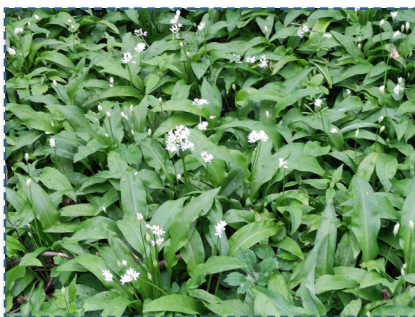
A csapat...

Szépségek

Medvehagymaszőnyeg

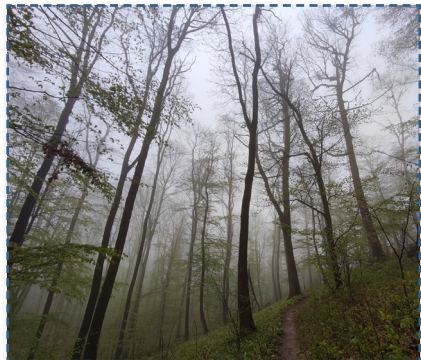
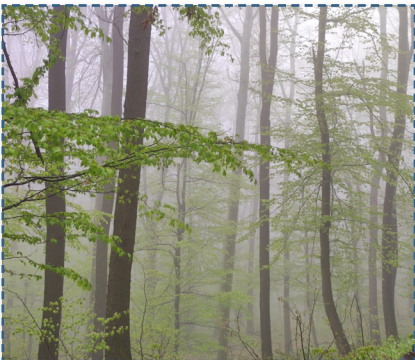

Már itt-ott megjelentek fehér virágai

Ketten indultunk Árpád-tetőről a túránkra. Az erdő sejtelmes ködbe burkolózott, és a medvehagyma illata kísért bennünket. Az üdezőld „szőnyegen” foltokban már megjelentek fehér virágai is, melyekben gyönyörködhattunk. Természetesen április lévén más szépségek is köszöntöttek utunk során.

Újabb szépségek

Az erdő így is szép

Ötórai beszélgetések – A mecseki források, kutatói, építői és védnökei

- 2023. május 30.
- Előadó: Baumann József

A mecseki forrásokkal foglalkoztak, kutatások, adatgyűjtések, forrásépítések.

Vitéz Csokonay Sándor, Erszékeny Ottó, Hellényi Miska, dr. Kassai Miklós, Kraft János, Molnár István, Karádi Károly, Navratil Géza, Rónaky László, Baumann József,

Biki Endre, Tasnádi János, Kassai József kőfaragó mester. Bánvölgyi Vilmos szerkesztette a Mecseki források jegyzékét, és 377 forrás építésének történetét gyűjtötte össze. Az elmúlt 30 évben 62 forrás felújítását végeztük el. A forrásvédnökséget létrehozta 2012 évben Baumann József, Bánvölgyi Vilmos, Hofmann Ákos. Forrásvédnökök jegyzéke 116 regisztrált forrásvédnök. Levelezések 2012–2022 években 275 levél és közel 2000 fotó a forrásokról, munkákról. A források építését, felújítását támogatta a Mecsekerdő Zrt. a Mecsek Egyesület és magánszemélyek.

Ötórai beszélgetések – Az erdők hete

- 2023. október 4.
- **Előadó: Scheitler Adrienn** erdőpedagógus – a Mókus Suli Erdészeti Erdei Iskola vezetője

Az erdő fohásza

A szeptemberi Ötórai beszélgetések előadása az Erdők Hete megünneplésének egyik programja, mely a Mecsekerdő Zrt., a Mecsek Egyesület és a Baranya Megyei Természetbarát Szövetség Természetbarátok Klubjának közös rendezvénye. Az Erdők Hete mozgalmat az Országos Erdészeti Egyesület Erdészeti Erdei Iskola Szakosztálya indította útjára 1997-

ben. A mozgalom meghonosodását mutatja, hogy 2009 óta az erdőtörvény rendelkezik megtartásáról az év 40. hetében.

Ebben az évben az erdők ökoszisztéma szolgáltatásait gyűjtöttem csokorba, de az előadásban kiemelt szerepet kapott a klímaváltozás témája is. Az erdők klímaváltozás mérséklésében betöltött segítő szerepe mellett, a klímaváltozás erdőkre gyakorolt hatásairól is beszéltem a résztvevőknek.

*Erdészre nem az erdőnek,
hanem a társadalomnak van szüksége*

*Erdők hete
2023*

Ötórai beszélgetések – A Cserhát a kéktúra útvonalról

- 2023.10.25.
- **Előadó: dr. Varga Tamás**

Az Északi-középhegység vonulatának tagja a Cserhát, melynek kiterjedése 3600 négyzetkilométer. A tájegység Szécsénke nevű falvától északra fekszik a 349 méter magas Cserhát nevű domb. Erről kapta a hegység a nevét, cserfákkal borított magaslatot jelent. A turizmus a Cserhátban a XX. században indult el. A látóvalók főleg a várak, mint például a Hollókői vár és a Salgó vára. A bányász múltú látóvalók az 1990-es években épültek ki a régi nagy bányatelepüléseken. Salgótarjánban található az ország egyetlen föld alatti bányamúzeuma. A palóc hagyományokra épülő turisztika már az 1960-as évek óta is jelentős. A festői, erdőkkel borított, változatos vidéken fekszik az ősi község, Hollókő, melynek ófaluja 1987 óta az UNESCO Világörökség része. Az egyik legnagyobb helyi palóc múzeum a balassagyarmati Palóc Múzeum.

A helyi községekben és városokban több kastély is található, az egyik legnagyobb a gödöllői Grassalkovich-kastély, ill. a szécsényi Forgách-kastély.

Rendkívül változatos túránk egy része a Gyadai tanösvényen is halad, amin érdekes információkat tudhatunk meg a hegy múltjáról, élő és életelen világáról, bepillantás kapunk az egykori szénégetők életébe. A túra legizgalmasabb része, a 23 méter hosszú függőhíd az utóbbinál vár minket.

A Látó-hegyről a Dunakanyarra nyíló kilátópont kápráztat el minket. Az erdős hegytetőn a magyarországi túrázók régi ismerőse a geodéziai mérőtorony csúnya betonhengere fogad minket. Szerencsére fel lehet menni a roszdás vaslétrákon, és a teljes körpanoráma kárpótol a fásasztó csúcsmászásért. Tiszta időben egészen Budapestig ellátni, a Szentendrei-sziget a lábaink előtt hever, a Pilis és a Börzsöny hegyei közé befurakodó Duna sem mindennapi látvány, bár mostanában (2021) a felnövekvő fák miatt a kilátás már kissé korlátozott.

Alsópetény

I. Ulászló király Werbőczy István országbírói ítélmestert bízta meg „*az ország minden jogainak, törvényeinek, bevett és jóváhagyott szokásainak s rendeleteinek egybeszedésével, címekre és fejezetekre osztásával*”, aki a munkát

1504-ben kezdte meg Alsópetényben. Az elkészült munkát az 1514. évi országgyűlés tíz jogtudós által átvizsgáltatta. Miután a bizottság a munkát helyeselte és „*abban az ország törvényeit s jóváhagyott szokásait jó renddel és kellő módon összeírottaknak megismerte*”, a munkát az 1514. évi LXIII. törvénycikk helyeselte, és a király is megerősítette. Azonban az 1514. évi Dózsa-féle parasztfelkelés miatt hirtelen megváltozott a helyzet, a királyi jóváhagyást tartalmazó okmányra nem került pecsét és nem hirdették ki, így nem is emelkedett törvényerőre. Mivel a király 1516-ban meghalt, Werbőczy a munkát 1517-ben Bécsben saját költségén kinyomatta. A pecsét hiánya ellenére a Hármaskönyvet más jogszabálygyűjtemény hiányában alkalmazni kezdték a bíróságokon, és későbbiekben mint szokásjog érvényesült.

A Tripartitum a magyar szokásjog meghatározó gyűjteménye, és egészen 1848-ig használatban volt. Egyes passzusai a II. világháború végéig érvényben voltak. A Tripartitum a három részre szakadt országban az egység szimbóluma lett. „*A politikai nemzetet összetartotta, ez a Hármaskönyv nagy érdeme*”.

Hollókő

Hollókő egy szinte a magyar népmesékbe illő táj, nem véletlenül vált a világörökség részévé 1987-ben. Az Ófalu 67 védett házát ugyanis az UNESCO is jegyzi. Nemcsak első magyar résztvevőként került a listára, hanem a világ első olyan falujaként, mely kiérdemelte ezt a címet.

A település főutcájában, a Kossuth utcában sorakoznak a jellegzetes fehér, tornácos, deszkamellvédés, kontyolt palóc parasztházak. Az 1909-es tűzvész után kapták mai egységes formájukat, és szerencsére most már több mint száz éve szinte változatlan a falukép. A műemléki védelem alatt álló házak legnagyobb része ma már az idegenforgalmat szolgálja, számos kiállításon, kézműves-foglalkozáson vehetünk részt, de vendéglátóhelyként is funkcionál némelyik. Sőt meg is szállhatunk egy-két, a falusi turizmus céljaira átalakított házban.

A Hollókő jelképeinek is számító apró, faszindelyes, 1889-ben épült római katolikus templom a falu közepén áll. Érdekessége, hogy a fából ácsolt tornya egyetlen szög felhasználása nélkül készült.

A falu legöregebb házában rendezték be a Falumúzeumot, ahol egy 100 évvel ezelőtti időket megidéző, a hagyományos használati és dísz tárgyak, bútorok mellett a gazdálkodás során használatos kéziszerszámokat is láthatunk. A Postamúzeumban korabeli tárgyak, fotók mellett Mikszáth és Madách leveleit is megtaláljuk.

A Palóc Babamúzeum gyűjteményében pedig mintegy 200 népviseletbe öltöztetett porcelánbabát találunk. Az Oskolamester Házában egy századelő oskola hangulata fogadja a látogatót, azonban párhuzamosan megjelenik a XXI. század információ technológiája, interaktív, kedves, mesés formában.

A falu szomszédságában lévő Hollókői vár kihagyhatatlan látnivalója az itteni kirándulásnak.

Szandaváralja

Szanda vára az 527 m magas vulkanikus eredetű andezitsúcson áll. A vár a tatárjárás után épült, valószínűleg IV. Béla uralkodása alatt királyi várként. A legmagasabb ponton az öregtorony falmaradványa meredezik 7-8 m magasra. Ezenkívül csak különböző helyiségek alapjai láthatóak. Az andezitkúp keleti letörésén a viharvert magyar zászló mellől elragadó panoráma nyílik a nógrádi vidékre, a Cserhát vonulataira, mögötte a Mátra csúcsaira. A Szanda-hegy szomszédos csúcsán is állt valaha egy kisebb erődítmény, de ennek ma már a nyomait sem láthatjuk, ráadásul a nyugati hegyet kettészelte a felszíni kőfejtő.

Ötórai beszélgetések – Egyedül az El Caminón

- 2023. november 29.
- Előadó: dr. Varga Tamásné Haraszi Krisztina

*Nulladik nap
Pamplonában*

*Cruze de Ferro, ahol az
ember leteszi a gondjait*

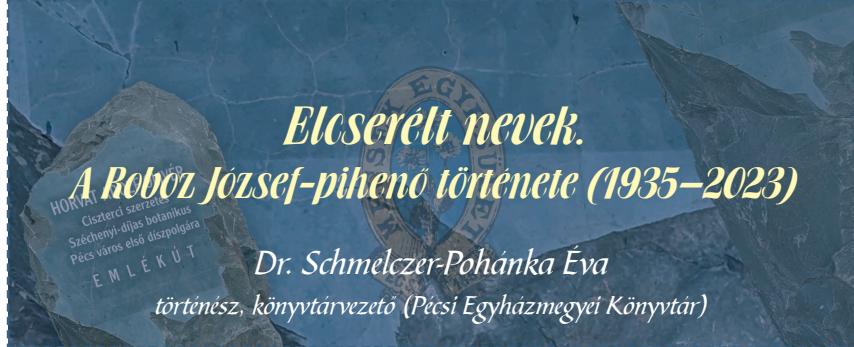

*Az út vége.
Béérkeztem Fisterrába.*

Első nap esővel kísérve

Életem egyik legmeghatározóbb élménye volt, hogy sikerült teljesítenem a Caminót. 35 nap alatt, 2022. 07. 04. – 2022. 08. 05. között átlagban 25-30 km mentem. Pamplonától indultam és Santiago de Compostella elérése mellett egészen az óceánig gyalogoltam. Összesen 937 km-t tettem meg. Az út során sok érdekes emberrel találkoztam, de a meghatározóbb élményem az Istennel kapcsolatos, megélt csodák sorozata volt. Mindig hálatelt szívvel gondolok erre az utazásra, ahová még vissza szeretnék térni.

A Pécsi Egyházmegyei Könyvtár kutatószolgálatára 2022. január 26-án, épületének belsőépítészetől, a Pécsi Rotary Club tagjától, V. Harcos Kornéliától érkezett egy általánosnak tűnő helytörténeti kérdés: a Roboz Imre-pihenő emléktáblájának megújítása okán az eredeti felirat szövegét kellett felkutatni, valamint a névadóról kicsit többet megtudni. Helytörténeti szaktájékoztatóként megkapva a kutatási témát még nem is sejtettem, hogy egy igen izgalmas búvárkodás veszi kezdetét. A Roboz-pihenő névadójáról cirka fél óra elteltével kiderült, hogy nem az, akinek a neve a felkérés idején a táblán szerepelt. A pihenőről a korabeli források (Mecsek Egyesület és a Pécsi Rotary Club dokumentumai és a helyi sajtóanyag) alapján egyértelműen látszott, hogy nem Roboz Imréről nevezték el, hanem egy Roboz József nevű pécsi bankárról. Az izgalmas kutatás innen vette kezdetét, számos kérdést felvetve: Mi volt az eredeti emléktábla felirata? Találunk-e róla korabeli fényképet? Miért cserélték le? Hogyan tűnt el a köztudatból Roboz József neve? És ki is volt az a Roboz Imre?

A Roboz-pihenő felállítása

A Misina déli lejtőjén, a 15-ös (Kardos) út és Bánffay Simon út kereszteződésénél, az árnyékot adó fák alatt áll egy kőfalas pad, a Roboz-pihenő.¹ Elkészítésének ötlete a Pécsi Rotary Club tagjaitól származott, akik ekképpen kívántak kegyelettel megemlékezni a tragikus hirtelenséggel 1928. év végén elhalálozott tagtársukról, Roboz József bankfiókigazgatóról. A mecseki mészkőből készült, művészi kivitelű Roboz emlékpada felállítására 1935 májusában kaptak engedélyt, megtervezésére és elkészítésére pedig Hoffmann László építész-mérnököt kérték fel.²

A Pécsi Rotary Club 1935. október 14-én, délután 5 órakor „*alapszabályszerű, rendes meeting*” keretében rendezett ünnepségen adta át az elkészült

1 Mecsek Útikalauz. Szerk. Oppe Sándor. [Pécs], Sport- és Lapkiadó, 1959. 327.

2 Új pihenő a Mecseken = *Dunántúl*, 1935. május 19. 8.; *A Pécsi Rotary Klub – Értesítő*, VI. évfolyam 16. szám. 1935. október 14. 1. p.

turistapihenőt.³ „Haragoszöld bíborpiros levelek a hunyó nap sugárkévei alatt, az ősz színes bucsúpompája vette körül tegnap a kis csoportot, mely a Mecseken összegyűlt, hogy kegyelettel adózzék egy volt társnak, a Rotary Club avatta föl a mecseki műúton néhai Roboz József, a Nemzeti Bank egykori pécsi fiókfőnökének emlékére emelt pihenőt.” – Vezette fel az eseményt a Pécsi Napló 1935 októberének idusán.⁴

Roboz József a Magyar Nemzeti Bank pécsi fiókjának igazgatója, valamint a Pécsi Rotary Club és a Mecsek Egyesület tagja volt. Az avatóünnepség keretében beszédet tartott Dusbaba Vilmos klubtag, magyar királyi kormányfőtanácsos: „Az emlékezés méla akkordjaival lelkünkben idézzük most Roboz József szellemét, aki egész életében a harmóniát kereste és megtalálta itt, levelek aranyzápóra közt, szomoru őszi hervadásban, az erdő csendjében. / Elsősorban a Pécsi Rotary Klub kiván megemlékezni Roboz Józsefről, drága Mecsekünk természetadta szépségeinek egyi legnagyobb rajongójáról, akinek emlékét a pad emelésével kívánta maradandóvá tenni. / Hogy kőbevésett emléknél földi pályafutását valójában méltatni tudjam, meg kellene állítani az élet tülekedő, liúktető és rohanó játékát, pihenést adva a szemnek, hogy a lényegeset, ami sokszor eltűnik a mindennapi gondok és problémák kavargásában – meglássa és megörögzithesse. / Munkatársa volt próbavető időkben a világ legrégebb nemzete legújabb nemzeti bankjának, annak az intézménynek, mely édes hazánkat, fájdalom, katasztrófákon át lendítette bele a pénzügyi függetlenségbe és hogy ez helyt állt minden fergetegen át az egyedül a teljes erkölcsi és kulturális vértetben dolgozó vezetőinek, központi és perifériákon működő munkatársainak tudható be, melynek sorában Ő is méltó helyet foglalt el. / Bármilyen rövidre szabta is életét a Gondviselés, egész életet élt. / Földi utjai jártában fenntartás nélkül osztotta ki szíve és lelke minden kincsét szeretteinek, hivatásának, barátainak és így a megvívott életküzdelem jutalmát meg tudta találni azok mélységes nagyrabecsülésében. – Tudott imádkozni Istennek égborította nagy templomában, szeretve az erdő csendjét, a pagony magányját, réteget tarkító virágok színét, illatát, a madarak énekét, a mindezeket nyújtó Mecsekünket. / Roboz József, Te aki e földi világ opálhorizontján tul fényes magasságokon át haladsz a mindenség alkotója felé, tekints lelkünkbe szellemvilágodból és látni fogod, hogy él és élni fog bennünk kedves emléked örökzöld ciprusza.”⁵

3 A Pécsi Naplóban az 1935. május 26-án második városközi Rotary Klubok összejövetelének egyik pontjaként úgy tüntették fel, mintha a Rotary úton tett séta keretében felavatták volna az általuk állított Roboz-pihenőt. Forrás: A Rotary eszme a keresztény egyház tanításaival harmonikusan egyezik. = Pécsi Napló, 1935. május 28. 4.

4 A Rotray Club Roboz József pihenője = Pécsi Napló, 1935. október 15. 5.

5 Pécsi Rotary Klub – Értesítő, VI. évfolyam 15. szám. 1935. október 7. Szerk.: Vasváry Ferenc. Pécs, 1935. 3 p. – Mecsek Egyesület Évkönyve a XLIV. egyesületi évről. Pécs, 1934. 34.; A Mecsek Egyesület ülése = Dunántúl, 1935. május 19. 4. p.; A Pécsi Rotary Club – Értesítő, VI. évfolyam 1. szám, 1935. július 1. 2. p.; A Pécsi Rotary Klub – Értesítő, VI. évfolyam 16. szám. 1935. október 14. 1. p.; Felavatták a mecseki Roboz József emlékművet = Dunántúl, 1935. október 15. 7. p.

Az eredeti Roboz József-pihenő 1940–1950 körül.
(Fényképezte: Zsabokorszky Jenő)⁶

A turistapihenőt dr. Entz Béla orvos, klubtag, a mecseki Roboz-pihenő bizottságának elnöke adta át létesítése történetére taglalo beszéd kíséretében, tőle pedig dr. Nendtvich Andor Pécs Szabad Királyi Város polgármestere, a Pécsi Rotary Club aranyérmérmének tulajdonosa vette át, megköszönve a rövid fennállása óta a Pécsi Rotary Club Pécs város életében kiváltott társadalmi és gazdasági nemes hatását. Az ünnepi eseményen Roboz József rokonai mellett a városi hatóság, a Magyar Nemzeti Bank pécsi fiókjának, a Mecsek Egyesület képviselői és a Pécsi Rotary Club aranyérmérmének tulajdonosai vettek részt.⁷

Roboz József élete

A teljesség kedvéért következzen egy rövid életrajz a Roboz-pihenő névadójáról!

Roboz József Ferenc 1877. december 7-én született a Győr vármegyei Ménfőn, Roboz Gyula református földbirtokos és Stankovics Sarolta (római katolikus) házasságából. 1878. december 9-én keresztelték meg, keresztzülei pedig Dualszky Fülöp és Keczer Janka, valamint

⁶ A fénykép színes vagy színezett üveggépe a Janus Pannoniusz Múzeum Új- és Legújabbkori Gyűjteményi Osztályán, a Zsabokorszky Jenő-féle üveggépgyűjteményben található. Gy. sz. 2003. 7. – 21. Roboz-pihenő

⁷ Pécsi Rotary Klub – Értésítő. VI. évfolyam 15. szám, 1935. október 7. Szerk.: Vasváry Ferenc. Pécs, 1935. 3 p. – 158/1935–36 JPM

Stankovics Terézia voltak.⁸ Testvérei Kornélia és Elvira. Középfokú tanulmányait Pozsonyban az ágostai hitvallású evangélikus lyceumban kezdte meg (1888–1893: 1–5. osztály)⁹, majd Budapesten fejezte be.¹⁰ Roboz József 1902 óta élt Pécsen a Mária utca 27.-ben. Felesége 1906. május 10-én a katolikus családból származó Straka Ilona Alexandra¹¹ lett, akitől három gyermeke született: Ilona, Ella és József.¹² 1910-től az Osztrák–Magyar Bank előbb bécsi, majd pécsi fiókjának tisztviselője lett. Előbb jegyintéző főnökhelyettes¹³, majd az Állami Jegyintézet Pécsi Fiókiintézete (Apáca utca 6.)¹⁴ főnökhelyettese. 1912 áprilisában az Osztrák–Magyar Bank lugosi fiókja a helyettes vezetőjének nevezték ki.¹⁵ 1919-től a Magyar Nemzeti Bank pécsi fiókjának helyettes vezetője, majd korábbi főnöke, Ptaček Viktor halálát követően, 1927. július 1-től 1928. december 23-ig vezetője lett.¹⁶

8 38/1877. anyakönyvi bejegyzés – Győr református vegyes anyakönyv 1853–1894. Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) Mikrofilmtár A1519 doboz. Ezúton is köszönöm Jakab Klárának, a Baranyai Református Egyházmegye Levéltár levéltárosának és a Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára munkatársainak segítségét.

9 A pozsonyi ágostai hitvallású evang. Lyceum értesítője az 1888/89-diki tanévről. Közé teszi: Michaelis Vilmos. Pozsony, 1889. 147.; A pozsonyi ágostai hitvallású evang. Lyceum értesítője az 1889/90-diki tanévről. Közé teszi: Michaelis Vilmos. Pozsony, 1890. 140.; A pozsonyi ágostai hitvallású evang. Lyceum értesítője az 1890/91-diki tanévről. Közé teszi: Michaelis Vilmos. Pozsony, 1891. 118.; A pozsonyi ágostai hitvallású evang. Lyceum értesítője az 1891/92-diki tanévről. Közé teszi: Michaelis Vilmos. Pozsony, 1892. 145.; A pozsonyi ágostai hitvallású evang. Lyceum értesítője az 1892/93-diki tanévről. Közé teszi: Michaelis Vilmos. Pozsony, 1893. 140.; A pozsonyi ágostai hitvallású evang. Lyceum értesítője az 1892/93-diki tanévről. Közé teszi: Michaelis Vilmos. Pozsony, 1893. 121.

10 Gál Zoltán: Roboz József. In.: Pécs Lexikon. II. kötet. Főszerk.: Romváry Ferenc. Pécs, 2010. 181.

11 Straka Ilona 1885. december 9-én született, Pécsen. Szülei: Straka Ferenc bányagazgató és Tura Albina. Lakhely: Mária utca 9. Házassági tanúk: Hess János bányafelügyelő és Wedl Alfonz műszaki felügyelő. Forrás: 16/1906. PEL III. 107. Pécs Székesegyház – Matricula Copulatorum Parochiae Cathedralis Quinque Ecclesiensis Tom. IV. (1884–1925) 149. p. Az esküvőjük a pécsi székesegyházban volt.

12 A ciszterci rend pécsi Róm. Kath. Nagy Lajos-Reálgimnáziumának értesítője az 1928–29. iskolai tanévről. Közl.: Buzássy Abel. Pécs, 1928. 57. (Straka Ilona 1899-ben még a Miasszonyunkról nevezett női kanonokrend bentlakásos iskolájának tanulójaként, 1901-ben pedig leánykori nevén női kereskedelmi tanfolyam hallgatójaként szerepelt a pécsi újságokban.)

13 Pécs-Baranyai címtár 1923–1925. Szerk.: Kalotai László. Pécs, 1926. 144.

14 Pécs-Baranyai címtár 1923–1925. Szerk.: Kalotai László. Pécs, 1926. 5.

15 Az Osztrák–Magyar Bank pécsi tisztviselőjének kinevezése = *Dunántúl*, 1912. április 28. 4.

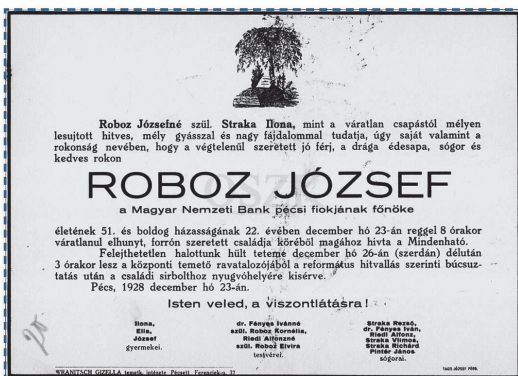
16 Gál Zoltán: Roboz József. In.: Pécs Lexikon. II. kötet. Főszerk.: Romváry Ferenc. Pécs, 2010. 181.

Egyháza életében is tevékeny részt vállalt. 1919 és 1926 között a Pécsi Református Egyház gondnoka, valamint haláláig pénzügyi tanácsadója.¹⁷ A tisztviselők közös konyhája öttagú intézőbizottságának tagja.¹⁸ 1904-ben a Pécsi Korcsolyázó Egylet választmányi tagja lett.¹⁹ Aktívan részt vett Pécs város társadalmi (és politikai) életében: esküdt volt (1907-ben), a Mecsek Egyesület (1917-től rendes tag) és a Pécsi Rotary Club, valamint a Pécsi Nemzeti Casino tagja.

Roboz Józsefet adakozó emberként ismerték városszerte: szívesen támogattott jó ügyeket anyagilag is. Így a Kossuth-szobor felállítását, szerencsétlenül járt családok megsegítését, a nemzetközi károsultak (messinai) javára, valamint a pécsi református egyház szegényeinek karácsonyfájára szervezett gyűjtéseket. Bálokon, táncestélyeken, a Regnum Christianum református nők egyesülete karácsonyi vásárán rendszeres adományozó és felülfizető volt. A közszolgálati alkalmazottak házépítési akciójának a népjóléti miniszterhez delegált pécsi küldöttségének tagja is volt.

Roboz József váratlanul, 1928. december 23-án reggel 8 órakor, 51 éves korában hunyt el Pécsen. Vasárnap reggelizés közben szívszélhűdés (hirtelen szívmegállás) következtében ért véget az élete²⁰: „Roboz József példaképe volt egy alturista bankfőnöknek. Puritán, szigorú kötelességérzet mellett humanitáros jellem volt és méltán kiérdemelte azt a közbecsülést, amelyben Pécs egész társadalma részesítette...”²¹

Roboz József gyászjelentése (OSZK Gyászjelentés-gyűjtemény)²²

17 Pécs-Baranyai címtár 1923–1925. Szerk.: Kalotai László. Pécs, 1926. 23.

18 A tisztviselők közös konyhája = *Dunántúl*, 1920. április 5. 2.

19 A pécsi korcsolyázó egylet közgyűlése... = *Pécsi Közlöny*, 1904. február 4. 5.

20 62/1928. A pécsi ref. egyház kereszteleési-, esketési- és temetési anyakönyve 1922–1933. 45. p. (Baranyai Református Egyházmegyei Levéltár)

21 Roboz József halála = *Pécsi Napló*, 1928. december 25. 43.

22 Forrás: <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/468835> [2023.01.10.]

Roboz József sírja
a családi sírhelyen

váltást felajánlotta a Jótékony Nőegylet által üzemeltetett pécsi népkonyha javára.²⁶ A Baranyai Gazdák Rt. a koszorúmegváltásból befolyt összeget (30 pengő) a pécsi református szegényeknek ajánlotta fel²⁷, a Tulipán asztaltársaság hasonlóképpen a református cserkészeknek 50 pengőt adományozott.²⁸

Elcserélt nevek

Térjünk vissza a kutatás megkezdésének időpontjához, 2022-be. Az elsődleges és másodlagos források alapján dokumentált pihenőt ekkor ROBOZ IMRE-PIHENŐ néven ismerte a Mecsek turistaközönsége.

23 Érdekes módon a sírján születésének éve 1878, pedig az anyakönyvek egyértelműen 1877-et jelölnek meg.

24 62/1928. A pécsi ref. egyház keresztelési-, esketési- és temetési anyakönyve 1922–1933. 45. p. (Baranyai Református Egyházmegyei Levéltár) Köszönöm Jakob Klára levéltáros segítségét.

25 Temetések – Roboz József = *Pécsi Napló*, 1928. december 28. 4. p.

26 500 pengős adományt kapott a pécsi népkonyha = *Dunántúl*, 1928. december 30. 3.

27 Koszorúmegváltás = *Dunántúl*, 1928. december 29. 4.

28 Koszorúmegváltás = *Dunántúl*, 1928. december 28. 5.

Az elsődleges sajtóforrások mellett, feltárva a másodlagos szakirodalmakat biztos támpontot adott dr. Batai István és felesége, dr. Kerényi Mónika a Mecsek Egyesület 2017-es évkönyvében megjelent írása. Ők Baronek Jenő, a Mecsek Egyesület Örökös Tiszteletbeli Elnöke, a Mecsek Egyesület évkönyvének szerkesztője, Aranyjelvényes Túravezető és Vizsgaszervező, a Baranya Megyei Természetbarát Szövetség tiszteletbeli elnöke felkérésére 2016 során felkutatták a Roboz-pihenő névadójának igazi személyazonosságát. (Kiről nevezték el a Roboz-pihenőt? (ami helyesen Roboz József pihenő) = *A Mecsek Egyesület Évkönyve a 2017-es egyesületi évről*. Pécs, 2018. 43–47.) Írásukból és fényképes dokumentációjukból az is egyértelmű volt, hogy nem egy táblacsere történhetett. Az emlékkövet – valószínűleg állagromlás miatt – kétszer kicserélték: ekképpen 2023 tavaszáig a harmadik verziója volt látható, Roboz Imre nevének feltüntetésével.

A kutatások során magáról az eredeti tábláról, annak feliratáról semmilyen forrás nem szólt, ám a Janus Pannonius Múzeum Vároštörténeti Múzeumában előkerült Zsabokorszky Jenő pécsi mérnök-fényképész színes üvegnegatív-gyűjteménye, amely végre meghozta a kutatás eredményét: egy 1935 és 1957 között készített színes képet az eredeti emléktábláról!²⁹ Az eredeti követ ábrázoló fénykép ROBOZ-PIHENŐ felirattal volt látható, ekképpen nem cizellálta az elnevezett személy keresztnévét. A második fennmaradt fotódokumentáció a vésett betűk betűtípusa alapján már egy egyszerű, ROBOZ-PIHENŐ feliratú tábla képét mutatja, ami egyértelműen cserére utalt.

A második Roboz-pihenő emlékköve
(1957/58–2002)

A sajtóforrások (*Dunántúli Napló*) 1955-től cikkeztek arról, a városvezetés tervbe vette évente öt-hat, leromlott állapotú pihenőhely felújítását a DISZ és szaktanárok segítségével.³⁰ A városi tanács idegenforgalmi hivatala 1957 és 1958 folyamán több mint 300 000 forintot fordított a mecseki padok, pihenők, erdei utak és a műemlékek

29 JPM Új- és Legújabbkori Gyűjteményi Osztály Gy. sz 2003. 7. – 21. Roboz-pihenő
30 Hogyan neveljük az ifjúságot? Iskolánk DISZ-munkája = *Dunántúli Napló*, 1954. december 18. 4.

renoválására. Valószínűleg a Roboz-pihenő megújítására, valamint első táblacserére is ekkor került sor.³¹ Ez több mint 40 évig volt kitéve az időjárás viszonyosságoknak, az ezredfordulóra ismét megérett a cserére. 1993 nyarán a Mecsek Egyesület, a Baranya Megyei Természetbarát Bizottság és a Pollack Mihály Műszaki Főiskola a diákok közreműködésével felmérte a mecseki források és erdei pihenők állapotát. Ezt követően a Mecsek Egyesület felkérte a Pécsi Városüzemeltetési és Vagyonkezelő Rt.-t a turistapihenők felújítására, amely 2002 folyamán valósult meg 3 500 000 forintból.³² A Roboz-pihenő táblájának ismételt cseréjére ekkor került sor.³³ Az elkopott második táblát követő harmadik cementtábla feliratán már a névadó teljes neve jelent meg. Oppe Sándor 1959-es turistakalauzát alapul véve az emléktábla névadójának Roboz Imrét, a Mecsek lelkes barátját jelölték meg: így is maradt 21 éven keresztül, egészen 2023 tavaszáig.³⁴ Roboz József neve – több mint valószínű – a második világháborút követően eltűnt a köztudatból: innen adódott már 1959-ben rögzülhetett a Roboz Imre névcseré. Felirata innentől: Roboz Imre turistapihenő lett. Azt hozzá kell tenni, hogy az emléktáblát a legtöbb esetben továbbra is csak a családnévvel aposztrofálták Roboz-pihenőként.

Roboz Imre (1892–1945) egyébiránt a két világháború közötti magyar kulturális élet prominens személyisége volt: lapszerkesztő, továbbá 1926 és 1939 között a budapesti Vígszínház igazgatója. Izraelita vallása miatt 1945 januárjában a nyilasok áldozata lett.³⁵ Semmilyen szállal nem kötődött sem Pécs városához, sem a Mecsekhez. A köztudatban híres Robozként azonban őt jegyezték: innen eredhetett már 1959-ben a téves névcseré.

31 Helyreállítják a mecseki padokat = *Dunántúli Napló*, 1957. június 14. 3., A II. kerületi tanács városfejlesztési terve = *Dunántúli Napló*, 1958. június 12. 3.; Szépül a Mecsek = *Dunántúli Napló*, 1958. június 14. 1.

32 Romváry Ferenc: Pécs szobrai. Pécs, 1982. könyvében nem szerepelt, noha a neves pécsi személyekről elnevezett mecseki pihenőhelyeket felsorolta. Mecseki pihenők = *Új Dunántúli Napló*, 1993. július 8. 9.; Baronek Jenő: A Mecseki parkerdő, városi erdő megnevezett turistaújtjai és épített turistapihenői. In.: A Mecsek Egyesület Évkönyve a 2002-es egyesületi évről. [Pécs, 2002]. 28–62.; Baronek Jenő: A mecseki parkerdő megnevezett turistaújtjai és épített turistapihenői = *Pécsi Szemle*, 2002/3. 73–93. (91); Bóday Miklós: Titkári jelentés. In.: A Mecsek Egyesület Évkönyve a 2002-es egyesületi évről. [Pécs, 2002]. 336.

33 B. Horváth Csilla: A Mecsek Egyesület története 1890–2002. Pécs, 2002. 175.

34 Mecsek Útikalauz. Szerk.: Oppe Sándor. [Pécs], Sport- és Lapkiadó, 1959. 327.

35 https://hu.wikipedia.org/wiki/Roboz_Imre [2023. 07. 12.]

A pihenőpad Roboz Imre nevével (2002–2023)³⁶

A Roboz József pihenő újonnan felavatott táblája 2023. június 6-tól
(Fényképezte: Schmelczér-Pohánka Éva)

36 A kép forrása: www.onedoor.hu

A mindent tisztázó kutatás és az eredeti emléktábla feliratának korabeli fényképfelvétel alapján való megismerése után a Pécsi Rotary Club 2022/23 folyamán vállalta az emléktábla teljes felújítását, a tábla cseréjét, valamint a környezet rendbetételét. Az ügy fáradhatatlan mozgatórugója V. Harcos Kornélia lett.

Végül 2023. június 6-án került megrendezésre a pihenőpad és az új, sorban a negyedik emléktábla átadási ünnepsége, immáron a névadó bankigazgató teljes nevét tartalmazó felirattal, a Rotary Club nemzetközi logójával, valamint a felállítás eredeti és utolsó megújítási dátumával.³⁷

ROBOZ JÓZSEF-PIHENŐ

*Alapító tagja emlékére állította 1935-ben,
felújította 2023-ban a Pécsi Rotary Club.*

*A Roboz József-pihenő átadója (2023. június 6.)
(Fényképezte: dr. Batai István)*

³⁷ Az átadóünnepség menete és a jelenlévők. Köszöntő: dr. Kékes Ferenc, a Pécsi Rotary Club elnöke, Történeti és kutatási ismertető: dr. Schmelczér-Pohánka Éva történész, könyvtárvezető (Pécsi Egyházmegyei Könyvtár).

Résztevők (A fényképen balról jobbra): Szabó László, Szabóné Andreánszky Katalin, Takács Erika, Móricz Miklósné, Farkas Lászlóné, Gonda Tibor, Lengyel Tamásné, dr. Kalmár-Nagy Károly, Himerné Mühl Irma, Móricz Miklós, dr. Vorobcsuk András, Gonda Ágnes, Szaszko Ibolya, dr. Kleisz-Bális Eszter, Himer László, Baronek Jenő, Dr. Kaluber László, Farkas László, Botz Lajos, Kékes Marianna, Lengyel Tamás, Borsós István, Renczes László, Batai István (felső kép), dr. Schmelczér-Pohánka Éva. dr. Kékes Ferenc, V. Harcos Kornélia, Jakab Klára, dr. Jakab László, dr. Kerényi Mónika (második kép).

*A Roboz József-pihenő átadója (2023. június 6.)
(Fényképezte: dr. Kerényi Mónika)*

Jelen sorok szerzője külön köszöni a Pécsi Rotary Club felkérését a kutatásra, valamint hogy részt vehetett a pécsi várostörténelem egy elfeledett alakja emlékének visszaállításában. A Mecsek turistái immáron az igazi névadóra, Roboz József pécsi bankigazgatóra emlékezhetnek az Állatkert–Dömörkapu turistaútvonal mellett elhaladva/megpihenve.

Mecsek Egyesület Közgyűlése

2023. 03. 16. Mandulás

Fotó Sey Gábor Lajos

HORVÁT ADOLF OLIVÉR
Ciszterci szerzetes
Széchenyi-díjas botanikus
Pécs város első díszpolgára
EMLEKŰT

Aki a Misina–Tubes térségébe indul kirándulni Pécs belvárosából, a Széchenyi téren kezdődő Hunyadi úton át, a Pálosok mellett elhaladva, a Mecsek kapun át éri el célját, az erdőt. A díszes, tornyos, erődítményre emlékeztető építmény a hegység és Pécs egyik szimbólumává vált. Építése 1938-ban zajlott. Cikkünk az építés történetét vázolja fel a korabeli napilapokban megjelent cikkek nyomán.

A mai Hunyadi út elnevezése abban a korban Kardoss út volt. A városi útról az erdei turistaútra egy egyszerűbb kivitelű lépcső vezetett át, azonban ez az építmény fennállásának utolsó éveiben kifejezetten balesetveszélyessé vált. Ezért a város vezetése 1937-ben tervpályázatot írt ki a „Kardoss úti lépcső” és környéke kiépítésére. A költségekre az illetékesek 10.000 pengőt szavaztak meg. A felhívásra összesen hét, művészi igényű pályamű érkezett be. Az építési szakbizottság 1937. június 25-én Kőszeghy Gyula, Gosztonyi Gyula és Maerz Mátyás pályaterveinek megvételét javasolta, a többbit pedig – miután több díjat nem írtak ki – dicséretben részesítette; a kivitelezéssel Kőszeghy Gyula műépítésszt bízták meg. A Dunántúl 1937. június 26-i számában megjelent cikk így mutatta be a leendő építményt: *„A terv művészi munka, és kivitelével olyan képet ad a város eme részének, amely látványosságzámba megy. A terv az, hogy baloldalt torony kerül kilátással a városra, majd azzal egyszintben terrasz húzódik, szintén a város felé való kilátással. A toronyból és a terraszról lépcsők vezetnek az alsó helyiségbe, amely autóbuszváróterem lesz telefontal stb. felszerelve. A megoldás olyan, hogy az itt északi irányba húzódó völgyet megnyitja és összhangban áll a hegy alakulatával is.”*

A június 30-án megtartott városi közgyűlés úgy határozott, hogy az építkezést még az év októberében megkezdik, a költségeket az 1936. évi zárszámadás feleslegéből fedezik. A munkálatok ennek ellenére csak 1938 tavaszán indultak meg. Az előirányzott tízezer pengős összeg nem volt elegendő a munkálatokra, mivel Kőszeghy Gyula építész pompás tervnek megvalósítása az eredeti elképzeléshez képest több munkát igényelt. Az 1938 augusztusában lezajlott átvétel során megállapították, hogy az előirányzott 10.000 pengőn túl körülbelül 7000 pengős túllépés történt.

Képeslap 1960-ból.

(Forrás: Csorba Győző Könyvtár)

A Mecsek kapu gyufacímkén.

(Forrás: Vatera)

Az átépített tornyos lépcsőfeljáróról úgy a pécsiek, mint a vidékiek elragadtatással nyilatkoztak, annak ellenére, hogy drága volt, Pécs egy igazán szép objektummal gazdagodott. A város vezetőségének azonban további intézkedéseket kellett tennie, hogy az átépített lépcső minél nagyobb kényelmet nyújtson a közönségnek. Egyrészt át kellett helyezni az autóbusz-megállót közvetlenül az építmény elé, hiszen a váróhelyiséget azért létesítették a lépcsőnél, hogy az autóbusz ott álljon meg. Meg kell jegyezni, hogy abban az időben Magyarországon még a bal oldali közlekedés volt érvényben, így a hegyről érkező buszok közvetlenül az építmény mellett tudtak megállni, a megfáradt túrázók egyszerűen fel tudtak szállni a buszra, ami levitte őket a belváros vagy a vasútállomás irányába. A buszmegálló áthelyezése mellett szükségesnek ítélték az építmény lámpákkal történő kivilágítását is.

A helyi sajtóból megtudhatjuk, hogy a hamar nagy népszerűsége szert tett Mecsek kapu rendben tartása nem volt megoldott. A Dunántúl 1939. július 22-i számában olvasható, hogy a lépcsők söprése az utcaseprők szerint az útkaparók (útfenntartók) feladata, az útfenntartók szerint pedig az utcaseprőké. Az egymásra mutogatás közben a szemét egyre csak gyűlt, a díszes lépcső a toronyfeljáróval együtt elhanyagolt képet mutatott: szemét, ételmaradékok, papír- és rongydarabok heverték szerzeteséjjel, a falakat pedig izléstelen felírások éktelenítették. A cikkből megtudhatjuk, hogy az építmény közel egy évvel az átadását követően sem volt készen. Két hátfalát úgy képezték ki, hogy oda a mecseki kirándulóhelyeket feltüntető térképeket helyeznek el. Ezek akkor még hiányoztak. A fedett részen létesített fülkébe még nem helyezték el a padot, továbbá egy kis szobor számára is kialakítottak helyet, de az még üres volt. Kritikaként fogalmazódott meg, hogy az építmény kivilágítása továbbra sem volt megfelelően megoldva. Javaslatot tettek arra vonatkozólag,

hogy az építményt a város adja át a Mecsek Egyesület gondozásába. A Dunántúl augusztus 30-i cikke tovább sorolta a problémákat: a lépcső felső részén, az átjárónál nem folyik le a víz, és esőzések idején hatalmas tócsán kell átvergődni. Ismételten szóba került a takarítás kérdése, a falfirkák eltávolítása és a kivilágítás fejlesztése, valamint az, hogy kétes egyének éjjeli szállásnak használják a Mecsek kaput. A cikk így zárult: „Egyáltalában úgy tűnik fel, mintha nem volna gazdája az építménynek, olyan elhanyagolt. Ha már annyit áldozott rá a város, tartsa is rendben. Ez nemcsak közbiztonsági és közrendészeti, hanem idegenforgalmi szempontból is szükséges.”

Utóbbi gondolatok szinte mindegyike évtizedekkel az átadás után is sajnos megállja a helyét. A folyamatos takarítás és javíthatás helyett az lenne az ideális, ha a kiváltó okok szűnnének meg: tisztességes, emberhez méltó életszínvonal lenne az országban, és nem lenne hajléktalanság; a kirándulók nem szemetelnének, hanem a magukkal hozott ételek és innivalók csomagolását magukkal vinnék, majd – lehetőleg szelektív – hulladékgyűjtőbe helyeznék; senki sem rongálná azt a közös vagyont, ami mindannyiunk pihenését, kikapcsolódását szolgálja.

Az impozáns Mecsek kapu

Buszváró

Feljárat

Bástya és mellvéd

Máig üres szoborfülke

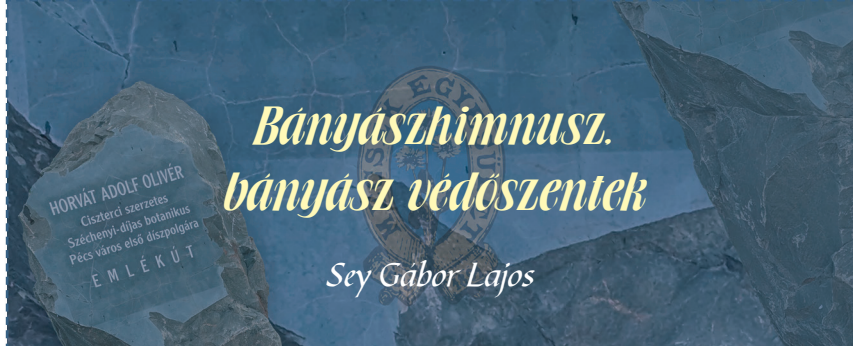

A Mecsek kapu oldalról

Az építmény belseje

(A színes fotók a szerző felvételei)

*„Szerencse fel! Szerencse le!
Ilyen a bányász élete.
Váratlan vész rohanja meg,
Mint bérctetőt a fergegeteg.*

*Nem kincs után sóvárgok én,
Bányász kislányt óhajtok én.
Bányász kislányt óhajt szívem,
Ki szívemben bányász legyen.*

*És hogyha majd a föld ölében
Végóránkat éljük,
Isten kezében életünk,
Ő megsegít, reméljük!*

*Te kisleány, ne bánkódjál,
Bányásznak halni szép halál,
Egekbe szállani fel, fel!
Szerencse fel! Szerencse fel!
Szerencse fel!”*

Jfjúkoromban Pécssett ismerkedtem meg szén- és uránbányász barátaim révén a „Bányászhimnusszal”. Barátaim, akik bárhol is kezdték énekelni a dalt, felálltak, és elvárták, hogy állva és csendben hallgassa végig, aki nem tudta énekelni, az is, lett legyen az bármily foglalkozású, rendű vagy rangú vendég bárhol. Így volt ez a pécsi, uránvárosi Olimpia étteremben is, ahol nem egyszer spontán csendültek fel a Bányászhimnusz dallamai az ott szórakozó uránbányászok jóvoltából.

A Bányászhimnusznak hosszabb változatát adta közre „Fekete Aprószentek” c. összeállításában Dull Zoltán és Vurczelné Gänzler Beáta:

*Szerencse fel! Szerencse le!
Ilyen a bányász élete.
Váratlan vész rohanja meg,
Mint bérctetőt a fergegeteg.*

*Nem kincs után sóvárgok én,
Bányász kislányt óhajtok én.
Bányász kislányt óhajt szívem,
Ki szívemben bányász legyen.*

*Kőkényszemű bányász kislány
Szívemben csak bányászokdjál!
Kincsekben osztozom veled,
S e kincs a tiszta szerelem.*

*Borulj reám szép kedvesem,
Mert nem lehetsz mindig velem.
Az akna hív, Isten veled,
De itt hagyom szerelmemet.*

*Az én igaz szívem helyén,
Hű szívedet viszem el én
Megőriz az majd engemet,
Bányász kislány, Isten veled!*

*Ne félj, ne sír, nincs ok, miért,
Gonosz halál ott nem kísért,
Bár lent van a bányász hona,
Mégis közel az ég oda.*

Nincsen madár, lomb se fakad,
Ott a nehéz sziklák alatt,
Mégis a szív úgy feldobog,
A csille száll, a mécs lobog.

Örök homály, vad éjszaka,
Mégis közel az ég oda,
Csillog a mécs, sugárt lövell,
Szerencse fel! Szerencse fel!
Szerencse fel!

Van itt alant örök tavasz,
A bányásznak hű szíve az.
Nem hervadó a kikelet,
Benne a virága szeretet.

Te szép virág bányászkislány,
Érted virul, érted csupán.
Míg rámosolyog nem hervad el,
Szerencse fel! Szerencse fel!
Szerencse fel!

Ha majd nyugszunk mélyen alant,
Nem lesz nekünk nehéz a hant,
Anyánk a föld, majd átölel,
Szerencse fel! Szerencse fel!
Szerencse fel!

Ha majd egykor a föld ölébe'
Végóránkat éljük,
Isten kezébe' életünk,
S Ő megsegit, reméljük.

Te kisleány, ne bánkódjál,
Bányásznak halni szép halál,
Egekbe szállni fel, fel,
Szerencse fel! Szerencse fel!
Szerencse fel!

Bányászhimnusz

Mérsékeltén

Sze - ren - cse fel, sze - ren - cse le, i - lyen a bá - nyász é - le - te, Vá - rat - lan - tán só - vát - gom én, haj - nyász - kis - lányt ó - haj - tok én, Bá - nyász - kis - vész ro - han - ja meg, mint bérc - te tőt a fer - ge - teg. Nem kincs u - gyen. És ó - hajt szí - vem, ki szí - vé - ben ben bá - nyász - le - hogy - ha majd a föld ö - lé - ben vég - ó - rá - án - kat él - jük, Is - ten ke - ré - ben é - le - rünk, Ő meg - se - git - re - mél - jük. Te kis - le - ány ne bán - kód - jál, bá - nyász - nak hal - ni szép ha - lál, E - gek - be szál - la - ni fel, fel, sze - re - en - cse fel, sze - ren - cse fel, sze - ren - cse fel! lassított

A ma énekelt Bányászhimnusz kottája

Forrás: Szt. Borbála, a bányászok védőszentje. Szerk.: Kiss József.

Anélkül, hogy vitát kívánnék nyitni a hosszabb vagy a rövidebb változat hitelessége felett, nézzük a megzenésített vers születésének körülményeit.

Az először Selmecebányán énekelt strófák tulajdonképpen két dalból tevődtek össze. Mai formájában először 1905-ben jelent meg *Tassonyi Ernő*¹ „*Aki a párját keresi*” című selmeci diákregényében, ám valószínűleg már 1880 körül kialakulhatott.² Első részének szövege *Kunoss Endre*³ verse (1838), második része pedig a Felső-Sziléziában 1530 óta ismert ún. Tarnowitzi Bányászdal: „Schon wieder tönt von Thurme/Schachte/her...” (Selmec, 1837). Valószínűleg „*A bányarém*” című regényes daljáték (Szerdahelyi⁴–Vahot, 1855) révén vált ismertté. Ma a magyar bányászok által általánosan elfogadott verziót énekeltek Selmecebányától Tatabányán és Aknaszlatinán keresztül a székelyföldi Parajdig, sőt, a dalt egykor lefordították szlovák nyelvre, s lett a szlovák bányászok himnusa is.⁵ Ezen semmi csodáltnivaló nincs, hiszen Selmec vagy Selmecebánya az egykori Magyar Királyság egyik ősi és legjelentősebb bányavárosa, ahol ezüstöt bányásztak, ma *Banská Štiavnica* néven Szlovákia egyik járási központja.⁶

Egy gondolat erejéig emlékezzünk meg az 1530-as bányászdalról, melynek szöveg- és zeneszerzője ismeretlen. A „*Deutscher Liederhort III.*”-ban (Német Dalkincs III. köt.), mint 1894-ben lejegyzett 1530-ból való „*Bergmannslied*” (Bányászdal), nassauai népdalként szerepel. (Friedrichshagen Ems mellett, Niederscheld, Oberndorf...) A dalt már 1880 körül különböző helyeken hallották az emberek a Lahnthale-ban, amit E. Wolfram írt le.⁷

1 Tassonyi Ernő hírlapíró Selmecebányán, hol a bányászati és erdészeti Akadémián tanult. Munkája: *A ki a párját keresi*. Regény a selmeci diákéletből. Mühlbeck Károly rajzaival. Selmecebánya, 1905. (Ism. Vasárnapi Újság 1906. 6. sz., Budapesti Hírlap 1906. 13. sz.). [https://www.arcanum.com.hu/online/kiadvanyok.Lexikonok.magyar.irok.elete.es.munkai.szimnyei.jozsef.7891B.t.AF349.tassonyi.erno.AF4AA](https://www.arcanum.com.hu/online/kiadvanyok/Lexikonok.magyar.irok.elete.es.munkai.szimnyei.jozsef.7891B.t.AF349.tassonyi.erno.AF4AA). 2022. 07. 20. 12:12

2 A mi nótánk. [2016. március 5-i dátummal az eredetiből archiválva]. (Hozzáférés: 2013. december 1.)

3 Kunoss Endre (Egyházashetye (Vas megye), 1811. 04. 09 – Kálóz, 1844. 06. 22.) ügyvéd, költő. [https://hu.wikipedia.org/wiki.Kunoss_Endre](https://hu.wikipedia.org/wiki/Kunoss_Endre) 2022. 07. 20. 12:12

4 Szerdahelyi József (Hódmezővásárhely, 1804. 03. 09. Pest, 1851. 02. 18.) magyar színész, operaénekes (bariton), zeneszerző, operarendező.

5 [https://hu.wikipedia.org/wiki.B%C3%A1ny%C3%A1szhimnusz](https://hu.wikipedia.org/wiki/B%C3%A1ny%C3%A1szhimnusz) 2022. 07. 20. 12:12

6 [https://hu.wikipedia.org/wiki.Selmec%C3%A1nya](https://hu.wikipedia.org/wiki/Selmec%C3%A1nya) 2022. 07. 20. 12:15

7 [https://www.volksliedearchiv.de.schon.wieder.toent.vom.schachte.her](https://www.volksliedearchiv.de/schon.wieder.toent.vom.schachte.her). 2022. 08. 01. 20:11

1530. Bergmannslied.

Etwas langsam. Aus dem Nassauischen (Friedrichshagen k. Ems, Niedersfeld, Oberndorf etc.)

Schon wie-der tönt's vom Schach-te her, des Glöck-leins Ruf er - schal - let, hier
hilft uns ja kein Säu-men mehr, zum Schach - te laßt uns wal - len! Drum
Lieb - chen, gib mir ei - nen Kuß, die - weil ich von dir schei - den muß; es
ist des Schicksals Brauch. Glück auf, Glück auf! Glück auf, Glück auf, Glück auf!

Schon wieder tönt's vom Schachte her
Des Glöckleins Ruferschallet
Hier hilft uns ja kein Säumen mehr
zum Schachte laßt uns wallen!
Drum Liebchen, gib mir einen Kuß
dieweil ich von dir scheiden muß;
Es ist des Schicksals Brauch.
Glückauf, Glück auf! Glück auf!

Dann eilen wir mit frohem Sinn
Die steilen Pfade nieder
Ein jeder geht zur Arbeit hin
Es regt sich Alles wieder
Man hört des Pulvers Donnerhall
Der Eisen und der Schlägel Schall
Der Walzen-Räder Lauf:
Glückauf!

Und sollte einst in diesem Schacht
Mein letztes Stündlein schlagen
So stört uns doch kein Ungemach
Gott hilft uns Alles tragen
Dann eilen wir mit frohem Sinn
Nach unsrer Heimat droben hin
Vom Erdental hinauf
Glück auf!

Hang hallik ismét az akna felől.
A kis harang kong.
Itt már nem segít Istenünk,
az aknához csapódunk mind!
Adj, drágám egy csókot,
mert válnunk kell, tudom.
Ez a sors keze
Szerencse fel, szerencse fel!
Szerencse fel!

Boldog lélekkal megyünk,
le a meredek ösvényen.
A munka vár,
s megint felkavar mindent,
ahogy az ember a por mennydörgését hallja.
A vas és a kalapács dalát,
a futó csille dallamát.
Szerencse fel!

Egyszer ez aknában jó el
az utolsó óránk,
de semmi baj, bátrak vagyunk.
Isten megsegít, amiben bízunk.
Aztán boldog lélekkal halunk!
Szülőföldünk felé felszökünk,
fel a föld mélye öléből!
Szerencs fel!

Amúgy nem vagyok muzikális alkat, s a kottaolvasás tudományát sem sikerült egyébként igyekvő énektanárainknak belém sulykolni, de még én is látom, hogy a két kotta nem azonos. Érdeemes lenne a régi dallamot is megszólaltatni egy-egy bányászünnepélyen.

Vessünk egy pillantást a bányászok védőszentjére / védőszentjeire

Mielőtt a védőszentekről beszélünk, elengedhetetlen, hogy szót ejtsünk a „Bányásznap”-ról, aminek gyökerei a védőszent(ek) ünnepeihöz kötődtek.

A bányászünnep talán azóta létezett, mióta a bányászat, igaz, ez az ünnepnap megegyezett védőszentjük ünnepével. Mint látni fogjuk, a különböző nemzeteknek, nemzetiségű bányászoknak más és más védőszentjeik voltak, pontosabban minden bányavállaltnál kialakult egy védőszent megünneplése, amikor a bányászok és az alkalmazottak pluszjuttatást kaptak, a napot – ami védőszentjük napja volt – ünnepléssel, mulatással töltötték.

1951-től vált általánossá és hivatalossá – az 1919. szeptember 6-án eldőrdült tatabányai csendőrsortúz áldozatainak emlékére – Magyarországon a szeptember első vasárnapjára kijelölt bányásznap megünneplése. Valójában a bányászok munkájának megkülönböztetett megbecsülése⁸ mellett, a közvetlen kiváltó oka az ünnep kijelölésének az 1950-es nagy tatabányai bányaszerencsétlenség következtében fellépő elégedetlenséget akarták az állami és a pártszervek csillapítani, a bányásznap törvénybe iktatásával.⁹ Természetesen ez a nap nem esett, nem eshetett egyetlen szent ünnepnapjára sem. Megmaradt viszont a „hűségjutalom”-nak elnevezett pluszjuttatás és az esti multság. A rendszerváltást – 1989 – megelőző években a bányász hagyományőrök részéről (Miskolc, Pécs)¹⁰ vetődött fel először a december 4-i Szt. Borbála-nap megünneplésének óhaja. A kezdeti nem hivatalos ünnepségek után – mondhatni a bányásztársadalom közös akarataként – a hivatalos bányásznap mellett a Borbála-nap is megünneplésre került, mígnem 1993-ban mindkét ünnepnap törvényben rögzítettett.

8 Oka, az ország újjáépítéséhez elengedhetetlen, azipari termelés megindításához, fejlesztéséhez elengedhetetlen, s abban a korban szinte egyedüli energiahordozó a szén volt.

9 <https://hu.wikipedia.org/wiki/B%C3%A1ny%C3%A1sznap> 2023. 03. 09. 8:26:41

10 Krisztián Béla: Réteggkultúra – Bányásznap és a Szent Borbála-nap. 31 éve újra ünnep a Szent Borbála-nap. 3. o.

„Az 1993. évi XLVIII. törvény, a Bányatörvény VI. rész. A bányászok erkölcsi és anyagi megbecsülése című rész kimondja:

„Bt. 49/A. §. 470 (1) A szakmai hagyományoknak megfelelően minden év szeptemberének első vasárnapját »Bányásznapi«, és december 4-ikét »Borbála-napi« címén ünneplik meg az ország bányászai. (2) A bányászok egyedülálló szakmai hagyományai és megkülönböztetett munkájuk elismeréseként jogosultak a bányász díszegyenruha viselésére és saját himnuszuk használatára.”¹¹

De valóban minden bányász és bányatársaság ezt a napot tartotta ünnepének? Ehhez a szenthez fohászkodtak leszállás előtt?

Szt. Borbála

Tisztelik s ünneplik a bányászok, kohászok, tűzérek, építésszek, tűzszerezsek, ágyú- és harangöntők védőszentjeként, mivel legendája villámlással kezdődik, s így kultusza ezekkel a szakmákkal forrt össze, melyek a robbanással, a tűzzel valamilyen kapcsolatban állnak. Borbála tisztelete elsősorban a német és szlovén bányászok közt alakult ki, miután a különböző bányatársulatok bevették a leszállás előtti közös imádkozást.

Borbála személyét az autentikus, kora keresztény írások nem említik. Tisztelete a 7. századtól terjedt el, és ma is igen erős, annak ellenére, hogy a hivatalos katolikus naptárból kétesnek ítélt legendája miatt 1969-ben kikerült. Erős kulturális beágyazottsága miatt tiszteletét a katolikus egyház sem ellenzi.

Neve a pogány jelentésű Barbarus név női megfelelője. (Ennek jelentősége, hogy történetének kulcsmotívuma, a legendákban Dioscurusnak nevezett apja pogány volta.) Az életéről szóló legendák több változatban terjedtek el, amelyek több ponton ellentmondanak egymásnak. (Egyes változatok szerint Antiochiában, mások szerint Héliopoliszban élt. Vértanúsága hol Maximus Thrax [235–238]), hol Maximianus [286–305], hol Maximinus Daia [308–313] uralkodásának idejére esik, halálának helyszíne pedig hol Nikodémia, hol Toszkána, hol Róma.) Legendáinak közös motívuma, hogy apja pogány volt, és hogy megóvjva, egy toronyba

Szent Borbála

Forrás: [https://reimann.](https://reimann.hu/2019/12/04/szent-borbala-a-banyaszok-vedoszentje/)

[hu/2019/12/04/szent-borbala-a-banyaszok-vedoszentje/](https://reimann.hu/2019/12/04/szent-borbala-a-banyaszok-vedoszentje/)

11 . Uo. 32. o.

zárva nevelte. Mégsem tudta teljesen elzárni a külvilágtól, s Borbála titokban keresztényé lett. Amikor valaki apján keresztül megkérte a kezét, Borbála visszautasította. Egyszer, amikor apja elutazott, megparancsolta, hogy lakóhelye közelében fürdőt építsenek Borbálának két ablakkal. Távollétében Borbála elérte, hogy a Szentháromság szimbólumaként az épületre három ablak készüljön. Apja visszatértekor bevallotta, hogy már keresztény. Mivel ez akkor a Római Birodalomban bűnnek volt tekintendő, apja kardjával készült megölni, ám Borbála imái hatására megnyílt a fal és egy hegyre került, nyájaikat legeltető pásztorok közé. Az őt üldöző apja a pásztorok kivallatása után elfogta és a provincia praefectusa, Martinianus elé hurcolta. A prefektus kegyetlen kínzásai ellenére is Borbála hű maradt a hitéhez. Rabsága alatt újabb és újabb csodák történtek: éjszaka fénnel telt meg a sötét börtöne, sebei minden reggelre begyógyultak, a fáklyák meg, melyekkel kínozni akarták, kialudtak, mielőtt hozzáérhettek volna. Ruhátlanul kipellengéreztek volna a város piacán, de a földből felszálló köd és az égből leszálló felhő ruhaként elfedte testét. Borbálát végül lefejezésre ítélték, amely ítéletet apja önkezével hajtott végre leányán. Büntetésül, amikor hazafelé tartott, villám sújtotta halálra, és testét „elemésztette”. Borbálát egy keresztény, Valentinus temette el a vele együtt lefejezett Juliannával együtt, és sírja csodák színhelye lett.¹²

Legendájának „modernebb” változatai is fennmaradtak.

S hogy miért tartottam érdemesnek megemlékezni a bányászok védőszentjéről? Nos azért, mert egykori falum, Nagymányok bányászainak védőszentje – legalábbis eredetileg – nem **Szt. Borbála**, hanem **Szt. Prokop** volt. Bizonyíték erre, hogy még 1910-ben is júliusban ünnepelték a mányoki bányászok védőszentjüket, nem decemberben, Borbálanapon.¹³ Hogy honnan veszem azt, amire talán csak a régi bányászok emlékezhetnek? Természetesen a hajdani nagymányoki bányászok visszaemlékezéseiből, akik még emlegették a minden évi július 4-i „Prokopus” ünnepet. Az őáltaluk elmondottakat támasztja alá régi-régi újságok bányászünnepekről szóló híradása is. A Tolna megyei Közlöny 1894-ben arról tájékoztatja olvasóit, hogy a nagymányoki kőszénbányának védőszentje szent **Prokop**, és így „*Prokop napján, Nagymányokon a rom. kath. templomban ünnepi istentisztelet volt s a szentmisét Weisz János esperes tartotta. Este úgy a bánya-tisztviselők, valamint a munkások egy kis mulatságot tartottak, a mely bizony reggel ért véget.*”¹⁴ *Szt. Prokop tisztelete*

¹² https://hu.wikipedia.org/wiki/Szent_Borb%C3%A1la 2022. 09. 24. 15:47

¹³ Tolnavármegye és a Közérdek 1910. 07. 18. 46. sz. Magyar istentisztelet.

¹⁴ Tolnamegyei Közlöny 1894. 08. 12. 33. sz. Bányászok ünnepe

Szent Prokop

Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/S%C3%A1zavai_Szent_Prokop 2022. 09. 13.

lig mulattak.”¹⁵ Az idézett cikk zárógondolatai mégsem a bányászokkal, foglalkoztak, hanem annak az óhajnak adtak hangot, hogy gyakrabban legyen a községben magyar nyelvű mise.

A nógrádi szénmedencében a Prokop-ünnep vált a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. bányászainak központi ünnepévé. **Prokop** neve – akár csak **Borbáláé** – ugyancsak nem szerepel a 14 – máshol 13 – hivatalos védőszent neve között. Nem holmi különködésről, saját védőszentválasztásról van szó, mivel Csehországban és Svájcban **Dániel** prófétát, Észak-Magyarországon pedig **Szt. Istvánt** és **Szt. Kelemt** tisztelték úgy, mint a bányászok védőszentjét.

Prokopnál maradvá, belőlük több is létezik. Bányászaink védőszentjének ünnepét július 14-én tartják. Így az újság híradása jó egy hónap késéssel jelent meg.

Sázavai Szent Prokop (Chotouň [Chrášfany], 971 körül – Száva, 1053. március 25.) cseh szent, remete, később a bizánci rítusú sázavai kolostor alapítója és első vezetője. Megkülönböztetendő Cesareai Szent Prokop vértanútól.

15 Tolnavármegye és a Közérdek 1910-07-18 / 46. sz. Magyar istentisztelet.

Az alighogy keresztény hitre tért Csehország területén született, már keresztény nemesi családba. Szülei hatására bizánci rítusú papnak készült. 1003 körül szentelték pappá Vyšehrad¹⁶ várában. Mivel úgy érezte, hogy Istennel való kapcsolata elkötelezettebb életmódot kíván, szerzetesi életformát választott, feltehetőleg Magyarországon. 1029-ben hazájába visszatérve 1032-ben bizánci rítusú kolostort alapított a Sázava folyó völgyében, amihez Ulrik herceg támogatását is megnyerte. Kolostorában az egyházi szertartások 1097-ig szláv nyelven folytak, majd latin liturgiára áttérve a Szent Benedek által meghatározott szabályokat követték.

Legendái: Az egyik legenda szerint Prokop azzal szerezte meg Ulrik herceg támogatását, hogy beszélgetésük alkalmával a vizet borrá változtatta. Másik legendája szerint Szt. Prokop az ördögöt ekevashoz kötve arra kényszerítette, hogy árkot szántson a folyópart mentén. A legenda a kereszténység győzelmét jelképezi a bűn és a kísértés felett. Egyébként e legenda kapcsán jellegzetes ábrázolása a szentnek az ördöggel vagy szántó ördöggel a lába előtt történő képi megjelenítés. (Javaslom mindenkinek Harkány legendájának megismerését.)

Hogy miért és mikor váltottak védőszentet a mányoki bányászok, azt homály fedi. De nézzük csak tovább, kik voltak még a magyar – s természetesen külföldi – bányászok ismert védőszentjei.

Szent Dániel (Kr. e. 7. sz. – Babilónia, i. e. 539)¹⁷

Dániel a négy nagy ószövetségi próféta egyike, államférfi, próféta (a judaizmusban, kereszténységben, iszlámban és a bahái vallásban).¹⁸ Júda egyik tekintélyes családjából származott. Nevének jelentése „bírám az Isten” vagy „Isten ítél”. A Dániel könyve 5,12 szerint a babiloni királytól a Balâtsu-uşur nevet kapta, amely miatt Baltazar néven is ismert.¹⁹ Azon zsidó ifjak közé tartozott, akiket Jeruzsálem elpusztítása után Nebukadnezár babiloni király Babelbe vitetett, s 3 év képzés után *Béltsacár* (Balthazar) néven udvarába rendelt. Dánielt Isten rendkívüli bölcsességgel áldotta meg, beleértve az álmok és a titokzatos szövegek

16 Vyšehrad Prága egyik történelmi, az Újvárostól délre, a Moldva partján elhelyezkedő városrésze. Prágával 1883-ban egyesült. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Vy%C5%A1ehrad> 2022. 09. 24. 18:52

17 https://hu.wikipedia.org/wiki/D%C3%A1niel_pr%C3%B3f%C3%A9ta

18 https://hu.wikipedia.org/wiki/D%C3%A1niel_pr%C3%B3f%C3%A9ta

19 https://www.google.com/search?q=D%C3%A1niel+pr%C3%B3f%C3%A9ta&rlz=1C1XBRQ_enHU701HU718&ei=bTzVY5acN6yurgS3hogg&ved=0ahUKEwjWhDKxr8AhUsl4sKHTcDAgQ

Szt. Dániel

Forrás: <https://www.eplandelospobres.com/san-daniel-profeta-21-de-julio>

[eplandelospobres.com/san-daniel-profeta-21-de-julio](https://www.eplandelospobres.com/san-daniel-profeta-21-de-julio)

megfejtésének képességét is. Mivel megőrizte jámborságát, mikor büntetésül oroszlánverembe vetették, Isten angyala kimentette. Álomfejtő és jövőmondó képességével udvari méltóságra tett szert. Ábrázolása rövid ruhában (tunikában vagy ágyékkötőben), szakáll nélküli ifjúként történik többnyire.²⁰

Dániel a középkorban a bányászok egyik kedvelt védőszentje volt (*Tirol, Svájc, Csehország, Szilézia*).²¹

A legenda szerint egy Dániel nevű sziléziai bányász álmában angyal jelent meg és így szólt hozzá: „*menj reggel az erdőbe. Ott emelkedik egy magas fenyő, ennek ágai között majd egy aranytojásokkal telt fészket találsz.*” Másnap reggel a bányász csakugyan kiment az erdőbe, de a fészket nem találta

meg. Ekkor egy ággal a fa gyökerénél kezdett kutatni, és gazdag ezüstlelőhelyre lett.

A besztercebányai Thurzó-ház bányászattal kapcsolatos, 15. sz. falképin²² többek között Dániel is fölbukkan. Ez az ábrázolás a régi Magyarországon egyedülálló.

Dániel ünnepe a Pray-kódex misenaptárában július 11.²³ **A pécsi egyházmegyében a középkor végén különösen tisztelték.**²⁴

Attributumai²⁵ hegyes zsidókalap vagy egy mondatzalag, **kalapács és ércrög**

Georg Schreiber feleletet próbált adni arra a kérdésre, hogy miért és hogyan lett Dániel a **bányászok** védőszentje. Következtetése szerint az oroszlánbarlangba vetett Dániel az ókeresztény művészetben a halottaiból feltámadott Krisztust jelképezi, ergo a bányászok is hasonló épségben jönnek a föld mélyéből a napfényes világba. Schreiber arra is gondol, hogy a próféta tiszteletét jövődöléseinek egy részlete is előmozdította...²⁶

²⁰ https://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/daniel_profeta 2023. 01. 28. 16:20

²¹ <http://mek.niif.hu/04600/04657/html/unnepikii0004/unnepikii0004.html> 2023. 01. 28. 16:20

²² Lajta Edit kutatásai

²³ <https://demokrata.hu/kultura/jeles-napok-daniel-profeta-2-80450/> 2023. 01. 28. 16:20

²⁴ <http://lexikon.katolikus.hu/D/D%C3%A1niel.html> 2023. 01. 28. 16:20

²⁵ jellemző jelképei

²⁶ <https://demokrata.hu/kultura/jeles-napok-daniel-profeta-2-80450/>

Szent István

(Esztergom, i. sz. 975 – 1038. 08. 15.)

Mint a bányászok védőszentjére, kevés utalást találunk. Feltételezem, hogy mint az ország legmagasztosabb védőszentjének „kisajátítása” az idők kezdetén már elsorvadt.

Szt (I.) István (Vajk) az utolsó magyar fejedelem és az első magyar király. Géza fejedelem és Sarolt fejedelemasszony fia, a keresztény magyar állam megteremtőjeként a magyar történelem egyik legkiemelkedőbb alakja. A katolikus egyház egyházszervezői tevékenysége miatt szentté avatta és Magyarország fővédőszentje lett.²⁷

Szt. István király

Forrás: <https://www.vitezirend.com>

I. Szent Kelemen pápa és vértanú (1. sz. – 97 v. 101).

Feltehetően Róma negyedik püspöke. Több európai város, a Krím-félsziget, valamint a **bányászok**, márványfaragók és tengerészek védőszentje. Ünnepe november 23-a.

A személyére vonatkozó források meglehetősen ellentmondásosak. Születésének, halálának, valamint Róma püspökévé váló megválasztásának pontos idejét sem tudja bizonyosan meghatározni a történelemtudomány. Vitatott az is, hányadik volt az egyházfők sorában.

Jacobus de Voragine olasz érsek, történetíró „*Legenda Aurea*” című, népszerű 13. század végi, a szentek legendáit összegző műve szerint Kelemen egy hajótörés következtében, még gyermekként szakadt el családjától. Apja követeket küldött felkutatására, sikertelenül. Feltehetőleg családjának elvesztése miatt gyermekkorától foglalkoztatták az élet kérdései. A filozófiai iskolák életről való elmélkedései, útmutatásai azonban nem elégítették ki. Fiatalon rátalált a kereszténységre, ami válaszokkal szolgált kérdéseire. Péter apostol tanítványa lett, akit követett missziós útjain. Szoros kapcsolatban állhatott Szent Pállal is.

²⁷ Wikipédia; https://www.google.com/search?rlz=1C1XBRQ_enHU701HU718&q=Szent+Istv%C3%A1n&spell=1&sa=X&ved=2ahUKEwiZ8-ipz-r8AhUlix4sKHXXKjCjUQBSgAegQIChAB&bi

Szt. Kelemen pápa és vértanú
Forrás: Wikipedia

Pápaságával kapcsolatosan több forrás is erősíti, hogy Péter apostol Rómában maga szentelte fel Linuszt, Klétuszt, majd Kelemen is (Kr. u. 90 körül).

A 4. században keletkezett Passiója szerint pápasága idején Traianus császár üldözte a kereszténységet, és Kelemen ezért a Krím-félszigetre, Kherstonba száműzte, ahol több mint kétezer ember dolgozott a helyi márványbányában. A legenda szerint a nyomorúságos körülmények között élő raboknak rendkívül messze kellett vízért járniuk. Kelemen ezért társaival az Istenhez fohászzkodott. Imájuk meghallgatásra talált, és ez végül tömeges megtérést eredményezett a helyi pogányok körében is, kiváltva később a császár rendkívüli haragját.

„S íme, meglátott egy bárányt, a lábával kapart egy helyen. Kelemen odament és a megjelölt helyen szerszámát belevágta a földbe. Olyan bővizű forrás fakadt, hogy pataként folyt tovább. A környék lakói úgy megrendültek az eseménytől, hogy sokan megkeresztelkedtek. Amikor ez a császár tudomására jutott, elrendelte, hogy kössenek követ Kelemen nyakába és fojtsák a tengerbe. Végül horgonyt kötöttek a nyakába, és a tengerbe vetették.” Miután vértanú lett, a legenda folytatása szerint a tenger több mérföldre visszahúzódott, hogy a hívek a holttestét kivihessék a partra.²⁸

Attribútuma a horgony és a hal, de gyakran ábrázolják könyvet vagy kulcsokat tartva, szökőkút vagy malomkő mellett.

Ünnepe hagyományosan október 13-a volt, de 1969-ben áttették ünnepet november 23-ára.

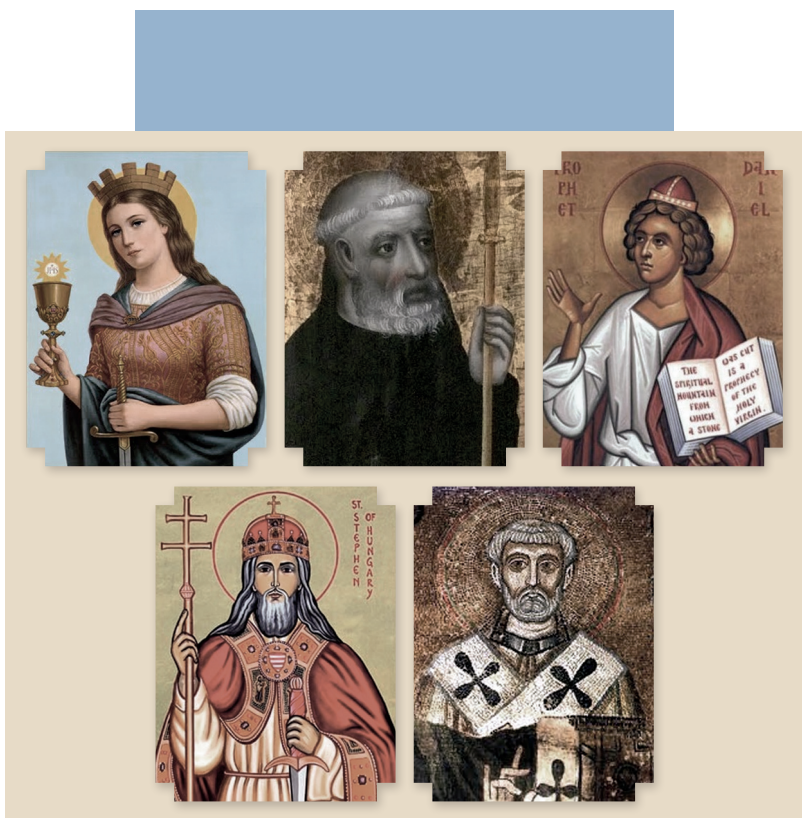
A hajósok, kalaposok, márványfaragók, tengerészek védőszentje lett, valamint a **bányászok** hajdani patrónusa. Zivatar, hajótörés, gyermekbetegségek ellen kéri oltalmát.

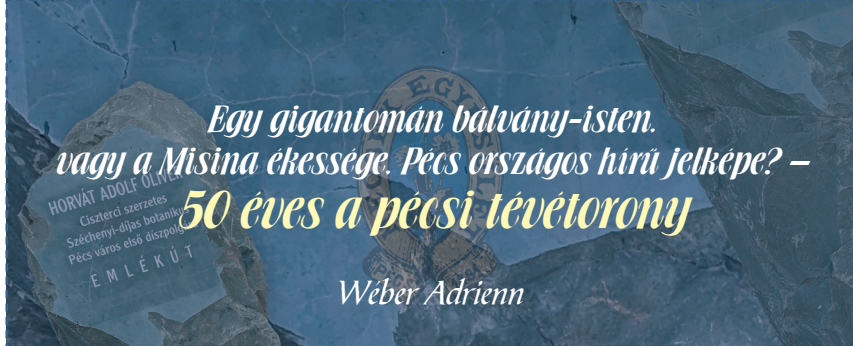
Tiszteletével főleg Tiroi és Csehország egyes bányavidékein találkozhatunk. Magyarországon szóróványosan, leginkább Rozsnyó és Selmecebánya környékén tisztelték védőszentjüként a bányászok.

28 <https://szentkelemenbuk.hu/i-szent-kelemen-papa-es-vertanu/> 2023. 01. 28. 17:03

Szt. Kelemen képét láthatjuk a rozsnyai Kálvária kápolnában (1741). Névünnepe itt búcsú is van, ahol egykor a bányászok díszruhában, kezükben égő gyertyával misén vettek részt. Kelemen fogadalmi jellegű képe Illés **selmeci** falu templomában is megtalálható, akárcsak Körömcbánya Szentháromság-szobrának egyik kőreliefje is föltűnik, bányász-szerszámokkal körülvéve.

Sokan és sokféleképpen viszonyulnak Magyarország legmagasabb építményéhez, a Misina tetején álló 196 méter magas tévétoronyhoz. Volt, aki szerint a torony „ostoba és gigantomán, agyonnyomja a hegyet”¹, volt, aki kábító brutalitást,² porosz gárdistát és bálvány-istent³ látott benne, míg helyi költőink, íróink némi cinikus iróniával „százkilencven méteres szilveszteri csákó”-ként, „a Mecsek hátába szúrt hatalmas vasbeton mángorlófa”-ként, illetve „a Misina tetejébe dugott ormótlan pipaszurkáló”-ként emlegették. Míg megint mások szerint a betonkolosszus⁴ Pécs büszkesége,⁵ a Misina-tető ékessége,⁶ mely karcsúan uralkodik a tájon.⁷ Írták róla, hogy „ékszer gyanánt ragyog a hegytetőn a vasbetonkolosszus”⁸, „a város minden pontjáról jól látható [...] »felkiáltójel«”,⁹ Pécsre vezető iránytű,¹⁰ avagy fárosz,¹¹ egy ikon,¹² Pécs egyik ékessége, az ikonikus tévétorony,¹³ avagy az emblematikus épület¹⁴ Pécs ékessége, országos hírű

- 1 Új Dunántúli Napló, 2014. február 10. (25. évfolyam, 34. szám), 3.: Fülöp Zoltán: Kősvatag és vízeltűntetés.
- 2 Rozgonyi Iván: A pécsi Felszabadulási emlékmű megközelítése. Művészet 16:12 (1975) 35.
- 3 Városépítés, 22. évfolyam, 6. szám (1986), 30–31.: Örsi Ferenc: Pécs, itt 30.
- 4 Szabad Föld, 2017. szeptember 1. (73. évfolyam, 35. szám), 10.: Ungár Tamás: Színes estélyi kívánságra.
- 5 Elektromos Híradó, 1974. február (23. évfolyam, 2. szám), 16.: KA-S: „Busójárás” Mohácson.
- 6 Autó-Motor, 1977. április 21. (30. évfolyam 8. szám), 169.: Túri Péter: A 6-os úton: Pécs.
- 7 Népszava, 1980. június 5. (108. évfolyam, 130. sz.), 7.: Vajda János: Hét vége [sic!] Baranyában.
- 8 Dunántúli Napló, 1973. április 2. (30. évfolyam, 82. szám), 5.: Kilátás Baranyára 609 m magasból.
- 9 A Szabadság, 2001. április 27. (13. évfolyam, 17–18. szám), 11.: Bébé: A kétezer éves város: Pécs.
- 10 Új Dunántúli Napló, 2017. május 27. (28. évfolyam, 122. szám), 1.: Nógrádi L.: Összefogás a ragyogóbb toronyért.
- 11 Új Dunántúli Napló, 1995. június 17. (6. évfolyam, 163. szám), 11.: Hársfai István: A tévétorony (dísz)fényesítése.
- 12 Új Dunántúli Napló, 2015. november 23. (26. évfolyam, 274. szám), 1, 4.: Kaszás Endre: Máig ikon maradt a pécsi tévétorony.
- 13 Új Dunántúli Napló, 2018. április 20. (29. évfolyam, 91. szám), 6.: Zsigmond József: Hat méterrel nyúlt meg egyetlen év alatt az ikonikus tévétorony.
- 14 Szabad Föld, 2017. szeptember 1. (73. évfolyam, 35. szám), 10.: Ungár Tamás: Színes estélyi kívánságra.

jelképe,¹⁵ a baranyai megyeszékhely legemblematikusabb épületeinek egyike.¹⁶ Pró és kontra vélemény tehát bőven akad a tévétoronyról, de az biztos, hogy jelensége mellett nem lehet elmenni szó nélkül. Főleg, hogy idén jubilál: immár fél évszázada Pécs több szempontból is meghatározó építményeinek egyike, így időszerű áttekinteni történetét, és talán annál többet is.

A következőkben bemutatjuk a tévétorony létrejöttének előzményeit, építéstörténetét, fél évszázados működését, s azt is, hogy miként változott meg, bővült ki szerepe, illetve miféle jelentéstartalmak kapcsolhatók hozzá, milyen jelentősége van napjainkban.

Előzmények

A hazai televíziózás az 1950-es évek második felében jóformán csak a fővárosra és környékére korlátozódott, így a heti néhány órás műsort csak kevesen élvezhették. A televíziózás lehetőségének országos kiterjesztése érdekében a földi sugárzás megkövetelte a fejlesztést, így a televízió-adás baranyai elindulásának elengedhetetlen előfeltétele volt egy, a sugárzást biztosító adótorony létesítése. Ezt a siker érdekében egy megfelelő magaslati ponton kellett elhelyezni, így a meszesi, majd dömörkapui kísérletek után a Misinán, az egykori Kiss József-kilátó szomszédságában kapott helyet a televíziós sugárzást biztosító átjátszó adótorony, mely az ország első vidéki közvetítő-állomása volt, majd ezt követte az immár fél évszázados, ikonikus építmény létrejötte. E tornyok felépülésének körülményei azonban egyáltalán nem olyan magától értetődőek, mint ahogy napjainkban gondolnánk.

Levelezőlap az 1960-as évekből a Misina-tetőn álló Kis József-kilátóval és az első, fémvázás tévétoronnyal

(Csorba Győző Könyvtár – később CSGYK-, Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár, 12/1966)

15 Dunántúli Napló, 1983. április 5. (40. évfolyam, 93. szám), 3.: Nyárs „krumplikkal” és melegszenzics. Tízéves a Tv-presszó.

16 Turista, 2018. november (125. évfolyam, 10. szám), 28.: Nagy Loránd István: Pécs tetejéről a világ.

Már az első, 60 méter magas acélszerkezetű adótorony létrejöttéhez is hatalmas lobbierő, elszánt akarás, s a korszakban igencsak jellemző, „társadalmi munka” formáját öltő széles körű összefogás kellett. Pécsnek eleve meg kellett azért küzdeni, hogy az eredeti tervekkel ellentétben ide kerüljön a Széchenyi-hegyi adótorony, s ne Miskolcra. Ezért egy pécsi küldöttség Pestre utazott a közlekedés- és postaügyi miniszterhez és posta-vezérigazgatóhoz, ahol elérték, hogy megkapják az adótoronyot, de a létesítéséhez szükséges költségek fedezetét nem. Így az anyagi fedezettel nem rendelkező, viszont a tervek szerint 1,5 millió forint költséggel járó beruházást (úm. a reléállomás épülete, a hozzá vezető út kialakítása, a torony felszerelése, a tervezés és kivitelezés) az ügyért lelkesedő elszánt pécsi szakembernek kellett megvalósítani gyakorlatilag a semmiből. Ezt úgy oldották meg, hogy rengetegen vállaltak társadalmi munkát: ingyen készültek az adóépületek tervei Tillai Ernő és Szőke Gyula vezetésével, ingyen dolgoztak a Pécsi Útügyi Igazgatóság emberei, ahogy a vízvezeték kiépítését is ingyen vállalta Radó Aladár bányamérnök és emberei. Végül egy ötletes megoldást találtak a szükséges pénz előteremtésére: sorsjegyeket kezdtek árulni, melyen televízió-készüléket lehetett nyerni. Így tudósított erről 1958-ban az Esti Hírlap: *„Egymillió forint értékű tárgysorsjátékot hirdetünk meg [...]. És egy hónappal ezelőtt Pécsen és Baranya községekiben, falvaiban megjelentek a plakátok, amelyeket a nyomdászok társadalmi munkában készítettek el a sorsjegyekkel együtt. Minden darabra akadt vevő, sőt már a húzás is megtörtént. A pénz azonban még mindig kevés volt a televízióhoz. A Baranya megyei, a Pécs városi és a Somogy megyei tanács összesen 750 ezer forintot adott e célra a községekfejlesztési alapból. [...] „Fent a Misinatetőn már dolgozik a Komlói Magasépítő Vállalat 32 kőművese. – Már túl vagyunk a java munkán. Az alap elkészítése volt a legnehezebb. 300 köbmétert kellett kicsákányoznunk a kemény mészkősziklából – magyarázza Hartlieb Sándor építésvezető.”* A sikeres akció eredményeként 1959-re elkészült a Misinán a vágyott adótorony. A sugárzás – az országban vidéken elsőként – 1959. február 7-én indult meg. Ekkor még heti négy napon (kedd, csütörtök, szombat és vasárnap) és csak a délutáni, illetve esti órákban volt tévéműsor-sugárzás. Csakhogy néhány év múlva ez a torony már elégtelennek bizonyult, mert nem volt lehetőség a további bővítésre. Ekkor kezdődött el egy nagyobb tévéátjátszó állomás és a vasbeton torony terveinek előkészítése, melynek már hosszú távon alkalmasnak kellett lennie az antennák és a különböző műszaki berendezések befogadására. S ezzel indul a mai tévétorony története.

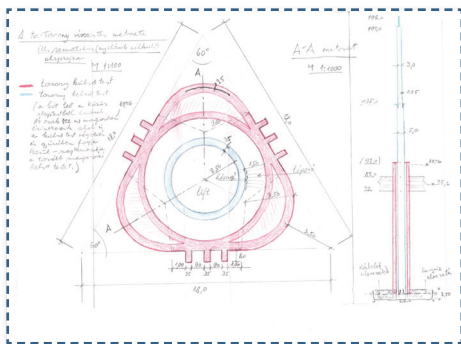
A tévétorony építéstörténete

A beruházás 1964-ben indult a tervek elkészíttetésével. Az üzemi épületek terveit a Posta Tervező Intézet, a torony tervét a MÉLYÉPTERV készítette el, a Baranya megyei Állami Építőipari Vállalat (BÉV) pedig 1964 decemberében megkezdte a kivitelezés előkészítését. Az építmény tervezői a MÉLYÉPTERV mérnökei voltak: az építész Vízvárdy István, a statikus Söpkéz Gusztáv, a technológiai szerkezet tervezője pedig Thoma József volt. 1966 januárjában arról tudósított a Dunántúli Napló, hogy új tévéadó épül Pécsen 200 méteres toronnyal, benne 70 méteres magasságban presszóval, körülötte parkkal, étteremmel és bárral. E tervek arra utalnak, hogy ekkor már végérvényesen összekapcsolódott az adótorony híradástechnikai és turisztikai funkciója.

A torony a terveknek megfelelően szerkezetileg egy kettős gyűrű: a belső, 5 méteres átmérőjű vasbeton oszlop 135 méter magasságot ér el, s ebben futnak a liftek (a személylift mellett egy teherlift is), a 12 méter átmérőjű külső gyűrű – mely azonban nem kör alaprajzot, hanem lekerékített csúcú háromszöget formáz – 92 méterig ér, s egy erősen tagolt szerkezet. Külön érdekességnek számít, hogy statikai okokból a kettős héjszerkezet nincs közvetlen összeköttetésben egymással. A kettő közt pedig 459 lépcsőfok kanyarog. A beruházás 1966 végén az adótoronyhoz vezető, 300 m hosszú út építésével indult meg. Az építmény átadását 1970-re irányozták elő.

A korabeli sajtóforrások nem közöltek tervrajzot, vagy metszetrajzot a tévétoronyról, még fényképezni is tilos volt az épülő tornyot. Híradástechnikai objektum révén ennek feltehetően biztonsági okai voltak. A Csorba Győző Könyvtár, Helyismereti Gyűjteményében azonban fennmaradt egy sematikus vázlatrajz, mely jól érzékelteti a tévétorony szerkezetét.

A tévétorony kivitelezése több mint 6 évet vett igénybe: 1967–1973 között készült el. Maga a kivitelezés három, eltérően megítélhető szakaszra bontható. Az első fázis (1967. február – 1968. október) igazi diadalmenet volt, a mérnöki és építőipari tudás, az új technológiák sikeres

A tévétorony vízszintes és függőleges keresztmetszetének sematikus rajza (CSGYK, Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár)

Vázlatrajz a torony építési fázisainak dátumaival

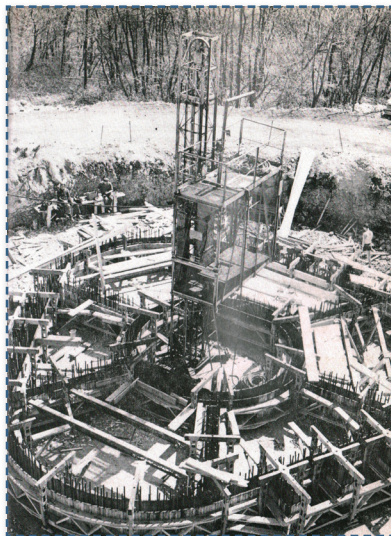
alkalmazása, melyek hatására a torony villámsebességgel növekedett, városzerte csodálták és figyelték emelkedését. Ezt azonban egy megtorpanás követte (1968. október – 1970. március), amit egy bal eset és annak elhúzóódó vizsgálata okozott. Végül a lassú formálódás (1970. április – 1973. április) szakasza következett, melynek végén megnyílt az 50 évvel később ugyanúgy működő, emblemikus építmény.

A következőkben a torony építését tárgyaljuk vázlatosan. A jobb követhetőség érdekében egy 3D nyomtatáshoz készült vázlatrajz (készítője: Madroszkiewicz Tamás) alapján készített ábra segítségével érzékeltetjük a torony főbb részeit és építési fázisainak dátumait.

A Dunántúli Napló szerint a speciális talajviszonyok nem tették lehetővé, hogy az alapozást megelőző földmunkákra hagyományos módon csakánnyal és emberi erővel kerüljön sor. Emiatt 1967 februárjában a toronyalap kráterének kimélyítése érdekében megtörtént az első robbantás a Misinán: „Ötven lyukba körülbelül 15–18 kiló paxit robbanóanyagot helyeztek el. A robbantás megrepezettette a szikla-aljzatot. Mintegy 22 méter átmérőjű és nyolc méter mély alapot kell megtisztítani a sziklától, hogy aztán elkezdhessék a 196 méteres pécsi tv-torony építését. A tegnapi robbantást még több követi, hiszen egy-egy robbantás csupán nyolcvan-száz centiméter vastag rétegben lazítja meg a kemény kőzetet.” A robbantásokra a lap szerint 1967. február 13. és április 15. között került sor. Érdekes, hogy az 1971-ben megjelent, a Baranya megyei Állami Építőipari Vállalat (későbbiekben: BÉV) történetét taglaló monográfia ennek szögesen ellentmond. Eszerint nem került sor robbantásra, csak hagyományos szerszámokkal mélyítették a gödröt, hogy ne keletkezzenek esetleges repedések a tornyot tartó sziklában. Augusztus 20-án megkezdték „az ország legmagasabb TV-adótoronyának” alapozását, mely szeptember végére be is fejeződött. Az alapozás grandiózus számadatait, s az elkövetkező év terveit, várható nehézségeit, megoldásra váró kérdéseit a Dunántúli Napló 1967.

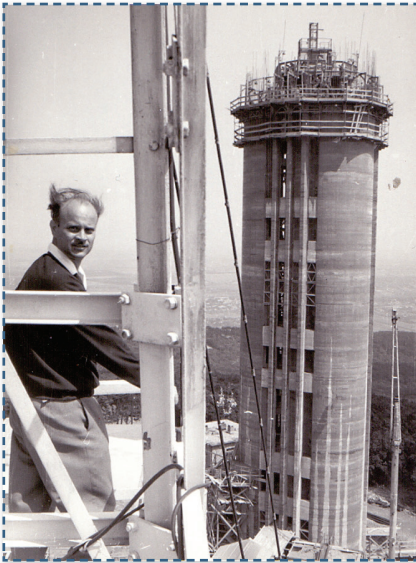
szeptember 29-én ekként taglalta: „Az adótorony alapját egy 22 méter átmérőjű, s 7,8 méter mély sziklába vajt »kráterbe« telepítették. Az elmúlt hónapokban nem kevesebb, mint 2700 köbméter sziklát robbantottak ki, s szállítottak el. Ezt követően kezdődött meg a vasbetonalap szerelése. A pókhálószerűen lefektetett »acélgyökerek« együttes súlya 680 mázsa. A rettenetes súlyú torony kör alakú alapgyöke 22 méter átmérőjű és 3,5 méter magas. A beépített beton össz mennyisége 1300 köbméter. A kíváncsiskodók egyelőre most csak ezt láthatják: egy hatalmas betontuskót, melyből kar vastagságú, mértani rendbe állított vasrudak meredeznek. Az alapozást két nyolc fős brigád végezte, kétszer 12 órát dolgozva, s miután az anyagszállítás zavartalan volt – rekord idő alatt – nyolc nap alatt végeztek. [...] A Misinán mindenki az új esztendőre készül. A torony csúszózszaluzásos rendszerrel készül, melyhez a 31-es Építőipari Vállalat szereli majd fel a zsalukat. Ezt követően azonban minden munka a baranyaiakra vár. Jövő év elején külön betonközpont települ a hegyre, hogy a torony »növekedését« egy percre se lassíthassa az anyagihiány. Az építmény átmérője 90 méterig 5 méter lesz, ezt követően 3 méteres átmérővel haladnak a 130 méterig. A Baranya megyei Állami Építőipari Vállalat a közelmúltban két nagy beruházást épített csúszózszaluzásos módszerrel [...] így a megfelelő tapasztalatokkal rendelkező szakemberek rendelkezésre állnak. Több gondot okoznak a gépek, technikai berendezések. A legnehezebben megoldható feladatnak az anyag- és személyszállítás látszik. Az eredeti tervek szerint az építőknek létrákon kellene megközelíteniük munkahelyüket. – 100–150 méteres magasság esetén azonban ez már akkora megterhelés, hogy mind munkavédelmi, mind tevékenységi szempontból megengedhetetlen. Az országban van ugyan néhány nagyteljesítményű építőipari felvonó, mely akár 200 méter magasságig képes üzemelni, az építmény szerkezete – a kiugró erkélyek következtében –, azonban nem engedi meg a külső felhasználást. Felvetődött a lift belső elhelyezésének gondolata is, ezt azonban a felső, 3 méter átmérőjű rész szinte lehetetlenné teszi. A végleges megoldást valószínűleg a körülményeknek megfelelő gépátalakítás jelenti majd.”

A torony alapozása – előkészítve a csúszózszaluzat kialakításához – feltehetően 1968 márciusában, mert az építmény közepén már látható a beépített teherlift (a kép forrása: Békés 1971)

A korszakban mindinkább teret kapó csúszózszaluzatos építési technológiát magas vasbeton építmények kialakításához használták, ahol a beton megfelelő szilárdságú és homogén kötésének kialakításához szükség volt a folyamatos betonozásra. Ezt úgy érték el, hogy a zszaluzatot egy emelőszerkezet segítségével a következő munkaszintekre emelték, azaz feljebb csúsztatták, így az az építmény következő szakaszának betonozásához is felhasználható volt. A betonöntés közben a zszaluzat lassan, függőlegesen emelkedik, ami lehetővé teszi, hogy a zsalurendszer átmozgása közben a beton megszilárduljon, és az építmény támaszték nélkül biztonságosan megálljon.

1968. március végén egy 11 fős brigáddal megkezdtek a torony csúszózszalujának elkészítését. A tervek szerint három és fél hét alatt elkészül a zsalu, majd augusztus végére maga a betonozás is, melyhez 610 tonna vasra és 2450 köbméter betonra volt szükség. Az anyagellátás folyamatosságának biztosítása érdekében egy svéd gyártmányú felvonóberendezést állítottak üzembe, melynek technikai paraméterei szerint „tíz személy, vagy egy tonna anyag szállítására alkalmas a felvonókas

A tévétorony építési fázisa 1968 májusában, 50 m-es magasságban, a korábbi adótoronyról készült képen (CSGYK, Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár)

és maximálisan 200 méter magasságra lehet feljuttatni vele az anyagot.” De a betonozáshoz elengedhetetlen jelentős mennyiségű víz nagy magasságokba történő feljuttatása is igazi szakmai kihívást jelentett: egyrészt szokatlanul magas (20 att.) nyomás mind az ideiglenes hálózatnak, mind az alacsonyabb szinteken igencsak balesetveszélyes lett volna. Emiatt a torony „növekedésével” arányosan emelték a víznyomást, közben pedig folyamatosan hosszabbították az acél csővezetéket, ugyanis gumicsövet csak a munkaszint közelében használtak. Egy építészeti szakfolyóirat, az Építők Lapja 1968. júniusban arról számolt be, hogy a „helyszínre telepített betonközpontjuk naponta 50 köbméter kitűnő minőségű betont szolgáltat a toronyhoz. A követelmény magas, mivel olyan betont kell beépíteni, amelynek

teherbírása négyzetcentiméterenként 280 kilogramm.” Mindehhez állandó munkaerő is kellett, így a munka éjjel-nappali folyamatos haladása érdekében a dolgozók 12 óránként váltották egymást három műszakban. Éjszaka több mint 100 égővel, reflektorokkal világították meg a munkaterületet. Mindennek az eredményeként a zsaluszerkezet naponta több mint 2 méterrel emelkedett. A betonozási munkálatok május 2-án rohamtempóban indultak meg: az első héten 16 m-t emelkedett a torony, a hónap végére pedig már 50 méteres magasságnál jártak.

Így foglalta össze a technológia lényegét a Dunántúli Napló 1968. június 16-án: *„A faszaluzat – itt a toronynál egy méter magas. Ezt kitöltik – a betonvas beszerelése után – betonnal. Az időjárástól függően 3-4 ára alatt megköt a beton annyira, hogy a nyomószilárdsága eléri a 80 kilogrammot. A zsaluzatot ötvenegy pneumatikus emelő csúsztatja felfelé, fokozatosan, szinte 7-10 centiméterenként, attól függően, hogy mennyire kötött meg a beton.”* Ez az építési módszer nagyfokú odafigyelést és pontosságot igényelt a kivitelező munkásoktól, amiről az Építők Lapja ekként írt: *„Különösen nehéz munkát végeznek Rogner Ádám szocialista ácsbrigádjának tagjai. Egymást váltva, állandóan két ács figyeli a zsalu mozgását, mert ők helyezik el a betonba a leendő ajtók és más nyílások sablonját. Állandóan szinkronban kell dolgozniuk a „csúszással”, mert ha valamiről megfeledkeznének, a mulasztás csaknem helyrehozhatatlan lenne. A zsalut ugyanis sem megállítani, sem visszacsúsztatni nem lehet, amíg el nem érik a program szerint megadott szinteket. 92 méter magasságtól már csak 5 méter átmérőjű lesz a torony, 135 méter után pedig 3 méter átmérőjű szakasz következik, amíg eléri a 172 méteres magasságot.”*

A város lakossága is élénk figyelemmel kísérte a gyorsan emelkedő tornyot. Olyannyira, hogy a Baranyai Építők című lap 1968. júniusi száma szerint telefonos bejelentések érkeztek a torony építőihez, hogy ferde a torony, szükséges lenne korrigálni azt, sőt még tanácsok is érkeztek a javításokat illetően.

A 70 méteres tévétorony építési fázisa, még a presszósztint elérése előtt (Dunántúli Napló, 1968. június 16., 4.)

Június közepén már a 70 méteres magasságot is elérte a karcsú betonkolosszus. A nagy magasság viszont igencsak megnehezítette a munkakörülményeket, s jelentősen befolyásolta a munka haladását, akárcsak az időjárás. Hisz 60 kilométeres óránkénti sebességnél erősebb szélben ilyen magasságban már nem lehetett dolgozni, ha pedig 10 kilométeres körzetben nyári vihar készülődött, akkor a villámveszély miatt kellett abbahagyni a munkát. A villámvédelem megoldása egyébként sem volt épp egyszerű és szokványos feladat, ahogy az Épületek hitvallása c. könyv írja: „olyan szerkezetet kellett konstruálni, mely a nagy magasságban felfelé mozgó villámhárítókat, azok mozgása közben is állandóan összeköti a földeléssel és ellenállása állandóan az előírt szint alatt marad. Nem volt tehát lehetséges a levezetők ismételt »toldása« még hegesztéssel sem.” Békés Sándor így emlékszik vissza 1971 májusában az építők lelki terhelésére: „A tv-torony

A Kiss József-kilátó és a tévétorony
1968 júliusában a 92 m feletti,
5 méterre szűkülő rész zsaluzásakor
(fotó: Bajkor József, kép forrása:
Fortepan 56162)

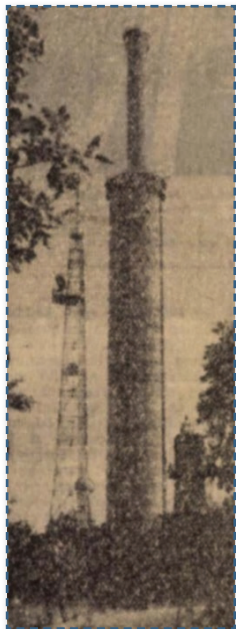
100 méter feletti magasságból
ezt a képet készíthette a helyi lap fotósa
a tévétorony építéséhez használt lift
tetejéről (CSGYK, Helyismereti
Gyűjtemény, Fotótár, 1/1986)

90. méterében mi helyeztük el a kítámasztó acélszerkezeteket. Állást nem lehetett készíteni, kis csüngő állványon kellett dolgoznunk. Kilencven méter magasan, 15 mázsás vasakkal – s mégse lett baj. Amikor felmentünk, senki se szólt, amikor lejöttünk, énekeltünk.”

Július 10-én a 102 méteres magasság eléréséről írt a helyi lap, az érzékeltes beszámoló az épülő torony tetején járt tudósító személyes benyomásai ihlettek: „De aztán beinvitatlnak minket is a liftbe és két és fél perc alatt felérünk a 100 méter magasságra. Már 92 méter után a korábbi 12 méteres átmérő leszűkül öt méterre s ez megint csak idegesít fent, amikor a liftből kilépve, csupán annyi mozgási lehetőség van, hogy szinte egymás hátát érintve tudjuk kerülni egymást. Aztán a fotóriporter kollégám még a lift tetejére is felül és még vagy két méternyire emelkedik a lifttel, azon túl már csak az úristen lehet, senki más. Mindezt azért, hogy a »munkahelyet« lefényképezze.”

A hónap végén pedig elérték a 135 méteres magasságot, ahol egy 11 m átmerőjű, acélszerkezettel merevített ún. jégvédő erkély kialakítása, valamint a meglévő munkaszint szétbontása következett. A 135 méteres magasság elérése után a korábbi munkafolyamatoktól eltérő fázisa

következett az építkezésnek: „Az ipari lift – amelyen most anyagot szállítanak – 133 méterig emelkedik. Ez a végső állomása a felvonónak. Ugyanis 133 métertől kezdve már az építők is csörlőkkel hordják fel az anyagot, egészen a 172. méterig, vagyis a betonépitmény legmagasabb pontjáig. Ezen a szakaszon – tekintettel a törzs három méteres átmérőjére – a felvonó már nem fér el” – írta a helyi lap július 28-án.

A nehézségek ellenére augusztus végére – a tervezettnél majd egy héttel korábban – elérték a 170 méteres magasságot, mely a csúszózsalszalag kialakítású betontörzs tervezett magassága volt. Augusztus 25-én a Dunántúli Napló tudósítása szerint ebben „a magasságban ismét egy jégvédő erkélyt építenek, hasonlóan mint amilyen a 135. méternél van. A zsalszalag leszerelése után még egy kétméteres, de belülről vastagított betonrészlet építenek, amibe egy ugyanilyen magas 160 centiméter átmérőjű acélhengert ágyaznak be. Ez az acélhenger lesz a torony csúcsát képező 22 méter magas és másfél méter átmérőjű antenna lehorgonyzó része.”

Még együtt a három torony: az 1950-es években telepített fémváz adótorony, az épülő tévétorony és a Kiss József-kilátó
(Fotó: Erb János, Dunántúli Napló, 1968. július 28., 9.)

A kezdeti diadalmenet után viszont hirtelen és váratlan megtorpanás következett a tévétorony látványos építkezésén. 1968 októberében egy baleset – érdekes módon az építkezés során az egyetlen – borzolta a kedélyeket, keltett bizalmatlanságot a torony iránt, s akasztotta meg jó időre (majd másfél évre) az építési munkákat. Lezuhant ugyanis a tévétorony legfelső lépcsőkarja, melyről így tudósított a Dunántúli Napló október 26-án: „Október 22-én, kedden délután 4 óra 15 perckor a tv-torony legfelső, kilencven méter magasságban levő lépcsőkarja lezuhant. A három méter 20 centiméter hosszú és mintegy 17 mázsa súlyú elem megrongálta az alatta levő további 15 lépcsőkart is (a toronyban összesen 120 lépcsőkar van), a baleset következtében három dolgozó könnyebb sérüléseket szenvedett. [...] Az elemek úgy voltak méretezve, hogy négyzetméterenként 700 kilogramm terhet elbírnának saját súlyukon kívül. A szükséges vizsgálatokat behelyezés előtt még az üzemben elvégeztük, az elemek megfeleltek a szabvány előírásainak. A legfelső lépcsőkart szeptember 23-án helyeztük be, tehát egy hónapja volt már a helyén, amikor a baleset történt. Ez idő alatt különösebb megterhelésnek nem volt kitéve, csak önsúlyát hordta. Lenti és fenti részén egyaránt 13 centiméteres vízszintes felfekvése volt egy-egy erős vasbetongerendán, e gerendák a zuhanás ellenére épségben vannak, sőt, el sem mozdultak. Néhány napja kezdtük meg a monolit szegélygerendák beszerelését, természetesen alulról felfelé haladva. Ezek vannak hivatva a lépcsőkarok és korlátok végleges rögzítésére. Annyi bizonyos, hogy ha a szegélygerenda a helyén van, a lépcsőkar nem tud megcsúszni. De még mindig nyitva marad a kérdés, mi okozhatta a hatalmas súlyú elem elmozdulását.” Ezután a baleset vizsgálati eredményéig felfüggesztették az építkezést. Rozvány György ír arról, hogy mivel a tévétorony lépcsőbalesete az 1956-os forradalom évfordulójának előestéjén történt, a rendőrség részéről felmerült a szabotázsakció eshetősége is: „A balesetet követően a rendőrség fél óra múlva megszállta a lépcsőpaneleket gyártó Stasaüzemet. Azonnal a terveket kezdték el böngészni, hol mennyi vasalásnak kellene lenni, aztán az üzemben tárolt többi lépcsőpanelt helyben szétvésztették, hogy saját szemükkel is meggyőződhessenek, hiányzik-e belőlük a vas. A beton próbakockák törésvizsgálati eredményei nem győzték meg a vizsgálódókat. Végül azonban nem találtak semmiféle szabotázsra utaló nyomot. Az üzem újra gyárthatott lépcsőpaneleket.” 1969 májusában igyekeztek cáfolni a sajtóban a tévétorony életveszélyes állapotára vonatkozó híreszteléseket és azt is, hogy a lépcső lebillenését az okozta, hogy a torony a nagy szélnyomás miatt kilengett. Az okokat az újsághír szerint nem tudták megállapítani, mindenesetre mikor kísérletképpen ismét beépítettek egy lépcsőt az előbbi helyére, bár minden biztonsági intézkedést megtettek, mégis rövid idő múlva a lépcső az azonos helyről ismét megbillent. 1969 júliusában a Baranyai Építők

című lap arról írt, hogy nem süllyed, nem dőlt meg, nem kell lebontani – sőt felrobbantani sem – a tévétoronyot. Itt közölték a Műszaki Egyetem Statikai Tanszékének és az Építőipari Minőségvizsgáló Intézetnek a vizsgálati eredményét, miszerint nem anyaghiba okozta a lépcső leszakadását, s a konzolok is megfelelő távolságban voltak, így nem a lépcsőkar felfekvésével volt a probléma, hanem a „lépcsőelemek parciális (részleges) terhelési esetei körül van olyan variáció, mely az elhelyezett elemet kibillenti.” A megoldás az lett, hogy a lépcsők belső sarkait a konzolgerendákhoz rögzítették. Bár a bizalom a közvélemény részéről igencsak megingott a tévétorony iránt, a Baranyai Építők 1969 szeptemberében igyekezett rávilágítani azokra a kívülről kevésbé látványos történésekre, melyek mégiscsak előrevitték a tévétorony ügyét: elkészültek a körerkélyek szintjéig a tornyon belüli monolit vasbeton földéme, az alsó, vastag toronyrész zárófödeme és az erkélyek tornyon belüli födémzsaluzata. A Dunántúli Napló 1970. február 1-én azt taglalta, mi készült el az elmúlt három hónapban, s mi van még vissza: „Elkészítettek 17 betonfödémet, öt vasfödémet, s további nyolcat bezsaluztak. A torony csúcsán helyére került az öt vaserkély, s megvan a szerelőpad szerepét betöltő zsaluzat is. Alulról felfelé

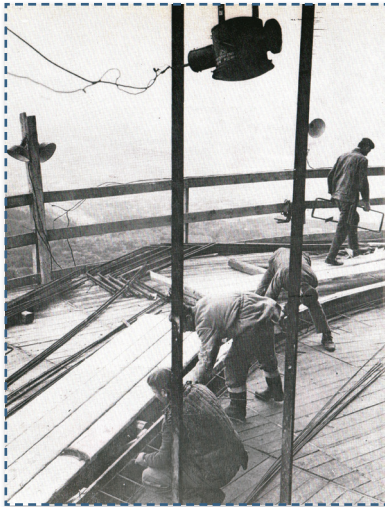

A tévétorony 172 méter magasságot ért el vasbeton szerkezete (a kép forrása: BÉV Képes albuma, 48. sz. kép)

haladva, negyven méterig, megvannak a biztonsági vaslétrák is. Az udvaron felhalmozva állnak a különböző szerkezetek: megjöttek az erkélyeket burkoló alumíniumpanelok, az étterem vasszerkezetei, illetve a konyharész lég-, illetve gőzvezetékei. Az idei program központi feladata az erkélyek elkészítése. A nyolc erkély bebetonozása minimálisan nyolc hónapig tart majd, de ha ezzel végeznek, építészeti szempontból tulajdonképpen kész is a torony.”

1970 áprilisában indult meg a tévétorony építésének következő hároméves szakasza, mely a lassú formálódás jegyében telt. A sajtóból is érzékelhető volt, hogy ismét nehéz fázisa következik az építésnek: a Napló február 1-jén kiemelte, hogy az építkezés „pillanatnyilag a legnehezebb periódus előtt áll: helyükre kell emelni az erkélyeket. A zsaluzat

elkészült, mintha egy hatalmas pók fonta volna – acélból. Haris Vince építésvezető azt mondja: ha bebetonozzák, súlya a 400 tonnát is eléri. A 25 méter átmérőjű vasszerkezet most a [...] torony alján áll, innen kell a svéd hidraulikáknak felvoncsolniuk nyolcvan egynéhány méter magasra.” Április 15-én érzékletesen tudósított a Dunántúli Napló a megkezdett zsaluzásról: „A 25 méter átmérőjű, pókhálószerű acélzsaluzatot a torony tövében szerelték össze, s most centiről centire haladva egyben emelik fel a 83. méterig, ahol az első erkély kerül majd kialakításra. A tornyot tegnap számos magas beosztású építőszakember, műszaki dolgozó kereste fel – ilyen nagy súlyt Magyarországon még sohasem emeltek ilyen magasra. A 75 tonnás monstrumot hat 4x4 centiméteres négyzetvas tartja. A hihetetlenül nagy emelő erőt hat svéd hidraulikus berendezés produkálja, melyeket a Miskolci Allami Építőipari Vállalat szakemberei üzemeltetnek. [...] Az első erkélyszintet előreláthatóan három nap alatt érik el. Ezt követően huszonnégyre növelik a tartórudak számát, majd megkezdődik a zsaluzat betonnal való feltöltése. Ha ezzel a munkával is végeznek, már 420 tonna súly függ majd a levegőben. A szerelés egyébként fentről lefelé halad: az utolsó erkély – tehát a nyolcadik, – a 42. méteren épül majd fel.” Május elején a Baranyai Építők tudósított a helyére került 75 tonnás erkélyzsaluról: „[...] a tervezett határidőre a zsalusszerkezet a helyére került és folyamatban van

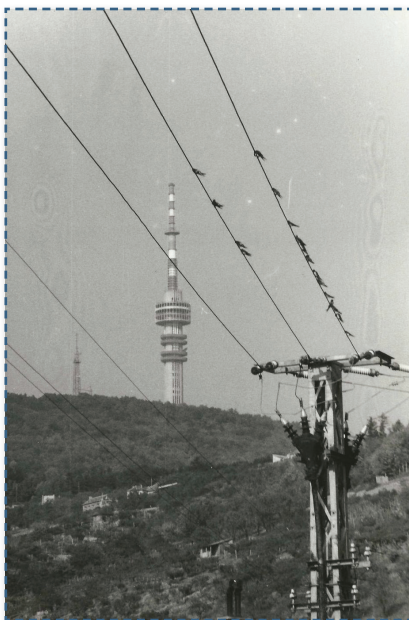

A szerelők a második kiserkély betonozását készítik elő a „város tetején” 1970 nyarán (a kép forrása: Békés 1971, oldalszám nélkül)

még 18 darab emelőszájtó üzembehelyezése, amelyekre azért van szükség, hogy a zsaluval együtt 400 tonnás erkélyszilvényt meg bírják tartani. Ezek után kerül sor a már elkészült erkélyzsalun a betonvas szerelésére, és az erkély konzolgerendáinak, valamint az erkélylemeznek a bebetonozására. A betonozási munka folyamatos műszakban egy erkélynél 4-5 napot vesz igénybe, amelyet a Svélecz kubikus-brigád végez. A betonozás után egy erkélynél 3 hét kötési időre van szükség, s csak ezután tudjuk az erkélyzsaluzatot lejjebb engedni a 79 méter magasságban épülő adóterhez. [...] A fentebb leírt módszerrel kell még elkészíteni ebben az évben 8 darab erkélyt a 83, a 79, a 75, a 70, az 58, az 54, a 46 és a 42 méteres magasságokban. Az említett erkélyek közül a közönség csak a 70 méteren megépülő presszót és a 75 méteren megépülő 25 méter átmérőjű kilátóerkélyt látogathatja.”

Júniusban nekikezdték a legfelső erkély betonozásának, s júliusra elkészült még két erkély. A torony felső harmadára szükséges, légi akadályt jelző, piros-fehér festést augusztus elején fejezték be, azonban az év végén újra kellett festeni, mert első alkalommal nem a megfelelő piros árnyalatot használták. Októberben már a második kiserkély betonozását végezték. A presszó erkélyének burkolását azonban nem tudták megkezdeni, ugyanis az alumíniumpaneleket át kellett méretezni, miután a magyar üvegyárak nem vállalták az üvegtáblák legyártását, így végül azokat Belgiumból, ráadásul más méretekkkel tudták csak beszerezni. December elejére elkészült a legalsó kiserkély is. Közben sajnos – a Baranyai Építők 1967-es számában közölt eredeti tervek szerint – elbontották az egykori Kiss József-kilátót, s 1970 decemberében részben már ki is ásták a helyére tervezett étterem, a Misina étterem alapját.

A tévétorony elkészült vasbeton szerkezete 1971-ben, még az acélantenna felszerelése előtt (Fotó: Murányi Iván, a kép forrása: CSGYK, Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár, leltári szám: 16/1984)

1971-ben a tévétorony belső tereiben folytak a munkálatok: a műkö lépcsőburkolatok elhelyezése, a presszó perlitbetonozása, az erkélyek üvegezése; a fűtés-, ill. villanszerelés; a lépcsőfeljáró befejezése, illetve a presszó belső tereinek kialakítása.

Ezek a munkafolyamatok végül a beépítendő, felhasználható alapanyagok hiánya, késedelmes megérkezése miatt csúsztak. 1971 októberében még mindig nem jött meg a „duplafalú, a párosodás ellen gázzal töltött belga üveg”, s emiatt az építkezéshez használt nagyobb méretű lifteket sem lehetett lecserélni a végleges liftekkel, továbbá késett a márványburkolat is. Csak ekkorra készült el a külső festés (a légügyi előírásoknak megfelelő, élénkebb piros festéssel), s ekkor kezdődött meg a presszó- és kilátó-erkélyek perlitbetonnal való hőszigetelése. 1971. október 12-én az antennák felszereléséről tudósított a helyi sajtó, miszerint a budapesti „Elektromechanikai Vállalat különlegesen képzett munkásai 172 méter magasban

megkezdtek a sugárzó elemek elhelyezését. Drótkötél segítségével 16 URH- és 14 tv-adóelem kerül a toronyra.” A 135 méteres magasságba elektromos csörlőrendszerrel emelték az antennaelemeket, amelynek nehézsége abban állt, hogy az antennákat rögzítő „szerelők ugyanis alig 50 centiméteres széles szerelőpadon dolgoznak.” Végül a belga üveg 1971 novemberére érkezett meg, az országos lapok 1972 januárjában pedig már az üvegen megcsilánló napfény keltette megragadóan szép mecseki fényjátékról cikkeztek. Mikor a Budapesti Kőfaragó és Szobrászipari Vállalat munkatársai a presszó műmárvány burkolását végezték, akkor is hiányoztak a köríves elemek a munka befejezéséhez. Közben a Népszabadság arról tudósított, hogy 1973-ban Pécssett helyezik üzembe a vidék első olyan adóberendezését, amelyik színes műsorok sugárzására is alkalmas. A kivitelezés egyik utolsó részfeladataként 1972 nyarán beszerelték a lifteket. 1972 szeptemberének elején sor került a tíznapos műszaki átadási procedúrára, mikor a Posta Rádió- és Televízió Műszaki Igazgatóság megbízottjai átvették az építményt a BÉV képviselőitől. A hónap végén megkezdtek a 18 méteres acélantenna felszerelését. A feladatot közösen végezték a második program adójának műszaki berendezéseit szállító japán cég, a Nippon Electric Co. valamint a Ganz-MÁVAG szakemberei. Először a több száz darabból álló tartószerkezetet helyezték el a torony tetején úgy, hogy az elemeket csörlő segítségével vontatták fel a magasba. November elejére a torony az acélantenna felszerelésével elérte végleges, 191 mé-

Pécs főterének és a tévétoronynak díszkivilágítása 1972. december 6-án (a kép forrása: Dunántúli Napló, 1972. december 7, 1; újraközölve: Új Dunántúli Napló, 1995. június 17., 11.)

res magasságát. A tartókonzolok felszerelése után decemberben átadták a második program adóberendezését. Ezzel teljes műszaki, illetve technikai siker koronázta a létesítmény létrejötte érdekében tett irtatlan erőfeszítéseket. Mivel a megrendelt világítótestek nem érkeztek meg a kívánt mennyiségben, így a november 7-re tervezett díszkivilágítás csak részlegesen valósult meg. December elsején arról írt a Dolgozók Lapja, hogy „Máté Jenő elektromérnök tervei alapján összesen 132 különböző fényforrást helyeztek el, amelyek tetőtől-talpig megvilágítják a mecsek-aljai város jellegzetes építményét.”

A tévétorony díszkivilágítását teljes pompájában 1972. december 6-án üzemelték be, s kezdetben csak hétfvégén és ünnepnapokon működött a díszkivilágítás. December 19-én a televízió kísérleti második műsorának adóberendezését avatták fel.

1973 elején a tévétorony körüli közvilágítás kiépítése, valamint az oda vezető út és parkoló korszerűsítésének feladata várt még a kivitelezőkre. A közhiedelemmel ellentétben nem az állami ünnepnapon, április 4-én, hanem a város vezetőinek jelenlétében 1973. április 2-án délután volt a tévétorony ünnepélyes megnyitója, a nagyközönség előtt pedig másnap nyílt meg a toronypresszó és a kilátó. A torony népszerűségét mutatja, hogy április 12-én arról írt a Dunántúli Napló, hogy már a tízezredik látogatót köszöntöttek a tévétoronyban, július 8-án pedig a százezredik vendéget, augusztus közepére pedig már százötvenezeren keresték fel a toronyt az Ország-Világ tudósítása szerint.

Egy olvasói levélre adott válasz szerint a torony kivitelezési összköltsége közel 125 millió forint volt, melyből az építkezés költsége 75 millió forintot tett ki. A toronypresszó a talajszinttől számítva 72 méter magasban van, a felette lévő nyitott körkilátó pedig 80 méterre, így a Misina-tetővel (535 méter) együtt 615 méterrel a tengerszint feletti magasságban nyílik lehetősége a látogatónak élvezni a panorámát. Tiszta időben innen akár több mint 100 kilométerre is el lehet látni: déli irányban a város, illetve a Baranyai-dombság, messzebb a Villányi-hegység és a horvát Papuk-hegy látható. Keleti irányban a Zengő, nyugatra a Tubes, északra tiszta időben még a Badacsony is látszik.

A tévétorony megépülése azonban – olykor indokolatlan – áldozatokkal is járt. Az egyik első, közismert, s igen fájó veszteség a Kiss József-kilátó volt. Feltehetően 1970. március és július között bontották le olyan indokokkal, mint hogy a tévétoronyban amúgy is lesz kilátó, ráadásul jóval magasabban, továbbá, hogy a helyén felépülhessen a Misina étterem. A lebontás dátumából látható, hogy a torony építéséhez nem volt útban, s talán

*„Nagy a forgalom a Misinán,
a pécsi új TV-torony presszójában,
illetve kilátójában.” Dunántúli Napló,
1973. május 22., 4.*

*(Fotó: Erb János, a kép forrása: CSGYK,
Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár, a
Dunántúli Napló Fotóarchívuma, képszám:
dnps19730522ej_0401)*

A Kiss József-kilátó mázas pyrogránit emléktáblája a tévétorony kilátójának falán (CSGYK, Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár, Tóth Tibor Endre pécsi képeslap-gyűjteménye)

Kiss József-kilátó bejárat feletti, Zsolnay-kerámiából készült, színes félkör alakú névtábláját.

Talán kevésbé ismert tény, hogy mivel a tévétorony a Getto József által tervezett, és Simor Ferenc meteorológus közbenjárására, komoly erőfeszítések eredményeként életre hívott meteorológiai obszervatórium közvetlen közelében létesült, ezzel tudományos szempontból használhatatlanná váltak annak megfigyelési adatai. A tévétorony hatalmas létesítménye alapvetően változtatta meg az uralkodó északias szélirányt és szélsébséget. Pedig a meteorológiai állomás többek között éppen ezek pontos regisztrálása érdekében épült a Misinára. A megváltozott helyzetben végül a meteorológiai obszervatórium kénytelen volt beszüntetni működését. 1974-ben Árpád-tetőre költöztették, majd 1976-ban pedig buszváróvá alakították az egykori meteorológiai állomásépületet.

A meteorológiai állomás a Misinán
(a kép forrása: Somos [1961], 84, 153. sz. kép)

A tévétorony működése

A továbbiakban vázlatosan sajtóforrások alapján taglaljuk az „ékszerként ragyogó betonkolosszus” fél évszázados – nem mindig dicsteljes – történetét. A tévétoronyról megnyílása után a sajtócikkeknek alapvetően három típusa jelent meg: ezek jobbára a torony látogatottságáról, illetve a műszaki problémákról, kisebb mértékben pedig gépészeti/műszaki fejlesztésekről számoltak be.

1974 áprilisában a helyi sajtó szerint a tévétornyot első évében 261 ezer látogató kereste fel. 1975 januárjában a helyi lap szerint egy tavaszi vasárnapon: „A tv-presszóban több mint másfélezer vendég fordult meg.” Idővel azonban természetesen csökkent a torony látogatottsága. Az üzemeltetők elégedetlenek voltak a forgalommal, így 1976. január 17-én a helyi lapban különféle ötletek láttak napvilágot az esetleges forgalomnövelő intézkedésekről: a toronypresszóba színes tévé beszerzését és kéttagú „bárzenekar” alkalmazását tervezték, továbbá árcsökkentést, a lift díjának felezését, illetve ennek beszámítását a fogyasztásba. Különféle rendezvényekkel is igyekeztek a látogatók számát növelni. 1978-ban szilveszteri mulatságot reklámoztak a helyi lapban, 1982 novemberében Katalin-bált tartottak a toronypresszóban, decemberben a Mikulás érkezett oda. A 10 éves jubileum alkalmából készült cikk szerint 1982-ben száznyolcvanezren keresték fel a tornyot, ami még mindig igen magas számnak minősült. Továbbra is különösen nagy népszerűségnek örvendtek a szilveszteri mulatságok, melyeken nem egyszer gondot jelentett, hogy a toronypresszó csak 140 vendéget tudott fogadni. Egy 1984-es tudósítás szerint Budapestről is szívesen látogatták e különleges helyen lévő óévbúcsúztató rendezvényt, emiatt gyakran pótszilveszteri mulatságot is rendeztek. Az 1970–80-as években a Mecsek Tourist rendszeresen itt rendezett Tél-apó és nyusziváró ünnepségeket a város óvodásai számára, így igyekeztek a város attrakcióját a lehető legtöbb szempontból hasznosítani. 1997-ben Ungár Tamás 100-150 ezer főnyi évi látogatói számról tudósít, míg 2006-ban a Népszabadság szerint évente 70 ezer látogatója van a toronynak. 2012-ben a helyi lap évi 80, míg 2015-ben 60 ezer látogatót emleget.

A tévétorony díszkivilágítása egy 1975-ben kiadott képeslapon (CSGYK, Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár, Tóth Tibor Endre pécsi képeslapgyűjteménye)

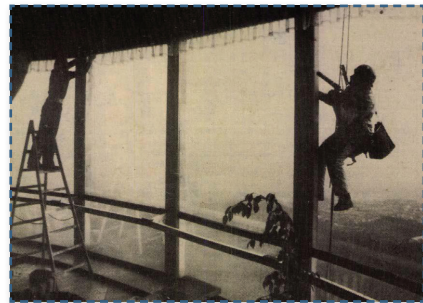
A toronypresszó az eredeti tervektől némiképp eltérő berendezése egy 1978-ban kiadott képeslapon

(a kép forrása: CSGYK, Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár, Tóth Tibor Endre pécsi képeslapgyűjteménye)

nyúló pereskedés alapjául szolgált. 1981. április 27-én így számolt be az úgyről a Dunántúli Napló: „1974 márciusában indított a Posta Rádió és Televízió Műszaki Igazgatósága pert a generáltervező Posta Tervező Intézet és az alvállalkozóként közreműködő MÉLYÉPTERV ellen, valamint a generálkivitelő Baranya megyei Állami Építőipari Vállalat és a vele együttműködő Országos Szakipari és FÉMUNKÁS Vállalat kárára. Az első ítéletben a bíróság a FÉMUNKÁS-t kötelezte, hogy az általa készített függönyfal lég- és vízzáró hiányosságait szüntesse meg legkésőbb 1975 szeptemberéig. A vállalat ugyan felvonult, hogy kijavítsa a hibát, de aztán egyszerűbbnek találta, hogy pereskedjen, sérelmesnek találta az ítéletet, amelyben egyedül az ő számlájukra írják a beázást.” Végül 1981 áprilisában a Fémunkás Vállalat bontotta ki a függönyfalat, majd a BÉV végezte el a lég- és vízszigetelést.

Az üvegekkel évtizedeken keresztül gondok voltak, a torony rendszeresen előforduló problémájává vált. 1982-ben szemléletes képet közölt az ablakcseréről a Dunántúli Napló, az alábbi képaláírással: „Hegymászók segítségével cserélik ki a pécsi tv-torony presszójának törött üveglapjait. Szokolai István felvételén a mintegy 100 méteres magasságban lebegő alpinista kívülről gitteli [sic! Helyesen: kitteli] az üveget.” 1986-ban némi változtatás történt az üvegcsere gyakorlatában, melyről március

Mindazonáltal jócskán jelentkeztek műszaki problémák is az építményen, melyek először leginkább az ablakokat, majd sorozatosan az extrém igénybevételnek kitett felvonót érintették. 1976 novemberében „24 órán belül öt helyen, kívül-beliül egyszerre megrepedt a pécsi tv-torony presszójának egyik kétrétegű, termoplán [sic! Helyesen: thermopan] üvegtáblája.” A tévétorony két legfontosabb helyiségének, az adóteremnek és a presszónak a beázása évekig

A tévétorony üveglapjának cseréje
1982 tavaszán

(Fotó: Szokolai István. Dunántúli Napló, 1982. március 27., 12.)

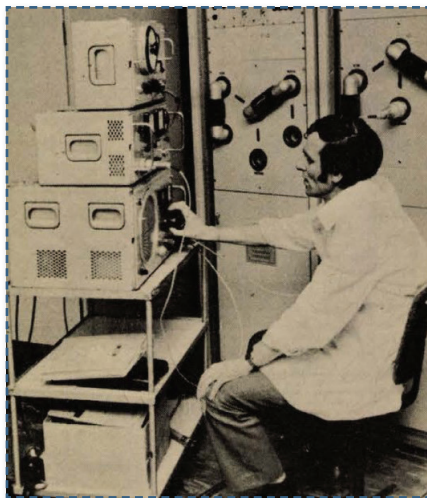

12-én írt a helyi sajtó: „1972 óta már számtalan esetben kellett újraüvegezni a tv-presszó nagy ablakait. A több mint három mázsás üvegeket gyalog kell felvinni a toronypresszóba vezető 443 lépcsőn, ugyanis a liftbe nem fér be. Ez komoly fizikai megterhelést jelent. Idén új üvegezési módszert próbálnak ki. Eddig úgynevezett szorítóléccel tették kittágyba a nagyméretű üvegtáblákat, e helyett most gumiágyba helyezik.” A technikai újítás ellenére az üvegproblémák a következő években is folytatódtak.

Rengeteg baj volt a tévétorony liftjével is. Feltehetően az erős igénybevétel is közrejátszhatott abban, hogy tele van a korabeli sajtó azzal, hogy nem működik, vagy épp javítják. 1978 november 2-án a liftproblémákról így írt a helyi lap: „Erről a szakemberek által fölöttébb lassúnak tartott felvonóról még annyit, hogy gyakori meghibásodásán nem csodálkoznak, mert »fantasztikus az igénybevétele. Ide egészen másféle lift kellett volna...«” A liftet érintő sorozatos műszaki problémákat orvosolandó 1984 júliusában állandó szerelőügyletet létesítettek a tévétoronyban.

Az esetenként különösen hideg időjárás is sok gondot okozott. 1985 elején emiatt zárt be egy hónapra a toronypresszó, melyet január 9-én így indokolt a helyi sajtó: „a nagy hidegben a fűtés ellenére is csak 12 fok van a toronypresszóban, a lift sem működik, mert megdermedt benne az olaj, víz sincs, mert befagytak a vezetékek.” 1987 januárjában vízvezeték-elfagyás miatt nem üzemelt két hétig a presszó.

1987-ben került sor a torony első átfestésére s felületi konzerválására, melyről március 22-én a Dunántúli Napló is tudósított: „Áprilistól októberig nyolc hegymászó és barlangkutató is szinte naponta felmegy majd a Misinatetőre, a lifttel megteszik a szokásos 75 métert a teraszig, onnan már hegymászófóglásokat alkalmazva másszák meg a 172 méter magasba nyúló tornyot. A 172 méteres indulási pontról lefelé ereszkedve leverik a fellazult betonrészeket, műgyantahabarccsal újra simává varázsolják a felületet, majd műanyag homlokzatfestékkel befestik az egész tornyot. A színe ismét szürke lesz, oldalán fehér bordákkal. [...] becslések szerint hétezer négyzetmétert kell

A tévétoronyban dolgozó technikai munkatárs 1975-ben
(a kép forrása: Dunántúli Napló, 1975. március 12., 1.)

megmunkálnunk.” A festéssel párhuzamosan a torony jelentős részén üvegcseré is történt. A kivitelezés befejezése ekkor is csúszott, októberben a felújítás félidejéről tudósított a helyi lap.

Fennállása során természetesen többször híradástechnikai fejlesztések is történtek a tévétornyon. 1975 márciusától új reladó segítségével sugározzák a Petőfi rádió adását immár URH hullámhosszon. A Népszava tudósítása szerint 1980-ban üzembe helyezik a televízió I-es műsorát sugárzó tartalék adót. 1989-ben egy új, olasz parabolaantenna óriásdarúval történő felszereléséről ír a Dunántúli Napló, mely arra szolgált, hogy rövidebb úton, több telefonhívást lehessen kapcsolni elsősorban az Alföld és Szabadka irányába, továbbá, hogy a Duna–Tisza köze déli övezetében és Baján viharok alkalmával zavartalan maradjon a műsorvétel. 1990-ben az URH rádió adóantenna felújítására kerül sor. Ebben az évben elsőként Magyarországon kezdték meg a Deutsche Welle német tévétársaság Kelet-Európának szóló tévémagazinja sugárzását, melyet a tévétorony közvetítésével sugároztak országszerte.

1990-ben a rendszerváltással átrendeződtek a Misina tető turisztikai viszonyai is. Egyrészt zavar támadt a toronypresszó üzemeltetésében: a Magyar Műsorszóró Vállalat felmondta a korábbi bérlő, a Mecsek Tourist bérleti jogát, s az új szerződésben duplájára emelte a bérleti díjat, így a presszó üzemeltetője inkább a torony lábánál nyitott falatozót. Ráadásul a liftet is cserélni kellett, lejárt a 20 évre szóló szavatossága, ezért több hónapra maga a torony is bezárt. A bezárás idejére a Torony Kft. az egykori meteorológiai állomást üzemeltette kilátóként. A toronypresszó 1991 júliusában egy egymillió forintos felújítás (új bútorok, hűtőberendezés) után nyitott újra új üzemeltetővel. Ekkor alakították át a presszót étteremmé, melyről a 20 éves jubileum alkalmából született újságcikk így számol be: *„[...] kicseréltük a berendezések egy részét, áthúztuk a székeket, függönyöket tettünk fel az ablakokhoz, kialakítottunk egy kisebb táncparkettet, éttermi eszközöket állítottunk üzembe, hogy meleg ételt is tudjunk kínálni az ide érkezőknek.”*

Bár a tulajdonviszonyok a rendszerváltás után átalakultak, s képletesen fogalmazva új szelek fújták a tévétorony tetején állami ünnepek alkalmával (1991. március 15-től) elhelyezett nemzeti színű lobogót, azonban a műszaki gondok továbbra is megmaradtak. 1991-ben a tornyot működtető Magyar Műsorszóró Vállalat kérte a DÉDÁSZ-t a világító berendezések leszerelésére, mert addigra *„az elérhető földi fényszórókat kibeletzték, elforgatták, a toronyra vezető Bergman-csővek pedig elrohadtak.”* 1992-ben ablakot kellett cserélni, s a lifttel is folyamatosan voltak problémák.

Mindazonáltal a működtetők dacoltak az elemekkel: 1992-ben a régi hagyományokhoz híven szilveszteri mulatságot rendeztek a toronyban, 1993-ban pedig hétvégenként halk zongorajáték fogadta az ide érkezőket.

Az antennarendszert érintő felújítási munkák 1994 augusztusában kezdődtek, azonban ezek – részben a magasítás igénye, részben pedig az amortizáció miatt – a torony szerkezetét is érintették. Először a munkálatok idején üzemelő torony köré védőpalánkkal ellátott folyosókat létesítettek, majd 1995-ben került sor a torony vasbetonszerkezetének korrózió- és felületvédelmi munkái után az antennákat érintő műszaki felújításra, valamint az adóberendezések és azok kiszolgáló eszközeinek, valamint az üzembiztosságot növelő energiaellátó rendszernek a teljes cseréjére.

Közben igen látványos momentum valósult meg a torony „életében”, melynek egy orosz katonai helikopter volt a részese. A műveletről így tudósított 1995. szeptember 4-én a Zalai Hírlap: „Óriáshelikopterrel emelték helyére tegnap Pécsen a Misina tetői tévétorony új antennájának tartóhengerét. Az adóállomás áprilisban megkezdett korszerűsítésének leglátványosabb mozzanata a belarusziai [sic!] Breszt városából érkezett MI-10-K típusú óriáshelikopter feladata volt. A hatalmas gép már pénteken leemelte a 175 méteres magasságban húsz éve rögzített antennát [...] Vasárnapra az időjárás kedvezőbbre fordult, így már a helikopter első kísérlete sikeres volt: délután negyed négykor a helyén állt a 22 méter hosszú, 1,6 méter átmérőjű, 7,5 tonnás fémhenger, melyet negyven nagyméretű csavarral rögzítettek a toronyhoz.” Az új antennák igénye miatt 6 méterrel magasabb, 197 méteres lett a torony, s ezzel vált Magyarország legmagasabb épületévé. Az antennacsere eredményeként az egész dél-dunántúli térségben javultak a vételi lehetőségek. Bár a rekonstrukciós munkálatok a következő évben is folytatódtak, de ekkor kapcsolták le a tornyot megvilágító reflektorokat, így éveken át

*A tévétorony
1995-ös rekonstrukciójának egyik
pillanata
(a kép forrása: Pannon Napló,
1995. május. 30., 2.)*

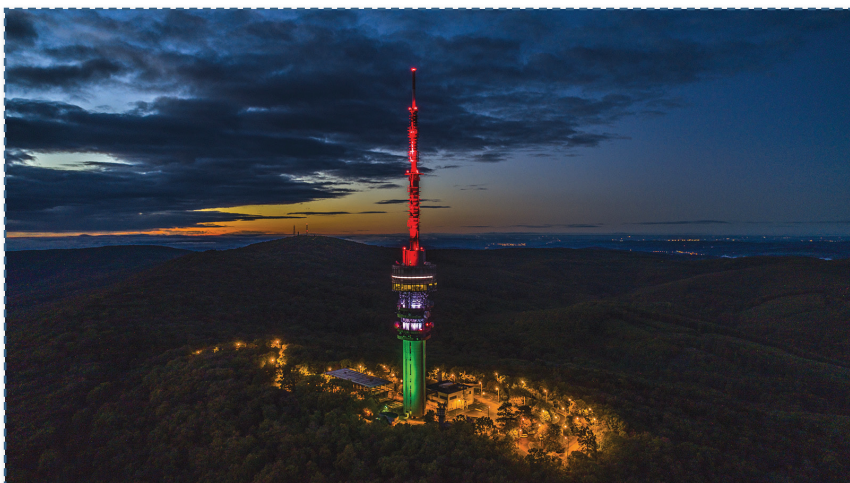
A pusztuló tévétorony a Misina étteremmel a 2000-es években (CSGYK, Helyismereti Gyűjtemény, Fotótár, Tóth Tibor Endre pécsi képeslapgyűjteménye)

nem volt díszkivilágítása a torony-
nak. A tévétorony elsötétedése szin-
te szimbolikusan előre jelezte, hogy
a torony és környékének átvitt érte-
lemben is sötétebb korszaka követ-
kezett.

Ungár Tamás a Népszabadságban
megjelent 1997-es írása szerint még
mindig évente 6-8 ablaktábla repedt
meg, s a 2000-es években a bonyolult
tulajdonjogi viszonyok – a torony
az Antenna Hungária Rt. tulajdona,
a toronyban lévő éttermet, a presz-
szót és a liftet egy pécsi kft. bérelte,
a környékért pedig a Pécsi Közüze-
mi Rt. felelt, míg a lepusztult állapo-
tú, eladásra bocsátott Misina étterem
magánkézben volt – is megnehezítet-
ték a torony turisztikai működteté-
sét. A 2000-es évek elejére a pusztulás
vette át a szerepet a környéken, a sa-
jtó is jóformán csak a tévétorony
parkolójában elkövetett autófeltöre-
sekről cikkezett. 2004 végén felme-

rült a torony privatizációjának lehetősége, ugyanis kormányhatározat
született a tévétorony magánkézbe adásának szándékáról. A tévétorony
presszó szintjén 2005-ben egy ingyenes földtörténeti kiállítással igyekez-
tek több látogatót vonzani a toronyba, de a sok, napvilágot látott egyéb
terv ellenére sem sikerült a torony környékének áldatlan viszonyait ren-
dezni 2010-re. Közben (2006–2007) a Zengőre, majd Tubesre telepítendő
NATO-radar miatt fellángolt társadalmi vita vetett rossz fényt a tévéto-
ronyra: volt, aki hadászati kockázatot látott benne, volt, aki a sugárzása
miatt vált ellenségesse a tévétoronyot illetően. 2012-ben az ún. Misina-
projekt keretében a Pécsi Városfejlesztési Zrt. pályázatot készített a tévé-
torony és környékének rendbetételére, ez a szándék azonban forrás
hiányában csak a tervek szintjén maradt.

Napjainkban több fejlesztési pályázat is napvilágot látott a Misina-tető
turisztikai fejlesztésére. A Dunántúli Napló 2016. november 5-én örömmel
és bizakodva közölte címlapján, hogy egy elnyert támogatási szerző-
désnek köszönhetően félmilliárd forintos uniós fejlesztési forrásból 2017

*A tévétorony nemzeti színekben ragyogó díszkivilágítása egy drónfotón
(kép forrása: <https://csodalatosmagyarorszag.hu/hirek/pecs/viharfelhos-dronfotok-magyarorszag-legmagasabb-epuleterol-a-pecsi-tv-toronyrol/>)*

tavaszaig a pécsi önkormányzat megújítja a Misina-tetőt, a tévétoronyot és környékét. A tévétoronyra vonatkozó tervekben az szerepelt, hogy a torony állandó díszkivilágítást kap, s korszerűsítik a kilátószintet. Végül a fejlesztésből csak a torony díszkivilágítása valósult meg 2017-ben, az viszont igen látványos formában: a váltakozó színű díszkivilágítás gyakran szimbolikus – színekkel kifejezhető események (pl. nemzeti ünnepek) kapcsán – jelentéssel bíró, egyedi világítást tesz lehetővé.

2021-ben pécsi egyetemisták az öngyilkosságok megelőzése érdekében táblákat helyeztek el a kilátó korlátjára, mely igencsak indokolt lépés volt, mert sajnos több sikeres, s számos félbemaradt öngyilkossági kísérlet árnyékolta be a torony történetét. A 2023-as év a tévétorony jubileumáról szólt, s látványos előrelépések történtek az egykori Misina étterem fejlesztésében.

Záró gondolatok

Az vitán felül áll, hogy a tévétorony elkészülte óta – sőt kicsit már előbb is – része a város turisztikai látványosságainak, karakterisztikus elemeinek. Adta magát, hogy jelkép legyen, hisz grandiózus mérete (az ország legmagasabb építménye), egyedisége, turisztikai karaktere arra predesztinálta, hogy a város emblematiszmus építményeként lokalitásszimbólummá váljon. Az, hogy a torony kezdeti lokalitásszimbólum-jellege nem

tűnt el újdonságértékének megkopásával, ugyancsak arra utal, hogy képes volt tartósan és egyértelműen a városra történő szimbolikus utalás képi manifesztumává válni. A tévétorony alakja sűrített tartalomként utal a lokalitásra, mely először turisztikai szimbólumként jelent meg, majd a helyi identitás leképeződésévé, napjainkra pedig egy igen sajátos személyes identitássá, a pécsiség kifejezésévé vált.

Tény, hogy a betonkolosszusként magasodó tévétorony tájidegen a mecseki miliőben, s ezért óhatatlanul rányomja bélyegét a természeti környezetre. Emiatt lehet nem kedvelni. Mindazonáltal célszerűbb lenne talán úgy tekinteni rá, hogy sikerült egy kényszerhelyzetből unikális, és ezáltal ikonikus előnyt kovácsolni. Hisz az egykor a tévé- és rádióműsorok sugárzásához, a telefonhálózat biztosításához elengedhetetlen építményt sikerült olyan turisztikai többletfunkcióval – Pécs és a térség egyedülálló panorámájának hozzáférhetővé tételével – megtölteni, melynek következtében a torony először inkább a városba látogató turista, rövidesen azonban a pécsiek számára is Pécs jellegzetességévé, a város, az otthon, a haza, majd végső soron a pécsiség szimbólumává vált. Ráadásul az sem elhanyagolható tény, hogy a torony a gondos tervezésnek és kivitelezésnek köszönhetően immár fél évszázada a természet erejének igencsak kitett helyen még mindig rendületlenül áll, s a mai napig betölti az eredetileg neki szánt funkciókat: immár fél évszázada sugároz, láttatja és szimbolizálja városunkat, de egyes esetekben még magát a nemzetet is. Sőt a kommunikációhoz szükséges hullámok fogadásán és továbbításán túl sokkal többet ad: identitást nyújt a városban működő vállalkozásoknak és közösségeknek, s lokálpatrióta identitáselemül szolgál a benne élő egyének számára. A műszaki objektumból tehát turisztikai építmény lett, mely a városkép ikonikus, emblematisz elemeként kezdettől fogva lokalitásszimbólummá alakult, végül pedig identitásszimbólummá bővült.

Válogatott irodalom

- » Baranya Megyei Állami Építőipari Vállalat jubileumi képes albuma. Szerk.: Bogár Lajos. [Baranya megyei Állami Építőipari Vállalat], [Pécs], [1969].
- » Baranyai Építők szövegben hivatkozott lapszámai (1967–1970).
- » Baronek Jenő: Pécs-Baranya természetjárásának 110 éve. Pécsi Szemle, 2001:2, 103.
- » Békés Sándor: Épületek hitvallása. A Baranya megyei Állami Építőipari Vállalat megalakulásának előzményei, története és távlatai. Pécs, 1971, 65–69.

- » Délmagyarország szövegben hivatkozott lapszáma.
- » Dunántúli Napló szövegben hivatkozott lapszámai (1967–1989).
- » Esti Hírlap, 1958. augusztus 1. (3. évfolyam, 179. szám), 3. sz. o.: Társadalmi összefogás eredménye: a pécsi Misinatetőn mégis lesz televíziós adóállomás.
- » Építő Lapja, 1968. június 3. (63. évfolyam, 12. szám), 2.: „Felhőkarcoló” épül a Misina-tetőn.
- » Győry János — Rikker Mihály: A pécsi tv-torony építése. In.: Kacsokovics Miklós (Szerk.): Tanulmányok. 2. MTESZ Baranya Megyei Szervezet, 1969, 14–16.
- » Lovász György: Ki volt Simor Ferenc? (1901–1978) In.: *Pécsi Szemle* 4: 4 (2001) 118–121.
- » Népszabadság szövegben hivatkozott lapszámai (1972. január 9., 1997, 2006).
- » Ország-Világ, 1973. augusztus 15. (17. évfolyam, 33. szám), 8.: Pálos Miklós: A torony élete.
- » Pernecker Dávid: Varrassuk magunkra a TV-tornyot! *PécsMa* honlapja, 2015. jan. 1.
- » <https://www.pecsma.hu/abszolut-pecs/varrassuk-magunkra-tv-tornyot/>
- » Rozgonyi Iván: A pécsi Felszabadulási emlékmű megközelítése. In.: *Művészet* 16:12 (1975) 35–37.
- » Rozvány György: A pécsi panel története II. A nagypaneles gyártástól az IMS-ig (1963–1973). In.: *Pécsi Szemle* 4:1 (2001) 115–126.
- » Somos Jenő (szerk.): Pécsi képeskönyv. Pécs város Idegenforgalmi Hivatala, Pécs [1961].
- » Új Dunántúli Napló szövegben hivatkozott lapszámai (1993–2018).
- » Weiler Árpád: Tv-torony. Pécs lexikon. II. kötet. Főszerk.: Romváry Ferenc. Pécs, Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft, 2010, 333.

Hosszúheténytől Szászvárra.

Alig járt erdőkben történelmi emlékek közt
a római kortól napjainkig.

Dr. Batai István, dr. Batainé dr. Kerényi Monika

A Keleti-Mecsek turistaútjait járva a népszerű Óbányai völgy, Pásztorforrás, Máré-vár, Pusztabánya, Püspökszentlászló vagy Zengő környéke kivételével alig találkozunk valakivel, az erdők jó része még nem esett áldozatul nagy területű tarvágásnak. Ha mégis, a turistautak közvetlen környékét legalább az északi részen gondosan elkerülték. A legtöbbet a kelet–nyugat irányú völgyeket járjuk, ritkábban vágunk át a hegyen délről északra, „élvezve” a hullámvasutazást. Egy ilyen kirándulásra indultam Hosszúhetényből Szászvárra.

Mielőtt belevágunk az átkelésbe, gondoltam, érdemes a hosszúhetényi Üveges Múzeummal bemelegíteni. Nyitva tartása hihetetlen, a hét minden napján 8–18-ig várja a látogatókat. Azaz ez csak előzetes bejelentkezés alapján. A bejáraton már 8–15, hétfőtől péntekig szerepel. A tárlat ottjártamkor zárva volt, de az épületben könnyen találtam valakit, aki kinyitotta a termet. Nagyrészt kortárs művészek alkotásait láthatjuk, de egy hátsó tárlóban az első Réka-völgyi huta és a pusztabányai ásatások leletei is helyet kaptak.

Előttünk a Zengő

Kitérőre nem volt szükség, az épület mellől indulunk keletnek a Tavasz étteremnél az „Üvegesek útján” a sárga háromszög jelzésen. Elhaladunk egy 1884-ben állított kereszt mellett, és 500 méter után kis időre elválunk az Üvegesek útjától, északnak fordulunk, előttünk a Zengő.

Gondozott kertek, szőlők, présházak között emelkedünk.

Helyenként kényelmes úton, rövid szakaszokon összeboruló bokrok között keskeny ösvényen haladunk. Bal kéz felől érintjük a nem könnyen észrevehető Hetény-kutat. A mélybe lánc merül, közvetlen szomjoltásra nem túl hívogató.

Az erdőbe keskeny ösvényen lépünk be, ami hamarosan szélesebb lesz. Itt sok illatos hunyorral és elszórtan bazsarózsával is találkozunk.

Ötszáz méter magasan járhatunk, utunk alig emelkedik, és nyugat felé kitárul a táj. Irtásra érkezünk, ahonnan jól látható a Hármashegy, rajta a jégelhárító állomással.

Rég jártam ezen a szakaszon, tíz éve is volt, talán több. Ami feltűnő, a sok vadkerítéssel elhatárolt terület, ami utunk során hol eltűnik, hol ismét mellettünk magasodik. Szép szálerdőben haladunk, amit a kék háromszög jelzés előtt ismét szorgos láncfűrészek eredményes munkája szakít meg. Innét ismét erősen emelkedik az út. Pár száz méter után, a nagy keleti kanyarnál újra látjuk az irtást észak felé, a püspökszentlászlói kastély is felismerhető a völgyben.

A csúcson előtt megérkezünk a Bocz- (bárányles) kereszthez. Történetéről részletes leírást találunk Hosszúhetény önkormányzati lapjában, a „Zengő”-ben.

„Áll a Zengő oldalában, érdekes módon arccal nem a Hosszúheténybe vezető út, hanem a püspökszentlászlói kastély felé fordulva, egy fogadalmi kereszt. Az eredeti keresztet a hosszúhetényi Bocz János állította a viharból való csodálatos megmenekülése emlékére, még a múlt században. A régiek elbeszélése szerint a derék polgár nagyszombat éjszakáján Kisújbányáról tartott hazafelé, mikor a Zengőn hatalmas hóvihár lepte meg. Imádkozott a szerencsés hazajutásért, mire hajnal felé megjelent neki a „húsvéti bárány” és levezette a hegyről. A homokkő keresztet a Zengőn mindig fújó szél azóta elkoptatta, darabjai ma a lábamat előtt fekszenek, a Mária-szobor formája még kivehető. A kőkereszt helyére öntöttvas keresztet állítottak az utódok, de az idő mára azt is megviselte, megrozsdásodott, szára kettétört. Az erdőt járó hetényiek egy szép napon ijedten látták, hogy a kereszt eltűnt. Ellopták volna? Könnyen lehet, hiszen a csúcson lévő kilátó vasrészeit is képesek tönkretenni, elhordani egyesek. De szerencsére nem ez történt. A keresztet a korpuszal együtt a hosszúhetényi Községépítő Egyesület tagjai hazavitték, hogy megjavítsák. Jó néhány napjukba telt, míg letisztították, megerősítették és saválló ezüstös festékkel befestették. A felújított kereszt újra a helyén áll. A hetényieknek nemcsak múltjuk, hagyományaik miatt fontos ez a kereszt, hanem egy mai, kedves húsvéti szokás okán is. Eszerint a férfiak, nagyobb fiúgyerekek nagyszombat éjszakáján felmennek a Zengőre „báránylesre”. A Bocz-keresztnél gyűlnek össze, tüzet raknak, s jóféle hetényi pálinkával belülről is melegítve magukat, imádkozva várják a hajnalt. Hazatérve, az úton szedett mezei virággal köszöntik a ház nő tagjait és a húsvéti ünnepeket.” (1)

Egy másik forrás másképp tudja a kereszt történetét:

„A források szerint 1875-ben egy Guiscard Vince nevű személy alapított kőkeresztet a hegyen, amelyre 1918-ban Bocz János 50 korona értékben alapítványt tett, az emlék pedig átkerült a hosszúhetényi egyházközséghez. A Bocz familia

Bocz- (bárányles) kereszt

Régi Bocz-kereszt

emlékezete az egyik családtag első világháborúból történő szerencsés hazatéréséhez kapcsolja a kismélek felállítását, ám valószínűbbnek tűnik egy már meglévő feszület felújítása, kultuszának folytatása, amire az alapítvány anyagi lehetőséget is biztosított.” (2)

A korpusz letört és eltűnt 1999/2000 telén. Újjal pótolták, és ekkor helyezték el a „Felújítva 2000” táblát. (3)

Tervem az volt, hogy felmegyek a Zengőre, majd visszajövök a keresztig és leereszkedek a Mária-kápolnához egy korábban jól járható ösvényen. Mára az északi lejtőt annyira benőtte az aljnövényzet, hogy erről lemondtam.

Zengővár

A keresttől hamar a csúcsra érünk. Még a kilátó előtt falmaradványokat látunk.

A várról keveset tudunk, írásos források nem említik. Régészeti feltárását Miklós Zsuzsa vezette 1998-ban. A vár teljes méretét 105 x 70 méteresnek találta. Az árok ma is felismerhető,

végig járható. Eredményeit így foglalta össze: „...megállapítható, hogy a Zengő tetején egy árokkal, sánccal övezett, kő tornyos, 13. századi erősség állt... Figyelembe véve azt, hogy Zengővár utaktól, településektől távol, nagy relatív magasságban és a pécsváradai apátság birtokán helyezkedik el, az a legvalószínűbb, hogy mentsvárnak épült.”

A Zengővár az Árpád-kori „kisvárak” közé tartozik, amik a XIII. században a tatárjárás miatt épültek, és többségük még abban a században vagy a következőben el is pusztult. Ez a vártípus akkor nemcsak Magyarországon, hanem egész Közép-Európában is elterjedt. Számuk több százra tehető hazánkban. Jelenlegi ismereteink szerint egy-egy kismemes építette családjá, vagyona védelmére („mentsvár”). A történet érdekessége még, hogy az ásatásra az alább leírt katonai objektum tervezett építése miatt került sor, az anyagi forrásokat a Honvédelmi Minisztérium biztosította, hogy a feltárás után semmi ne álljon a radar útjába. (4-6)

Korábban Kárpáti Gábor a beton kilátó építésekor kiásott kövek között egy római kori fibulát talált, amit i.e. 2. – i. u. 3. századig készítettek, de az 1998-as feltárás nem igazolt itt római kori erődítményt. (7)

Legmagasabb csúcsunkon emlékezzünk meg a „Zengő-konfliktusról”. A Honvédelmi Minisztérium a Medgyessy-kormány idején egy NATO kompatibilis radart szeretett volna a Zengőre telepíteni. A könyék lakossága ezt természetvédelmi, környezetvédelmi (sugárzás) és saját biztonságuk (célpont) érdekében nem szerették volna. A tiltakozást a Pécsvárad Várbaráti Kör indította el 1996-ban. A legnehezebb év 2004 volt, ekkor kezdték meg a földmunkákat a hegyoldalon. Megalakult a Civilek a Zengőért Mozgalom, és több környezetvédő társaság is csatlakozott a hegy megmentéséhez. A valódi csata 2004. február 13-án volt. Álljon itt az egyik jeles védő, dr. Győrfy Mihály visszaemlékezése:

„Fent aludtunk szombatról vasárnapra virradóan, négykor keltünk és hajnalban, a kávé után elindultunk lefelé, és egyszer csak géphangot hallottunk. Már fél ötkor, a sötétben dolgozott az árokásó. Szembefordultam vele. Pizkosul meg volt lepődve a gépész, kétszer még megmozgatta fölöttem a kanalat, de látta, hogy nem ijedek meg. Kitétte a kanalat az útra, s ekkor Tömöri Balázs felugrott a kanálra és a hidraulikacsőhöz bilincselte magát.”

A hegyvédelem végül sikerrel járt. Ezután próbálkoztak a Tubessel, ami az elkötelezett embereknek köszönhetően szintén meghiúsult.

Az eseményekről részletesen olvashatunk a Vay Márton szerkesztésében megjelent »Zengő« című könyvben. (8)

A Zengő legfőbb látványossága és célja ma a kilátó.

A 682 méter magas hegytetőn az első fakilátó 1894-ben készült el. A másodikat 1929-ben emelték, de ez se kerülhette el a szabadban álló faépítmények sorsát, 1957-re ez is megsemmisült. Az időtálló betonépületre 27 évet kellett várni,

Kilátó a Zengőn.

Kilátás észak felé a Zengőről.

1984-től áll a geodéziai mérőtoronynak készült építmény. A 16 méteren levő kilátószintet északról és keletről túlnőtték a fák, a gyenge korlát miatt nem volt biztonságos. (9)

A mostani kilátót 2020. júliusában adták át. A korábbi betontorony lett körbeépítve acélszerkezettel. A kilátószint 21 méterre nőtt, így csodálatos körpanorámát biztosít. Vezető tervező: Rabb Dániel. (10)

A panoráma csodálatos, teljes körkiletés. Bármely évszakban, derült vagy borús időben lenyűgöző a látvány. Eső után, tiszta időben a balatoni hegyekig, dél felé a Papuk hegységig ellátni.

Ez a pont, ami ma a fantáziadús Zengő-kilátó nevet viseli, lehet, megérdemelné ha a helymegjelölés mellett az István, vagy a János-kilátóhoz hasonlóan külön nevet is kapna! Megjegyzem, ez a többi kilátónkra is igaz.

A Zengő után a következő célunk a Mária-kápolna. A sárga sáv jelzésen ereszkedtünk észak felé. Az első 600 méter kegyetlen, a Mecsek egyik legnehezebben járható jelzett ösvénye. Talán a Sin-gödör versenyezhet vele, de meredeksége miatt ez a bajnok. Százhatvan métert süllyedünk, majd az ösvény nyugatnak fordul, kiszéles-

edik, és kimondottan kellemessé válik. A Magyar Zarándokúton haladunk a „Zengő Csillaga” Mária-kápolnához.

Itt már a 19. században (lehet, még régebben) is állt egy fából készült Mária-szobor. A környék zarándokhelye az 1880-as években tűz áldozatává vált. Pár év múlva Kis György szászvári szobrász pietájával pótolták, ami eleinte szabadon állt. Gróf Zichy Gyula megyés püspök támogatásával és további adakozás eredményekén kápolnát emeltek a szobor fölé, amit 1908. május 3-án szenteltek fel, négyezer hívő jelenlétében! (11) A kápolnát 2007-ben felújították. (12)

Mária-
kápolna

Kiss György pietája
a Mária-kápolnában

Érdeemes megemlékeznünk Szászvár európai hírű szobrászáról, akinek ezt a művét láthatjuk erdőnk mélyén. Ilyen alkotással nem sok hegy büszkélkedhet! Kiss György (Szászvár, 1852. augusztus 17. – Budapest, 1919. április 29) zseléler családból származott. Tizenhat éves korában a faluba érkezett Troll Ferenc kanonok bérmlására. A Kiss család ablakába díszítésnek elhelyezett, György által faragott szobrokat látta, felismerte a tehetséget, és 1869-ben Grazba küldte egy fajaragó műhelybe, majd 1874-ben került a müncheni akadémiaira. Hamarosan az ország egyik leghíresebb szobrászává vált. Köztéri szobrai közül sokat ma is láthatunk. Közéjük tartozik a Hősök terén lévő Millenniumi emlékmű Károly Róbert királyról készült alkotása. Pécssett is több alkotása látható. A leghíresebb a Szentháromság-szobor a Széchenyi téren (1908) és a Corpus Christi (Jubileumi feszület, 1900) a Havi-hegyen. (13)

A kápolnától a Mária-forrás, József-forrás és Zarándok-kút érintésével megyünk Püspökszentlászlóra. A három forrás körül az út rövid szakaszon kalandtúrává válik, az aljnövényzet helyenként teljesen benőtte az ösvényt.

A Zarándok-kút szépen foglalt, a Mária-forrás is felismerhető, viszont a József-forrás még foglalatlan, a víz előbukkanás nehezen megközelíthető.

A Zarándok-kutat 2008-ban felújították. (14)

Innét jól járható úton érjük el a püspökszentlászlói kastélypark kerítését. Rajta láthatóan rég nem használt, zárt kapu. Nyugat felé indultunk el a kerítést követve a patak partján, hol nehezen, hol még nehezebben járható ösvényen, míg kibukkantunk Püspökszentlászló utcájára a Mecsek első kulcsosháza, a Bazsarózsa mellett. Ez volt a falu iskolája, kulcsosházként 1972-óta működött. (15)

A legenda szerint Szent László király (1077–1095) ezen a vidéken vadászott és egy vihar elől itt lelt menedéket. Ennek emlékére építtetett itt templomot.

Szentlászló (nevét 1898-ban változtatták Püspökszentlászlóra) első említése egy vitatott eredetű királyi adománylevelen szerepel 1235-ből. A török hódoltság alatt a falu elnéptelenedett, a környéken remetek éltek. Egyikük, Joannes Reinhard Uhl minorita szerzetes szervezőmunkájának köszönhetjük a második kápolnát, ami 1725-ben épült fel az első romjainál, amiről 1721-ből még maradt fenn írásos emlék. A ma is látható templomot és a kastélyt gróf Eszterházy Pál pécsi püspök építtette 1797-ben. Heteyi Sámuel pécsi püspök 1898-ban látogatott ide először. A hely teljesen magával ragadta, alig három hónap alatt felújíttatta az épületegyüttest, megvásárolta a délre eső területet, és elkezdte az arborétum kialakítását. Az építkezést gróf Zichy Gyula püspök fejezte be. A fő épületet összekötötte a templommal és erkéllyel bővítette 1906-ban. A főhomlokzat timpanonjában látható, a Zsolnay-gyárban készült püspöki címereket 1909-ben helyezték el. Középen gróf Esterházy Pál László, balról Heteyey Sámuel, jobbról pedig gróf Zichy Gyula címere kapott helyet.

A kastély a második világháború után 1954-ig turistaszállóként üzemelt, majd 1997-ig egyházi szeretetotthon volt. 1955. július 17-én itt helyezték el titokban a koncepciós perben elítélt Mindszenty József esztergomi érseket, prímást, bíborost. Október 10-én a szintén koholt vádak alapján elítélt Grósz József kalocsai érseket is Püspökszentlászlóra szállították házi őrizetbe. Az épület állaga ekkor már meglehetősen leromlott volt, november 2-án Felsőpeténybe, az államosított

Kilátás

a püspökszentlászlói kálváriáról.

Almásy-kastélyba költöztették át mindkettőjüket. (16, 17)

A fő látványosság a kastély és az arborétum, de én először a kevesek által látogatott kálváriára másztam fel a temetőn keresztül. A falu volt lakosai mellett itt nyugszanak az 1954–1997 között a kastélyban működő Egyházi Szeretetszolgálat elhunytjai és volt túratársam, barátom, a Zengő védelmezője, Gyórfi

Mihály is. A kálvária méltatlanul elhanyagolt állapotban van. A stációk egy része még áll, képek nélkül, a romos keresztektől a Zengőre látni. Ha idáig felmáztunk, érdemes kelet felé indulnunk a fák között. Pár méteren belül rábukkanunk egy ciszternára ami részt vesz az épület és a park vízellátásában, ez volt a forrása a kastély előtt álló szökőkútnak is. A ciszternát, a Hetyey- és a Kútfő-forrást összekötő hálózatot az alábbi honlapon tanulmányozhatjuk. (18)

Püspökszentlászló, a kastély.

Innét a kastély felé indulva ötven méteren belül előttünk magasodik Szent László király 2,7 méter magas szobra. Csukás Zoltán pécsi műbádogos készítette 1903-ban.

Modern oktató épület az arborétumban.

Az arborétum minden évszakban ámulatba ejt, ne menjünk el mellette. A kis tó, a fenyők és a többi növény látványa a gondozott sétautakról feledhetetlen. A park délnyugati részébe modern oktatási épület is került.

A Hetyey-forrás

A faszindelyes templom és a kulcsosház közötti részen, a Hetyey-forrás mellett 2018-ban felavatott fekete gránit emléktábla, melyen a falu alaprajza látható az egykori tulajdonosokkal. (19).

A forrás magasabban ered a hegyoldalban, itt a kifolyót látjuk, amit még Hetyey püspök készíttetett 1898-ban.

A falu egyetlen utcáján folytattuk utunkat nyugat felé. Baloldalt csak egy építmény van, a 2014-ben felújított harangtorony. Az új harangot 2013 júniusában szentelték fel. (20)

A házak közül több vendégházként üzemel. Közülük is kiemelkedik az Életrendezés Háza, amelyet Váczy Jenő (1914–2003) jezsuita atya munkás és segítőitársai építettek egy kicsi parasztház helyén a kilencvenes években. (21)

*Mária-képoszlop
a püspökszentlászlói vízműépület
közelében, Hosszúhetény felől*

A Kis-tóti-öölgy patakja

A falu elején a Zichy Gyula püspök által 1912-ben állíttatott kereszt mellett is fordulhatunk észak felé, de érdemes továbbmenni Hosszúhetény irányába a Mária-képig. A kilencvenes évek elején vandál kezek levették a képet, ami évekig a püspökszentlászlói kastélyban pihent. 1995-ben Min László képzőművész újíttotta fel és került vissza helyére. Ekkor készült el a ma látható kerítés is. (22)

A ma látható új tűzzománc képet Neukirchnerné Tankó Zsuzsanna készítette 2019-ben. (23)

Pár méter után, a betonhídon túl egy vízműépületnél jobbra (észak) felé térünk a Kis-tóti völgybe. Visszatértünk az „Üvegések útjára”, amit 2012-ben avattak fel. A hetényi üvegmúzeumtól, Pusztabányán, Kisújbányán át Óbányáig vezet és 11 táblán mutatja be a Keleti-Mecsek egykori üvegeseinek életét. (24) Szép réten haladunk át, ahol ősszel kikerics pompázik. Két forrás mellett haladunk el. Először a Bába-kút, majd a Daragói-Nagyforrás mellett.

Turisták számára vízvételre egyik se alkalmas, mindkettő vízmű által lezárt területen fekszik, Hosszúhetény vízellátásához járul hozzá. A

törpevízmű létesítéséről, amibe mindkét Kis-tóti-völgyi forrást is bekötötték, 1976-ban döntöttek. (25)

A Bába-kút eredetileg a turistaút és a patak között volt. 1935-ben itt táborozó cserkészek Zrínyi-forrásnak nevezték, a korabeli Mecsek kalauzok is így említették. A környéken élők szerint mai nevét a korábban a hegyoldalon levő cigányteleptől kapta. Az újszülött gyerekeket a bába itt fürösztötte meg. (26)

Pusztabányához közeledve elérjük a Daragói-Nagy-forrást. Csokonay Sándor és Kiss Lajos foglalták 1968-ban. (27)

Nem sokkal az üveghutai romok előtt jobbra letérve két kis beton-építményre lelünk mindössze harminc méterre a turistaúttól. Ezek a Pusztabányai-kút és a Pusztabányai-kút 2.

A tisztás előtt baloldalt találjuk az üveghuta feltárt romjait. A pusztabányai „üvegcsűr” európai viszonylatban is jó állapotban maradt meg, aminek oka, hogy utolsó lakói elhagyták. Nem települt rá falu, köveit nem hordták el a „hálás utódok”, hogy újra hasznosítsák azokat. A LIDAR (földradar) felvételek mutatják, hogy még nagy feltáratlan terület van a jelenleg látható maradványok körül.

Pusztabánya. Feltárt üveghuta.

Az üvegyártás 1699-ben kezdődött a Keleti-Mecsekben. Az első hutát Rékavölgyben alapította Jány Ferenc pécsváradi apát. A termelés itt hamar, már 1701-ben megszűnt. A mai Mecseknádasd erdeiben folytatódott a munka az 1710-es évek elején, ebből alakult ki Óbánya. Az üveghuták rengeteg fát igényeltek, ami öt évtized után oda vezetett, hogy új helyet kellett keresni. Így alapították meg az akkori Csomor-völgyben Újbányát, a mai Kisújbányát, ahol 1762-ben formálódott először üveg. Sorsát ez a település se kerülhette el, itt is elfogyott az erdő. Az 1780-as évek közepén új települést alapítottak, Üveg Bányát, a mai Pusztabányát. Ez a falu kisebb volt mint Óbánya vagy Újbánya, itt 1802-ben 80 ember élt. A gyártás itt 1805-ben szűnt meg és a település elnéptelenedett. (28)

Az út déli oldalán, a tisztás keleti részén találjuk a régi hutások tiszteletere állított emlékkövet. A hatalmas fonolittömböt Borsi Lakatos László faragta meg, s véste rá az üvegelet és a Glashütte – Pusztabánya feliratot. (29)

Az úttól délre, az erdőszélen találunk egy oszlopot és emlékkövet, ami a Marek József-emlékligetet jelöli. Marek József (1868–1952): állatorvos, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) tagja volt. Az emlékoszlopot és követ 1999-ben állították az MTA Agrártudományi Osztálya megalakulásának 50. évfordulója alkalmából.

A Pécsváradra, Kisújbányára és Magyarereggyre vezető keskeny műúton átkelve szembeötló a városi mércével nézve is szépen gondozott (azaz csutkára nyírt) tisztás. Ízlések és pofonok különbözőek, nekem

Pusztabánya. Kulcsosház.

Pusztabánya. Faház.

ez az erdőben inkább lepusztított helynek tűnik, de be kell látni, itt hétvégén rengetegen, felnőttek, gyerekek élvezik a természetet közelségét, ennek pedig ez a kialakítás felel meg. Többfelé padok, esőbeállók, tűzrakó helyek. A tisztás északi részét a korábbi vadászházból kialakított kulcsosház uralja a mögötte található gazdasági épületekkel. Építéséhez az elbontott hidas-völgyi kulcsosház anyagát használták fel (Baronek Jenő, szóbeli közlés).

Valaha állt itt egy hangulatos csöppnyi kulcsosház, a Betyártanya. Erdészeti őrháznak épült 1948-ban, majd átadták a turisták kezelésébe. Kiss Lajos vette gondozásba. Az Országos Erdészeti Egyesülés vándorgyűlését itt tartották 1995-ben és tudatlan, vandál kezek ezt is, mint több természetjáró emlékünket elpusztították. Nekik így méltóbb volt a környezet egy párnapos szakmai összejövetel miatt. A mostani, az úttól északra levő kis faház megközelítően a helyén áll.

Helyette épült egy új, innét nem messze, a terület keleti részén, az úttól délre. (30)

Pusztabánya. Betyár-pihenő.

Sajnos ez se járt jobban mint kisebb névrokona, ez a tűz martalékvá vált 2019 telén, helyén van a „Betyár-pihenő” esőbeálló.

Észak felé a zöld kereszt jelzésen hagytuk el Pusztabányát. A Hidas-völgy előtt betértünk a Kiss Lajos és Csokonay Sándor által 1961-ben foglalt Betyár-forráshoz. Nevét a közeli (és sajnos csak egykori) Betyár-tanyáról kapta. Korábban (az elmúlt negyven-egynéhány évben) mindig szárazság idején jártam erre.

A forrás alig, vagy egyáltalán nem csordogált. Most folyt, és nem megszűrő csobogást hallottunk. Érdeemes volt a hang után menni, egy mini csurgót találtam, ahogy a forrás vize az elvezetőárokba csepeg. A Hidasi-völgyön csak átmentünk, a magasles mellett kezdődik az emelkedés. Kényelmes, széles úton haladtunk szép szálerdőben a Hidasi-hátra. Ezen a szakaszon több ponton is zajlott a favágás, amire fára szögelt lapokon tájékoztatták is az erre járókat.

A felirat:

„Vigyázz! Fadöntés!

A területre idegeneknek belépni tilos és életveszélyes.”

Egyszerű, világos ismertetés, tiltás, de helyesen így kellene állnia:

„Vigyázz! Fadöntés!

A területre belépő idegeneknek az áthaladás minimális figyelem esetén teljesen veszélytelen, az őslakosoknak (azaz a fáknak) a maradás garantáltan halálos!”

Innét több úton is eljuthatunk a következő állomáshoz, Méré-várhoz. A Szederindás-kutat érinteni akartuk, ezért balra, nyugat felé fordultunk és továbbra is a zöld keresztben maradtunk. Rövid ideig a kék keresztrel együtt haladtunk, két bájos kis tisztáson is áthaladtunk, és a harmadiknál jobbra észak felé tértünk el, továbbra is a Z+ ösvényen. Az egész úton

Szederindás-kút

A Betyár-forrás csurgója

jók voltak a jelzések, leszámítva ettől a ponttól, amíg leértünk a Sin-gödör peremére. Mindössze 400 méterről van szó, de itt több helyen, időnként aljnövényzettel teljesen benőtt úton figyelni kell a térképet vagy GPS-t. A Sin-gödör keleti végétől ismét jól járható és jelzett ösvényen érünk le a Szederindás-kúthoz.

A forrást már az első Mecsek kalauz, Kiss József 1894-ben megjelent „Pécs és környéke vezetőkönyv a városban és annak környékén” is említi, úgy mint az ezt követő művek 1918, 1926, 1939, vagy 1959-ből. A foglalás ideje nem ismert.

A Sin-gödörből felkapaszkodtunk a gerincre és a zöld sávon folytattuk a túrát. Útközben egy tisztáson nagy, elhagyott lakókocsi csúfítja az erdőt. Ajtaja feltépve, körülötte szemét. Kíváncsi voltam, milyen körülmények között pihennek az erdőmunkások, benéztünk. Középen kis tér kályha nyomaival, ebből mindkét irányba háló, 2-2 emeletes priccse. Összesen nyolcan oszthattak meg egy ilyen szállást. Esőbeállónak ma is megetszi, jó tudni, itt van egy ilyen.

A Máré-várhoz vezető műúthoz a S+ -en ereszkedhetünk le, ami a Mecseki Bányász Emlékút része is.

„A vár első írásos említése Castrum Mare néven 1316-ból való. A vár a századok alatt többször cserélt gazdát, a részben ma is látható reneszánsz átalkítására az 1530-as években került sor. Pécs 1543-as eleste után harc nélkül került török kézre. Ők még használták, 72-fős katonaság állomásozott benne. Hadászati jelentősége egyre csökkent, a 17. század elején már romként említik. Csipkerózsika álmából fegyverroppogásra ébredt 1956-ban, majd tovább folytatta szendergését. A szovjetek ostromolták, ágyúval lőtték mert itt talált menedéket a forradalmárok kis csapata, a Mecseki Láthatatlanok. Ketten nem tudtak elmenekülni, emléktábla örzi bátorságukat a várudvaron. A történekről az egykori ellenálló, Dr. Bihari Lajos két könyvében találunk részletes leírást. (31, 32) Elnyerte a legutolsó ostromlott magyar vár címet is! Az 1959-ben kiadott Mecsek útikalauz szerint „külső falainak maradványai a hegy lejtőjén alig találhatóak”. Az akkori állapotokat jól mutatja az 1964-es képeslap ami már a felújítások közben mutatja. Mára rekonstruáltan, kis múzeummal és kilátást nyújtó gyilkokjáróval várja a látogatókat.”

Szászvár felé a következő állomásunk a Vörösfenyő kulcsosház. A Magyar-egregy – Pusztabányai műút előtt érintünk három forrást.

Vár-kút. Ez a kifolyója a mögötte látható épületben levő kútnak.

Képeslap Máré-váráról

Máré-vár

Lépol Ferenc-forrás felirata: 1973 Lépol Ferenc, Bátaszék. Lépol Ferencről nem tudok, nem találtam semmit, lehet hogy csak grafiti a felirat?

Maré-forrás. 2009-ben építeték újjá, táblája még az eredeti, Csokonay Sándor munkája.

Magyaregregy felé nagy épület egy tisztáson, a szekszárdi kezelésben levő Kadarka kulcsosház.

Magyaregregy, Kadarka kulcsosház

Előtte a Csemez Pál emlékére rendezett Maré erdei futóverseny emlékköve. Csemez Pál 2002. július 3-án, hirtelen és tragikus körülmények között hunyt el. Barátai kezdeményezték ezt a futást 2012-ben. Az 5. versenyen, 2016-ban állították az emlékkövet.

Az út túloldalán jobbra (kelet) fordultunk, és az őrház után a híd előtt balra (észak) fordulva mentünk a Vörösfenyő kulcsosházhoz a Mecseki Bányász Emlékúton. Az első szakasz a S+ jelzésen fut. A következő 4 kilométer csodálatos, jórészt szálerdőben halad jól jelölt utakon, ösvényeken. Útközben 2 forrásnál álltunk meg. A gyér vizű Cikai-forrás mindössze 200 méterre van egy kis katlanban, az azonos nevű völgyben. A Nyomákói-kút közvetlenül az ösvény mellett van. Solymos Lajos foglalta 1954-ben. A név eredetéről több elképzelés is van, az egyik szerint a gödröt, mélységet is jelentő nyomákóból származik, elhelyezkedése meg is felel ennek. (33)

Enyhe emelkedő után érkezünk a nagy tisztáson álló Vörösfenyő kulcsosházhoz és a Nyárádi kunyhóhoz. A kulcsosház 21 fő részére nyújt szállást 2 szobában. Erdészeti munkásszállásból alakították át, 1974-től kulcsosház. (34)

Vörösfenyő kulcsosház.

Háttérben a Nyárádi kunyhó.

A Nyárádi kunyhót már az első Mecsek útikönyvek említik, mint konyhából és kis szobából álló épület. 2005-ben még a szászvári önkormányzat kezelésében álló kulcsosházról írnak róla. Mára szerintünk, az alapján, amit kívülről és az ablakon betekintve látni, lakhatatlan. Nagyon elhanyagolt, falai repedezettek.

Turistaút a Csepegő-árkokban

A szászvári pincesor

Rövid pihenő után indultunk Szászvárra, de nem a rövidebb úton. A Mecsek egyik csodálatos szurdokvölgyén, a Csepegő-árkon keresztül. Ez a szakasz is jól indul, hatalmas famatuzsálemek között, de később a szurdok egyes részein kimondottan nehezen lehet haladni. Ennek ellenére nem bántuk, hogy ezt választottuk, a Mecsek sok völgye közül ez is a legfantasztikusabbak közé tartozik. A Csöpögő-forráshoz is érdemes leereszkedni, közelről az igazi! A völgyből erős kapaszkodóval jutottunk ki, néhol aljnövényzettel teljesen benőtt ösvényen.

Szászvár előtt még vár ránk egy emelkedő, az utolsó a „hullámvasútból”. A nagyközség felé lejtve több ponton is messze ellátni észak felé, a Hegyhátra.

Szászvár előtt letértünk a jelzett útról és a pincesoron jutottunk a nagyközségbe.

A teljes útvonal közel 30 kilométer, de megéri a fáradságot! Változatos tájakon sok látnivalót érintve értünk célba.

Felhasznált irodalom

- » 1. Zengő. A Hosszúhetényi önkormányzat lapja. 2000 június, V. évf. 3. szám. 4. o.
- » 2. Mód László: Bárányles. Múltmentő. A Hosszúhetényi Hagyomány-őrző Egyesület kiadványa. 2011. 6. oldal.
- » 3. Zengő. A Hosszúhetényi önkormányzat lapja. 1995 június, IX. évf. 3. szám. 16. o.
- » 4. Csuti J. A rejtélyek mesés vára. Új Dunántúli Napló, 1998. szeptember 1. IX. évf. 239. szám, 5. o.
- » 5. Miklós Zsuzsa: Zengővár helye a hazai várépítészetben. Castrum 13. (2011:1.) 5–24.

- » 6. Gállos Orsolya: Középkori várat rejt a Zengő. Új Dunántúli Napló 1998. július 4. IX. évf. 181. szám, 11. oldal.
- » 7. Kárpáti Gábor: Bronz fibula Zengővárról. Pécsi Szemle 1998, 1. évf. 1–4. szám, 11. o.
- » 8. Zengő. Ökológia, politika és társadalmi mozgalom a Zengő-konfliktusban. Szerkesztette: Vay Márton. Budapest, 2005. 33. oldal
- » 9. Dr. Bátai István. Mecseki kilátók. A Mecsek Egyesület évkönyve a 2009-es egyesületi évről. Pécs, 2009. 106. o.
- » 10. Rabb Dániel. Látható szerkezet. Kilátó a Zengőn. Régi-Új Magyar Építőművészet, 2020. (4. szám), 45. oldal
- » 11. A zengői Mária-kápolna felszentelése. Az Új lap pécsi melléklete. 1908. május 9. II. évf.: 107. szám.
- » 12. Mária-kápolna. Dunántúli Napló, 2007. október 6. XVIII. évf. 273. szám, 7. o.
- » 13. Nagy Ildikó, Szokoly Károly. Szászvári Kiss György szobrászművész életműve. Várbaráti Kör Egyesület Szászvár kiadása. Szekszárd, 2019.
- » 14. Kalmár László: Hűsítő víz. Turista Magazin. 2009. május. CXVI. évf. 5. szám, 12. oldal.
- » 15. Turista Magazin. 1984/3, 30. évf. A Bazsarózsa kulcsos turistaház. Turista Magazin kiskönyvtár, 3. o.
- » 16. Virág Zsolt. Püspökszentlászló. Múltmentő. A Hosszúhetényi Hagyományörző Egyesület kiadványa 10. 2016, 3. oldal.
- » 17. Baronek Jenő. Püspökszentlászló. Az arborétum és a Zengő. Pécs, 1998.
- » 18. <https://turistautak.openstreetmap.hu/mefo/forras-4984195867>
- » 19. Zengő. A Hosszúhetényi önkormányzat lapja. 2018/3. XXVIII. évf. 11. o.
- » 20. Zengő. A Hosszúhetényi önkormányzat lapja. 2013/4. XXIII. évf. június, IX. évf. 3. szám. 7. o.
- » 21. János Mihály. Krisztusi emlékjelek. Keresztény Élet. 1997. január 19. 3. o.
- » 22. Újjávarázsolt Mária-kép. Zengő. A Hosszúhetényi önkormányzat lapja. 1995/4, V. évf. 15. oldal.
- » 23. Zengő. A Hosszúhetényi önkormányzat lapja. 2019/3, XXIX. évf. 13. oldal.
- » 24. Zengő. A Hosszúhetényi önkormányzat lapja. 2012/5, XII. évf. 1. oldal.
- » 25. Elkészültek. Dunántúli Napló 1976. XXXIII. évf. 92. szám, 4. o.
- » 26. <https://turistautak.openstreetmap.hu/mefo/forras-1229921070>

- » 27. <https://turistautak.openstreetmap.hu/mefo/forras-1229920826>
- » 28. Hosszúhetény, Üvegmuzeum.
- » 29. Zengő. A Hosszúhetényi önkormányzat lapja. 2009/2, XIX évf. 7. oldal.
- » 30. Betyártanyából kulcsosház. Új Dunántúli Napló, 1995. augusztus 26. VI. évf. 232. szám, 5. o.
- » 31. Mára-vár és környéke. Szerk.: Füzes Miklós. Magyaregregy, 1997.
- » 32. dr. Bihari Lajos: Falu a leláncolt sziklák alatt. Magyaregregy, 2023.
- » 33. <https://turistautak.openstreetmap.hu/mefo/forras-3350662503>
- » 34. Baronek Jenő: Pécs-Baranya természetjárásának 110 éve. Pécsi Szemle, 2001. nyár. 4. évf. 80. o.

- » A fényképeket a szerzők készítették, kivéve:
- » 11. kép. Forrása: Zengő. A Hosszúhetényi önkormányzat lapja. 2005 június, XV. évf. 4. szám. 8. o.
- » 47. kép. Képeslap. Fővárosi Foto V. X. 4-644.

Apécsi – elsősorban a történelmi belváros területén és annak közvetlen környezetében mélyített – különböző célú fúrási rétegsorok ismeretében feltűnő jelenségnek adódik, hogy nagyon sok archív rétegsor leírásában fordul elő a „mecseki törmelék”, avagy „lejtőtörmelék”, vagy csak egyszerűen a „kőtörmelék” nevezetű képződmény. Általában a szürke alapszínű antropogén feltöltés alatti önálló képződményként adták meg a rétegsorok, és legjellemzőbb színeként a sárgás árnyalatoktól kezdődően egészen a sötétbarnaig tartó változatosságot jelzik. Néhány évtized alatt – a város földtani sajátosságainak felvételezése során – már nemcsak az archív fúrásokban, hanem nyílt feltárásokban, az újabban megnyitott közműárkokban és több (jellemzően ókori leleteket rögzítő) régészeti feltárásban – sokszor lehetett (valójában napjainkban is előfordulóan lehet) találkozni azon lejtő(kő)törmelékkel, amelynek helyzete, vastagsága és összetétele alapján érdekes természeti folyamatokkal lehet kiegészíteni a város fejlődését. A képződmény jelenléte alapvetően utal a Mecsek irányából érkező meg-megisméltlődő olyan természeti hatásokra, amelyek jelen voltak az emberi történelem jelentős korszakaiban és maradandó nyomokat hagyva a város fejlődésének ismeretében értelmezhetők.

1. sz. ábra: A lejtő(kő)törmelék nyílt feltárása pécsi lejtőn napjainkban

A történelmi város természeti adottsága, hogy annak közvetlen északi háttérében helyezkedik el a Mecsek hegység azon részlete, ahol a földtörténeti középkor (triász időszak) szilárd kőzeteinek jelenléte – a Misina–Tubes vonulatban és annak déli oldalán – meghatározó. Természetesen vannak idősebb és fiatalabb képződmények is a hegység ezen részletében, ám azok területi kiterjedése és vastagsága az előbbiekhöz viszonyítva jelentéktelennek tűnik. Valójában csak szűk részletekben módosíthatják azon általános képet, hogy a triász időszaki kőzetek (mészkö, dolomit, márga, aleurolit, homokkő stb.) törmelékei úgy általános elterjedésűek, hogy csak foltszerűeknek ismertek azon helyek, ahol nincsenek jelen.

A lejtő(kő)törmelék képződésének első nagy szakasza azon mállási folyamat, amely a klimatikus hatásoknak kitett szilárd kőzetek felszínén érvényesülhet. Jelentős hatásoknak minősülnek a megismétlődő fagyások, valamint az igen gyors hőmérséklet-ingadozások és a változatos mennyiségű és nagyon eltérő intenzitású csapadékok. Az aprózódással egy időben megkezdődik a felszín környezetében a talajképződés folyamata is, hiszen így az anyakőzetek – a saját málladékaikkal – fokozatosan fedésbe kerülhetnek. A helyben történő fellazulást (aprózódást) követően lépnek fel azon erők, amelyek során a törmelékanyag és a felette elhelyezkedő talajosodott zóna jellemzően lejtőirányához igazodva áthelyeződik. A kőzettörmelékes sáv gravitáció mozgását belső és külső erők egyaránt kezdeményezhetik, és a sebességet határozottan befolyásolja a kőzettér víztartalma és a lejtők meredeksége. A lejtőirányhoz igazodó változó intenzitású mozgás a megismétlődő csapadékhullások, valamint a gyorsan fellépő fagyások és olvadások üteméhez is igazodhat. Ezen folyamatot deluviális üledékképződésnek nevezi a szakirodalom. A folyamatban leginkább a csapadékoság által kezdeményezett leöblítések dominálnak, ám az átázott törmelékes zóna meredekebb lejtőkön a fedősávval (talajosodott zónával) együtt csúszások formájában is elmozdulhat. A mozgás távolsága általában nem jelentős, így az elmozdult tömegben kaotikusnak mutatózó állapotokat lehet felismerni (nincs határozott rétegzettség, a törmelékek szögletesek, a köztés – ágyazó – anyagok kimaradnak, vagy lencsék, avagy fészkek formájában túlsúlyra jutnak stb.).

Szilárd kőzetekből álló hegyvidéki területek előterében kialakult lejtői törmelékek anyagát az általában klimatikus hatásoknak ellenállóan tartott képződmények darabjai alkotják. Keletkezésük nem is olyan régi, hiszen a földtörténet utolsó jelentősebb szakaszát alkotó

negyedidőszakban (pleisztocénben és holocénben) többször is volt olyan klímaváltozás, amely elősegítette/generálta a mállási és lejtőmozgásos folyamatokat. A pleisztocén (jelentése: jégkorszaki) elnevezés árulkodik arról, hogy több mint 1,5 millió éven keresztül nagyon sokszor volt megismétlődő jelleggel fagyás és felmelegedés. A folyamat megismétlődése a kb. 12 ezer évvel korábban megkezdődött holocénben (jelenkorban) is töretlenül – igaz, a korábbi lendületet már kissé elvesztve – folytatódott. Ennek nyilvánvaló előfordulásaként értelmezhetőek azon régészeti feltárások a városban, melyek szerint az ókori (római) maradványokat 1500 évnél nem idősebb lejtő(kő)törmelékes (közismertebben hordalékos) sávok is lefedhették.

Az emberi történelem során megismétlődő – tehát akkor is szabadon érvényesülő – deluviális folyamatokat annak tükrében érdemes napjainkban értelmeznünk, hogy az ókori város területéhez tartozó helyszíneken a természeti folyamatok az ókort követően ismét szabad teret nyertek. Ez a jelenség annak ellenére történt, hogy Sopianae korábban több száz éven keresztül létezett, és akkor okkal feltételezhetően védekezhetek a lejtő irányából jelentős előjelek nélkül érkező hordalékokkal szemben. Így épített környezetének – később sok helyen tudatosan visszabontott – maradványai napjainkban is megtalálhatók, igaz, szinte mindenütt az aktuális terepszintek alatti – sokszor lejtő(kő)törmelékekkel fedett – helyzettel. A római jelenlét után gravitációsan érkező hegyeségi területről származó kőzetek anyagát tartalmazó lejtő(kő)törmelékes sáv kialakulása és helyzete viszont mindenképpen arra utaló, hogy a rómaiak olyan terepalakításokat is végeztek, amelyeknek célja a településük védelme volt a lejtő magasabb részleteiről kiszámíthatatlanul érkező hatásokkal szemben.

2. sz. ábra: Régészeti (ókori, római) feltárás a Nagy Lajos Gimnázium udvarán 2002-ben (1. kép)

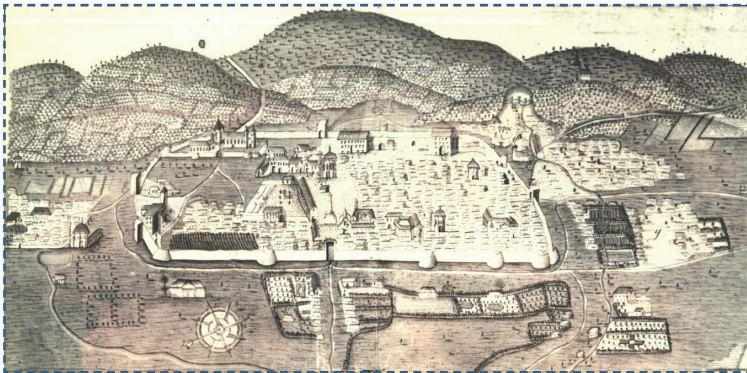

3. sz. ábra: Régészeti (ókori, római) feltárás a Nagy Lajos Gimnázium udvarán 2002-ben (2.kép)

A római város megszűnését követően hamarosan teret nyertek a lejtőn azon leöblítési folyamatok, amelyek végül a volt település területén barna alapszínű fedősávot alakítottak ki. Az egykori lejtő és az előtérben kialakult ókori város morfológiájára vonatkozóan kijelenthető, hogy – a törmelékes fedőrétegek területi elterjedése és vastagsági viszonyai alapján – jelentősen eltért a jelenlegitől. Sőt, a későbbi – közép- és újkori – emberi jelenlét azon is sokat változtatott, hiszen a megismétlődően kiépülő város építményeihez a korábbi – elsősorban ókori – épületek „kőbanki” bontásai mellett kiegyenlítő töltéseket is végeztek. Utóbbi tevékenység eredményeként a korábbi várost lefedő barna vagy sárga alapszínű sávra kerültek a szürke (erősen humuszos) kiegyenlítő feltöltések. Ezen folyamatot igazolta a Nagy Lajos Gimnázium területén végzett – területileg nagy kiterjedésű – régészeti feltárás, hiszen a pleisztocén kőzetlisztbe helyezett ókori leletek felett a barna színű holocénnek tekinthető lejtő(kő)törmelékes sáv mutatkozott. Utóbbi felületén foglalt helyet a felszíni egyenetlenséget kiegyenlítve a változó vastagságú antropogén feltöltés. Az itt felismerhető üledékföldtani viszonyok arról árulkodnak, hogy a népvándorlások időszakában jelentős volt a hegységi területéről indulóan a lejtőláb irányába tartó hordalékképződés.

A több évszázaddal későbbi és újabb építésű középkori város oldalirányokban fokozatosan jóval túlterjeszkedett a korábbi település jelenleg ismert határain. Kezdetben a keleti és nyugati irányokba történt a bővülés, és majd csak jóval később – a népesség növekvő számához is igazodva – valósult meg a déli és az északi területrészek beépülése.

Nincs valós képünk a középkori város feletti lejtő növényzettel való – eróziós és leöblítési folyamatokat is tompító – borítottságáról. Így inkább csak az utóbbi évszázadokban megszületett egykori városképi

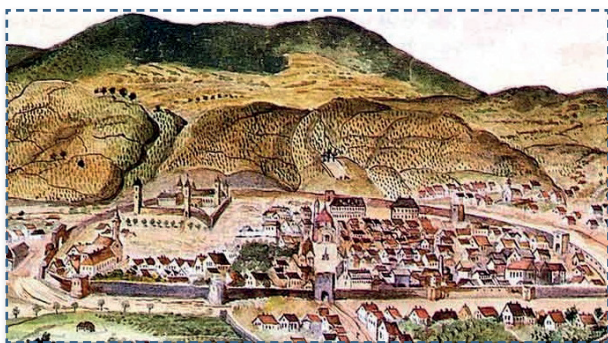

4. sz. ábra: Pécs 1732 körüli látképi ábrázolása (fametszet)

ábrázolások adhatnak tájékoztató jellegű segítséget. Szinte mindegyik XVIII. századi és későbbi ábrázoláson feltűnő, hogy a város feletti lejtő eléggé csupasz, hiszen azon kiterjedten találhatóak szőlőültetvények és azokon túl inkább már csak ritkás erdőrészetek ismerhetők fel a felszíni vízválasztót alkotó gerincig tartóan. Érdeemes viszont kiemelni, hogy a morfológia – a település építményeitől távolodva – mesterkéltné, hiszen a város jellegzetességeinek kiemelése lehetett a fő cél.

Vannak korábbi látképek (történelmi metszetek) is a várossal, ám azok – nemcsak mai szemmel megítélve – meglehetősen pontatlanok. Elsősorban a belső várra, valamint annak környezetére összpontosítanak, néha olyan részleteket hangsúlyoznak, amelyeket az akkori kor(ok) megkövetelt(ek) (a meghódítandó települést a közvetlen környezet valóságához közeli ábrázolása nélkül). A korábbi városképi ábrázolások közül kiemelkedőnek minősül viszont Haüy hadmérnök által (XVII. század végén a város 1868. évi visszafoglalása után) készített térképe, ám annak tartalma inkább a középkori város alaprajza és a mai állapotok (utcahálózat) közötti azonosságok és különbségek felismerését szolgálja.

5. sz. ábra: Pécs látképe 1763-ban (Prunner Ignác metszete)

A XVIII. századi metszetek alapján – a több száz évvel korábban emelt városfal védelmi jelenlétét is hangsúlyozva – szinte véglegesen megszűnt a Mecsek irányából érkező durva hordalékok bejutása a történelmi városrészbe. Így azok a középkorban a történelmi városmag keleti és nyugati határai mellett fejtették ki „áldásosnak nem nevezhető” tevékenységüket. Ilyen városfalon kívüli intenzív erózióval lerakódott sávokat tártak fel a XX. század végének környékén a Barbakán melletti és a Búza téren megvalósult építkezések munkagödreivel. Az egykori erőteljes erózió igazolása, hogy a szintén holocénnek datált lejtő(kő)törmelék sáv a város nagy része alatt folyamatos elterjedésben megtalálható pannóniai korú homok felületébe is erőteljesen bevágódott.

6. sz. ábra: Középkorban pannóniai homokba bevágódással kialakult torrens vízfolyás medre antropogén feltöltéssel is kiegyenlítve (Barbakántól nyugatra)

7. sz. ábra: Búza téri építési munkagödörben feltárva a homokra települt lejtő(kő)törmelékcsávok és az antropogén feltöltések váltakozása

A homokot is elérő eróziós árkos bevágódások elégséges igazolást adnak arra vonatkozóan, hogy a város területének jelentős részéről a hegyoldali területről induló leöblítő hatások eredményeként „letakarításra kerültek” a korábbi természetes keletkezésű takarórétegek. Így érthető, hogy több száz év alatt az ókori épületmaradványokra is szabadon lerakódhatott a Mecsek irányából érkezett azon törmelék, amelynek köztes vagy befoglaló anyagát elsősorban az egykoron szinte mindenütt előforduló kőzetliszt (lössz) biztosította. Az említett – és más egyéb – feltárások alapján már érthető, hogy pleisztocén egyik legjellegzetesebb képződményeként ismert erózióra és átázásra igen érzékeny kőzetliszt (lössz) csak kis foltokban maradhatott meg a város területén. Napjainkban jellemző előfordulásainak ismertek az eróziós völgyek közötti szűk hátak és a lejtőoldali védettebb helyek, valamint az ókori város területének nagy része.

8. sz. ábra: Pleisztocén-holocén lejtő(kő)törmelékcsáv közmuárokban talajtakaróval fedve

9. sz. ábra: F fiatal holocén lejtő(kő)törmelékcsáv 2023-ban (Mária u. közmuárok)

Az ókori leletekre települt törmelékes sáv előfordulásaiban érzékelhető, hogy annak lerakódása nem egyszeri eseményként, hanem többször megisméltendő folyamatként történt. Ennek megfelelően olyan sávozottság is érzékelhető tömegében, amely a kőanyag nagyságával, vagy a köztes (ágyazó) anyag mennyiségével követhető.

A legfiatalabbnak (kb. 1000–1200 évesnek is) tekinthető, és a Mecsek irányából a városba egykoron érkező lejtő(kő)törmelékes sávokat már csak elvétele találhatunk közvetlenül a jelenlegi terepszintek alatt. Előfordulásuk felismerését nagyon nehezíti, hogy a közműépítések során szinte mindenütt homokos ágyazórétegbe kerülnek a vezetékek. Így a közművek rekonstrukciós munkálatai során csak akkor találkozhatunk eredeti helyzettel és természetes állapotban lévő igen fiatal (nagy részben triász időszak kőzeteinek darabjait tartalmazó) törmelékes réteggel, ha új nyomvonalba helyeznek vezetékszakaszokat.

A történelmi belvárosban a korábban megvalósult közműépítések során többnyire a néhány 100 évvel korábban lerakott építési törmelékes feltöltések megnyitása történik. Ezen állapot napjainkra is igen jellemző. Az antropogén feltöltésekben természetesen megtalálhatók a 2000 éves város történelméhez szorosan kapcsolódó kőzetek és építmények törmelékei, ám a köztesen elhelyezkedő, erősen humuszos talajosodott részletek már nem azonosak a lejtők korábbi leöblítésével ide juttatott anyagokkal.

A város területén természetesen nemcsak korábban, hanem napjainkban is érvényesül a csapadékok leöblítő hatása. Erre vonatkozóan 2023 szeptélyes nyarán is kaphattak tapasztalatokat a városlakók. A szeszélyesen megisméltendő folyamat valójában a történelmi kezdetektől indulóan végigkíséri a település létezését. Hiába vezették el a városfal létezését követően oldalirányokba a jelentős esők időszakában kialakult durva

10. sz. ábra: Felületkiegyenlítő „történelmi” antropogén feltöltés (Esze T. u.)

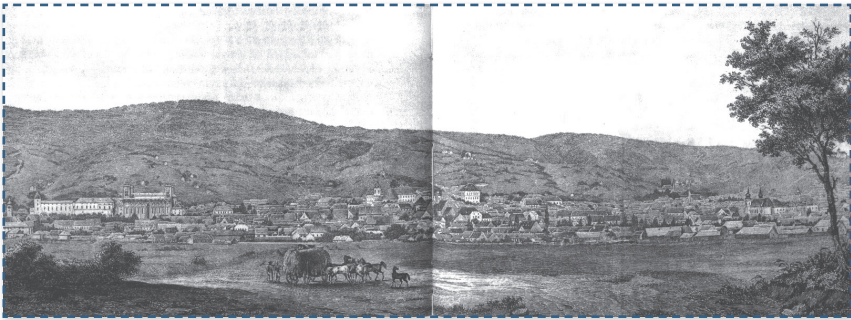

11. sz. ábra: Széchenyi térre érkezett hordalékanyag kupacai a folyókák tisztítása után (1900)

törmelékes hordalékokat, ha a szőlőültetvények felől továbbra is finom iszapok érkeztek a településre. Így a város jelentősebb terein és utcán – több száz éven keresztül – olyan mennyiségű finom hordalékok rakódhattak le korábban, hogy azokat csak többnapos fáradságos munkával tudták eltávolítani. Ilyenkor a közterületek burkolatairól és az ottani folyókák szelvényéből kiemelt sarat kellett több napon keresztül tartó munkálatokkal eltávolítani. Ezen állapotokra utalnak azon pécsi utcaképek, melyek szerint többször voltak olyan elöntések a történelmi centrumban, hogy a közterületek és a főtér – a mellékelt kép (11. sz. ábra) készítésének időpontjában is – több napig sárral borított volt.

A mecseki kövek azonban nem mindenkor érkeztek be a város területére természetes módon. Sok évszázada megkezdődött az építőkövek termelése a város területén, így a tudatos ember általi behordás már több ezer éve jellemző a településre. Érdekes viszont a korábbi tevékenységeket olyan időrendbe állítani, amely a város történelmével is párhuzamosítható. Érdekes, hogy a történelmi várost ábrázoló több százéves látképeken nem találunk nagy kiterjedésű bányászati helyszíneket, hiszen az itt lakók mindig igyekeztek a felhasználási helyhez legközelebb található és a használati célnak megfelelő kőanyagot megszerezni.

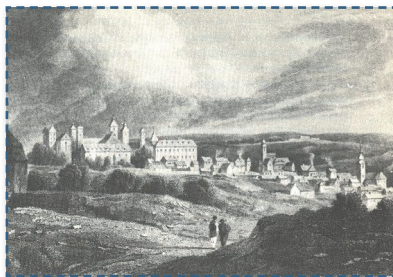

12. sz. ábra: Pécs XIX. századi látképe az 1830-as években

Több pécsi nemzedék számára teljesen elfogadott, hogy a Tettye és környéke volt a város építéséhez szükséges kőanyag elsődleges beszerzési helye. Azonban a város régi térképeinek és ábrázolásainak tartalma, valamint a település geológiai jellemzői alapján ezen megállapítást mindenképpen finomítani és természetesen pontosítani szükséges. A Tettyén bizonyára a rómaiak is végeztek már kőtermelést, ám annak mennyisége nem lehetett olyan nagy mértékű, hogy az ókori város épített környezetének anyaga csak innen származzon. Az ókori terepalakítást inkább a forrás vízenergiájának kishasználása indukálhatta, hiszen a karsztvizet

– a mesterségesen kikényszerített – felszínre lépésének helyétől indulóan lehetett irányítani olyan tömegként, hogy a völgy mélyebb részletében lévő malmoknak energiaforrást jelentsen. Az itteni víz tehát inkább „üzemanyaga” lehetett a Barbegalban – Provance – kialakított rendszerhez hasonlóan elhelyezett malmoknak, hiszen a völgyben kialakult forrásmészki tömegének alsó 2/3-a erősen megcsonkított. Emiatt nem lehet meglepő, hogy az ókori város egyik településrészén (a Kossuth L. téri ásásokkal feltárt építmények alapján) a forrásmészki építőköként is hasznosult. A karsztvízből kivált édesvízi mészkő (travertino, darázkő, likacskő, mésztufa stb.) felhasználása a későbbiekben többször is megvalósult a város építményeiben található különböző eredetű anyagok alapján. Így nem lehet meglepő, hogy a XX. század elején kiadott (Schafarzik Ferenc: A magyar korona országai területén létező kőbányák részletes ismertetése 1904. c. összefoglalásban) önálló bányahelyként szerepel a tettyei forrásmészki kitermelése a 191-es sorszámon. A leírás szerint: „szennyes-barna, likacsos-odvas, puhább, alluviális korú mésztufa a Tettye-forrás mellől”. Az archív kataszterben természetesen szerepelnek azon bányák is, amelyeknek jelenléte meghatározó volt a későbbiekben. Említésre kerül a tettyei és a báránytetői is, de szerepelnek benne olyanok is, amelyek napjainkra szinte teljesen elfeledetté váltak. A katasztertartalmát érdemes vizsgálni a város korábbi, korabeli és régebbi térképeinek ismeretében, és azonnal szembetűnővé válik, hogy a településen végzett történelmi építőkö termelések mindenkor az akkori város peremi részletein történtek, tehát a belterület bővülése folyamatosan kiszorította – majd beépítette – az építőanyagok korábbi beszerzésének helyeit. Ezen meg-megújuló folyamatnak több olyan helyszíne van a jelenlegi belterületen, hogy az aktuális morfológia és az ottani különböző geológiai korú kőzettér ismeretében azonosíthatók a történelmi város bővülése keretében „bekebelezett” bányák helyei. Közülük a Rókus-domb és környéke emelhető ki elsőként, hiszen az volt – a jó minőségű fagyálló és falazatokba is felhasználható mészkőelőfordulásként – a régi városhoz legközelebbi beszerzési hely. Erre utal az 1827-ben készített pécsi látkép is, mivel annak közvetlen előtere egy régen felhagyott bányaudvar – egyik jellemző részletének – akkori állapotát tárja elénk.

13. sz. ábra: Felhagyott (Rókus-dombi) kőbánya területéről készült pécsi látkép (1827-ben)

A város legrégebbi – jellemzően kataszteri – térképeinek tartalma szerint a kőtermelés valószínűsíthetően mindig a közvetlen környezetben történt (az első azonosítható bányászati helyet az 1801-es kataszteri térkép a Zsolnay-domb keleti oldalán jelzi). Az 1801-es kataszteri térképen jelzett vízrajzi állapotok – a Rókus-forrás patakja délkeletre vezetve, a bálicsi vizek árkanak mesterségesen megtört nyomvonala – arról is árulkodnak, hogy a Rókus-dombon végzett – minden bizonnyal már az ókorban megkezdett – bányászat befejezésének időpontja a XVIII. század vége lehetett, így hamarosan beépülhetett az egykori bányaterület nagy része. A város régi épületeiben található kőanyagok nagysága és felülete szerint nem volt igazán szakszerű – a mész-kő-előfordulásokban gyakran tapasztalható pados elválásokat kihasználó – termelés, hiszen a beépítésre került kőanyag döntő hányada éles és sarkos, vagyis olyan, amelynek nagy hányadát már akár „lehajolva” is meg lehetett szerezni. Ekkor nem igazán válogattak, és több helyre is elmentek beszerzésre, így a vegyes (mész-kő, márga, homokkő, forrásmész-kő stb.) kőanyagok igen gyakoriak a régi pécsi építményekben. A sok évszázadon keresztül megvalósult „felszínről történő csipegetést” jelzik a Tettye tér környéki állapotok. Az ottani tektonikusan megviselt mész-kőtömeg felületéről folyamatosan lehetett a mállási folyamatokat is kihasználva építőanyagként jól felhasználható kőanyagot gyűjtögetni. Ha nagyobb darabot sikerült találni, akkor azt már akár a szállítás előtt aprították.

A XIX. század második felétől rohamosan fejlődő város kőéhségét jól jellemzi Schafarik F. katasztere, hiszen abban említésre kerül, hogy a pécsi kőbányák többsége a XIX. század végén a mész-követ elsősorban „kavicso-lási czélokra” termeli. A szerző a beküldött adatok birtokában adta meg ezen értékelését, és egyértelműen a Havi-hegyen és annak környezetében (szarmata mész-követ és homokkövet) termelő bányáknál emeli ki az azokból kiszállított anyagok építőköként történő felhasználást. A mecseki kövek több célú történelmi felhasználásra utaló Kitaibel Pál (természettudós) által tett megfigyelés, mely szerint az épületek mellett a térburkolatok is szürke mész-kőből készültek a XVIII. század végén tapasztalt állapotok szerint.

14. sz. ábra: Tettye-tér ÉK-is sarka és az Irma út kezdete (XIX. sz. vége)

15. sz. ábra: Tiborc utcai kőbánya feltüntetése az 1865. évi kataszteri térképen (3465 hrsz)

A kataszter további érdekességei közé tartozik, hogy abban először szerepel azon tettyei kőbánya, amelyet a korábban készített városi térképek még nem jeleznek. A régi térképek hiányossága valószínűsíthetően arra vezethető vissza, hogy már a XIX. század elejétől kezdődően mészke megszerzése érdekébe művelték a Makár-domb lejtőjének DK-i részletében (mai Tiborc u. északi oldalán) megnyitott bányát, vagyis az akkori igényeket már onnan is kielégíthették. A napjainkra szinte teljesen elfeledett bánya kitermelésre kerülő anyaga az 1904-es kataszterben is megemlítésre kerül, mint „Feketés-szürke, tömött, fehér- és sárga eres bitumenes kagylómészke a Pap József-féle felső-makári kőbányából.” További érdekesség, és igazolja a volt bányahely korábbi fontosságát, hogy helye (több udvart is jelezve), szerepel az 1869–1887 között felvett III. katonai felmérés pécsi térképlapján. A később nagy ismertséget kapott tettyei és báránytetői kőbányák akkor viszont még ábrázolásra sem kerültek a XIX. századi (kataszteri és katonai) térképeken, hiszen azok megnyitása csak a későbbiekben, az évszázad utolsó évtizedeiben történik. A makári területen – a régi térképek tartalma szerint – még évtizedeken át tartóan folytatódik a termelés. Valószínűleg a millenniumi lendület követelte meg az újabb termelési helyek kijelölését, hiszen ekkor kezdeményezik a tettyei és a báránytetői mellett a Mecsekkapu feletti (a 3. hajtúkanyarban található) bánya létesítését.

A korábbiakhoz képest jóval nagyobb mérvű bányászatot nemcsak a pécsiek építőanyagainak megszerzése érdekében végeztek. A XIX. század közepén fokozatosan elterjedt a makadámút készítése (John Loudon McAdam 19. századi skót mérnök általi technológia), amely nem az egyenlő méretű tömbkövek elhelyezésével, hanem (közel) egyforma méretű – általában tört – kőanyagok lerakásával fokozta az utak tartósságát, és ehhez a pécsi kőbányák anyagai megfelelőnek találtak. Az akkori igényeknek eleget téve a pécsi bányák többségében megkezdődött a letermelt mészkő szisztematikus törése, amelyet később „forgácskő” készítéseként is említettek. Ekkor kezdődött meg azon tevékenység is, hogy a város területén már akkoriban is felszakadó pincéket forgácskő lerakásával próbálták kezelni. Szakszerű feltárás hiányában a süllyedéseket tovább roppantották, majd az így terjeszkedett gödröket a kőbányák meddőjével feltöltötték. Ilyen műveletek eredményeként a történelmi városrészekben egymáshoz közel olyan „kőzsákok” születtek, amelyek a teret csak hézagosan töltötték ki, és a későbbiekben utat engedtek a csapadékvizek kimosó hatásának. Az újabb megsüllyedésekre válaszul csak töltögettek, és ennek következményeként néhol kaotikus állapotokat tártak fel a későbbi fúrások vagy közműárkok. Még az 1960-as években is megszokott volt ezen forgácskőves technológia, hiszen akkor a báránytetői és tettyei, valamint a gyükesi kőbányák még zavartalanul termeltek – kiemelendő, hogy a termelés egy részét az akkori mészégetők dolgozták fel.

16. sz. ábra: Tiborc utcai (felső-makári) kőbánya látképe nyugatról (1932)

17. sz. ábra: Tiborc utcai kőbánya látképe (északról) már a felhagyás időszakában (1935)

A felső-makárinak jelzett (Tiborc utca északi oldalán kialakult) egykori kőbánya fokozatosan kimerült, hiszen az egykori környezet terepszintje fölé emelkedett tömb ismeretében kezdeményezett műveletek következményeként végül gödör keletkezett. Az egykori fejtési műveletek legmélyebb részletében megkezdték a feltöltési tevékenységet annak érdekében, hogy a

megbontott lejtőlábat kiegyenlítsék, a mély bányaudvari részt, mint lefolyástalan területet, véglegesen felszámolják. A feltöltés folyamata több évtizeden keresztül tartott, hiszen a város területéről a XX. század első felében készített térképek tartalma szerint érvényesült a fokozatoság elve, mivel egyre szűkebbé vált a bányászati helyszín kiterjedése. A töltésekkel végül elérték azon helyzetet, hogy a város belterülete a volt kőbánya területére is kiterjedhetett. Napjainkban már csak a lakóépületek közötti kb. 1 m körüli magasságot is elérő kelet-nyugati irányú kőzetfalrészlet emlékeztet a 100 évnél is hosszabb időszakban végzett bányászatra.

A város történelme során megpróbálta a Mecsek jelenléte eredményeként adódott hátrányokat kezelni és a természeti viszonyok által nyújtott előnyöket kihasználni. A morfológiai jellemzők alapján a jelentős csapadékok – mint felszínen lerohanó köves és iszapos áradmányok – károkat okozva sokszor kényszerúséget jelentettek, de azoknak felszín alá jutott hányada szinte áldást is jelentett az itt lakóknak, hiszen változó színvonalon biztosította az életető vizet. A város vízellátása – a szórványosan megismert vízvezetéki maradványok alapján – az ókortól kezdődően 1892-ig gravitációsan működő rendszerrel történt. Az ellátás azonban nem mindenhol és mindenkor volt elégséges, hiszen a természet diktálta a tempót, a városlakók véleményét nem kikérve. Erre utalva terjedt el azon kifejezés, hogy Pécs vízellátása hosszú időszakon keresztül „csörgedeztető” rendszerrel történt.

A történelmi városmagnak és környezetének hidrogeológiája által kirajzolódik azon vízföldtani helyzet, hogy a Mecsek területén lehullott csapadékok felszín alá jutott hányada táplálta azon forrásokat, amelyek

18. sz. ábra: Pécs vízellátásában részt vállaló „történelmi” források

részt vállaltak az ellátásban. Az ásott kutaknak nem lehetett jelentős szerepe a történelem során, hiszen a városmag alatt egységesen azon pannóniai homok található, amelyben a városrész igen nagy hányada alatt a felszín alatti első vízszint 10-15 m-es mélységgel található. Ráadásul a homok nagy hányada olyan üledékföldtani jellemzőkkel rendelkezik, hogy vizes környezetben folyóssá válik, így csak teljes – az időszakosan ingadozó víznívók alá nyúló – bélelésű kutakkal lehetett volna tartósan vízhez jutni. Béleléssel ellátott kutak viszont csak a kedvezőbb vízföldtani adottságú (alacsonyabb) városrészekben létesülhettek. Ilyen természeti helyzetben kézenfekvő volt, hogy a város sok-sok száz éven át a mecseki lejtőn megmutatkozott források mindenkori vízszolgáltatására hagyatkozott.

A várostörténet igazolja azon régi és jelenleg is érvényes hidrológiai helyzetet, hogy a történelmi időkben kihasznált források kivétel nélkül a Mecsek területén elszivárgott csapadékok vizeiből nyernek utánpótlást. A csapadékok mennyisége mellett a beszivárgási terület adottságai – leginkább az aktuális területhasználatok – is tartósan befolyásolják a vízszolgáltatást. Ennek alapján kirajzolódik azon helyzet, hogy a

19. sz. ábra: Széchenyi tér alsó részén Kádi csörgője (Kaldevary K. festménye)

történelmi város feletti beszivárgás mértéke erősen ingadozó lehetett, hiszen a szőlőültetvények változó mértékű jelenléte, valamint az erdős részletek kiterjedésének ingadozása, továbbá a csapadék hullások szélsőértékei miatt a források hozama gyakran ingadozott. Ilyen helyzetben teljesen érthető, hogy a gravitációs ellátás utolsó évszázadaiban gyakran volt a városban vízhiány.

A város vízellátása a kezdetek idején lehetett a leginkább kiegyensúlyozott, hiszen nemcsak a népesség száma volt alacsony, hanem a források hozamai is nagyobbak lehettek. Az ókorban az akkori várost – a pontos lélekszámot nem ismerve – tartósan elláthatták a települést a legközelebbi források, hiszen az archív (XIX. századi) hozammérések szerint azokból az akkori rendszerrel legalább 1000 m³-t vezethettek el naponta. Az ókorban hasznosított források közül napjainkban a Kaposvári utca

20. sz. ábra: Pécs történelmi vízvezetéke – antropogén feltöltésbe helyezve

21. sz. ábra: Kiöntő (könnyű) habarcsba foglalták a történelmi vízvezetékét

kezdetében – szűk alagútban fakadó és foglalásában többször is átépített – forrás mutatja még a legnagyobb hozamokat, hiszen az 1970-es évek végén végzett szórványos mérések adatai szerint 350 l/p-es kifolyása sem volt ritka.

A középkori város számára – a korra vonatkozó jelenlegi higiéniai ismereteink szerint – teljesen megfelelt a korábban megalkotott és részleteiben fennmaradt ókori rendszer. A helyreállítás mellett bizonyára pótolták a hiányosságokat, és kijelölték az új felhasználási helyeket. Jelentős változást a török hódoltság időszaka okozott, hiszen akkor olyan rekonstrukciós munkálatokat végeztek, mely együtt járt újabb források foglalásával. A fejlettebb vízkultúrával rendelkező törökök nem minden új foglalást irányítanak a történelmi városrészekbe, hiszen – az akkori szabályokhoz is igazodva – megkezdődött a város peremi részleteinek fejlődése. Ekkortól indulóan már legalább három egymástól teljesen elkülönülő önálló rendszer látja el a teljes várost, ám valójában annak nem minden lakója részesülhetett a szolgáltatásból. Sokan maradnak ellátórendszer nélkül, így a vezetékek nyomvonalába csorgókat, merítést biztosító, részben nyitott tartályokat helyeznek. Ezek használatával a közelben lakók elmehettek vízért, ha szükségük úgy diktálta, és ha a gravitációs rendszerben volt víz, hiszen a magasabban lévők már fogyasztottak, vagy a hozzájuk jutott vizeket – gonosz módon – elirányíthatták.

A sokszor áldatlan – vízhiányos – helyzet miatt olyan távoli forrásokat is foglaltak, amelyeknél napjainkban már csak néhány csőtöredék igazolja, hogy valamikor nagyobb becsben voltak. Ezen helyek a történelmi városmagtól viszonylag távol találhatóak, hiszen a gravitációs rendszer – a nyomvonalában kiképzett és a vezetékben fellépő nyomást csillapító tartályokkal – nem volt igazán üzembiztos, ráadásul a gyors fektetés

érdekébe nem mindenhol került fagyhatár alá. Utóbbi problémát – a vezetékek időszakos el- vagy befagyását – leginkább trágyatakarással is kezelgették. Az ilyen állapotoknak egyik nem várt hozománya volt, hogy egyes ellátási területeken ismételten jelentkeztek olyan járványok (tífusz), amelyek az ottani vízellátó rendszer hiányosságaira hívták fel a figyelmet.

A törököket követő évszázadokban lassan és fokozatosan átépült az öröklött rendszer. Az újabb – cserép anyagú – vezetékeket sem mindentűnt helyezik azonban fagyhatár alá, de megkezdik az egymáshoz közeli források vizeinek egyesítését a kiegyensúlyozottabb ellátást megcélózva. Erre az egyik legjobb példa a tettyei völgy, hiszen a főforrás előterében lévő – az édesvízi mészkő alján és üregeiből származó vizeket – azonos (Budai külvárost ellátó) rendszerbe kötik.

A XIX. században a város vezetősége sokat fáradozott azon, hogy a településen található valamennyi forrás vizét a közellátás céljára megszerze. E tevékenységükhöz ismernünk kell azon „hagyomány”-t, hogy a források jelenlétéhez akkor vízjogok is szorosan kapcsolódtak. A volt püspöki városban a történelmi településrész feletti – legértékesebbnek tekintett – források felhasználására az egyháznak volt joga. Tárgyaltak és természetesen vádaskodtak évtizedeken keresztül, ám az ilyen események nem oldották meg a gyakori vízhiányokat. Végsőnek tekinthető megegyezések végül azt eredményezték, hogy megosztották a város és az egyház között a források mindenkori vízszolgáltatását. Ennek következményeként az ellátási területeken új vezetékek lefektetése és újabb vízvételezési helyek kialakítása történt. Így nem meglepő, hogy a városban az újabb közműárkokban még napjainkban is megmutatkoznak olyan vízvezetéki részletek, amelyeket Lukrits I. (városi mérnöknek a XIX. sz. második felében készített részletesnek tekintett térképén) sem kerültek ábrázolásra.

22. sz. ábra: Vízvezeték nyomvonalába épített udvari csorgókút (Ferencsek utcája)

A vízellátás olyan fájó pont volt a város életében, hogy a tettyei völgyben – a város vezetősége által kezdeményezve – felvásárlásra kerültek azon malmok, amelyeknek létezéséhez vízfelhasználási jogok is kapcsolódtak. Az ipari negyed lassú elsorvadása tehát a város történelmi víz-ellátásához is szorosan kötődik. A régóta óhajtott sikert zajosan

23. sz. ábra: Csillapítómedencés
(tartályos) közkút
(József u. sarok)

ünnepelte a helyi sajtó, hiszen ennek eredményeként már a Széchenyi térre is eljuthatott karsztvíz. Ehhez kapcsolódva a történelmi városrész vízellátó rendszere valójában Tettye szeszélyeinek lett kitett, hiszen a vízhiányok nem szűntek meg.

Bizonyára a tettyei karsztvíz megszerzése is inspirálta azon tevékenységet, hogy a történelmi városrészekben látványosan bővült az ellátási terület és megújításra kerültek a korábbi vízvételezési helyek. Ezek közül napjainkban (sajnos) már csak néhányat lehet megtalálni a városban annak ellenére, hogy egykoron környezetükben a mindenkor közeletnek szabadszájas értékelő helyei voltak. Nem meglepő, inkább csak keveseknek feltűnő, hogy a vezet

terek nyomvonalába tudatosan elhelyezett vízvételezési létesítmények felépítményének nagy többsége a könnyen faragható neogén (szarmata és pannóniai) homokkő-változatokból készült.

A tettyei víz egyik nagy problémája lett – amelyet a malmok tulajdonosai tapasztalataik alapján már korábban is jól ismerhettek – a későbbiekben megvalósulva a mészanyag intenzívnek tekinthető kiválása. E helyi sajátosságtól – gyakorlatiasságuk alapján – bizonyára már a rómaiak is ódzkodtak, hiszen az ő általuk létesült vízvezetékben ilyen jelenséget (erős bekérgeződéseket) nem ismerünk, így megalapozottan és okkal zárható ki az ókori város felé tartó Tettyéről induló római vízvezeték léte. A mészkiválás folyamatát jól reprezentálja – és egyúttal vízhiányos időszakokra is utal – a cserépcsővek szelvényében található karbonátlerakódás. A szelvények alsó részleteiben felismerhető a csörgedezve folydogáló víz nyoma. A belső szelvény magasabb részleteiben megmutatkozó pamacsok (feltételesen sztalaktit vagy függő cseppkő jelenléte) alapján érthető, hogy a cserépanyagú vezeték szelvényét nem tölthette ki állandó jelleggel a karsztvíz, hiszen azok keletkezésekor csak a vezeték aljában történt csordogálás. A szelvények belső részén található pamacsok keletkezése tehát csak a gyakori vízhiányos időszakokban történhetett, és a városlakók által nagyon óhajtott vízbőségek esetén sem volt akkora nyomás a vezetékben, hogy a szelvény természetes takarításaként a korábbi években kivált karbonátanyag leváljon a felületről.

24. sz. ábra: Történelmi vízvezetékben a tettyei karsztvízből kivált mészsanyag

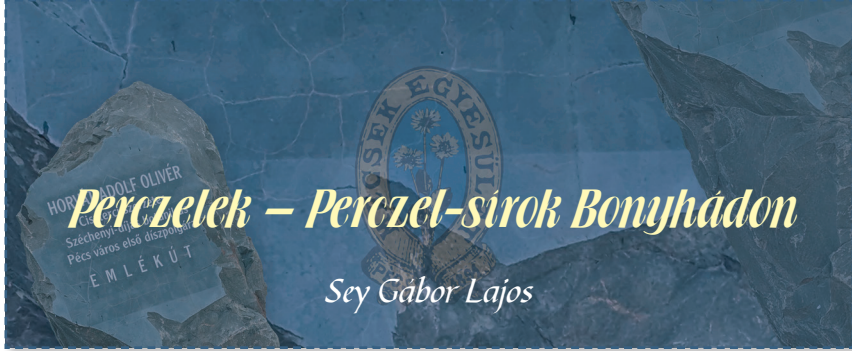
Természetesen voltak a városban olyan személyek alkalmazva vagy felkérve, akik a történelmi vízellátó rendszernél (vezetékek, kifolyók, tartályok, forrásfoglalások stb.) mindennapos karbantartásokat végeztek. Feladatukat rendben elláthatták, hiszen csak kevés kritika fogalmazódott meg irányukba. Inkább a város alacsonyabb részletein élők panaszkodtak sokszor arra, hogy hozzájuk már nem jut el a víz, hiszen az utcai vezetékben és a kivezetiési pontoknál tartósan szárazság tapasztalható.

A XIX. század végére eljutott a város azon szintre, hogy a pécsi források mindegyikére vízjoga lett. Sikerült a tettyei karsztforrás mindenkori teljes hozamára úgy szert tenni, hogy megkezdődhetett azon tevékenység, amelyet a pécsi vízellátás minőségi javításaként kezdeményeztek. Egyértelműen a karsztforrás teljes kihasználását célozták meg. Nyomóvezeték kiépüléséhez az új foglalás mellett olyan kiegyenlítő tartályt is építettek (Damjanich u.), amelyet az alacsonyabb vízfelhasználás időszakában gravitációsan feltölthettek. Ehhez lefektetésre kerültek azon 200 mm-es átmérőjű öntött vascsövek – Zellerin Mátyás bp.-i vállalkozó tevékenysége keretében – a Tettye utca nyomvonalában, hogy az alacsonyabb helyzetű kiegyenlítő tartály éjszakai időszakban feltöltésre kerüljön. Az akkori rendszer azonban nem jutott el minden városlakóhoz, hiszen a külvárosi részletekben nem mindenhol fektettek vezetékcszakaszokat. Az 1892 szeptemberében átadott és néhány hónapos próbauzem után folyamatosan a várost szolgáló tettyei rendszernek rekonstrukcióját valójában csak 1994-ben kezdeményezték. Ekkor mutatkozott meg azon helyzet, hogy a 102 évvel korábban lefektetett vezeték keresztmetszete az eredeti állapotokhoz képest igencsak szűk volt. Az öntöttvasból készült főnyomóvezetékben a hasznos keresztmetszet valójában csak

25. sz. ábra: A 102 éves vezetékben kivált mész
a hasznos keresztmetszetet lecsökkentette

töredéke volt a korábbinak, mivel a teljes szelvénynek igen nagy részét (akár 40–70%-át is) karbonátkiválás foglalta el. Ezen jelenség – a tettyei vízből az intenzív mészkiválás változatlansága – jól igazolja azon eseményeket, melyek szerint hiába lett a vízellátás szempontjából európai szintű város Pécs, ha a településen az új vízmű átadása után is gyakran volt vízhiány. Ennek orvoslásaként a város hamarosan olyan vízkutatókat kezdeményezett (pogányi, drávaszabolcsi stb. területek), amelyek a Mecsektől távolabbi helyszínek igénybevételét célozta meg. Végül (Böckh J. javaslatát hűen megfogadva) visszatértek a Mecsekhez, hiszen már 1902-től termelésbe vonták a várostól nyugatra található Törtgyogó-forrás környéki területet, ám annak létezése már egy másik történet.

A Perczl név – nekünk, magyaroknak kicsit ily nyelvtörő formában – első említése a kihalt Bajor nemes családok közt történik.¹ Az említett személy, **dr. Johann Perczl**, gróf Oettingen-Wallerstein tanácsosa és kancellárja, akit **II. Rudolf**² császár (Bécs, 1583. július 1.) nemességre emelt. Tehát a család, de legalábbis **dr. Perczl** bajor származású. Hogy a család kihaltként szerepel, az esetleg annak is betudható, hogy a leszármazók elköltöztek Bajorországból, sőt a német nyelvterületről. A közölt címerhez egy megjegyzés is tartozik: „*Javitás 1583-ból: csöbör-sisak és pólya helyett pántos tornasisak és levélkorona.*”

Dr. Johan Perczl címere, 1583

Az 1583 előtti címer

Ez a megjegyzés egyértelművé teszi, hogy egy már meglévő *polgári* címert alakították át nemesi címerre, azaz: tekercs helyett koronát illesztettek, a csöbör-sisakot felváltó tornasisakra! Ezt a polgári címert egyes kutatók az **I. Ferdinánd**³ által adományozottnak vélik, ami nem elképzelhetetlen.

Más kérdés, hogy **dr. Perczl Johann** személye egyáltalán kapcsolatba hozható-e a már előtte egy évvel ugyancsak **II. Rudolf** által adományban részesített másik **Jánossal**. **II. Rudolf** ugyanis több adományban is részesítette a **Perczl** családbelieket. **1582. május 2-án Bécsben német-római birodalmi nemességet** és címert (*Wappenbrief*) adományozott **Perczl Jánosnak** és

1 J. Siebmacher: Abgestorbener Bayerischer Adel II. 174.o. 108. tábla. (Nürnberg, 1896)
 2 II. Rudolf (1552–1612) Uralk: 1576–1612; Római király: 1575-től. II. Rudolf, Csehország király: 1576-1611 (lemondatva), (I.) Rudolf, Magyarország király: 1576–1608 (lemondatva)
 3 I. Ferdinánd (1503–1564) Uralk.: 1558–1564; Római király: 1531–1562.; I. Ferdinánd, Csehország király: 1526–1564, I. Ferdinánd, Magyarország király: 1526–1564.

Dénesnek, majd 1593. évi május 3-án Prágában németországi lovagi rendbe emelte őket. E két adományban szereplő címer rajzát nem ismerjük. Egyes szakemberek ugyan a ma használatos címerrel azonosítják,⁴ ezt a lehetőséget azonban a pajzs rajzolata, és az 1697-es címer ismeretében megkérdőjelezhetjük.⁵ A lovagi cím német sajátosság. A lovas a német nemesség legalsó fokán áll. Címerét egy sisak díszíti, a német nemesét többnyire kettő. A magyar nemességen belül nincs lovagi réteg, az e címet használók külföldön adományozott címükkel élnek.

1697. évi címer

A dátumok, címek közti látszólagos ellentmondás könnyen feloldható.

Az adomány (nemesség, címer) a legritkább esetben szólt az egész kiterjedt családnak. Gyakran előfordult, hogy a családok különböző ágai különböző időben kaphattak nemességet és akár azonos címet is. Az adományozottak köre, az adomány kiterjesztése mindig pontosan meghatározott volt az adománylevélben.

Az sem feledhető, hogy az adományozók is különböző időpontokban uralkodtak egy-egy országban, s voltak jogosultak így a kiváltságok megadására.⁶

1717. évi címer

Perczel **Tamás**, a fenti Johann unokája **I. Lipót'** (Leopold) (1640–1705) király által magyar nemességre emeltetett, az 1593-as adományozás megerősítésével.

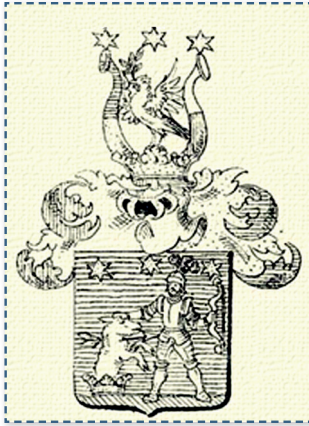
Tamás testvérei, Perczel **István** és **Mihály**, miután a m. kir. udvari kancellária előtt bizonyították, hogy **Perczl Jánostól** és **Dienestől** származnak, nemcsak az 1593. évi német, hanem az 1697-ben **Tamás** nevére adott magyar címeres levelek megújítása mellett **1717. január 13-án** Bécsben kelt címeres nemes levél által a **magyar**

4 Nagy Iván: Magyarország családai (Pest, 1863)

5 Az 1500-as években a négyelt pajzs ritkán fordul elő. az 1711-es címer inkább az 1697-es változathoz származtatható.

6 Id.: I. Ferdinánd (1503–1564) vagy II. Rudolf király (1552–1612)

7 I. Lipót (Leopold) (1640–1705) I. Lipót, Csehország királya: 1657–1705. I. Lipót, Magyarország királya: 1657–1705

Az 1709-ben adományozott címer

nemesség rájuk is kiterjesztetett.⁸ Ezt a nemeslevelet azonban testvérükkel, **Tamással** együtt nyerték azon érdemeikért, melyek szerint az országban dúló belső zavargások alkalmával is hűen szolgálták az uralkodót. *E három testvértől, Tamástól, Istvántól és Mihálytól származik a Perczel család összes ága: Tamástól a bonyhádi és veszprémi ág; Mihálytól a fehérvári és komáromi ág; Istvántól a csallóközi és budai.*

A „bonyhádi” előnevet adományként 1795. június 15-én (LR. XL-17.). **Perczel József** – az adományban részesült Tamás fia – nyerte. Így az előnév használata a családból egyedül az ő leszármazottait illeti meg. Némibonyodalmat okoz, hogy a leszármazási táblán **József** (1699–1768), Tolna vármegye alispánja, kitől a „bonyhádi” ág eredne, az adományozás időpontjában már nem élt.

Nagy valószínűséggel a Perczel család törzséből származik **Perczel Mátyás** és **György** ága, akik **1709-ben I. József** királytól nyertek címeres nemes levelet.

A címerek leírását minden esetben mellőztem, azoknak csak rajzát mutatom be.

Az 1848-as szabadságharcban részt vett Perczelekről, illendő megemlékezni, akik közül többen is bonyhádi születésűek voltak:

Perczel Mór (Bonyhád, 1811 – Bonyhád, 1899)

Édesapja Perczel Sándor (+1861). Édesanyja: kajdácsi Kajdáczy Erzsébet (1782–1836). Felesége: nagybócsai (nadasdi) Sárközy Julianna (1828–1877). Házasságot kötött: 1844. Gyermekai: Hermina, Erzse, Júlia, Sándor, Miklós, Móric,⁹ József, Irma, Berta¹⁰ (14 gyermeket nevelt fel.) Házitanítója, nevelője, Vörösmarty Mihály volt, aki nagy hatással volt hazafias érzéseire.

8 VI. Károly (1685–1740) Uralk:1711–1740 II. Károly, Csehország királya: 1711–1740. III. Károly, Magyarország királya: 1711–1740

9 Móric (Kömlőd, Komárom vm., 1848. – Bp., 1888. szept. 26.)

10 Berta (Insel Jersey, 1864 – Bonyhád, 1931)

Mór és felesége sírja Bonyhád

Fotó: Sey

1827 áprilisától az 5. táborig tüzérezrednél kadét. Az 1830–31-es lengyelországi felkelés idején előmozdította a császári katonák lengyelekhez való átszökését.

Börtönbüntetésre ítélték, ahonnan csak Pest és Tolna vármegye erélyes fellépése tudta kiszabadítani.

1843-tól a rendi országgyűléseken a radikális eszmék szószólója;

1848-ban Buda város képviselője; 1848. IV. 20-tól VII. 20. között az első felelős magyar kormány belügyminisztériumi tanácsosa, osztályfőnök.

1848. IX. 1-én a Zrínyi önkéntes zászlóalj szervezője és parancsnoka. 1848.

IX. 16-tól honvéd ezredes, 1848. XI. 01. (10. 01.) tábornok, a „drávai hadtest” parancsnoka.

1848. X.–XII. A muraközi csapatok parancsnoka, XII. 30-án Mórnál súlyos vereséget szenved.

1849. I. 10-én a „Központi Mozgó Sereg” parancsnoka. Kiseb győzelmek után tiszteről február közepén lemond.

1849. III. 10. – VI. 8. között a IV. hadtest parancsnoka. Jelačićtól elszenvedett veresége miatt felmentik beosztásából.

1849. július közepétől a Közép-tiszai hadsereg parancsnoka. VII. 30-án felmentik, a sereget Dembinszky vette át.

Törökországba emigrál már a katasztrofális temesvári vereség (1849. augusztus 9.) után.

1851-től Angliában, később Jersey szigetén élt.

1851. szept. 21-én távollétében halálra ítélték, jelképesen kivégezték.

Az ozorai győzelemtől kezdve Görgeyvel, majd később Kossuthal is megromlott a viszonya. Méltatlanul mellőzöttnek érezte magát. Sértett hiúsága az emigráció idején csak fokozódott.

1867-ben hazatérte után Deák mellé állt, minden tekintélyét latba vetve. A kiegyezés után egy ideig, mint képviselő, a balközéphez tartozott, majd visszavonult a politikától. A kiegyezés után rendfokozatát „*császári és királyi tábornok*”-ként jelölték.

Perczel Miklós (Bonyhád, 1812 – Baja, 1904) honvéd ezredes

Perczel Mór öccse. Neje: Latinovics Hermina.

1832-től megyei hivatalnok (tb. akjegyző), a reformpárt tagja;

1836–39 A baranyavári járás szolgabírája;

1848 márciusától Baranya vm országgyűlési képviselője;

1848. VI. 8-tól a Tolna megyei nemzetőrség őrnagya; 1848.VII. 7-től a Bácskában szolgál;

1848. IX. hónaptól a tolnai önkéntes nemzetőr-zászlóalj parancsnoka. Harcol Jelačić ellen.

1849. I. bátyja seregében dandárparancsnok;

1849. V. hónaptól alezredes, Pétervárad várparancsnoka;

1849. VII. 1-től Arad várparancsnoka; majd a Közép-tiszai hadseregben ezredes.

Világos után halálra ítélték, jelképesen kivégezték. Emigrált, 1861/62-ben részt vett az **amerikai polgárháborúban**, az északiak oldalán a 10. Ohiói gyalogezred parancsnokaként, ezredesi rangban. A háború után farmerkedik. 1868-ban hazatért, május 24-től Baranya v. megye főispánja;

1868. január 5-től Pécs Szabad Kir. Város főispánja;

1885-től a főrendi ház örökös tagja;

1887–1892 között Pécs országgyűlési képviselője; 1887-ben kitüntetik a Szt. István-rend kiskeresztjével, ugyancsak ez évben Pécs város díszpolgárának választják.

Pécs utca őrzi nevét. 1885-ben a belvárosi Óposta utcát Perczel utcának nevezték el. Az utcanév 2002-ben került pontosításra, azóta hivatalos neve Perczel Miklós utca.

Ifj. Perczel Sándor honvéd őrnagy

Perczel Mór bátyja. Felesége: Balugyánszky Kata. Gyermekai: Ilona, Kálmán, Vilma, Róza, Tivadar, Serena.

Szolgálati előmeneteléről nincs adat.

Perczel Antal (Bonyhád, 1818 – Pécs, 1880) nemzetőr őrnagy

1834–45-ig a 4. huszárezredben szolgált. Kilépett.

1848. VI. 19-től nemzetőr őrnagy Baranya megyében.

1849 tavaszán és nyarán Pécs térparancsnoka.

A fegyverletétel után Aradon 10 évi várfogságra ítélték. 1851-ben kegyellemmel szabadult.

Perczel Ferenc (bonyhádi) (Bonyhád, 1824 – Pest, 1849. 05. 26.) honvéd százados

Perczel Mór és Miklós öccse.

1842-ben hadfi a 3. vértés ezredben;

1845-től nemesi testőr Bécsben;

1848. IX. a testőrségtől kilép.

1848. IX. 27-től a 30. honvéd zászlóalj főhadnagyává nevezik ki, de rangját bátyja, Mór seregében veszi át (Hunyadi önkéntes zászlóalj);

1848. XII. 7-én százados az 50. Hunyadi önkéntes zászlóaljban;

1849. I. 31-én áthelyezik a 39/1 gyalogezredbe;

Buda ostrománál kapott (V. 4–21.) sebesülésébe hunyt el.

Perczel László (bonyhádi) (Bonyhád, 1826 – Sopron, 1854) honvéd főszázados.

Apja Perczel Ignác táblabíró (?).

A belovári katonaiskolát végezve 1847-től hadfi, illetve hadnagy az I. Császári huszárezredben.

1848-ban a délvidéki harcokban vesz részt, majd ezredével csatlakozik a honvédsereghez.

Főhadnagy, majd 1849. I. 19-től alszázados, I. 20-tól főszázados, századparancsnok. 3. osztályú érdemrend tulajdonosa.

A fegyverletétel után, Aradon a hadbíróság 5 év várfogságra ítéli;

1850-ben kegyelemben részesül. A fogságban szerzett betegségében halt meg.

Perczel Oszkár (bonyhádi) (Bonyhád, 1825 – Kaposvár, 1911) honvéd százados

Apja Perczel Tamás faddi középirtokos. Édesanyja: Szily Ernesztina. Felesége: Berecz Emma. Gyermekai: Angelika, Oktávia, Lajos, Gyula, Iván, Cersentia.

1848 V. hó végén, Pesten önkéntes, az 1. honvéd zászlóaljban, VIII. 8-tól ugyanitt hadnagy.

1848. X. 19-től főhadnagy a Tolna megyei 41. zászlóaljnál.

1848. XII. 25.-től ugyanitt százados; Eszéken szolgál a vár feladásakor (1849. 02. 23.).

Ismételten szolgálatra jelentkezik. Ekkor a tiszai hadsereg számnélküli zászlóaljába osztják be.

Világos után közlegényként sorozzák be. Elbocsátása után Faddon gazdálkodott.

Perczel Pál (bonyhádi) (Bonyhád, ? – Bonyhád, 1870) honvéd százados

Perczel Mór és Miklós öccse, Ferenc bátyja. Neje: Magyar Ludovika

1848. VI. 13. Hadnagy a veszprémi 6. honvédzászlóaljnál;

1848. VIII. hónaptól a Délvidéken harcol;

1848. X. 10-től főhadnagy;

1848. X. 19-től százados a 41. honvédzászlóaljnál;

1849. II, 13-ig Eszéken szolgál a vár feladásáig.

A fegyverletétel után besorozzák, de hamarosan leszerelik.

A kiegyezés után a völgyeségi járás szolgabírája.

Perczel Antal (Ada, Bács v.megye, 1820 – Arad, 1879) honvéd főhadnagy

Gimnáziumot végzett szűrszabó.

1842-ben köztitéz a 34. Porosz herceg gyalogezredben.

1848 őszen ezredével csatlakozik a honvédsereghez.

1849. III. 1-től hadnagy;

1849. VI. 13-től főhadnagy Bács megye 3. védzászlóaljánál.

A kiegyezés után Arad város mértékhitelítő hivatalának vezetője. (1870-től szabadságolt állományú főhadnagy.)

Perczel Gyula (bonyhádi) (Palóznak, Zala v.m 1829 – Budapest, 1906) honvéd főhadnagy

Atyja Perczel József János táblabíró; édesanyja: guthori Naszvady Mária. Neje: Tassy Becz Judit. Gyermeke Zoltán. A szabadságharc idején nőtlen joggyakornok.

Köztitéz, majd 1849. VI. 13-tól Perczel Mór hadnaggyá lépteti elő. Világosnál teszi le a fegyvert, főhadnagyként (?).

A kiegyezés után ügyvéd.

Végül két érdekesség.

Az első, hogy a családon belüli (unokatestvér) házasságok aránya igen magas! (Még a Bonyhádra történt névváltoztatás után is.)

A második, hogy míg a családból többen részt vettek a szabadságharcban, mások lojálisak maradtak az uralkodóhoz. Utóbbiak 1850-ben, nevüket felsőbb engedély mellett **Bonyhádra** változtatták, felvéve predikátumukat. (Mint arról már esett szó, a „*bonyhádi*” előnév 1795. évben került adományozásra.) A család különböző ágai, a veszprémi, a fehérvári és komáromi, valamint a csallóközi és budai ágak egyes tagjai a kiegyezés után, és főleg a 20. század elején azonban gyakran használták az előnevet a családi összetartozás jelzéseként.

Nevet változtatók, akiket természetesen leszármazóik is követtek:

Gyula, Békes vármegyei császári és királyi főnök; császári és királyi kamarás;

Gejza császári és királyi járásbíró;

valamint Perczel Mór testvérei közül:

Imre 1851-ben szolnoki császári és királyi főnök majd baranyai (?) alispán,

István kecskeméti császári és királyi főnök / csongrádi császári és királyi kormánybiztos.

A **Bonyhád** (*bonyhádi*) családból **József**, (dr.) **János** és **Béla** bonyhádi lakosok „*bonyhádi*” előnevük megtartása mellett nevüket **Perczelre** változtatták vissza 1886. január 31-én legfelsőbb engedéllyel.

Végül a Bonyhádon eltemetett Perczel családbeliek:

Perczel Mór 1811–1899 tábornok

Perczel Mórné Sárközy Júlia 1828. 01. 02. – 1877. 07. 13.

Perczel Dezső 1848–1913. Alispán, országgyűlési képviselő, belügyminiszter, képviselőházi elnök.

Perczel Dezsőné Perczel Júlia 1852–1911.

Perczel Melinda 1879–1900.

Perczel Edith 1882–1902.

Perczel Aurél 1880–1943.

Perczel Irma 1890–1946.

Perczel Bertalan 1887–1914. Hősi halált halt Sabácnál.

bonyhádi Perczel Vilma 1902–1985.

bonyhádi Perczel József Mihály 1899–1981.

bonyhádi Perczel Béláné Schönherr Erzsébet 1873–1939.

bonyhádi Perczel Béla 1762–1928.

csíktusnádi Kováts Lajosné bonyhádi Perczel Anna.

debreceni Bárány Sándor 1810–1886. 1848-as honvéd őrnagy. (A szakirodalomban nem szerepel.)

Neje: **bonyhádi Perczel Mária** 1817–1900.

bonyhádi Perczel Bora 1816–1905.

Haller Béláné Perczel Berta 1862–1931.

bonyhádi Perczel Jánosné székelyudvarhelyi Gáspár Mária Magdolna 1884–1939.

bonyhádi Perczel Béla 1884–1945.

Neje: **bonyhádi Perczel Etelka** 1885–1950.

bonyhádi Perczel Dezső 1881–1951.

Neje: **kardosvaszkai Kardos Mária** 1893–1951.

bonyhádi Perczel Dénesné született remmingsheimi Hipp Flóra 1864–1953.

kislégi Nagy Mária 1880–1972.

bonyhádi Perczel Gyula 1817–1898.

bonyhádi Perczel György 1878–1961.

Ifj. Perczel Miklós 1821–1901.

Neje: **Fischler Erzsébet** 1821–1909.

Perczel Leona 1849–1933.

Perczel Bertalan 1915–2007.

Felhasznált irodalom:

- » J. Siebmacher: Großes und allgemeines Wappenbuch Wappenbuch (Nürnberg, 1896–1960) (Abgestorbener Bayerischer Adel II.)
- » Kempelen Béla: Magyar nemesi családok (Budapest, 1932)
- » Nagy Iván: Magyarország családai (Pest, 1863)
- » Bona Gábor: Hadnagykok és főhadnagykok az 1848/49. évi szabadságharcban (Bp., 1999)
- » Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai (Bp., 1988)
- » Bona Gábor: Tábormokok és törzstisztek a szabadságharcban 1848–49 (Bp., 1987)
- » Pesti János: Pécs utcanevei 1554–2004 (Pécs, Kronosz Kiadó, 2013)
- » Pécs Lexikon II. köt. (Pécs, 2010)

Bevezetés

AKrka nemzeti park sokak számára ismert és népszerű túracélpont. Egy nyári üdülés különleges kiegészítője lehet. Magam is így jutottam el ide. Nagyszerű élmény volt, bár a nagy tömeg és a látnivalók környékének túlcivilizáltsága némiképp rontotta az élményt. Ezért határoztam el, hogy felkeresem a kevésbé ismert helyeket. Azt utazásra a hóolvadás utáni tavaszt választottam. Egy ezerarcú folyóvölgyet és folyót láthattam. Tapasztalataimat itt szeretném megosztani, hogy másnak is kedve legyen felkeresni ezt a gyönyörű vidéket.

Egy folyó születése

Egy vízfolyás számtalan módon láthat napvilágot. A Duna kövekkel körülvett kútban születik. A Moldva két forrásból ered és utána egyesül a két ág. A Száva egy sziklafalból vízesésként tör elő. Az Isonzó egy barlangban ered. A Garam faházzal körülvett forrásként keletkezik. A Krka folyó kezdete egészen különleges. Néhány km-re Knintől egy kis völgyben helyezkedik el a forrás. Körülpített és fedett bővizű forrásból tör elő a karsztvíz. Mintegy 15 m után egy sziklafal aljába ér. És itt váratlan dolog történik. A sziklafalról kb. 20 m-es magasságból víz zúdul alá. Ez a

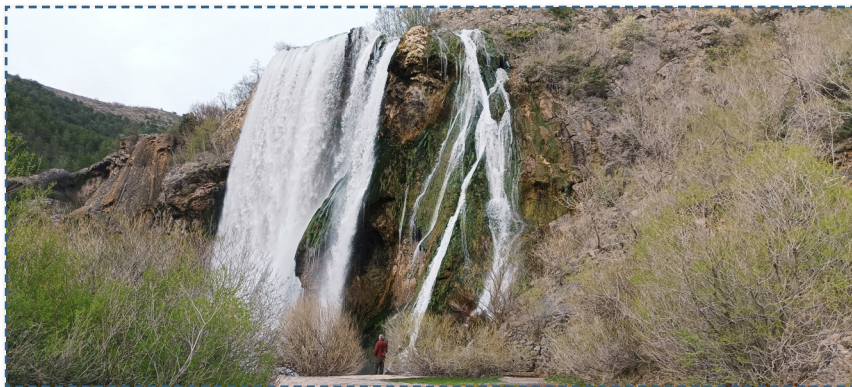
A Krka forrása

Krcica (Krcsica) folyó, mely a Dinara-hegy vizeit vezeti ide. A vízhozam változó. Ez látható abból, hogy a mésztufa lejtők milyen változatosan helyezkednek el. A Krka folyó tehát úgy születik meg, hogy a forrásába mindjárt egy másik folyó közvetlenül belefolyik. A páratlan vízrajzi látványosságot kevesen ismerik és keresik fel. Bár mérete és vízhozama hasonló a lentebbi nagy vízesésekhez, itt csak helybeliekkel fogunk találkozni. A vízesés megcsodálható nemcsak alulról, hanem szemből és némiképp felülről is. Egy murvás út ugyanis felkanyarodik a szemben levő oldalra és innen még szebb a panoráma.

Ferenc József feje

Utolsó előtti királyunk és felesége két ízben járt ezen a vidéken. Az egyik látogatásnak egy ma is látható infrastrukturális hozadéka volt. A nagylelkű adományból kilátóterasz épült a nemzeti park központi részén. Erről remek a panoráma a legszebb vízesésekre. A terasz olyan szorosan beépül a többi épület közé, hogy nehezen képzelhető el, hogy nem volt mindig az épületegyüttes része. A másik látogatás valószínűleg nem volt hosszabb egy-másfél óránál. A király és hitvese a Manojlovac vízesést és a környező tájat csodálta meg. Az emlékezet azonban megőrizte ezt a nevezetes eseményt. A centenáriumba egy nagy ünnepséget szerveztek. Ezen részt vett a környék valamennyi politikai és gazdasági nobilettusa. Egy markáns sziklára emléktáblát helyeztek. Ferenc József és Sisi domborműve látható rajta. A hatalmas „buli” során az egyszerű emberek is jóllakhattak, annyi bárány sült a nyársakon. Az egykori fényképeken látható az akkori viselet, az akkor még elterjedten használt népviselet és az egykori vízesési rendszer. Nos, ezen látható, hogy idővel a vízfolyások köze beerdősült, és a fák a vízesésekből valamennyit eltakarnak. Nem valószínű azonban, hogy a nemzeti park területén valaha erdőirtásra kerülne sor. A Manojlovac vízesés így is gyönyörű. Fakerítéssel körülvett természetes teraszokról más-más irányokból van rálátás a többszintű vízesésrendszerre. Itt található a gömbölyded és a tövénél elszűkülő szikla is, mely kis fantáziával fejre emlékeztethet. Rajta valóban ott van a császár és feleségének képmása. A népnyelv Ferenc József fejének nevezte el a sziklát. És így hívják a 21. században is. Érdemes leereszkedni a kiépített úton a vízesés aljába is, ahol egy romos vízimalom látható. A jól beazonosítható helységeket a mésztufa falakba vésvé nagyobbították meg. A malomkerekek meghajtása úgy történt, hogy a víz a padozat alatt folyt el. Itt kisebb méretű vízszintesen elhelyezett kerekeket hajtott meg a vízesés vize. A forgást függőlegesen elhelyezett

A Manojlovac vízesés látképe

tengelyek közvetítették az őrlőkövekhez. Ez az elrendezés a délszláv országokban általánosan használt technikai megoldás volt. Aki nagyon elszánt és ügyes, az a malom hátsó ajtaján leereszkedhet egészen a víz-esés aljába is. Nagy élmény, de ez már sziklamászást is igényel.

Burnum, a római tábor

A hódító Róma is megjelent ezen a vidéken, és a folyó völgyet övező mészkő fennsíkon katonai tábort létesítettek. Az alapfalak maradtak meg. A katonai gyakorlótér jól kivehető. A katonák szórakoztatására épített amfiteátrumot helyreállították. Ez nagyon látványos. Középre állva még az akusztika is tökéletes. A renovált építményt körbejárva feltűnik, hogy itt a helyreállítás során sokat kellett dolgozniuk. A falak olyan

A római amfiteátrum

masszívak, hogy még önmaguktól is állnának minden beavatkozás nélkül. Hiába, szakértelem volt, és a kopár mészkő fensíkon az építőanyag sem hiányzott. Amivel azonban a tábor lakóinak és parancsnokának szembe kellett nézni, az a víz, pontosabban a víz hiánya. A közelben forrás, kisebb vízfolyás nem található. A Krka folyó pedig túl messze és túl mélyen volt ahhoz, hogy technikailag onnan oldják meg vízkivételt. A problémát a következő módon oldották meg. Találtak egy kis töbröt, melynek összefüggő mészkő lap volt az alapja. Ezt kimélyítették és az egyik oldalon lejtőssé tették. A legmélyebb ponton ciszternát alakítottak ki, és az összegyűlt csapadékvizet ott fogták fel. Ez az ötletes vízgyűjtő még ma is működne.

Két szomszédvár

A Krka folyóvölgye a középső szakaszon hihetetlenül összeszűkül, és itt a szurdok peremén egymással szemben két vár épült. A bal parton Trosenj, a jobb parton a Necven (Necsven) vár. A völgy itt olyan keskeny, hogy a források szerint a két erődítményt egykor kötélhíd kötötte össze. A Necven vár könnyebben megtalálható, viszont építészeti nem olyan látványos. A renováción átesett falak alapján nehéz elképzelni a vár eredeti alakját. A kilátás viszont a szemben lévő erődre innen a legszebb. A folyó hihetetlen mélységben folyik, egy kisebb vízesés is látható. Megdöbbenő, hogy hol van az a víztömeg, az a vízmennyiség, ami a folyó fenti, majd alsó szakaszán egész tavat képzett és képezni fog. A másik erőd nehezebben található meg, viszont nagyon látványos. Addig, amíg autóval lehet haladni, az út jól jelzett. Speciális, a nemzeti park által használt kék színű táblák igazítanak útba.

Útbaigazító tábla a nemzeti parkban

Ahonnán azonban gyalog kell haladni, a táblák egyszer csak eltűnnek. Az irány azonban adott, és a szurdok peremét kell megkeresni. Kis tájékozódó képességgel könnyen megtalálható a vár. A falak itt jobban őrzik a vár egykori alakját. A kör alaprajzú lakótorony különösen látványos. A vártól a folyó mind lefelé, mind fölfelé hosszabban követhető. Szemben pedig ott az ellenerőd. Valójában az lenne az igazi térélmény, ha egyszerre lehetnének a két várban egy időben. A tájékoztató táblát olvasva az egykori várurak között találkozni fogunk a Subic (Subics) névvel. Ez

Trosenj vára a szemben lévő Necven erőddel

számunkra azért érdekes, mert a történelmi fontosságú Zrínyi családnak eredetileg ez volt a neve. Egy kiemelkedő hadi tettetért jutalmul kapták az ugyancsak Horvátországban található Zrín várat és a hozzá tartozó birtokot. Ez időtől kezdték magukat Zrínyieknek nevezni. Mélyen lent, az Adriai-tenger szomszédságában találhatóunk tehát egy Zrínyi várat. Testvérét a szigetvárinak. Érdekes mindkét szemben lévő várat felkeresni. Nem feltétlenül ugyanazon a napon, mert a kerülő jelentős.

A szakralitás helyei

Ezen a gyönyörű helyen a vallás is megteremtette bázisait. A Visovac ferences rendi kolostor az itt tóvá szélesedő Krka szigetén helyezkedik el. Érdekessége, hogy eredetileg csak egy vízből kiemelkedő szikla volt,

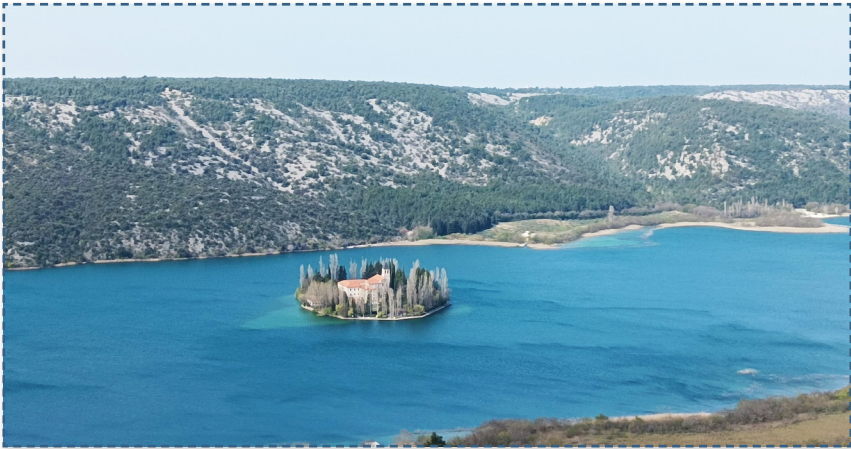

A kertész-szobrász alkotta madárfészek

a későbbiekben hordtak rá termőföldet, és ezáltal tették lakhatóvá. Csak vízi úton közelíthető meg. Ezáltal a világtól való elvonulás elmékedés ideális helye. Szent Ferenc jegyében tele van madarakkal – ezen elsősorban díszbaromfiakat értek – és nyulacskákkal. Az egész sziget egy gondosan ápolt kert haszonnövényekkel és dísznövényekkel. Egy élénk képzelőerővel megáldott kertész még madárfészkeket is készített úgy, hogy az ágakat gömb formában rendezte el. Ezeknek a műalkotásoknak lakója is van.

A Visovac sziget érdekessége, hogy a fák vonatkozásában találkozunk Közép- és Dél-Európa. Mindkét vidék növényei megtalálhatók itt, és láthatóan jól érzik magukat. A hely az ember, a természet és a teremtő egységét hirdeti, méltóan Szent Ferenc emlékéhez. Aki véleményem szerint a sokkal később „felfedezett” filozófiai irányzat, a panteizmus első megfogalmazója volt.

A Visovac-sziget a kolostorral

A görögkeleti vallás is felépítette templomát a Krka folyó egy szinte derékszögű kanyarulatában. A helyet egy ókeresztény temető jelölte ki. E fölé húzták fel a Szent Mihály arkangyalról elnevezett templomot és kolostort. A templom alatt meg is tekinthetők a katakombák. A hasonlóság a Róma alatt fellelhető korai keresztény sírokhoz megdöbbentő. A sírhelyeket a folyó hordalékából keletkezett, könnyen faragható kőbe vésték. A templom jelenlegi épülete már huszadik századi építmény, de tartja a kötelező stíluselemeket és elrendezést. A gazdag és színpompás falfestmények számtalan, a római katolikus vallás által számon nem tartott szentet is megőrkítenek. Túl általunk ismertekkel. Padsorokat

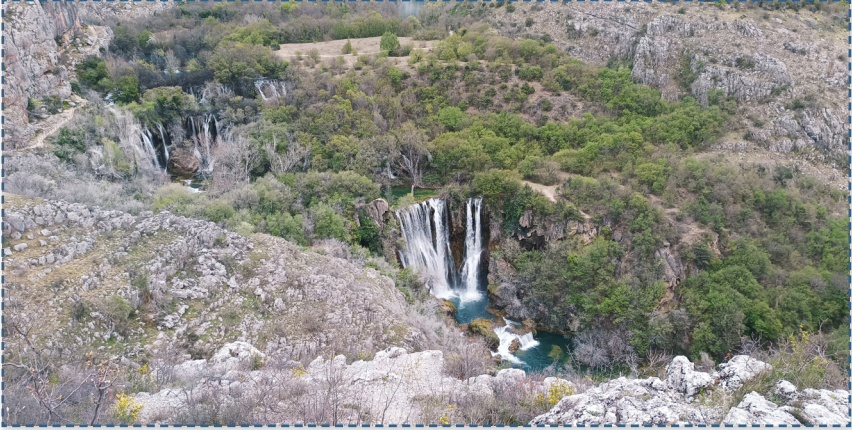
a görögkeleti templomban nem találunk. Az elv az, hogy a terem-tőt azzal tiszteljük meg, hogy állva hallgatjuk végig a szertartást. Kiskapu azonban itt is van. Egyrészt a szertartás teljes időtartamát nem kell feltétlenül a templomban eltölteni. A hívő kimehet és visszajöhet. Másrészt a legalább kétórás istentisztelet végző egyházi személyeknek lehetőségük van a „pihenésre”. Ezt a fal mellett elhelyezett furcsa, megnyújtott székek biztosítják. A magasan elhelyezett ülőfelület csak kb. 20 cm-es. Kétoldalt a karokat egészen magasan meg lehet támasztani. Aki ideül, lényegében továbbra is áll. Továbbra is tiszteli Istent. De a súlyt alsó végtagjairól leveszi. Karjai pedig már nem lógnak, optimális keringésük biztosított. Nem csak itt, hanem minden görögkeleti templomban megfigyelhető ez a jellegzetes berendezési tárgy. Tudtak valamit az ergonómiáról.

*A Szent Mihály arkangyal-kolostor
ikonosztáza*

A gyöngysor

A rejtett értékekről kívántam írni, de végezetül még meg kell említenem az egyik fontos látványosságot. Közismert és a park szórólapjain reklámozott is. Többnyire azonban csak a víz szintjéről tekintik meg. Pedig valójában felülről nagyszerű. A völgy pereméről közelíthetjük meg a kilátópontot, vagy a jól kiépített falépcsőkön mászhatunk fel a víz szintjéről. Itt egy berendezett barlangot is láthatunk majd, ahol a környéken

A „gyöngysor” látképe felülről

megtelepedett első emberek éltek. A denevéreket különösebben nem zavarja, hogy ők nappal a látványosság dekorációjához tartoznak, mint berendezési tárgyak. Vidáman élik a saját életüket. Visszatérve a Krka-hoz, a folyó ezen a ponton kissé kiszélesedik és számtalan méteresnél nem magasabb vízesést képez. Nem véletlenül hasonlítják egy női nyakékhez. A színek változatossága lenyűgöző. Kétféle fehér, háromféle zöld és négyféle kék váltakozik. Ha még a napfény játékát is hozzávesszük, bátran mondhatjuk, hogy a nemzeti park egyik legszebb látványosságát csodáljuk meg.

A Mecsek Egyesület 1993. évi újjáalakulása óta 30 éve szervezzük és végezzük a mecseki források és emlékhelyek ápolását, újjáépítését. 2004 évig a Természetjáró Osztály, majd később a Munka Osztály elnevezéssel. Munkánkat természetjáró egyesületek, iskolák és magán-személyek segítik. Az elmúlt harminc év alatt igyekeztünk, hogy lehetőségeink szerint minél jobb állapotban legyenek az erdei források, emlékhelyek. Munkánkat segítették: a Mecsek Egyesület, a Mecsekerdő Zrt., a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága és a mecseki forrásvédők. Köszönet mindazoknak, akik munkánkat az elmúlt évtizedekben kitartóan segítették.

Köszönettel: Baumann József, a Munka Osztály elnöke

A 2023. évi munkáink beszámolója képekben:

Lapisi kereszt

Pista bácsi pihenőhely

Pihenés gyógyseta közben

Balokányliget

Katonai emlékhely

Büdöskút

Büdöskúti turistaház

Pálos-kút

Balog fája

Időjárásjelző házikó

Kámi Róbert forrásvédnök

Petőcpuszta, harangláb

Petőcpuszta története

Vendégek az Ordas tanyánál.
Bóday Miklós, Keresztes Zsuzsa,
Baumann József

Útjelzések a famatuzsálemen

Dugulás elhárítása a Bükkös-forrásnál

A dugulást itt is megszüntettük

Tavaszi kankalin

Tavaszi virágok a Herma-hegyen.
Sárga gyűszűvirág.

Bánati bazsarózsa

Jószerecsét-forrás

Barátság-forrás

*Mohaszőnyeg a mésztufa kiváláson
a Barátság-forrásnál*

*Mésztufa
vízesés*

Anyák-kútja

Forrásvíz csillogása a Darázs-kútnál

*Darázs-kút takarítása és
duguláselhárítása*

*Magyarok kunyhója emlékoszlop
felújítása. Baumann József.*

Az Andorlaki-forrás és környezetének tisztítása

Húsvét-forrás, tisztítás után

Csepegő-forráshoz útjelzés a Csokonay-kút túlfolyójához

Csokonay-kút vihar után

Csokonay-kút tisztítása

Delelő-kút tisztítása

Magára hagyott Bikfa-forrás

Előadás a Mecsek forrásairól és gondozóiról

Természetjárók panteonjának tisztítása

Barátság-forrás tisztítása, betűinek újrafestése

Mecsek-forrás tisztítása

Kiss Lajos-forrás felhőszakadás után

Kiss Lajos-forrás tisztítás után

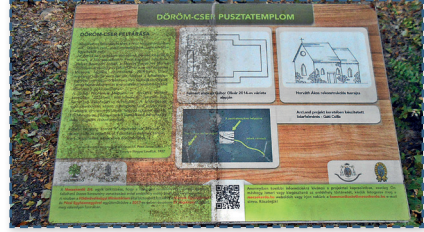
Magyarok kunyhója emlékoszlop felújítása

Fűkaszálás az Ordas tanyánál. Golubics István.

Dörömcser pusztatemplom emlékhely tisztítása

Dörömcser olvasó lemosása

Dörömcser olvasó megtisztítva

*A pécsi villamos új helyen,
a Balókányligetben*

*Tripammer-fa
emlékhely*

Mecsek Egyesület sírhelyének tisztítása

*Mecsek Egyesület sírhelye tisztítás
után*

Valójában e sorozat – tavaly megjelent – első részét a baranyai várak címerben való megjelenésével indítottam, s magukat a várakat csak a lábjegyzetben soroltam fel.

A mai Baranya területén 25 vár, illetve megerősített, fallal körített templom nyoma azonosítható. Legtöbbet valóban helyesebb hajdani erősségeknek nevezni, mivel többségük a klasszikus vártól bizony fénykorában is távol állt. Valójában a pécsi és szászi püspökvár, a pécsvárad monostorvár sem tekinthető „igazi” várnak a siklói és szigetvári várak mellett. Ez utóbbi öt „váron” kívül a többi kővárnak falmaradványaival találkozhatunk jobb-rosszabb állapotban, kevésbé vagy jobban feltárva, míg a földváraknak többnyire csak a helye tudható, sejtethető. Utóbbiak egykori létét a néphagyomány, a földrajzi nevek, a helyi elnevezések bizonyítják. A jelenlegi megyehatáron belül a következő várakat találjuk: Cserkút, Drávapalkonya, Harkány, *Helesfa*, Hosszúhetény – Zengővár, Ibafa, Jakab-hegy földsánc-kolostor, Kisvaszar, *Mánfa-templomerőd*, *Magyaregregy-Máré-vár*, Máriakéménd, *Mecseknádasd – Réka-vár*, *Mecseknádasd – Sloßberg*, Nagyharsány, Nagyváty, *Orfű*, Pécs-Kantavár, Pécs-püspökvár, *Pécsórad monostorvár*, *Pécsvárad – Kószavár*, Siklós, *Szászvár*, *Szigetvár*, Tarrós.

Haas Mihály Baranya földirati, statisztikai és történeti tekintetben¹ című munkájában egyrészt kevesebb, másrészt több „várat” sorol fel. Kevesebbet, mert számuk nem éri el a huszonötöt, s többet – nem azért, mert Nagy-Baranyáról ír –, hanem azért, mert olyan erősséget is említ, amiről mára már megfeledkeztünk.

Pécs – püspökvár, **Baranyavár** (Árpád-kori castrum, Horvátország), **Szekcső** (*Dunaszekcső*, római erődmaradványok, és Anonymus szerint Ód/Ede, Árpád egyik vezére épített itt várat), Szársomlyó (Nagyharsány, IV. Béla tárnoka Dobicsa Miklós vára), Siklós, **Zontivár** (Mindszent mellett – Csonkamindszent?), Márévár, *szászvár*, **Pogány** (földvár), **Szentlőrinc** (Szt. Lőrinc – johaniták vára. Az Okor folyó mellett a templomos (keresztes) lovagok alapítottak rendházát, ami a rend 1312. évi

¹ Haas Mihály Baranya földirati, statisztikai és történeti tekintetben (Pécsett, 1845) 167–169. o.

*Az egykori Istvánffy,
majd Tyoszics kastély*

Forrás: Tyoszics Kastély felújítás előtt <https://www.geopker.hu/referencial/tyoszics-kastely-kisasszonyfa>

Somogy és Tolna ispánságát viselte, s területén uradalmakat és várakat foglalt el, például **Kéméndet** is. Érdekes, hogy Kéméndet külön nem említi, pedig Kéménd váráról megemlékezik Lodomér esztergomi érsek is 1279–1290 körül, mikor egyik levelében Óvári Konrádot kérte, hogy ide fogadja be és védje az új pécsvárad (apátot), Pécsvárad,

felosztása után az ispotályosok [johan-niták] tulajdonába került², **Bélavára** (Bélavár – Somogy vm. 1531-ben a Dráva melletti, a falutól akkor félórányi járásra található várban gyűltek össze az ország rendjeinek képviselői.) Kantavár, a Zengő csúcsán Pécsvárad közelében, **Battina** (Batina – Horvátország. Kiskőszeg. Kőszeg egykori várának romjai a Duna partján állnak. A Duna felett emelkedő várat Héder nemzetségbeli Henrik fia János bírta, aki 1315-ig Baranya, Bodrog,

A felújított kisasszonyfai kastély

Forrás: <https://www.facebook.com/people/Kisasszonyfa/100069145037267>

2 A községtől 1,5 km-re É-ra fekvő temető helyén, az Okor-patak teraszán állt a templomos keresztes lovagrend háza. 1721: a canonica visitatio szerint egy igen régi tp. állt ott. Magyar katolikus lexikon <http://lexikon.katolikus.hu/S/Szent%C5%91rinc.html> 2023. 03. 11. 19:13

Kisasszonyfa (Istvánffy család egykor vizesárokkal körülvett várkastélya. Ma Tyoszics-kastély, a vizesároknak már nyoma sincs, valószínűleg többször is átépítésre került), Helyesfa (Helesfa).

Haas listájáról így kilenc újabb várral egészíthetjük ki ismereteinket megyénk várairól, melyek közül Baranyavár és Kiskőszeg (Batina) az, mely ma Horvátország területén áll.

Dunaszekcső várai

Az első erődítések: A település helyén Lukk (Lug) néven már kelta oppidum (erődített, városias település) állott. A rómaiak az első század második felében jelentek meg a területen, ahol előbb cölöp-, majd kőtáborot építettek Lugio néven. A dunai átkelést is biztosító erőd építése 69–79 közé tehető. Ez az erősség a későbbiek folyamán többször is átépítésre került, mígnem a rómaiak az 5. században elhagyták.³

Az első vár: Az 1241–42-es tatárjárás után az akkori birtokos kővárat emeltetett a védelemre alkalmas Várhegy csúcsán.⁴

A török palánkvár: Buda 1541-es török megszállása után Szekcsőn is megjelentek a törökök, a település közigazgatási központ, szandzsákszékhely lett.⁵ A korabeli feljegyzések palánkfalal megerősített török végvárról írnak.⁶ 1663-ból maradt fent Heinrich Ottendorff⁷ osztrák mérnök-ezredes vázolata Szekcső erősségeiről, aki egy diplomácia-küldöttség tagjaként fordult meg a környéken. Hevenyészett vázlatán két várat és egy kolostort – vagy kolostor-várat – tüntet fel. Jobbra, a mai településközpont helyén

H. Ottendorff vázolata 1663-ból
Forrás: <https://djanploja.wordpress.com/2016/10/26/szekcső-varai/>
2023. 03. 11. 19:45

³ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Lugio> 2023. 03. 12. 18:22

⁴ <https://djanploja.wordpress.com/2016/10/26/szekcső-varai/> 2023. 03. 11. 19:45

⁵ <https://djanploja.wordpress.com/2016/10/26/szekcső-varai/> 2023. 03. 11. 19:45

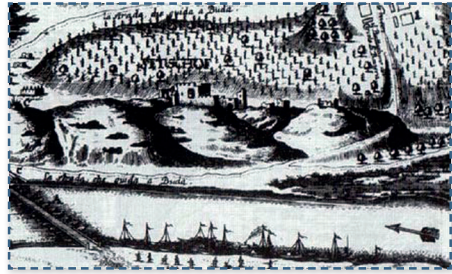
⁶ https://mult-kor.hu/20090612_hetvegi_varkalauz_dunaszekcső 2023. 03. 11. 19:41

⁷ Heinrich Ottendorff: Budáról Belgrádba 1663-ban: Ottendorff Henrik képes útleírása. Szövegét kiadta, magyarra ford. és bevezetéssel Hermann Egyed (Pécs, 1943)

egy négy sarokbástyával ellátott török palánkvárat jelez, míg a két Duna-parti hegyen, a bal oldalin egy nagyobb romot, a másik csúcson egy kisebb torony nélküli körbástyát tüntet fel. Ottendorf a nagyobb romot kolostor romjaként említi, ami helytálló is lehet, hiszen a középkori domonkos rendház 1541. évi pusztulásáról adatok vannak.⁸

A magyar térképeken a török kortól kezdődően tűnik fel a római erődre épített középkori erődítések ábrázolása. A területen a magyar archeológusok közül (Szalágyi István, Rómer Flóris, Wosinsky Mór, Visy Zsolt) végzett feltárást vagy terepbejárást. 1782-ben Katanchich Péter igazolta, hogy az egykori Lugio helye Dunaszekcső területére esik. 1900-ban készült a területről az első alaprajz, és 1978-ban Visy Zsolt készített értékelhető légi fényképet az erődről. Lugio feltárása azóta is folyamatos. A legismertebb lelet Marcus Aurelius bronz fejszobra.⁹

Dunaszekcső

Forrás: <https://mult-kor.hu/ie3zD/articel/index/varak/dunaszek>

Az orfúi vár

Orfű, a visszatemetett várfalak

Forrás: <https://varlexikon.hu/orfu-vara>

száma, utóbbiaknak pedig a temetkezések teljes hiánya a kerítőfalon belül.”¹⁰ (2004)

Valójában egy pontosan meghatározatlan korú, középkori épületegyüttes romjait tárták fel 2004-ben. A mentőfeltárás után 2006-ban mikrodomborzati felmérést végeztek. A romok alapján nem volt megállapítható, hogy vár, megerősített templom, vagy kolostor maradványaira bukkantak. „Az elsőnek ellentmond a leletanyag csekély

⁸ <https://djnapploja.wordpress.com/2016/10/26/szekcső-varai/> 2023. 03. 11. 19:45

⁹ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Lugio> 2023. 03. 12. 19:07

¹⁰ Források: Kovaliczky Gergely: Orfű, Vízfő-forrás – Mentő feltárás 2004; <https://varlexikon.hu/orfu-vara> 2023. 01. 13. 18:38

Az épületegyüttest írott források, oklevelek nem említik, így pontos funkcióját ez alkalommal nem sikerült megállapítani. 2019-ben „tervásatás” keretében Kovaliczky Gergely végzett további kutatásokat. Ekkor a munka végeztével a feltárt falakat levédtek és visszatemették. Építésének pontos idejét nem sikerült megállapítani, annyi azonban tudható, hogy az eredeti falakat visszabontva a 14. században 1,1 m vastagságú kőfallal vették körbe az épületeket.

„Sikerült feltárni két, mintegy 1 m mély alapozású épületmaradványt, melyek közül az egyik padlózata, másik bejáratának küszöbköve és kidőlt kapubélete került napvilágra.”¹¹

Orfú, a feltárt falak

Fotó: Kovaliczky Gergely

Forrás: <https://varlexikon.hu/orfu-vara>

„Az előkerült jelenségek megerősítik, hogy a lelőhely egy kőfalakkal védett erődítés volt, melynek funkciója és kora a régészeti korú leletanyag teljes hiánya miatt egyelőre nem tisztázható. [Korra megállapításához] Támpontot pusztán a 2004-ben előkerült, 14–15. századi fazékmaradványai adnak.”¹²

„A lelőhely további feltárása szükséges ahhoz, hogy a felmerülő kérdésekre megnyugtató választ kapjunk.”¹³

Az erődítmény pusztulásának időpontja még nem tisztázott, „de a vastag köves omladékréteg, és az égésréteg hiánya arra utal, hogy a várat felhagyták, majd összedőlt. Egy 19. századi térképen még látható romként szerepel.”¹⁴

Kantavár

Oklevelek által nem említett névtelen kisváraink egyike. A Mecsekben Pécestől északra lévő három oldalról megmászhatatlan meredek csúcson található falmaradványait egy szárazárok nyomai veszik körbe. A hajdani erősség a falmaradványok alapján nyugat felől, egy kaputornyon át volt megközelíthető. A kaputorony mögötti falszoros vezetett az újabb

11 <https://varak.hu/latnivalo/index/3031-Orfu-Var/> 2023. 01. 13. 18:47

12 Források: Kovaliczky Gergely: Orfú – Vízfő-forrás (44588) – Tervásatás, 2019.; <https://varlexikon.hu/orfu-vara> 2023. 01. 13. 18:38

13 Uo.

14 <https://varak.hu/latnivalo/index/3031-Orfu-Var/> 2023. 01. 13. 18:47 Forrás: <http://varak.hu> Kovaleczky Gergely régész-muzeológus: Orfú, Magyarország, Baranya megye, Baranya vármegye – Vár

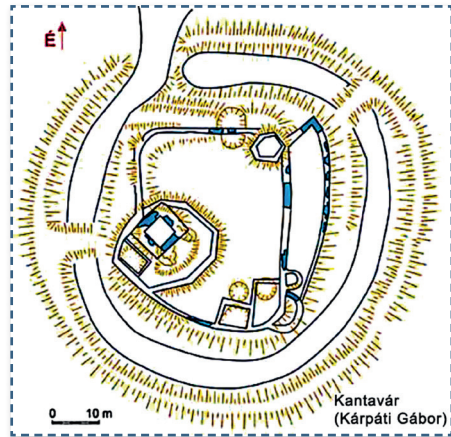
Kantavár romjai

Forrás: <https://www.varbarat.hu/varak/kantavartxt.html> 2023. 03. 09. 10:16

bejárathoz, ami mögött szabálytalan ötszög alakú udvar helyezkedett el. Az egykori épületek nyoma – némi kőhalom – már alig fellelhető, viszont a sziklacsúcs ormán egy torony alapfalai még kivehetők.¹⁵

Építését az Árpád-korra, a 13. század tatárjárása utánra datálhatjuk. Építtetője nem ismert. Ugyanúgy lehetett kisebb befolyású helyi nemes, mint a pécsi püspök.¹⁶

A vár, pontosabban várrom első említése 1770-ből ismert, amikor Koller József a pécsi püspökség történetét írva felveti, hogy esetleg a pécsi kántorkanonok lakhelyeként is szolgálhatott az erősség. Ezzel még elnevezésére is próbál magyarázatot adni, azt a Kántor szóból származtatva.¹⁷

Kantavár alaprajza

Forrás: Kántori Gábor <https://varlexikon.hu/kantavar> 2023. 01. 11. 19:08

Horváth Antal „Legújabb baranyai és pécsvidéki leletek” címmel 1873-ban számol be az *Archaeologiai Közleményekben* közölt cikkében kantavári leleteiről: „...egyikük a romladékból góth stílusban díszített cseréptégla töredéket ástott ki. A téglafelső lapját elborító szőnyegszerű díszítmény stílizált virágok,

15 <https://www.varbarat.hu/varak/kantavar.html> 2023. 01. 11. 19:07

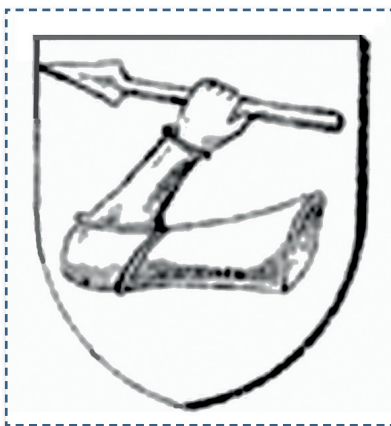
16 <https://www.varbarat.hu/varak/kantavar.html> 2023. 01. 11. 19:07

17 <https://varlexikon.hu/kantavar> 2023. 01. 11. 19:08

galyak és levelek közt egy jobbra repülő madarat ábrázol és egy fából metszett minta segítségével vitetett át a még lágy téglára, a mint azt a faereknek a téglán hátrahagyott és elég jól kivehető nyomai bizonyítják.”¹⁸

1930-ban a várom déli oldalán egy föld alatti 7 méter hosszú, erősen lejtős folyosóvájatot találtak, ami egy 4 méter hosszú ív alakú, vízszintes részbe torkollik. Valójában az sem tisztázott, hogy a járat természetes eredetű, vagy emberi kéz munkája. Ennek tisztázása további kutatásokat igényelne. E barlang bejáratát elzárták, nem látogatható.¹⁹

A Kanta családi címere 1437-ből
Forrás: Siebmacher

Kárpáti Gábor régész felmérése szerint az öregtorony tipikusan 13. századi, amit később a várfal belső feléhez épült, lakó- és gazdasági épületekkel bővítettek. A belső udvarban egy ciszterna nyomait sikerült feltárni. megállapítása szerint a nyugati oldalon már említett 5 méter széles falszoros is későbbi keletű. Érdekes, hogy a „járhatatlannak” ítélt északi oldalon is sikerült Kárpáti csapatának egy kaputorony maradványait azonosítaniuk.²⁰ Sőt az ásatáson a várat kiszolgáló település nyomait is sikerült meglegelni.²¹

„A munkálatok egyik legnagyobb eredményének azt tartom, hogy megtaláltuk a vár alatti (várálja) középkori települést, ami a 16. században elpusztult. A vár területén szórványként előkerült leletek (közel-keleti fajansz, díszkés) azt bizonyítják, hogy az erődítmény még a hódoltság idején is funkcionált” összegzi ásatása eredményét Kárpáti Gábor²²

A névadással kapcsolatban Kollertól eltérő vélemények szerint valószínűbb, hogy a vár elnevezése az egykori tulajdonos Kanta/Kantha családnévéről származtatható.

E nevet viselők közül több Gömör, Zemplén vármegyei, erdélyi személy, illetve család kizárható a névadók sorából, lakhelyük, státuszuk alapján. Zala vármegyében – tehát viszonylagosan közel – találjuk a Kanta/Kantha

18 Uo.

19 <https://www.varbarat.hu/varak/kantavar.html> 2023. 01. 11. 19:07

20 <https://varlexikon.hu/kantavar> 2023. 01. 11. 19:08

21 <https://www.termeszettjaro.hu/hu/poi/rom/kantavar/66406199/> 2023. 01.13. 10:11

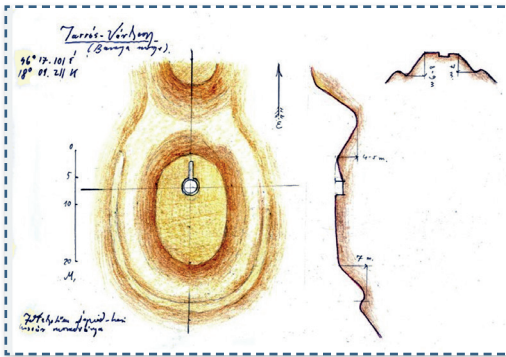
22 <https://varlexikon.hu/kantavar> 2023. 01. 11. 19:08

családot, ondi (1450), majd bakolnoki (1486, 1487²³) előnévvel. Minthogy e két helység közel feküdt egymáshoz, a két előnévű család egynek vehető.²⁴ A családból 1437-ben nyerte címerét Kanta István fia, György.²⁵

A vár legendája a szerencsétlen sorsú rablólovag Kantáról szól, aki testvérgyilkosságba keveredve élete végéig a vár falai közt vezekelt bűneiért.

Tarrós „vára” – a törökök őrtornya

Tarrós Várhegy
König Frigyes helyszíni vázlata

A helybélieken kívül csak a várak után igazán érdeklődő turisták kis csoportja tudja, hogy Baranya Hegyháti járásban, Sásd közelében fekvő kis zsákfalu határában a fekvő Várhegy-karénak²⁶ is nevezett fás, bokros dombon egykor török „erősség” állott. Igaz, dr. Dénes József álláspontja szerint, a várhelyen egy ismeretlen történetű, Árpád-kori kisvár maga-

sodhatott.²⁷ Mint látni fogjuk, nem valószínűsíthető ez a gondolat az építmény lehetséges méretei szerint sem.

A „várhely” a falu keleti végén lévő dél-északi irányú kettős csonkakúp alakú dombhát, alacsonyabb déli végében található, környezetéből, mintegy 50 méterre kiemelkedő halom. Az interneten fellelt²⁸ helyszínrajz és metszetei az ott leírtaktól eltérő képet vázolnak. A két kúp közötti természetes, mélyebb árok a vonulatot jól tagolja. A két kúp közötti legnagyobb szélessége – a vázlat méretaránya szerint – 2~3 méter között lehet. Az ovális ~12 x 24 méteres sík terület – amin az építmény állhatott – árokkal körbekerített. A körárok mélysége a terep függvényében oldalként változó 4~9 méter, keresztmetszete ívelt. A kialakított dombtetőt kis túzással és jóindulattal egy pörge kalaphoz hasonlíthatnánk. A

23 1450: DI. 14418; 1486: DI. 19180; 1487: DI. 19318

24 Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. III. kötet. Zalavármegye Főbb birtokosok

25 Siebenmacher's Wappenbuch: Der Adel von Ungarn Supplementband

26 Pesti János szerk.: Baranya megye földrajzi nevei I–II. Pécs, 1982. I. 21/27

27 https://www.latvany-terkep.hu/magyar/oldalak/tarros_varhegy/ 2023. 01. 13. 19:14

28 Uo.

központi magaslat északi negyedében egy ~3 m átmérőjű, kb. ~2 m mély, éles peremű gödör található, melynek középvonalaiban egy 1~1,2 m széles árok halad a magaslat északi pereme felé 4~4,5 méter hosszan. A funkciója ásatás nélkül nem megállapítható, de az is meg lehet, hogy újabb keletű. A domb felszínét sűrű, tüskés bozótos fedi, de jól kivehető a központi magaslatot védő földsánc léte, ami északnyugat, dél és keleti oldalakon úgy 280 fokban öleli körül.²⁹

A tarrósi „vár”

Forrás: https://www.latvany-terkep.hu/magyar/oldalak/tarros_varhegy/
2023. 01. 13. 19:14

Mánfa – templomerőd³⁰

Az igazi „nagytestvér.”
Középkori unitárius templom
Árkos, Háromszék m.
Forrás: Néprajzi lexikon

Ha sorra vesszük középkori kistemplomainkat, azonnal szembetűnik alacsony, zömök tornyuk, masszív, vastag falazatuk, erős ajtajuk és a magasan lévő keskeny ablakosoruk. Több esetben a templom körüli temető is kőfállal körítették. Egy-egy ilyen kerítéssel körbevett templom építőanyaga, építési módszere és ebből fakadóan a külső fizikai erőhatásokkal szembeni ellen-

álló képessége jelentősen eltért a falusi pórnép viskóinak, házacskáinak hasonló mutatóitól. Természetesen bármennyire is „kicsinek” tűnik mai szemmel egy ilyen templom, a maga korában, akár az egész falu népességének befogadására alkalmas volt. Kézenfekvő volt, hogy külső veszély, támadás esetén a környék apraja-nagyja isten házában, várában keressen menedéket, annak vastag, tömör falai mögött.

29 Sztanek József: Tarrós-Várhegy https://www.latvany-terkep.hu/magyar/oldalak/tarros_varhegy/ 2023. 01. 13. 19:14

30 G. Sándor Mária: A mecseknádasdi Szent István-templom kutatása; Dercsényi Dezső: Baranya középkori templomai;

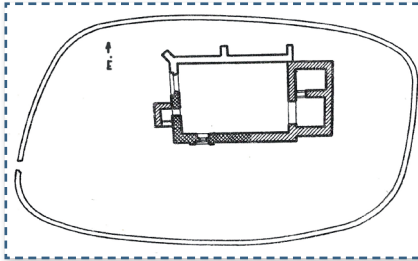
Középkori eredetű ref. templom 1863.

Huszt, Máramaros m.

Forrás: Néprajzi lexikon

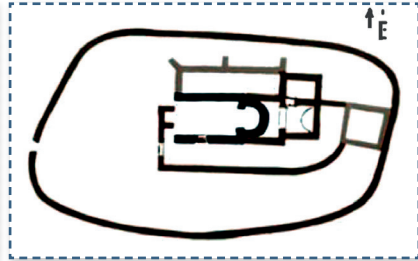
Míg a külső, temető körüli kőfal védelme, és a mögüle történő védekezés tökéletesen alkalmas volt a hevenyén összeverődött kisebb martalóc csapatok ellen, addig a templom épülete a nagyobb, de gyorsan továbbálló, portyázó, zsákmányszerző céllal a falut lerohanó csapatok ellen is védelmet nyújtott. A torony kiváló őr-, és leshely volt, a keskeny ablakok, amik mellett nemegyszer lőréseket is kialakítottak, kiváló védekezési lehetőséget

biztosítottak a bent lévőknek. Ezeket a 18. század közepéig – tehát még a török korban is – védelmi célokat is ellátó templomokat nevezzük templomerődnek, vagy erődtemplomnak.³¹ Ilyen templomerőd nyomait találjuk Mánfán, s ezenkívül – a már a 2022-es évkönyvi „várbejárásom”-ban említetteket – Mecseknádasd határában és a Sloßbergen. Megjegyzem, a mi baranyai „templomerődjeinknél” jóval komolyabbak is épültek hajdanán, amik valóban fel tudták venni a harcot nem csak ideig óráig, az ellenséggel.

A templom 13. századi alaprajza

Forrás: Dercsényi: Baranya középkori templomai

A templom alaprajza

a bővítésekkel

Mánfa legkorábbi említése Malafalva (majd: Manfa, Mármfa) néven az 1332–1335. évi adólajstromokban történt, melyek szerint a 66 dénáros pápai adója befizetésével a nagyobb települések közé tartozott. A

³¹ Arcanum templomerőd, erődtemplom <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/ty-73D7D/templomerod-erodtemplom-73E85/>
2023. 01. 13. 18:20

templom és környéke első feltárását 1937-ben Gosztonyi Gyula³² végezte, aki építését a 11. századra, kibővítését a 14. századra datálja. E kutatásokra támaszkodva Genthon István³³ ezen időpontokat egy évszázaddal későbbinek határozza meg.³⁴ Ez utóbbi kormeghatározást támasztja alá az 1973-as régészeti és falukutatás eredménye, ami több baranyai templom építésével való hasonlatosságot is feltárt, a mánfai templom építése (Cserkút) és átépítése (Hetvehely) során. Az első bővítés – ötszintes torony építése, a déli fal meghosszabbítása kelet felé, félköríves apszis helyett négyzetes szentély – már a 12. század végén megtörtént, amikor az átépített templom egész területét terméskőből rakott fallal körülkerítették.³⁵

A 14. század során az északi fal bontásával, áthelyezésével – támpillérekkel való megerősítésével – a templombelső terét közel kétszeresére növelték, és ekkor építették meg a nyugati kaput is.

A török időket a templom viszonylag szerencsésen vészelte át. A belső freskóin az idő vasfoga és a török hódítók egyaránt nyomot hagytak. A török időkben is lakott település lélekszáma a hódoltság végére alig érte el a 12 főt,³⁶ akik az elpusztult falut a templomtól távolabb építették újjá. Ugyan a templom 1687-es felújításáról is említés történik, mégis egy 33 évvel későbbi, 1721-es feljegyzés szerint padlója nincs, tetőzete teljes cserét kívánna. A következő állapotleírást 1729-ben Domsics Mátyás³⁷ adta: *„Az egykor erős körítőfal leomlott, a templom boltozata elkorhadt. A templom szentélye aránytalanul kicsi, mindössze két gyertyatartó képvisel értéket benne. A misézéshez semmilyen kellék nem áll rendelkezésre.”* A templom 1742-es helyreállítását Vasányi István remete nevéhez kötik egyes források, aki

32 Gosztonyi Gyula (Pécs, Baranya vm., 1904-Buenos Aires, Argentína, 1962): építész. - A pécsi ciszt. gimn.-ban 1922: éretts., a bpi műegy.-en 1927: építészmérnöki, 1940: dr-i oklevelet szerzett. Pécselt építész, 1942: uo. az áll. felsőiparisk. tanára. <http://lexikon.katolikus.hu/G/Gosztonyi.html> 2023. 03. 10. 16:04

33 Genthon István (Budapest, 1903. augusztus 18. – Eger, 1969. május 30.) művészettörténész, az MTA tagja, a művészettörténeti tudományok doktora (1965). Kivételes műveltségű tudós, főként a magyar művészet kutatója volt. https://hu.wikipedia.org/wiki/Genthon_Istv%C3%A1n 2023. 03. 10. 16:06

34 Mánfa templom története <https://varlexikon.hu/manfa-templom> 2023. 01. 13. 11:48

35 Dercsényi Dezső: Baranya középkori templomai (© Dercsényi Dezső 1984)

36 <https://www.turautak.com/cikkek/varak--romok/arpad-kori-templomaink/manfa--arpadkori-templomrom--sarlos-boldogasszony-.html> 2023. 01. 13. 12:06

37 Domsics Mátyás (Körtvélyes Sopron vm. 1691. 08. 12-én Pécs, 1768.) Középkorlat Pozsonyban végezte, 1707-ben syntaxist, 1708-ban poétikát tanult. 1714-ben a Szent Imre szeminárium hallgatója lett. 1728-ban pécsi kanonokká nevezték ki. 1733-tól püspöki helynök, 1737-től örkanonok. 1767-ben megvádolták hitéleti munkája elhanyagolásával. Egyedülálló, többségében index alatt álló könyvtárát elkobozták.

Mánfa templom

Fotó: Mihalik Tamás. Forrás: Dercsényi:
Baranya középkori templomai

a közeli patakból szedett kövekkel újíttotta fel a templomot.³⁸ Természetesen az újjáépítésnek ez a módja, az előző felmérések megállapításainak figyelembevételével nehezen képzelhető el. Az igazság jóval prózaibb, Vasányi gyűjtést végzett a templom restaurálására, ami után azt a Nagyboldogasszony tiszteletére szentelték fel.³⁹

1756-ban Klimó püspök mánfai látogatása alkalmából a templomban még meglévő „falfestményeket” említi, melyek közül az egyik – egy vörös ruhás barát – a „külvakolat” levakarása során került elő, a püspöki látogatás előtt néhány évvel, amikor „teljesen kiigazított ezen kis, de tiszteletre méltó templom”. A püspöki

vizitáció külön megemlékezik a még akkor is ott lakó szorgalmas remetéről, Varsányiról és a templom körüli gyümölcsfáiról.⁴⁰

A sekrestye már a 19. századból való, s ugyanezre az időre tehető a déli kapu barokk keretezésű átalakítása, a déli oldal álcúcsíves ablaka és négyszögű kórusablaka is.⁴¹

A már említett Gosztonyi Gyula vezette kutatás és feltárás után 1937–39-ben a templom helyreállítása ismét megtörtént, majd az 1973-as régészeti feltárás után, 1975-ben restaurálták a templomot, kijavítva az előző helyreállítás hibáit! Déli homlokzatát a feltárt román kapuval együtt rekonstruálták, belső szintjét az egykori magasságra súlyosztették.⁴²

38 Mánfa templom rövid története <https://varlexikon.hu/manfa-templom> 2023. 01. 13. 11:48

39 Magyar Katolikus lexikon <http://lexikon.katolikus.hu/M/M%C3%A1nfa.html> 2023. 03. 10. 17:48

40 Haas Mihály: Baranya földirai, statistikai és történeti tekintetben (Pécs, 1845) 171. o.

41 Mánfa Árpád-kori templom <https://www.turautak.com/cikkek/varak--romok/arpad-kori-templomaink/manfa--arpadkori-templomrom--sarlos-boldogasszony-.html> 2023. 01. 13. 12:06

42 Mánfa templom rövid története <https://varlexikon.hu/manfa-templom> 2023. 01. 13. 11:48

Egyszer volt, talán van is egy tagja a Mecsek Egyesületnek, aki szerkesztette, esetleg szerkeszti is még az egyesületi évkönyveket. Neki eszébe jutott egyszer, réges-régen, hogy az egyesületben történeteket, az egyesülethez kapcsolódó eseményeket, a tagtársak neveit, tisztségviselőket, a Mecsekhez, Pécs városhoz, a természethez, a természetjáráshoz kapcsolódó történeteket, túrákat, megemlékezéseket, létesítményeket, a régiek felújítását, évkönyvben leírva és fényképeken őrizzük meg az utókornak.

Úgy gondolja Ő, hogy ez egy csodálatos, elkötelezett munka, amit csak teljes szívvel, odaadással, lehet csinálni.

A könyvben megjelenő történetek, megörökítői maguk is tiszteletré méltó személyek, akik a tőlük telhető legjobbat adják magukból.

Ezek az Évkönyvek történelmi dokumentumok, megmaradnak az utókor számára.

Az Évkönyvek mellett megjelentek a Mecsek Egyesület történetét, összegyűjtött dokumentumait bemutató „munkák”, és a Mecsek egyes területeit, tájegységeit bemutató, leíró „könyvek” kiegészítik ezeket.

A személyes példányok mellett megtalálhatóak ezek a könyvek a Pécsi Tudásközpontban és a Püspöki könyvtárban.

Az 1891. 04. 30-án megalakult egyesületben készült könyvek már történelmi dokumentumok, része a Mecsek és Pécs város történetének, múltjának.

Itt a mese, vagy igaz történet vége, fuss el vele...

Egyszer volt, (2023-ban), hol nem volt, hogy a Keleti-Mecsekben található Hidasi völgyet átneveztük HIDAS-VÖLGY-nek.

Az átnevezésnek, talán visszanevezésnek is mondhatjuk, történelmi oka van, az eredeti név „visszaállítás”. Ez a gondolat – történelmi hűség – gondolata régen, évtizedekkel ezelőtt felmerült. A kutatások során beigazolódott a régi név eredete. Magyarozatnak csak annyi, hogy a völgyben kanyargó patak jelenleginél bővebb vize szükséges tette a patakon átívelő HIDAK használatát.

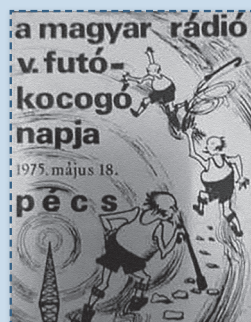
Van olyan magyarázat is, hogy a magas lábakon álló disznóolakat ma is „hidasnak” hívják. A falukban élő emberek ezen a völgyön keresztül vitték a megtermelt portékájukat eladni a piacra.

Egyszer az is volt, hogy Horvát Adolf Olivér Széchenyi-díjas botanikus, Pécs Város Díszpolgára, a Mecsek Egyesület Örökös Tiszteletbeli Elnöke lett a névadója a Misina-tetőn lévő „alsó” autóbusz-fordulótól induló SÁRGA SÁV jelzésű gerincút (Tubes gerinc) egészen az Erdész Emlékműig.

HORVÁT ADOLF OLIVÉR emlékéknak neveztük el.

Az is volt egyszer, hogy a Mecseki Erdei Tornapályát Monspart Sarolta tájfutó világbajnokunkról neveztük el. Ennek az a magyarázata, hogy a tornapályáját Monspart Sarolta avatta fel Baronek Jenővel. 1975. május 18-án a Magyar Rádió V. Futó-kocogó napján került felavatásra.

Fontos megindokolni tetteinket, és tájékoztatni azokat, akiket érint, vagy csak érdekel.

Az is volt egyszer, hogy a Roboz turistapihenőben, a Pécsi Parkerdőben, egyszer régen felújítás keretében táblacsere volt. A felújításig „csak” ROBOZ-PIHENŐ volt a táblára felírva. Az új tábla felirata ROBOZ IMRE turistapihenő lett Baronek Jenő javaslatára, ami helytelen volt.

Dr. Batai István kutatása alapján a helyes felirat ROBOZ JÓZSEF turistapihenő.

A Pécsi Rotary Club új táblát csináltatott a helyes névvel, melynek cseréjére, felavatására 2023 áprilisában került sor.

Egyszer volt, hol nem volt, volt és van is egy Erdész Emlékmű a Mecsekben, Lapon, az 1956-ban felrobbantott – a Mecsek Egyesület által épített – erdészház helyén.

A honfoglalás 1100. évfordulójára, 1996-ban, dr. Tóth Aladár tervei alapján a Mecseket alkotó hét kőzetéből (gránit, szürke mészkő, rózsakristályos mészkő, zöldkristályos mészkő, vörös homokkő, andezit, fonolit) épült a hét magyar törzset (egységét) jelképezve.

Az avatóbeszédet – felkérésre – Baronek Jenő mondta. Az erdészek vadászkiürtének hangja és a díszlövések után került átadásra az Erdész Emlékmű.

Csörgey Titusz (a Magyar Madártani Egyesület elnöke volt) emlékkő és kőből épített madáretető és itató is található a helyszínen.

Az emlékmű közelében, az alsó útkanyar mellett FAKERESZT található, amelyet Rábay Gyula erdőmester állíttatott 1928-ban. A keresztet áthelyezték a Remete rétre vezető út építésekor. Az időjárás viszonytagságai miatt a Mecsekerdő többször újra cserélte a Mecsek Egyesület együttműködésével.

Talán egyszer valakinek ez a mese is érdekes lehet, ezért gondoltam, hogy leírom.

Itt a mese vége, fuss el véle...

Egyszer volt, hol nem volt, volt, talán van is egy barátom, aki „világhírű zongoraművész”, és különleges hangú énekes, de a szerénysége és legendás igénytelensége miatt nem híres hangversenytermekben adta elő művészetét, hanem egy füstös, de jól kereső „munkahelyre” segítette a sors, Pécssett, a „SÜKETBE”.

Itt töltötte kalandos, de boldog, eddigi életének egy részét, ahol ütötte a billentyűket és nyomta a szöveget, amitől sokan, sokszor rendkívüli állapotba kerültek – jó szíve, embersége miatt – mindig tudta tovább fokozni az élvezetüket „valamivel”, mert ebben is mester volt.

Minden megvolt, van benne, mint a nagy művészekben általában.

Sokan nagyon szerették a helyet és a barátomat, sőt bolondultak érte, ezért jártak erre a fényűző helyre, sem időt, sem pénzt nem sajnálva adták át magukat a teljes élvezetnek, mivel barátom képes volt „mindenféle” más élvezetet is nyújtani nekik, egyedi stílusban és formában, saját „eszközével”.

Nagyon híres hely volt a SÜKET régen, ezért – barátomra tekintettel – emléktáblát szerettem volna elhelyezni a szórakozóhely falán. Most már úgy gondolom, hogy az emléktábla elhelyezése komoly gondot okozott volna, a ház, ha háznak lehet még nevezni, mert összedőlés előtt áll, ezért nem mertem kockáztatni, hogy a tábla felrakásával siettessem a becses „emlékhely” megsemmisülését. Most még áll a „vár”, de akkor csak egy romhalmaz maradt volna belőle.

Lehetne még folytatni a mesét, mert sok minden történt még ott, de nem teszem, mert, „világhírű” barátom munkáját és különleges személyiségét nem dicsérném, hanem rombolnám.

Ha valaki magára ismer, az csak a véletlen műve, vagy az irigylésre méltó személyiség bőrébe bújva, annak „jellemében” szeretne tetszelegni, lubickolni.

Itt a mese vége, fuss el véle...

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy tanárom, hívjuk talán Lacinak (Dr. Vass László).

Ő volt egy pécsi egyházi intézmény, a „Seraffikum” rektora. Nekem biológiát tanított, és együtt természetjártunk. Nagyon régen, még Csehszlovákiából hozott, vett az iskolának (Széchenyi Gimnázium) sátrakat, hogy legyen miben aludnunk táborozáskor.

Sok idő elmúlt a középiskolába járás óta, én meg elkezdtem szerkeszteni a Mecsek Egyesület évkönyveit. A kialakult tisztelet miatt vittem neki az elkészült példányokból alkalmanként.

Az első alkalommal nagy meglepetés ért. Azt mondta nekem: „Jenő, ezentúl tegeződjünk, mert már te is hozzám öregedtél.” Meglepetés volt, de nem tagadom, nagyon jólesett.

Ezután többször beszélgettünk régi iskolai eseményekről, megidéz-tük a múltat.

Beszélgettünk, beszélgettünk másokról, más tanárimról is. Mesélte nekem, „Képzeld, az Olivér tanár úr sokszor felhív engem (Lacit), hogy elmeséljen valamit, ez gyakran megtörténik.”

Egyszer reggel megcsörrent a telefon az asztalomon, felvettem. – Szervusz Laci – mondta, és elkezdett valamiről mesélni. Komoly témával hívott minden alkalommal, de minden esetben hosszan beszélt. Mikor már legalább fél órája mesélt, nekem dolgom volt a városban, ezért letettem az íróasztalomra a telefonkagylót, és elmentem bevásárolni meg ügyeket intézni. Két-három óra múlva visszaértem, felvettem az asztról a telefonkagylót, és még mindig mondta, mesélte nekem egy-egy szakmai kérdésben, hogy én is tudjam, mi is történt. Sok idő eltelt, amikor befejezte, és akkor úriemberként elköszönt. – Szervusz, Laci – mondta, majd máskor is hívlak, ha el akarok mesélni valamit neked.

Most érdemes elmondani, hogy velem is előfordult, hogy a Széchenyi téren találkoztunk a Virág cukrászda előtt. Elkezdett mesélni, valami érdekes eseményről, esetleg egy növényről.

Ilyen eset volt: Egyik tavasszal hozott a kezében a Dzsáminál a bokorról letört Aranyvesszőt. –Tudod, Jenő, ez az Aranyvessző(!), sokan összetévesztik az Aranyesővel, ami csak áprilisban virágzik, pedig az a „sárga akác”.

Mindkét növényről mindent megtudhattam az 1-2 órás előadásból, mert szakszerű és tudományos volt, az bizonyos.

Volt olyan eset is, hogy a városháza előtt sétáltam, ő meg a Virág cukrászda előtt bandukolt. Átkiabált nekem, hogy Jenő, gyere ide hozzam, mert jártam a Mecseken, és ..., ez a beszélgetés is legalább egy hosszú óráig tartott, de megérte, mert TŐLE telhető okos dolgokat hallottam, tanultam.

Le kell ide azt is írnom, hogy Horvát Adolf Olivér paptanárról, Széchenyi-díjas botanikusról, Pécs város díszpolgáráról szólt a mese. Idén nevezzük el róla a Misina-tető, alsó autóbusz-fordulójától – sárga sáv – jelzésű turistautat a Tubes gerincen végig a lapisi, Erdész Emlék-műig. Horvát Adolf Olivér Emlékút lesz a neve.

Itt van az igaz mese vége, fuss el véle...

Egyszer volt, hol nem volt, talán a Mecseken, talán a Mandulásban a madárcsicsergéses természetes „hangversenyteremben” volt egy Közgyűlés.

István nagyon forró és kellemes ízű citromos teával várta a tagtársakat, amit nem műanyag, hanem papírpohárból lehetett megköstolni. Mindenki átvehette és olvashatta az új évkönyvet, befizethette az éves tagdíjat, és aláírhatta a jelenléti ívet.

Zoli elhozta nekem a levezető elnöki sapkát, ami nagyon segítette munkámat, Gábor fotózott.

Kevesen voltunk, de nagyon „hangosak”, kérte is a Zsuzsi, hogy ő szeretné hallani, amit a Jenő mond, ezért fejezzék be a beszélgetést egyesek, amíg tart a...

Megfogadták a kérését, csönd lett, hallani lehetett a madarak csicsergését és a hivatalos beszédeket.

Megválasztottuk a levezető elnököt, a tisztségviselőket, elfogadtuk a napirendeket.

A szóbeli kiegészítések (Éva, Tamás) után Éva azt mondta, hogy átvizsgáltuk a bizonylatokat, mindent rendben találtunk. Tamás azt mondta, elkészült a Horvát Adolf Olivér emlékút jelzőköve, a Melegmányi-völgy erdőbútorai, valamint felújítunk a parkerdőben három turistapihenőt, (László-pihenő, Ptacek Viktor-pihenő, Bokor Emil-pihenő) elsősorban a pihenők farészeit.

Kevés volt a kérdés, hozzászólás, de Miklós felvetette a Nagymélyvölgy–Petnyáki-völgy találkozásánál a patakon az átkelési nehézséget nagy víz esetén. Ez a helyzet már húsz, huszonöt évvel ezelőtt is megvolt, csak akkor fiatalabbak voltunk, könnyebben átléptük, átugrottuk a víz által szélesített és mélyített medret.

Tamás és Péter természetvédelmi szempontból magyarázta a helyzet nehéz, vagy lehetetlen megoldását.

Az előterjesztések (napirendek) megbeszélése és elfogadása után az egyebekben, felszólításomra, Kati elmondta a tájékoztatóját a csoportjáról. Jenő bejelentette, hogy a Hidas-völgy ezután Hidas-völgyként (a sokéves kutatások alapján a völgy régi neve) szerepel ezután a Mecsek térképen. Elneveztük Horvát Adolf Olivér Emlékútnak (a Mecsek Egyesület első Természetvédelmi Osztály vezetője, Széchenyi-díjas botanikus, Pécs város díszpolgára) a Misina-tetői, alsó buszfordulótól a sárga sáv jelzésű (gerinc) utat, a Tubes-gerincen végig, egészen a Lapsi Erdész Emlékműig. Valamint a Mandulásban lévő erdei tornapályát Monspart Saroltáról, (tájfutó világbajnokunkról) neveztük el, aki 1975 május 18-án, a Magyar Rádió futó-, és kocogónapján a tornapályát felavatta Baronek Jenővel együtt.

A bejelentések után szép napsütéses időben köszöntünk el egymástól kellemes túrázást kívánva mindenkinek.

Itt az igaz mese vége, fuss el véle...

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy ember, talán a barátom is (volt?).

Besétált egy kórházba, ahol lyukat fúrtak a fejébe, drótot vezettek az agyának abba a részébe, ahol a kézremegés központja van. Mielőtt a fején fúrt lyukat bedugaszolták volna, a drótot elvezették a vállgödörébe, ahol egy kapcsolót és akkumulátort, helyeztek el. A kapcsolót akkor használja, amikor akarja, szükségesnek gondolja. A „viselkedése” a történetek óta, nagyon megváltozott!

Ha valakinél ilyent „csinálnak”, én talán őt egy Humanoid „robotnak” gondolom.

Ki is, mi is az a „robot”, felmerülhet ez a kérdés, vagy nem is érdemes ezen elgondolkodni, utánanézni, utánakérdezni, gondoljon mindenki azt, amit akar. „Robot”, „ROBOT”?

A műtétnek volt oka természetesen. Az eredménye – számára – fontos javulást, változást hozott, de csak az történt, amit ő érzékelt, vagy valami más is, amiről nem is szerzett tudomást.

Lehet, hogy ez már az emberi fantázia „területe” olyan magasság vagy mélység, ami nem is létezik, vagy létezik, de...

Egyszer majd – talán – ha lesz erre alkalmam, lehetőségem, megkérdezem az ő véleményét is. Őszinte vélemény várható-e, azt döntse el mindenki magában, talán Ő maga sem tudja, vállalja az igazságot, valóságot, a mai modern világunkban.

Eszembe jutott ez a gondolat, úgy döntöttem leírom.

Egyszer majd megtudjuk, vagy nem tudjuk meg az igazságot valakitől, talán tőle magától sem, mert nem is tudja az igazságot, valóságot. Itt a „mese” vége, talán nem is mese, nincs is vége, ne is fuss el véle, csak akkor, ha kiderül, megtudod, vagy nem tudod meg, soha az „igazságot”, ha van egyáltalán ebben igazság.

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy olyan nap, valamelyik év húsvét másnapján, hogy olyan „történet” szemtanúja, talán okozója voltam, aminek soha máskor az eddigi életemben.

A hétfői napon egyik barátomnak a kastélya előtt megálltam az autómmal.

Felhívtam telefonon, hogy megloccsolnám a kedves feleségét, ha lejönne a kocsihoz, és a locsolás után elvinném medvehagymát szedni, kértem, hozzon testőrt is magával.

A barátom átadta a telefont a „Nagyasszonynak”, neki is elmondtam a tervemet, aki azt elfogadta, csak türelmet kért, hogy az alkalomhoz átöltözhessen.

Rövid idő múlva a „Testőrrel” (ha-ha-ha?!) együtt megérkeztek, megloccoltam a Nagyasszonyt, piros tojást kaptam tőle, beültek az autóba, és elindultunk a Mecsekre.

A Mecsek kaputól (épült 1936-ban Kőszeghy Gyula tervei alapján) kezdve próbáltam mutatni és mondani, kommentálni azokat a látnivalókat, amelyek mellett elhalad(t)unk.

NIKÉ-szobor, (Szárnyas Niké), (avatás 1975. április 4.), Makrisz Agamemnon görög származású, Magyarországon élő (élt) szobrászművész alkotása.

A volt camping területe (visszakerült a város tulajdonába 2023-ban) mellett elhaladva elmondtam, hogy „rendezik” a területet, visszaadják a természetnek.

A mandulási játszótérnél induló és oda érkező erdei tornapályát elneveztük Monspart Saroltáról (tájfutó világbajnokunkról) amit 1975. május 18-án Baronek Jenővel (velem) együtt avattunk fel.

Megmutattam a Nagyasszonynak és testőrének a mandulási játszótértől északra induló erdővágást (léniát), ami egészen a tévétoronyig „nyúlik” közben érinti a Szigriszt-keresztet (felújítottuk 2022 decemberében).

Az egyik következő kanyarban felnéztünk a léniában (erdővágásban), ahol a villanyvezeték viszi az elektromos áramot a Nagy-Tubesre, neve guba (galamb szóból ered), a János-kilátóhoz 611 méter tengerszint feletti magasságban, a régi kilátót 1910 (1911) építtette fel a Mecsek Egyesület, 1918-ban Rauh Jánosról nevezték el, amelyet romos állapota miatt, a katonai torony építésekor 1981-ben felrobbantottak, leromboltak. Az új János-kilátó alapkövetésére 1995. szeptember 22-én került sor, az építéshez a követ a Kozári kőbányából hozták, a kilátó 22 méter magas, 2001-ben készült el, (kilátó), egyben trafóház is.

A Lapon megálltunk az Erdész Emlékműnél (tervezte: dr. Tóth Aladár, 1996-ban épült). Az emlékmű közelében, az alsó útkanyar mellett FAKERESZT található, amely nemrég újra lett cserélve, a keresztet Rábay Gyula erdőmester állíttatta 1928-ban, valamikor a műút „helyén, közepén” állott, ezért a Remeterétre vezető út építésekor ide helyezték át. Megnéztük Csörgei Titusz madarász emlékkövét, majd körüljártuk az emlékművet, ami a honfoglaló hét törzs emlékére a Mecsek hét kőzetéből épült. (Felavatásakor az avatóbeszédet Ripszám István felkérésére Baronek Jenő mondta), majd megnéztük a közelében kőből épített madáretetőt és itatót.

Autóba ülve, a műúton továbbhaladva, annak déli oldalán elérkeztünk Pista bácsi pihenőjéhez, (Molnár István erdőmérnök, meghalt 2007-ben, elkészült a pihenő 2017-ben), amit a család építtetett.

Majd a következő kanyarban elmentünk a Sziglicfogdosó mellett, itt régen a vadászok mézzel bekent botokkal, (pálcikákkal) fogták meg a madarakat, a tengeliceket, vagy más néven a stigliceket.

Majd később keresztezte a műút a piros sávval jelzett turistautat, dél felől a Rábay fától ér a műútig, majd a műút másik oldalán, észak felé vezet a kirándulót a Mélyvölgybe.

Továbbmentünk az autóval, a műút déli oldalán elértünk az erdőházhoz, ahol most Ambrus Sanyi erdősz lakik családjával. A ház „előtti” útkanyartól a házig látható a Mecsek egyetlen vörösfenyő fasora.

Néhány méter után egy kőkereszthez értünk, ahol esőbeálló, asztalok, padok vannak, és jó állapotú tűzrakó hely. Itt pihentünk, a Nagyasszony és testőre bóklászott a medvehagymás erdőben, más

növényeket keresve. Találtak már illatos hunyor új fellelevelét is, ami mindig – a virágzás után – (áprilisban jelenik meg). A vendégek nem ettek, nem ittak, hiába vittem mindkettőt, mert – gondolom – féltek attól, hogy olyan étket hoztam, ami esetleg árt majd nekik.

Rájuk néztem, és láttam, hogy „jó húsban” vannak, ezért nem is erőltettem, kényszerítettem őket evésre, pedig volt nálam balta és nagykés is. Közben kirándulók érkeztek, akiknek tanácsot adtam a további kirándulásuk javasolt útvonaláról.

Fázni kezdtek a VENDÉGEK, ezért továbbálltunk.

Jeleztem az elhaladáskor a Fehér-kutat, Gilice panziót, Kozári kőbányát, Vadászházat, a régi madárodút, majd a Tripammer-fa sorompójához értünk.

Itt történt, a nagy baj. A nagybetűs testőrt kértem meg a sorompó kinyitására. A sorompókulcs az „ülése” alatt volt, mert ő ült mellettem, hogy felügyelje minden mozdulatomat.

Kiszállt sorompót nyitni, nehezen tekerte a kulcsot a zárban, de végül is kinyitotta. Ekkor következett a „mutatvány”, fel kellett emelni a sorompót, ügyes mozdulattal, de hát az ügyes mozdulat nem tartozott soha a cselekedetei közé, most sem. Ő nem emelte fel a sorompó kinyitott végét, hanem átment a sorompó „súlyos” végéhez, és azt próbálta lenyomni, de ehhez nem volt elég ereje. Guggolva, maradt, mert jajgatott, hogy megroppant a dereka, nem is tudott felállni. A Nagyasszony és az én segítségemmel jajgatva ült vissza az autóba, hogy meg tudjam mutatni nekik a Tripammer-fát. Siker koronázta tervünket, odaértünk. A Nagyasszony tanulmányozta az információs táblát, a Testőr (ha-ha-ha) nyöszörögve sürgette, hogy induljunk már hazafelé. Kényszeredetten elindultam. A sorompóhoz érve azt be kellett zárni. A mozgássérült sorompónyitogató kikászálódott az autóból, próbálkozott segítséggel, majd következett a visszaülés, nagy mutatvány volt, inkább paródia (volt), egy öreg rozoga ember paródiája. Ehhez értett, mármint a paródiához, ezt tudtam róla, de most nem élvezte úgy, mint régen. Szomorú voltam, de az arra járók hangosan röhögtek a mutatványon.

Indultunk tovább, megemlítettem az itt munkát végző lányokat. Nagyasszony úgy reagált, hogy „mosakodás nélkül” elégitették ki a kuncsaftokat, vásárlókat?

A Komlói útra kiérve megmutattam a józsefházai (vasadi) útelágazást, Rigókút helyét, a testőr azt mondta, szoktak a forrásból vizet vinni, más nem is vihettek.

Hősök tere, bányászemlékmű, víztorony, Lámpásvölgyi elágazás, (a testőr kérdezte, ez a Lámpásvölgy?) Lámpásvölgy, magnóliafa, külszíni fejtés (mélygödör) mutogatása, visszafordulás, könyörgés a hazaindulásért, megérkezés az kiinduláshoz, a kastélyhoz.

Úgy gondoltam, hogy a testőr kiugrik az autóból. Nem tette. Talán darut kell hívni? Nem kellett, kimászott.

A testőr rozoga dereka bedörzsölésére adtam egy üveg Tokajit, nem tudom, használt-e, vagy más lett a sorsa az elixírnek. Az volt ráírva javaslatnak, lököcsont javításához alkalmazható, illetve ajánlott.

A hűtőautóból (a Hondából) kaptam néhány süteményt, pedig nem kértem, de betették az autóba. Nagyasszony mondta, hogy a rozoga testőrt majd feltaszítja a lépcsőn. Elköszöntünk.

Itt a mese vége, fuss el végre.

Ha a leírtak alapján valaki magára ismerne, az a véletlen műve, mert csak kitaláltam az egészet, mert olyan fantasztikus a történet, hogy nem is lehetne igaz.

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy áprilisi nap, a Ciszterci Rend pécsi Nagy Lajos Gimnáziumának 80-as „lépcsős” előadótermében.

Megemlékezést tartott Horvát Adolf Olivér – Széchenyi-díjas botanikusról, Pécs város első díszpolgáráról – ciszterci szerzetes életéről és munkásságáról Kevey Balázs botanikus professzor.

Sok diák volt ott, meg néhány idősebb tisztelője: Szabó László, Temesi Endre, Baronek Jenő.

Az előadás felelevenítette emlékeinket a szeretett és nagyon tisztelt tanárunkról.

Az előadás után találkoztunk mi, „öregek”, Bérczi L., Bernát O. ciszterci apát (László), a Ciszterci Rend, Zirci főapátjával, akinek elmondtam (Baronek Jenő), hogy emlékkövel megjelölt emlékutat nevezünk el a mecseki Tubes-gerincen (sárga sávval) jelzett turistauton (Misina-tetői „alsó” autóbusz-fordulótól, a Lapsi Erdész Emlékműig) Horvát Adolf Olivérről, amely már a napokban megjelenő új Mecsek térképen is jelezve lesz. Meghívtuk az avatásra, mondta, eljön és felszenteli az emlékkövet, meg áldását adja a sétaútra is.

A kötetlen és baráti beszélgetés végén meghívtak bennünket a székesegyházban bemutatott miséjére, amit az iskola 30 éves visszaszerzésének évfordulója tiszteletére tartott a tanároknak, diákoknak, és az azt követő fogadásra.

Megköszöntük a beszélgetést, találkozást. Azzal búcsúztunk, hogy az emlékkő és az út avatásán találkozunk, ha jelezzük felé az időpontot. Itt az igaz mese vége, fuss el véle.

Egyszer volt, hol nem volt, volt és van a Mecseken egy Roboz József-pihenő.

Mondjuk húsz évvel ezelőtt sikerült felújítani a Mecseki Parkerdőben az erdőbútorokat, épített turistapihenőket.

Ekkor a Roboz-pihenő helyett Roboz Imre nevét vésettem a pihenő új táblájára.

Akkori információim alapján ez a név volt a helyes név, ami a friss kutatások szerint helytelen volt.

Dr. Bártai István (kutatásai) szerint bebizonyosodott, hogy a helyes név Roboz József.

A Pécsi Rotary Club úgy döntött, hogy a pihenőt felújítja, a táblát kicseréli.

A mai naptól (2023. március 23.) az új Mecsek térkép és atlaszban, kéktúra atlaszban az új helyes néven jelenik meg a pihenő.

Roboz József-pihenő a Mandulás és az állatkert között vezető sétaút mellett található, kőből épített pihenő. 1935-ben a Rotary Club felajánlásából építették, és Roboz-pihenőnek nevezték el.

Figyelemmel kísértem a felújítás fázisait.

2023. június 1-én (csütörtök): felkerült az építményre az új tábla (ROBOZ JÓZSEF-PIHENŐ) felirattal.

2023. június 2-án (péntek): elkészült az új pad(ok) farésze.

2023. június 3. (szombat): leszerelték a pad(ok) farészét.

2023. június 4. (vasárnap): nem történt semmi.

2023. június 5. (hétfő): visszakerültek az új pad(ok) farészei sötétebb színben.

Az eredetiség, a történeti múlt hűségének megőrzése volt a cél a mostani felújításkor.

Ma, 2023. június 6-án (kedd) 17 órakor avattuk fel a felújított Roboz József felirattal, új paddal. A köszöntőt – zuhogó esőben – dr. Kékes Ferenc, a Pécsi Rotary Club elnöke mondta. A történelmi emlékeket (a múltat) kikutatta és elmondta dr. Schmelczner-Pohánka Éva, a Pécsi Püspöki Könyvtár vezetője.

Részt vettek a Pécsi Rotary Club tagjai és dr. Bártai István és felesége (dr. Kerényi Mónika), dr. Gonda Tibor, Jakab Klára, dr. Jakab László és Baronek Jenő.

Köszönet a Pécsi Rotary Clubnak!

Ez volt az igaz mese, hogy majd az utókor is tudja, mi is történt igazán a mostani felújításkor és az avatáson.

Itt van a vége, fuss el véle.

Egyszer volt, hol nem volt, talán lesz egyszer egy emlékkő.

A Remeteréten friss levegőt szívtam magamba és napoztam, amikor egy nálam néhány évvel fiatalabbnak látszó férfi futva érkezett, és az esőház padján megpihent.

Később átült a tűzrakó hely padjára, közelebb hozzám, s ekkor derült ki mindkettőnk számára, hogy kollégák voltunk valamikor réges-régen.

Beszélgettünk régi dolgainkról, sokat mesélt arról, mivel tölti manapság az idejét

Mondta, hogy egyik barátja, Szutor András, a Komlói Kőbánya főmérnöke.

Mondtam a volt kollégámnak, Eisemann Pistinek, hogy kellene nekem a főmérnök úr segítségével, mert egy emlékműt jelölő követ szeretnénk állítani a Tubes-gerincen lévő, sárga sáv jelzésű turistaúton.

Felajánlotta segítségét a kő(szikla) megszerzéséhez.

Másnap felhívtam a főmérnök urat, aki azt mondta, megoldható, de beszéljek a Bánya telepvezetőjével, Sütő Róbert úrral.

Hétfőn felhívtam a telepvezető urat, aki már tudott az elképzelésemről, és mondta, hogy megoldja kérésemet. Mondta, írjak egy levelet az elképzelésemről, amit már előre megírtam, és gyorsan el is küldtem.

Azonnal jött a válasz, hogy menjünk kiválasztani az elképzelésünknek megfelelő követ (sziklát).

Elérkezett a megbeszélés nap, június 23-a, mentünk Varga Tamás autójával Árpád-tetőre, ahol a kőfaragó Kácsor Zsolt csatlakozott hozzánk.

Megérkeztünk a komlói kőbánya irodaépülete elé. Bementünk, a főmérnök urat kerestük, aki nem volt az irodájában. Mentünk a telepvezetőhöz, aki barátságosan fogadott bennünket. Telefonon hívta a műszakvezetőt, aki jött értünk autóval. A telepvezető úr kérte, hogy vigyen bennünket a lerobbantott kövekhez, hogy választhassunk.

Rövid nézelődés után a Tamás választott egy sziklát, amit én is jónak láttam, elfogadtam. A műszakvezető és a telepvezető utasításának megfelelően megjelölt egy spray-vel. A kőfaragó, a Zsolt azt mondta, hogy a jövő héten eljön egy darus teherautóval és elviszi a telephelyre.

Visszavitte a „csapatot” a műszakvezető az irodához. Jelentette a telepvezetőnek, hogy megtörtént a kiválasztás és a megjelölés.

Arra is ígéretet kaptunk, hogy segítenek majd feltenni a sziklát a teherautóra szállításkor.

Megköszöntük a telepvezetőnek, hogy segített, a jó szándékát, aki azt válaszolta, hogy örül, hogy segíthetett.

Elindultunk Pécsre, Sikondán keresztül, hogy Tamás élvezhesse gyerekkori emlékeit. Megérkeztünk Árpád-tetőre, majd Pécsre, várva a további fejleményeket.

Megvettem ma, 2023. június 23-án, az első számot a Ludas Mátyást, a Ludas Matyi vicclap utódját.

Ezen a hétvégén rendezték a Mecsek Rally autóversenyt.

A mai napon (2023. június 27-én) a kőfaragó a komlói kőbányából a kiválasztott követ (sziklát) a telephelyére szállíttatta. Itt vágják le az alját egyenesre és vésik rá a feliratot.

2023. július 20-án reggel 8 órakor az Árpád-tetői telephelyen Guth József épületszobrász, kőfaragó mester elkezdte a feliratot „ráfújni” a kőre (sziklára). Ezt úgy csinálta, hogy az előre elkészített feliratsablont (háromrétegű papírból, fóliából készült) alul fólia, ragasztós sablon, „kivágott” betűkkel, amit ráragasztott a kőre (sziklára), majd arról is levette a fóliát. Kezdődhetett a kemény homokkal (szilícium-carbid) a betűk kifújása.

Sok és nagy munka volt, de jól, szépre sikerült.

HORVÁT ADOLF OLIVÉR
Ciszterci szerzetes
Széchenyi-díjas botanikus
Pécs város első díszpolgára
E M L É K Ú T

A betűk ezüst színnel lettek „kifújva”.

Következik a helyszínre való kiszállítás és biztonságos elhelyezés.

Elérkezett a nagy nap, 2023. augusztus 24.

Készültünk, reggel 9 órakor vártuk a feliratozott sziklát.

Kinyitottam a sétaúton lévő sorompót, elsétáltam a kő tervezett helyére Benczes Gábor barátommal, aki a fotókat készítette a szikla felállításának minden mozzanatáról.

Megérkezett a kisteherautó, rajta a szivacsokba csomagolt feliratos szikla. Az autót Kácsor András kőfaragó vezette, majd jött utána autóval Kácsor Zsolt kőfaragó. A sok szerszámot lepakolták.

Kifűrészték az alapkö előtti sombokrot. Megérkezett a gumi hernyótalpas markológép kanál nélkül, amelyet Varga Balázs vezetett (Hosszúhetényből). A szikla kicsomagolása, felemelésének próbálgatása. Nem volt egyszerű. Stift helyének „megfűrése” mindkét kővön megtörtént, ami a stabilitást szolgálja majd, rozsdamentes acélból. A szikla helyre tétele nehéz feladat volt, de jól sikerült, köszönhető. a jól összehangolt munkának a markológép kezelője és a két kőfaragó között. Első vendégem, Temesi Endre volt a helyszínen.

Más!

A mai napon befejezték a Szigriszt-kereszt felújítását is. Visszaragasztották a lefagyott sarkát a keresztnek, kiegészítették a táblán a feliratot (Szigriszt Lajos úrnak), lefestették az egész keresztet, mert a téli festés lefagyott. Fontos még leírni, hogy a kereszt mögött és előtt lévő kő mellvédet meg kell erősíteni vagy újra építeni. Ez egy (vagy kettő) igaz mese volt, és nagy esemény, sok-sok évre szóló maradandó esemény, megemlékezés, amely fizikai teljesítménye és megjelenése is kimagasló. Itt a vége, valaminek talán a kezdete is, fuss el véle.

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy nagyon meleg, nehéz nap az öregek életében.

Mindenki közülük elmúlt már bőven 70 éves.

Egy rövid, de érdekes „terepjárós” kiránduláson vettünk részt a Nyugati-Mecsekben.

A súlyunk és a terjedelmünk miatt az út első részén két részletben, majd együtt utaztunk, vitt az autó, kiváló sofőrrel.

Meglátogattuk a volt tanárunk, Horvát Adolf Olivér emléktábláját a zöld háromszöggel jelzett turistaúton. A fakeresztig autóval, onnan gyalog az emléktábláig.

Többeknek érdekes volt a százméteres séta, oda-vissza. Kis beszélgetés, nézelődés, a fapadon a megpihenés után történt mindez.

A terepjáróhoz visszatérés közben a fényképész társunk folyamatosan nyöszörgött, és „átkozott” engem, hogy ő az evés-ivás helyett kénytelen az erdőben járni, vézna lábain, a nagyra nőtt pocakjával.

Úgy tettem, mintha meg sem hallanám, de ő folyamatosan „zavarta” a madárcsicsergős erdő csendjét.

Beszálltunk a terepjáróba, indultunk tovább a cédulaházhoz rövid helyismertetés után – kiszállás nélkül – fordultunk vissza, hogy meglátogassuk a Cinke-tanya helyén létesített emlékkövet.

Az általam rossz úton haladás miatt érdekes kitérőt tettünk, érintve a Szuadó-völgy oldalát, a zöld körrel jelzett turistautat.

Fricinek, a sofőrnek köszönhetően érdekes, kellemes kitérő lett belőle. Elérve az „L” betűvel jelzett utat, azon haladva elértünk az emlékkőhöz.

Mindi kiszállt és leszállt a terepjáróról, mert voltak ketten, a Kolos meg a Géza, akik állva és kapaszkodva a platón utaztak.

A fényképész kiabálása közben megszűnt – talán –, az érdekes, nem megszokott utazás miatt, de az is lehet, hogy már nagyon éhes volt.

Annyira elhalkult a mormogás, hogy még arra sem emlékezett az Öcsi bácsi, hogy mi vele kettesben már jártunk itt, akkor még egy névre szóló kést is kapott tőlem.

Elmondtam az emlékkő előtti és utáni történetét a helynek.

A terepjáróba ültünk, álltunk, és a Fricinek köszönhetően visszatértünk az alaptáborba, a kiindulópontra.

Ennyi volt az igaz mese, volt, akinek tetszett (Kolos, Géza, Feri, Lala), volt, akinek nem (Öcsi bácsi), aki meg szervezte, az kedveskedni akart a barátoknak, így sikerül.

Volt, akik el sem jöttek a terepjárós kirándulásra, az alaptáborba maradtak, (Laci, Feri, Karcsi).

Itt a vége, fuss el véle.

Az erdő fohásza

Vándor ki elhaladás melletttem,
ne emelj rám kezet!

Én vagyok tűzhelyed melege hideg
téli éjszakákon, én vagyok tornácod
fedele, melynek árnyékába menekülsz
a tűző nap elől, és gyümölcsöm oltja
szomjadat.

Én vagyok a gerenda, mely házadat
tartja, én vagyok asztalod lapja, én
vagyok az ágy amelyben fekszel, a
deszka, amelyből csónakodat építed.

Én vagyok házad ajtaja, bölcsőd fája ...
... koporsód fedele.

Vándor, ki elmégy melletttem,
hallgasd a kérésemet:

Ne bánts!

2023-ban a Mecsek Egyesületnél számos túra- és „Ötórai beszélgetések” programlehetőség adódott. Azért, hogy minden hónapban legyen lehetőség túrázni, a Magyar Természetjáró Szövetséghez fordultunk segítségért, hogy néhány hónapnál az ő segítségükkel, túravezetésükkel képviseltesük a Mecsek Egyesületet.

Januárban Baumann József desztinációs túráján „Téli túra a víznyelők birodalmában” lehetett részt venni. Februárban Schóbert József vezetett túrát „A Hármashatár a tél végén”. Márciusban Baumann József Csokonay Sándor-emléktúrája „Patakok, források, pihenők”, Őri Zsuzsanna „Tetőről tetőre a Keleti-Mecsekben” túrája, valamint Scheitler Adrienn Ötórai beszélgetések volt megrendezve, ahol a 2023-as év élőléneiről tartott színvonalas előadást.

Az idén március 16-án tartottuk meg a közgyűlésünket. A helyszín ismét a Mandulás játszótér volt. A közgyűlésen 54-en voltunk, ahol a tagok átvehették az évkönyvet, illetve befizethették az éves tagdíjat. Beszámoltunk az előző év tevékenységeiről, pénzügyi helyzetéről és az 2023. év terveiről. A közgyűlés kizárta a 2020. év előtt nem fizető – többszöri eredménytelen felszólítás után – tagokat.

Áprilisban Földesiné Kövi Ildikó nyújtott lehetőséget a „Bakancsos Óvodások”-nak a „Medvehagymatúra”-val, és Őri Zsuzsanna a „Tavaszi Nyugati-Mecsek fái között” túrával. Ebben a hónapban Földesiné Kövi Ildikó tartott ötórai beszélgetést, ahol a téma: Minden erdő tündérlakta (Aranyosi Ervin verse alapján) – óvodások és kisiskolások az erdőben volt. Májusban szintén Őri Zsuzsannával lehetett túrázni Árpád-tetőről a Melegmányi-völgyön és Mánfán keresztül Budafára. A hónap utolsó napján pedig Baumann József előadásán vehettünk részt, ahol bemutatta a mecseki források védnökeit és a munkáit. Júniusban körtúrázni lehetett Fenyves Angelika és Balázs Róbert vezetésével a Nyugati-Mecsekben.

Szeptemberben a Kőlyuk környékén kirándulhattunk Schóbert József túravezetővel, majd kivételesen október első hetében Scheitler Adrienn tartott előadást az erdők heteréről. Októberben Földesiné Kövi Ildikóval sétálhattunk a Mandulás és a Tettye között, valamint Őri Zsuzsannával Komló és Magyaregregy között. A hónap utolsó szerdáján dr. Varga Tamás tartott előadást az ötórai beszélgetések keretein belül, a téma: „Mátra és a Cserhát a kéktúra útvonalról”.

Novemberben Szily Attila Zengő túráját lehetett teljesíteni, valamint dr. Varga Tamásné Haraszi Krisztinát hallgattuk meg, aki az El Caminón szerzett élményeiről mesélt telt ház előtt.

Decemberben, az év utolsó túráján Pécsbányáról indulva lehetett túrázni. Szeretném kiemelni **Dr. Hochmann Andrásné Kati** lelkes túravezetőnket, aki az idősebb korosztályt célozza meg, így túráik rövidebbek, 4-8 km, illetve lassúbb tempójúak.

„Az idei évben is teljesítettük a betervezett túrákat. Csupán egy túránk maradt el eső miatt. Idáig, november 25-ig már volt 51 túránk, 297 km-t mentünk és 2325 fő vett részt a túráinkon. Az év végéig még tervezünk 4 túrát, amin kb. 200 fő fog részt venni.

Általában a Közép-Mecsekben túráztunk, de szeptemberben ismét voltunk egy négynapos túrán Graz környékén, amin 45-en vettünk részt. A szállásunk most is Semriachban volt a már jól bevált szállodában, ahol nagyon kedvesen fogadtak bennünket, mint visszatérő vendégeket. Már az első napot túrázással kezdtük, a Semriachban található Meseerdőben túráztunk.

A második nap délelőtt megmásztuk a Kesselfall nevű szurdokot. Idén bőségesen volt víz a patakban és a vízesésben, nem úgy, mint tavaly, amikor szinte teljesen ki volt száradva. Volt időnk bőven, hogy gyönyörködjünk a csodálatos sziklákban és a vízesésben, mert kétszer annyi időt szántunk rá, mint amennyit az osztrákok javasolnak. Ennek köszönhetően az idősebb, a nyolcvan év feletti túratársaink is kényelmesen megtették az utat, a fiatalabbak pedig örültek, hogy volt idejük fényképezni a tájat.

Délután egy kis pihenő után meglátogattuk a Luhrgrötte nevű cseppkőbarlangot, ami Ausztria legnagyobb és talán a legszebb cseppkőbarlangja. Ebben a barlangban van Európa legnagyobb függő cseppkőve, az óriás. A csoportból többen, akik már voltak korábban is velünk, már látták, de ők is nagyon élvezték, hisz mindig lehet valami újat látni, hallani. A következő napi túránk a Grüner See-hez vezetett. Ez egy csodálatos smaragdzöld tó, aminek a vizét a környező magas hegyekből lecsorgó olvadt hó táplálja. Nagy szárazság esetén nyáron teljesen ki is száradhat a tó, de idén szerencsénkre még szeptemberben is volt elegendő víz a tóban.

Délután pedig felmentünk felvonóval a Schöcklre, ami a graziak kedvelt kirándulóhelye. Itt a platón sétálgattunk, aki elfáradt, leülhetett egy kávéra vagy ebédre valamelyik étteremben, a többiekkel pedig gyönyörködtünk az elénk táruló látványban és a paplanernyősök repülésében.

Az utolsó nap Grazba utaztunk. Itt csatlakozott hozzánk a grazi természetbarát, a Naturfreunde Egyesület néhány tagja, régi és új vezetői.

Gertraud Prügger és Hans Pammer mutatták be ismét a várost. Most kicsit más útvonalon mentünk, mint az előző alkalommal, hogy a vizs-
szatérő vendégeknek is legyen valami új látnivaló.

Bemehettünk a Landeshausba is, ami a Steier Tartományi Parlament székhelye. Itt várt bennünket Susanne Bauer, a Naturfreunde Egyesület vezetője.

Pécs–Graz testvérvárosi kapcsolatának jegyében Gabriele Kolar, a Stájer Tartományi Parlament első elnökhelyettese szeretett volna fogadni bennünket, de más elfoglaltsága miatt csak a helyettese tudott jönni. Köszöntött bennünket Hans Schwarz, az SPÖ párt városi frakcióvezetője, Rudi Roth, Magyarország tiszteletbeli konzulja, és Andreas Molnár is, aki a Graz St. Leonard kerületének polgármester-helyettese. Beülhettünk a parlamenti képviselők székeibe, és meghallgathattunk egy érdekes előadást az épület történetéről és a parlament működéséről.

Utána az SPÖ székházában megvendégelték az egész csoportot mindenféle finomsággal.

Nagyon jól éreztük magunkat Ausztriában. Jövőre a grazi Naturfreunde Egyesület fog ellátogatni hozzánk Pécsre.

Jövőre is tervezzük, hogy minden kedden lassú, rövid túrákat viszünk a Mecseken. Előtte azonban lesz még egy évzáró/évkezdő rendezvényünk Üszögpusztán. Azt tervezzük, hogy Tám László fog nekünk egy vetítéssel egybekötött előadást tartani a Szentföldről, és ugyanakkor lesz a fotókiállításának megnyitója is. Ezt a kiállítást bárki ingyenesen megnézheti munkaidőben Üszögpusztán a kastélyban, a Grawe Életbiztosító Zrt. székházában, ahol az osztrák konzulátus is van.”

Rendkívül hálásak vagyunk a Mecsek Egyesület osztályelnökeinek, túravezetőinek, amiért szívvel-lélekkel segítik önkéntes, lelkiismeretes munkájukkal a tevékenységeinket, célkitűzéseinket! **Baumann József**, a Munka Osztály elnökének, **Földesiné Kövi Ildikó**, a bakancsos gyerekek vezetőjének, **dr. Hochmann Andrásné**, a keddi túracsoport vezetőjének,

nek, **Kazal Márton**, a Természetjáró Osztály elnökének, **Müller Nándor**, a Fotó Osztály elnökének, **Pappné Halász Andrea**, az Ifjúsági Osztály elnökének, valamint **Schaller Károly**, a Bányász Munkaosztály elnökének!

Ezenkívül hálás köszönetet kell mondani túravezetőinknek is, akik önkéntes alapon vezetik túráinkat!

A tagság összetétele, változások

Az idei évben 9 fő kérte felvételét a Mecsek Egyesületbe. A teljes létszámunk így most 296 fő. Köztük 17 fő Örökös Tiszteletbeli Tag van. Közülük 3-an rendelkeznek szavazati joggal, 14-en nem, mégis fontos tagjai közösségünknek.

A tagsági viszony megszüntetését 4 fő kezdeményezte idén. A Közgyűlés által 45 fő lett kizárva, hivatkozva az Alapszabályra.

(Figyelembe véve a több száz fős taglétszámot, bizonyára előfordul olyan haláleset is, melyről nem értesülünk időben, így számot adni sem tudunk róla, ezért megértésüket kérem.)

Bevételeink, pénzügyi háttérünk

Tagdíjak: A tagdíjak befizetése ez évben több mint 70%-os volt (2023. december elején). Mértéke továbbra is 3000 Ft/év a 18 év felettiak számára, és 1500 Ft/év a 18 éven aluliak részére. A tagdíj kiegyenlítésére a jövő évben is több lehetőséget biztosítunk majd az éves közgyűlésen, pénztári órákban a Mecsekerdő Zrt. székházában, illetve átutalás formájában.

Adó 1%: A Mecsek Egyesület számlájára az idei évben az adó 1% felajánlásokból összesen 363 164 Ft érkezett be, melyet ezúton is köszönünk minden felajánlónak!

Pályázatok: Az idei évben az Egyesület nem nyújtott be pályázatot.

Szponzoráció: Szponzori felajánlást idén a Pannon Biomassza Kft. és a Mecsekerdő Zrt. biztosított számunkra. Ezúton is köszönjük nekik a nagylelkű felajánlást!

Kardoss Kálmán Örökös Díszelnök (1906. március 22.)

Kiss József Örökös Tiszteletbeli Elnök (1933. május 21.)

Dr. Nendtvich Andor Örökös Tiszteletbeli Elnök (1946. február 24.)

Horvát Adolf Olivér Örökös Tiszteletbeli Elnök (1995. május 15.)

Baronek Jenő Örökös Tiszteletbeli Elnök (2012. szeptember 26.)

Dr. Páva Zsolt Örökös Tiszteletbeli Elnök (2016. február 24.)

Elnökök:

Kardoss Kálmán Baranya vármegye és Pécs főispánja (1891–1905)

Balog Károly bíró (1906–1919)

Dr. Igaz Béla alelnök látta el az elnöki teendőket (1920–1922)

Dr. Nendtvich Andor Pécs polgármestere (1922–1946)

Dr. Entz Béla egyetemi tanár (1946–1948)

Somogyvári Imre tiszteletbeli osztrák konzul (1993–2000)

Somosi László vezérigazgató (2001–2007) (elhunyt)

Káldy József vezérigazgató (2009–2013)

Dr. Páva Zsolt polgármester (2013–2016)

Dr. Kiss Tibor ügyvezető igazgató (2016–2020)

Rudolf Péter vezérigazgató (2020–)

Ügyvezető elnökök:

Baronek Jenő (2003–2012)

Ripszám István (2012–2020)

Dr. Varga Tamás (2020–)

Alelnökök:

- Bánffay Simon** közjegyző (1891–1901)
Zsolnay Vilmos gyáros (1891–1900)
Balog Károly bíró (1901–1905)
Walter Antal kanonok (1901–1913)
Zsolnay Miklós gyáros (1906–1921)
Dr. Igaz Béla nagyprépost (1914–1935)
Rauch János mérnök (1921–1934)
Dr. Reuter Camilló egyetemi tanár (1935–1948)
Visnya Ernő bankár (1936–1941)
Hamerli József kereskedő (1943–1946)
Dr. Ódor Imre főlevéltáros (1993–2000)
Tarnai Tamás barlangász (2002–2004. szeptember 30.)
Káldy József vezérigazgató (2005–2008)
Dr. Iványi Ildikó igazgató (2009–2011)

Titkárok, főtitkárok:

- Kiss József** tanár (1891–1933)
Fesztl Nándor bíró (1907–1923)
Dr. Böbel Miklós jogász (1924–1926)
Kaltneker Pál cégvezető (1927–1938) (1933-tól főtitkár)
Dr. Szabó Pál Zoltán egyetemi tanár (1938–1939)
Páldy Géza MÁV-főintéző (1939–1943)
Széchehy (Szécsey) Béla tanár (1943–1948) ügyvezető főtitkár
Kovács Szabó János híradástechnikus (1993–2000)
Bóday Miklós (2001–2002. novemberig)
Benczes Gábor (2003–2004)
Tóth Klára (2005–2008)
Börcsök György (2009–2012. február 8.)
Biki Endre (2012. február 8. – 2012. július 1.)
Berek Zoltán (2013–2016)
Kiss Milán (2016–2020)
Tózsér-Márkus Emília (2020–

Igazgatók:

Vaszary Gyula városi rendőrkapitány (1892–1902)

Reeh György városi tanácsnok (1903–1921)

Graef János drogista (1922–1925)

Gianone Virgil bányatanácsos (1923–1928)

Rábay (Raáb) Gyula városi erdőmester (1929–1945)

Angster Imre orgonagyáros (1946–1948)

Mérnökök:

Rauch János városi mérnök (1892–1896)

Klein István városi mérnök (1897–?)

Szmik Antal városi mérnök (1899–1902)

Károlyi Sándor kultúrmérnök (1903–1909)

Rauch János városi főmérnök (1910–1921)

Hoffmann László építész (1926–1940)

Dulánszky Jenő műszaki tanácsos (1941–1948)

Elnök:

Rudolf Péter

Pannon Hőerőmű Zrt., vezérigazgató

Ügyvezető elnök:

Dr. Varga Tamás

Mecsekerdő Zrt., Erdőművelési és természetvédelmi osztályvezető

Titkár:

Tózsér-Márkus Emília

Mecsekerdő Zrt., fejlesztési és műszaki osztály

Az elnökség tagjai:

Rudolf Péter elnök

Dr. Varga Tamás ügyvezető elnök

Tózsér-Márkus Emília titkár

Kulcsár Péter elnökségi tag

Lovescher István elnökségi tag

A Felügyelőbizottság tagjai:

Henczné Szabó Éva, a Felügyelőbizottság elnöke

Szénási Miklós, a Felügyelőbizottság tagja

Dománszky Zoltán, a Felügyelőbizottság tagja

Osztályok:

Bányász Munka Osztály

Fotó Osztály

Ifjúsági Osztály

Munka Osztály

Természetjáró Osztály

elnök: **Schaller Károly**

elnök: **Müller Nándor**

elnök: **Pappné Halász Andrea**

elnök: **Baumann József**

elnök: **Kazal Márton**

Örökös tagok:

Kardoss Kálmán

*Baranya vármegye és Pécs főispánja, országgyűlési képviselő,
a Mecsek Egyesület első elnöke*

Kiss József

a Mecsek Egyesület titkára

Dr. Nendtvich Andor

Pécs város polgármestere, a Mecsek Egyesület elnöke

Kovács Szabó János

*Aranybakancs-díjas természetjáró,
az újjáalakult Mecsek Egyesület első titkára (1993–2000)*

Somogyvári Imre

*tiszteletbeli osztrák konzul,
az újjáalakult Mecsek Egyesület első elnöke (1993–2000)*

Baronek Jenő

- I. osztályú tájékozdási versenybíró (tájfutás, tájékozdási túraverseny)
Aranyjelvényes túravezető,
Czárán Gyula Emlékérem (MTSZ) (1992)
Esterházy Miksa Emlékérem (Belügyminisztérium) (1996)
Dr. Thirring Gusztáv Emlékérem (MTSZ) (1998)
a Mecsek Egyesület ügyvezető elnöke (2003–2012)
Természetjárás fejlesztéséért Arany fokozat (MTSZ) (2004)
Mecseki Erdőkért Díj (Mecsekerdő Zrt.) (2008)
Baranya Megyei Természetbarát Szövetség Tiszteletbeli Örökös Elnöke (2009)
Baranya Megyei Sportszövetségek Szövetsége Tiszteletbeli Elnöke (2009)
A Magyar Természetbarát Szövetség örökös tagja (2009)
Aranybakancs-díjas természetjáró (BMTSZ) (2009)
a Mecsek Egyesület Örökös Tiszteletbeli Elnöke (2014)
A Mecsek Egyesület örökös tagja (2014)
Emléklap a Mecsek Egyesület 125. éves évfordulója alkalmából (2016)*

Baumann József

- a Mecsek Egyesület Munka Osztályának elnöke*
Aranybakancs-díjas természetjáró (BMTSZ). (2003)
Mecseki Erdőkért Díj (Mecsekerdő Zrt.) (2003)
Czárán Gyula Emlékérem (MTSZ) (2004)
Balokányligetért Díj (Balokányligetért Egyesület) (2012)
Természetjárás fejlesztéséért Bronz fokozat (MTSZ) (2012)
A Mecsek Egyesület örökös tagja (2014)
Emléklap a Mecsek Egyesület 125. éves évfordulója alkalmából (2016)
Természetjárás fejlesztéséért Ezüst fokozat (MTSZ) (2018)
Aranyjelvényes Túravezető (MTSZ) (2019)

„Az Örök Mecsekért” Díj kitüntetettjei:

- 2004 – Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága
2005 – Mecseki Erdészeti Zrt.
2006 – PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft.
2007 – PANNONPOWER Holding Zrt.
2008 – Baranya Megyei Mezőgazdasági Szakszolgáltatási
Hivatal Erdészeti Igazgatósága
2009 – Dél-Dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi
és Vízügyi Főfelügyelet

Somosi László

- a Mecsek Egyesület lovagja (2004. szeptember 29.).

Tiszteletbeli tagok:

Bánffay Simon	1900
Hettyey Sámuel	1902
Báró Fehérváry Imre	1902
Vaszary Gyula	1902
Majorossy Imre	1906
Dr. Zichy Gyula gróf	1910
Dr. Nendtvich Andor	1910
Kiss József	1915
Dr. Thirring Gusztáv	1919
Dr. Vigyázó János	1919
Károlyi Emil	1922
Kiss Ernő	1928
Virág Ferenc	1931
Dr. Zsembery Gyula	1931
Dr. Karaffiáth Jenő	1931
Visnya Ernő	1931
Dr. Schmidt Antal	1931
Hamerli József	1931
Fischer Béla	1931
Dr. Igaz Béla	1931
Rauch János	1931
Reeh György	1931
Fesztl Nándor	1931
Róna Jenő	1931
Dr. Vadász Elemér	1931
Várady Ferenc	1931
Myskowszky Emil	1931
Holfeld Henrik	1932
Kenessey Aladár	1932
Kaltnecker Pál	1938
Dr. Reuter Camilló	1941
Rábay Gyula	1941
Páldi Géza	1943

Kováts Kolos

Kossuth-díjas operaénekes, a Magyar Állami Operaház örökös tagja (2006)

Nagy Bandó András

író, humorista (2007)

Dr. Sárközi Ferenc

rendőr dandártábornok, Baranya megyei rendőrfőkapitány (2007)

Dr. Szili Katalin

a Magyar Köztársaság Országgyűlésének elnöke (2007)

Somosi László

*a PANNONPOWER Holding Zrt. elnök-vezérigazgatója,
a Mecsek Egyesület elnöke (2007)*

Tasnádi Péter

Pécs M. J. Város polgármestere (2007)

Gasz Zoltán

a PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft. ügyvezető igazgatója (2008)

Dr. Iványi Ildikó

a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága nyugalmazott igazgatója (2008)

Káldy József

a Mecseki Erdészeti Zrt. vezérigazgatója (2008)

Dr. Varga Tamás

*a Baranya Megyei Mezőgazdasági Szakszolgáltatási Hivatal
Erdészeti Igazgatósága igazgatója (2008)*

Závoczky Szabolcs

a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága igazgatója (2008)

Szabó Imre

*Környezetvédelmi és Vízügyi miniszter,
a Magyar Természetbarát Szövetség elnöke (2008)*

Dr. Páva Zsolt

Pécs M. J. Város polgármestere (2009)

Csóka Péter János

*pálos szerzetes, a pécsi pálos kolostor házfőnöke
és a Lyceum-templom templomigazgatója (2009)*

Debreczeni József

publicista, közíró (2009)

Jeszták Lajos

*a Dél-Dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi
és Vízügyi Főfelügyelet igazgatója (2009)*

Keszi László

a Mecsekerdő Zrt. vezérigazgatója (2010)

Péterffy Attila

a Pannon Hőerőmű Zrt. elnök-vezérigazgatója (2010)

Dr. Ujváry Jenő

nyugalmazott alpolgármester (2010)

Vida János

a PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft. ügyvezető igazgatója (2011)

Habsburg György

*Magyarország európai uniós rendkívüli és meghatalmazott
nagykövete (2012)*

Tagnévsor

1. Anisity-Rokolya Krisztina
2. Arnold Ferencné
3. Auth Ferenc
4. B. Horváth Csilla
5. Balassa Mihályné
6. Ballai Krisztina
7. Balogh Adél
8. Balotay Gergely Kálmán
9. Barcsi Elek
10. Baronek Igor Alexander
11. Baronek Éva
12. Ifj. Baronek Jenő
13. Baronek Jenő József
14. Baronek Jenőné
15. Dr. Bártai István
16. Dr. Bártai Istvánné
Dr. Kerényi Mónika
17. Baumann József
18. Bayer Richárd
19. Dr. Békefi Irén
20. Bencze Erika
21. Benczes Gábor
22. Benkő Gábor
23. Bérdi Katalin
24. Berencsi Eszter Barbara
25. Bertram Tünde
26. Bikali Józsefné
27. Bircsák Istvánné
28. Bíró Gábor
29. Bóday Barnabás
30. Ifj. Bóday Miklós
31. Id. Bóday Miklós
32. Bóday Zoltán
33. Bodnár Katalin
34. Dr. Bodor András
35. Bodor Lili
36. Borbás Erzsébet
37. Bornemissza István József
38. Bötkös Árpádné
39. Bötkös Lászlóné
40. Brachmann Józsefné
41. Buchbergerné
Máthé Kornélia
42. Budai Jánosné
43. Chlebovics Miklós
44. Czinner János
45. Csaba Tamásné Dr.
46. Csalódi Jánosné
47. Csóka Péter János
48. Csór Gyuláné
49. Dani Tamás
50. Dávid Árpádné
51. Debreczeni József
52. Dénes Magdolna
53. Dobosy Zsuzsanna Anna
54. Dolgos Sándor
55. Dománszky Zoltán
56. Dusa Árpádné
57. Eszenyi Jánosné
58. Farkas Lászlóné
59. Fazekas Béla
60. Fekete László
61. Fodor Zsuzsanna
62. Földesi Zoltán
63. Földesiné Kövi Ildikó
64. Földiné Macsó Rózsa
65. Futó Ottilia
66. Füziné Kajdy Zita
67. Gál György
68. Gál Györgyné
69. Gál Péter
70. Gargya Lajos
71. Gasz Zoltán
72. Gayer Éva

73. Id. Gergely Tibor	110. Jurányi Péterné
74. Gregorics Tímea	111. Kádár Malvin Judit
75. Dr. Gundrum Károly	112. Káldy József
76. Györegy Iván	113. Kanyar Józsefné Zsuzsa
77. Győri Istvánné	114. Kapitány László
78. Habsburg György	115. Karádi Károlyné
79. Halászné Györki Anna Mária	116. Kasza Ferencné
80. Hangyáné Szilvás Éva	117. Kazal Márton
81. Dr. Hardicsay Sándor	118. Kelemen Sándor
82. Dr. Harmat Béla	119. Keresztes Gáborné
83. Havasi Ildikó Erzsébet	120. Keszi László
84. Hegedűs Rózsa	121. Keszthelyi Tiborné
85. Hegyi József László	122. Király Jánosné
86. Hegyi Ferencné	123. Dr. Kiss Anikó Magdolna
87. Hegyi Lászlóné	124. Kiss Milán
88. Hencz Réka	125. Kissné Banai Szilvia
89. Henczné Szabó Éva	126. Dr. Kiss Tibor
90. Dr. Hochmann Andrásné	127. Dr. Kóczán Zsuzsanna
91. Hock László	128. Kocsis Józsefné
92. Hodorics Ferencné	129. Kocsis Magdaléna
93. Horváth Béláné	130. Dr. Kiss Tiborné
94. Horváth Józsefné	131. Dr. Kói Csilla Mária
95. Horváth Kornélia	132. Komlós Attila
96. Horváth Vincéné Ágnes	133. Dr. Koncz Eszter
97. Ijjász István	134. Dr. Koósz Margit
98. Illés Magdolna	135. Kopjárné Győri Erika
99. Illés Tibor	136. Kormos Károly
100. Dr. Iványi Ildikó	137. Dr. Kovács Csilla
101. Jakab Andrásné	138. Kovács Erzsébet
102. Jakab Albert	139. Kovács Judit
103. Jakab Éva	140. Kovács Klaudia
104. Jakabosné Molnár Zsuzsanna	141. Kovács Lászlóné
105. Dr. Jelenszkyne
dr. Fábián Ildikó	142. Kovács Szabó János
106. Jeszták Lajos	143. Kovács Kolos
107. Jónás István	144. Krancz Ödönné
108. Rauschné Jovics Ibolya	145. Kránitz Márta
109. Józsa Aranka	146. Krekó László
	147. Id. Kriston Barnabás

148. Ifj. Kriston Barnabás
149. Kristonné
Kenderik Magdolna
150. Kulcsár Péter
151. Kuttor Eszter Tímea
152. Laufer Éva
153. Lengyel Zoltánné
154. Lovescher István
155. Lutz Magdolna
156. Márfiné Angyal Edit
157. Markworth-Drozgyik Éva
158. Marton József
159. Máthé Péter
160. Meizer György
161. Dr. Mestyánné
Szentmiklósi Zsuzsanna
162. Mészáros Józsefné
163. Mészáros Szilvia
164. Miklós István
165. Milassin Erika
166. Milovecz Viktória
167. Mitzinger Katalin
168. Dr. Molnár Margit
169. Moró Alfonz
170. Moró Alfonzné
171. Mozsolics Magdolna
172. Muszty László
173. Müller Ildikó
174. Müller Nándor
175. Nagy Bandó András
176. Dr. Nagy Gábor
177. Nagy István
178. Nemes Valéria
179. Németh Júlia
180. Németh Szilárdné
181. Nilovecz Viktória
182. Notaisz Jánosné
183. Novacsek Péter Jánosné
184. Nyakas Lászlóné
185. Nyáry Attiláné
186. Dr. Nyékiné Kincses Márta
187. Óváriné Kirizs Éva
188. Óvári Zoltánné
189. Óri Zsuzsanna
190. Páldi Györgyné
191. Pali Sándor
192. Panta Erzsébet
193. Paróczi Anita
194. Paróczi Zsolt
195. Papp Kálmán
196. Pappné Halász Andrea
197. Dr. Páva Zsolt
198. Penczel Ella
199. Péterffy Attila
200. Petresné Lutz Magdolna
201. Plántek István
202. Polgár Flórián
203. Polgár Julianna
204. Polgár Piroska
205. Polgár Tamás
206. Dr. Polgárdy Géza
207. Rábay Ottó
208. Rác Linda
209. Rác György Sándor
210. Ráczné Mayer Katalin
211. Radnai Erzsébet
212. Dr. Rákóczy István
213. Ralovich Kristóf
214. Reiger Magdolna
215. Ripszám István
216. Ropoli Judit
217. Rózsa Beáta
218. Rudolf Péter
219. Rüll József János
220. Rupp Katalin
221. Sala Zoltánné

222. Sallay Árpád	260. Temesi Endre Miklós
223. Dr. Sárközi Ferenc	261. Temesvári Gabriella
224. Sárközi Nándorné	262. Temmert Csaba
225. Schaller Károly	263. Temmert Csabáné
226. Schaller Károlyné	264. Dipl.-Ing. Thomas Jobst
227. Schönwiesner Csilla	265. Dr. Tóth Aladár
228. Sey Gábor Lajos	266. Dr. Tóth Ákos
229. Simon Dezső	267. Tóth Klára
230. Simonné Horváth Gizella	268. Tóth Róbert
231. Sisák Ágnes	269. Tőzsér-Márkus Emília
232. Sivák Istvánné	270. Tresz Adrián
233. Somogyvári-Mecskei Mária	271. Tresz Anett
234. Somogyváriné Németh Mária	272. Tresz Gábor
235. Sólyom Emma	273. Uzsoki Csaba
236. Solti István	274. Uzsokiné Hochrein Anna
237. Stálenberger Tibor	275. Vámos Eszter
238. Strasser Péter	276. Varga Andrásné Anikó
239. Sturmne Olasz Magdolna	277. Varga Aranka
240. Szabó Éva Mária	278. Varga Jenőné
241. Szabó Imre	279. Dr. Varga Tamás
242. Sváb László	280. Dr. Varga Tamásné
Haraszi Krisztina
243. Dr. Szabó Márton Olivér	281. Várhalmi Zsolt
244. Dr. Szabó László	282. Vasvári Lászlóné
245. Szabó-Dalecker Ibolya	283. Veber Ivánné
246. Szabó Tibor	284. Vercse Ágnes
247. Szabó Tiborné	285. Vida János
248. Szantner József Ottó	286. Vér Margit Aranka
249. Szecsődi Imréné	287. Vincze Etelka
250. Dr. Szederkényi Éva	288. Vogronics Renáta Mária
251. Szekeres Gyuláné	289. Vollár Andrea
252. Szénási Miklós	290. Vollár Zoltán
253. Szerémy Péter	291. Vollárné Keszei Mária
254. Szilasi Tamás	292. Wágner László
255. Dr. Szili Katalin	293. Weichné Csikós Éva
256. Szívós László	294. Werner Anna
257. Szvath Imréné	295. Závoczky Szabolcs
258. Tamás Katalin	296. Zsigri-Nagy Bálint
259. Dr. Tegzes Ferencné	

